

EĞİTİM
yayınevi

KUŞAK VE SİYASET

EDİTÖR: OSMAN METİN

KUŞAK VE SİYASET

EDİTÖR: OSMAN METİN

EĞİTİM
yayınevi

KUŞAK VE SİYASET

Editör: Osman Metin

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Koordinatörü: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 47830

E-ISBN: 978-625-6613-47-8

1. Baskı, Aralık 2023

Kütüphane Kimlik Kartı

KUŞAK VE SİYASET

Editör: Osman Metin

IV+160 s., 160x240 mm

Kaynakça var, dizin yok.

E-ISBN: 978-625-6613-47-8

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM

yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah.

Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok,

No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye

+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42, 0 332 502 50 42

bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.

P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America

americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah.

10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye

sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye

+90 332 499 90 00

bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr

+90 537 512 43 00

bilgi@kitapmatik.com.tr

Dr. Osman METİN

Sosyoloji lisans öğrenimini Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde tamamladı. Yüksek Lisansını "Toplumsal Değişme ve Kentleşme: Afyonkarahisar Örneği" tezi ile, doktorasını ise "Sosyal Medyanın Siyasal Toplumsallaşmaya Etkileri: Üniversite Öğrencileri Örneği" tezi ile aynı üniversitede tamamladı. Kanada'da McGill Üniversitesi sosyoloji bölümünde doktora sonrası öğrenimi için bir sene boyunca araştırmacı olarak çalıştı. Metodoloji, araştırma teknikleri, internet, sosyal medya, siyasal toplumsallaşma ve güvenlik üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu alanlarda çeşitli eserler kaleme almıştır. Halen Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE'DE PROTESTO VE EYLEMLERİN KUŞAKLARA GÖRE DÖNÜŞÜMÜ.....	1
M. Salim DANIŞ	
KUŞAKLARIN SİYASAL TOPLUMSALLAŞMALARINI ÜZERİNE	16
Osman METİN	
YAŞLILIGIN POLİTİKASI, POLİTİKANIN YAŞLI PAKETİ: YAŞLILAR, KUŞAK VE SEÇİM BİLDİRGELERİNDE YAŞLILARA YÖNELİK VAATLER.....	27
Recep BOZKURT	
SİYASETİN KAMUSAL ALANDAN DİJİTAL MEDYAYA TAŞINMASININ KUŞAKLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	47
Muhittin EVREN	
PIERRE BOURDİEU'NUN HABİTUS KAVRAMI BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE DİN VE SİYASET İLİŞKİSİNİN SİYASAL KİMLİĞİN OLUŞUMUNA ETKİLERİ.....	72
Müjdat YILDIRIMCI	
SİYASAL KATILIMIN DİJİTALLEŞMESİ: KUŞAKLARININ SİYASAL KATILIM BİÇİMLERİNİN DEĞİŞİMİNDE TWİTTER'İN ROLÜ	91
Murat GENCER	
SİYASİ PARTİLERİN Z KUŞAĞINA YÖNELİK SÖYLEMLERİ: Z KUŞAĞI ÜZERİNDEN YAPILAN SİYASETİN ANALİZİ	105
Zeynep DİLEKLİ KARATAY	
KUŞAKLARIN BULUŞMASI: KENT KONSEYİ	132
Hacer YALÇIN	

TÜRKİYE'DE PROTESTO VE EYLEMLERİN KUŞAKLARA GÖRE DÖNÜŞÜMÜ

M. Salim DANIŞ¹

Giriş

Kuşak, *Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu ve yaklaşık yirmi beş otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği* (sozluk.gov.tr Erş. Tar. 29.11.2022) olarak tanımlanmaktadır. Belirli zaman aralıklarında doğan -yaşayan bireylerin ortak özelliklerini tanımlayan kuşak kavramı literatürde genel olarak yirmi – yirmi beş yıllık zaman dilimlerini kapsayacak şekilde ifade edilmiştir. Kuşaklar Sessiz kuşak, Bebek patlaması kuşağı (Baby Boomer), X, Y, Z gibi ifadelerin yanı sıra 68, 80 ve milenyum gibi zamanı belirten ifadelerle de tanımlanabilmektedir.

Aynı neslin üyeleri, ortak tarihi paylaşırlar. Bir kuşağın yaşadığı dönem bizlere, üyelerinin yaşadığı sıkıntı ve fırsatlar hakkında birçok şey söylemektedir. Birbirleriyle yakın dönemlerde doğmuş olan bireyler hayatları boyunca genel olarak benzer özellikler sergileyip, ergenlik, evlilik, işgücüne giriş gibi olaylarda benzerlikler yaşarlar. Bu durum *kuşak etkisi* olarak adlandırılmaktadır. Değişen siyasi koşullar ve temel kültürel eğilimler ise *dönem etkisi* olarak ifade edilmekte olup, kuşakların şekil ve görünümüne önemli katkılar yapmaktadır (Akt. Newman, 2013: 217). Kuşak ve dönem etkisi insanların kendilerine yönelik algı ve hayat görüşleri üzerinde etkili olmaktadır. Kuşak bağı bireylerin aynı dönemde doğmuş olmalarıyla sınırlı değildir; kuşaklar tarihsel şartlar, nüfus eğilimleri ve toplumsal değişmelerle de birbirlerine bağlıdırlar (Newman, 2013: 217). Turner'a göre ise kuşağı meydana getiren çeşitli durumlar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları travmatik olaylar;

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, m.salimdanis@gmail.com, ORC ID: 0000-0001-8571-4552.

hâkim kültürle hasmane bir ilişkisi olan ve travmatik olayı dillendiren bir dizi kültürel ya da siyasal akıl hocası; demografide, toplum içerisinde kaynakların dağıtımını etkileyen çarpıcı bir değişim; bir kuşağı bir başarı ve başarısızlık döngüsü içinde birleştiren “ayrıcalıklı bir aralık” olarak ifade edilmektedir (Turner, 2014: 392). Görüldüğü üzere bir kuşağı belirleyen temel faktörler toplumsal, siyasi, kültürel, ekonomik koşullar ve bu koşullarda meydana gelen değişimler olarak değerlendirilebilmektedir.

Kitle iletişim imkanlarının olmadığı dönemlerde, toplumsal olaylar daha çok belirli bir devletin/ülkenin sınırları içerisinde anlam taşımakta ve bu ölçüde kuşak oluşturma etkisine sahip bulunmaktadır. Ancak ülkelerin, devletin ve toplumların sınırlarının kalktığı bir dijital uzamda kuşak benzeşiminin etki alanı giderek arttığı ve toplumları aştığı görülebilmektedir. Bu nedenle günümüzde daha çok iletişim teknolojilerinin yetiştirdiği bir kuşaktan bahsedilirken, geçmişte ise politik gerilimlerin yarattığı kuşaklardan bahsedilmektedir (Nacak, 2019: 10 - 12).

Kuşak olgusunun sosyolojik anlamda önemi, belirli bir tarihsel dönemin toplumsal, siyasi ve kültürel vb. koşullarının o dönemde yaşayan bireyler üzerindeki benzer ve ortak etkisini göstermesidir (Nacak, 2019: 9). Bu nedenle kuşak olgusu toplumlarda evrensel benzerlikler göstermekle birlikte her toplumun kendine özgü değişim süreçleriyle de farklılıklar barındırabilmektedir. Genel olarak Amerika eksenli oluşturulan kuşak tanımlamaları ve kuşak aralıklarını Türkiye için düşündüğümüzde belirli ortaklıkların yanı sıra farklılıkların olduğu da görülebilmektedir.

Bayhan’a göre Amerika ve Türkiye gibi iki farklı toplumun geçirdiği sosyal evrim ve bağlamlarda farklılık bulunmaktadır. Sosyal ve kültürel yapıların farklılığı, “kültürel görecelik” bağlamında kuşakları tanımlarken aynı sınıflamanın kullanılamayacağını beraberinde getirmektedir. Kaldı ki Türkiye, Sanayi Devrimi’ni 150 yıl geriden izleyen, hem tarım toplumu ve geleneksel kültür, hem sanayi toplumu ve modern kültür hem de bilişim toplumu ve postmodern kültürü bir arada yaşayan “arafa” bir toplumdur (Bayhan, 2019: 29). Bunların yanı sıra Türkiye’de siyasetle oluşan süreksizlikler ve darbeler, teknolojik gelişmelerin yaygınlaşmasında ortaya çıkan zaman farkları gibi unsurlar Türkiye için ayrıca bir kuşak tanımlaması gereğini ortaya koymaktadır. Bayhan’ın “*Kuşaklar Sosyolojisi ve Türkiye İçin Yeni Bir Kuşak Analizi*” (2019) adlı çalışması bu açıdan önemli bir çalışma olarak değerlendirilebilmektedir. Bayhan, Türkiye’nin Y kuşağının bilgisayar, internet ve cep telefonunun yaygınlığı açısından değerlendirildiğinde 1980 tarihinden değil 1991 tarihinden

başlatılması gerektiğini savunmaktadır. Bu çalışmada da Türkiye'nin yaşadığı toplumsal değişim süreçleri göz önüne alınarak Bayhan'ın Y kuşağı için belirlediği başlangıç yılı 1991 şeklinde değerlendirilecektir.

Kuşak kavramı belirli zaman aralığında doğan, belirli benzerliklerin olduğu grupları ifade etmekle birlikte çoğu zaman gençler üzerinden ele alınmaktadır. Yapılan çalışma ve araştırmalar genel olarak belirli bir kuşağın gençliğini hedef almaktadır. Bu nedenle kuşak kavramı ve kuşak çalışmaları ağırlıklı olarak gençliği barındıran bir anlam içermektedir. Bu çalışma Türkiye'de kuşaklar arasında protesto ve eylem biçimlerindeki farklılıkları ele almayı amaçlamaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre protesto, *bir davranışı, bir düşüncüyü, bir uygulamayı haksız, yersiz, gereksiz bularak karşı çıkma, kabul etmeme* olarak tanımlanırken eylem ise *bir durumu değiştirme veya daha ileriye götürme yönünde etkide bulunma çabası* olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada '68 kuşağı gençliği, '80 kuşağı gençliği ve 2000 sonrası gençliğini ifade eden Y ve Z kuşakları arasında protesto ve eylemlerin organizasyonu, mekânı, amacı açısından benzerlik ve farklılıklar ele alınacaktır. Aynı zamanda çalışmada kuşakların protesto ve eylemlerinin farklılık ve benzerliklerine neden olan faktörler de tespit edilmeye çalışılacaktır.

68 Gençliği

Bebek Patlaması (Baby Boomer), Radyo Kuşağı, Sandviç Kuşak, İdealist Kuşak, 68 Kuşağı (Bayhan, 2019) gibi isimlerle anılan ve 1946 – 1964 yılları arasında doğanları tanımlayan bu kuşağın siyasi olarak ön plana çıktığı süreç 1968 yılında yaşanan gençlik eylemleridir. Bu eylemler Türkiye'de de kendisini göstermiş ve siyasi anlamda Türkiye tarihinde önemli sonuçlar doğurmuştur. Gençlik eylemleri, 12 Mart 1971 muhtırası ve 12 Eylül 1980 askeri darbesi gibi Türkiye tarihi için önemli siyasi sonuçların sebebi olarak değerlendirilmektedir.

Tarihi süreçte gençlik çalışmaları gençlik eylemleri üzerine yoğunlaşmıştır. Dünya'da ve Türkiye'de meydana gelen 68 gençlik eylemleri, Avrupa ve ABD'de olup bitmişken, Türkiye'de 1968'de başlayan gençlik eylemleri 70'li yıllar boyunca terör ve şiddet eylemleri biçiminde sağ-sol çatışmasına dönüşmüş, toplumun polarize olduğu anomik ve anarşik bir yapıya evrilmiştir (Bayhan, 2019: 43, 2014: 53). 68 hareketi her ne kadar belirli küresel özellikler gösterse de bu hareketin Türkiye'ye özel yerel özellikleri de mevcuttur. 68 hareketi Türkiye'de bir öğrenci hareketi olarak başlayıp, devrimci bir harekete dönüşmüş ve sistemden “kopuşu” göze alarak devrimci şiddet yolunu seçmiş, kuşaklararası iş birliğinden kuşaklararası uçuruma geçiş yapmıştır (Lüküslü,

2015: 11). Kuşaklararası uçuruma geçişte eylemlerin şiddet boyutunun yüksek olması önemli bir neden olmuştur.

1960 ve 1970’lerde (özellikle 1970’lerin ikinci yarısından itibaren) Türkiye toplumu, siyasi anlamda oldukça kutuplaşmış bir yapıdadır ve bu kutuplaşmanın en önemli aktörlerinden birini de gençler oluşturmaktadır. ‘68 ve ‘78 kuşağı birbirinden tarihsel açıdan ve gençlik hareketleri açısından önemli farklılıklar içerse de gençliğin devleti ve toplumu kurtarma misyonunu kabul etmeleri açısından önemli benzerlikler taşımaktadır (Lüküslü, 2020: 50 - 58). Bu dönemde gençliğin siyasi istek ve taleplerinin ortaya konmasında temel süreç devletin, toplumun kurtarılması ve bunun sonucunda istenilen devlet, toplum yapısının oluşturulmasıdır. Devleti ve toplumu kurtarma misyonu ise belirli ideolojiler ekseninde ortaya çıkmış, bu misyon ideolojik bir görünüm kazanmıştır. Bu durumu Göle şu şekilde açıklamaktadır:

“1980 öncesi Türk toplumunu ele alırsak, tek aktör patolojisi diye adlandırdığım, tekçi ideolojilerin ve birbirini dışlayan aktörlerin hâkim olduğunu görebiliriz. Başka bir deyişle, sosyal hareketler devleti ele geçirecek toplumu yönlendirmek isterler ve her biri kendini gelecekteki toplumun tek varisi olarak gördüğü için de diğer aktörleri dışlar. Gelecekteki “ütopik sınıfsız toplum” için mücadele eden devrimci solcular olsun, geçmişteki “altın Türk çağını” yaşatmak isteyen kabileci milliyetçiler olsun, kendilerini kâh tarihsel materyalizmin, kâh tarihsel mirasların zırhlarıyla donatarak geleceğin tek kahraman varisi olmaya hazırlanırlar” (Göle, 2011: 42).

Türkiye’de 1960’ların sonları ve 1970’li yıllar, siyasi şiddetin eşlik ettiği siyasi parçalanma ve ideolojik kutuplaşmaya tanık olmuştur. Terörizmin temelde dikey devlet-toplum ilişkilerini içerdiği diğer birçok ülkeden farklı olarak, Türkiye’de şiddet yatay ve sosyal aktörler arasında yaşanmıştır (Göle, 1994: 206 – 217). Türkiye’de 1960’lı yılların sonunda başlayan siyasal şiddet olayları 1969’da 9, 1970’de 19, 1971 ve 1972’de 22, 1973’te 15, 1974’te 27, 1975’te 37, 1976’da 108, 1977’de 319, 1978’de 1095, 1979’da 1362 ve 1980’de 278’i 12 Eylül sonrası olmak üzere 2206 civarında yurttaşın ölümüne yol açmıştır (Keleş ve Ünsal, 1982: 35).

1968 gençlik olaylarıyla başlayan süreç sonrasında 1980’lere kadar süren ideolojik kutuplaşmalar, on bir yılda iki binden fazla kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Yaşanan olaylar temelde daha iyi bir toplum, devlet için devletin kurtarılması amacıyla ortaya çıkan sokak eylemleriyle başlamıştır. Ancak sokak eylemleri süreç içerisinde şiddetin boyutunun kontrol edilemez noktaya geldiği bir hal almıştır. Bu dönem eylemleri sokaklarda gerçekleşmektedir ve Çaha’nın ifadesiyle (1998: 98) bu dönemde sistemle hesaplaşma için sokağa dökülen

kalabalıkların en yoğun kullandıkları slogan “kahrolsun”la başlayan sloganlar olmuştur.

1980 öncesi dönemde ideolojik çelişkiler uzlaşma arayışından baskın çıkmış, sosyal aktörler arası şiddete dayanmış ve bunun sonucunda toplumsal alan kendini boğmuş, yok etmiştir (Göle, 2011: 42). Sonu 12 Eylül 1980 darbesine uzanan gençlik eylemlerinde kitlelerin hak arayışları sokaklarda büyük kalabalıkların oluşturduğu grupların şiddet eylemleri ve “kahrolsun”larla başlayan sloganlar etrafında biçimlenmiştir. Bu dönemde gençlerin siyasi protesto ve eylemleri, ideolojilerin baskın olduğu, büyük şiddet olaylarının yaşandığı bir görünümdeydi. Sonraki dönem gençlerinin protesto ve eylemleri, bu döneme göre büyük bir dönüşüm göstermiş ve yaşanan dönüşüm nedeniyle özellikle 80 kuşağı olmak üzere her kuşak “apolitik” olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.

80 Gençliği

Yaşanan siyasal şiddet olaylarının ardından 12 Eylül askeri darbesi gerçekleşmiş, siyasilerin ve siyasal partilerin faaliyetleri yasaklanmış, sendika ve siyasi dernekler feshedilmiş, medyaya ise sansür uygulanmıştır. Darbe yönetimi yaşanan olaylardan siyasileri ve gençliği sorumlu tutmuş, bunun sonucunda yasaklar ve sansürler ile toplumsal bir depolitizasyon amaçlamıştır.

Askeri darbe sonrasında Anavatan Partisi’nin 1983 yılında iktidara gelmesi ve sonrasında benimsenen liberal politikalar, siyasi alanın yanı sıra toplumsal alanda da bir dönüşümün başlangıcı olmuştur. 1980 öncesi Türkiye, “*tutumluluk*” çağı (Tunç, 2014) olarak değerlendirilirken, 1980 sonrası dönem ise tüketimin hâkim değer olduğu bir dönem olarak değerlendirilmektedir. 1980 sonrası dönem siyasi, ekonomik alanda yaşanan dönüşümlerin yanı sıra protesto ve eylemler açısından da dönüşüme sahne olmuştur.

1965 – 1980 arası doğan nesil X kuşağı olarak tanımlanmakta (Bayhan, 2019; Twenge, 2018) ve bu dönemin gençliği 12 Eylül askeri darbesinin de etkisiyle “apolitik” olarak eleştirilmektedir. 12 Eylül sonrası üniversite gençliğine ailelerinin ilk öğüdü siyasete, siyasi partilere “bulaşmaması” olmuş ve bunun da etkisiyle 80 gençliğinin siyasetten uzak, apolitik olduğu eleştirileri literatürde geniş yer bulmuştur.

1980 sonrası gençliği liberalizasyon ve küreselleşme etkisiyle tüketim kültürüne adapte olmuş, köşeyi dönme hırslı olan ve darbe rejiminin de etkisiyle depolitize bir gençlik olduğu üzerine eleştiriler bulunmakla birlikte Göle, Lüküslü gibi birçok kişiye göre ise bu durum böyle değildir. Lüküslü’ye göre

(2020: 128), 1980 sonrası kuşağın ortak özelliği olan paraya önem verilmesi ve konformist düşlerinin olmasının toplumsal nedenleri bulunmaktadır ve bu durum eleştiri konusu oldukları gibi bencil, vurdumduymaz ve depolitize bir kuşak olduklarını göstermemektedir. Lüküslü araştırmasında 1980 dönemi gençliğinin, siyasi örgütlenmeleri bireylerin kendilerini özgürce ve açıkça ifade edemediklerini ve siyasi örgütlenmelerin bireyi öldüren otoriter örgütlenmeler olarak gördüklerini ifade etmektedir. Klasik anlamda ait olmaya karşı soğuk olduklarını ve siyasal aidiyetin onlar için negatif anlamlar içerdiğini belirtmektedir. Bu durum ise gençleri siyasal alanda yerini bulamayan “muhalif” bir bireyciliğe itmiştir. Bu muhalif bireycilik sadece Türkiye’de görülmeyen, küresel anlamda yaşanan bir olgudur (Lüküslü, 2020: 157 – 162).

Göle’ye göre ise siyasal dinamik, 1960’lardan itibaren sağ ve sol hareketlerin farklılaşması 70 sonrasında ise birbiriyle çatışmasından oluşmaktadır. 1980 sonrası dönemde ise politik üslupta “yumuşama” olmuş ve toplumda bir “consensus” arayışı görülmüştür. Bu nedenle 80 sonrası dönem birçok kişinin iddiasının aksine apolitik bir dönem değil, yeni bir politik anlayışın gelişmekte olduğu bir döneme tekabül etmektedir (Göle, 2011: 38). 80 sonrası dönemde politik kültür, dava kavgalarından uzlaşma ve hoşgörü eksenine otururken, toplumsal projeler de siyasal düzen ütopyalarından kurtulup insan-doğa, insan-insan ilişkisinin yeniden düşünülmesine doğru zenginleşmiştir (Göle, 2011: 40). Yaşanan dönemsel değişim, gençliği ideolojik siyasetten ve devleti kurtarma isteğinden toplumsal alana ait hak arayışlarına yönlendirmiştir. Protesto ve eylemler önceki döneme göre ideolojiler üzerinden devleti ve toplumu kurtarmak amacı yerine, toplumsal yaşamda kimlikler ve kamusal alan taleplerini sağlamaya yoğunlaşmıştır.

Geleceğe yönelik salt ütopyaların zayıflaması sonucunda 80 sonrası dönemde kadınlar, türbanlılar, yeşiller, eşcinseller gibi toplumsal aktörler ortaya çıkabilmiş ve yeni kültürel – bireysel duyarlılıkları işlemeye başlamışlardır (Göle, 2011: 39). 80 sonrası dönemde erken emeklilik hakkı, temiz çevre hakkı, mezhebi haklar, kadın hakları, işçi hakları, dini haklar, eğitim hakkı gibi alanlarda hak talepleri yükselmeye başlamıştır. Bu yönde kullanılan en sert sloganlardan biri “hakkımızı söke söke alırız” tarzındaki ifadede somutlaşmaktadır. Mitinglerde, sokak gösterilerinde veya eylemlerde yükselen bu slogan, aslında sistemin kabulü temelinden hareketle birtakım talepleri vurgulamaktadır (Çaha, 1998: 99). Yaşanan dönüşümde protesto ve eylemler sokaklarda gerçekleşmiş olsa da 68 gençliğinin protesto ve eylemlerinde farklı bir görünüm taşımıştır. 80 öncesi gençliğin “kahrolsun”la başlayan sloganları yerini “hakkımızı söke söke

alırız”la biten sloganlara bırakmıştır. Aynı zamanda bu dönem protestolarında kutupluluk ve şiddet yerine birliktelik ve gösteri odaklı hak ve talep arayışları kendisini göstermektedir. Özellikle 1990 sonrası dönemde sivil toplum unsurlarının ön plana çıktığı ve çeşitliliği gösteren protestoların oluştuğu süreci Çaha şu şekilde ifade etmektedir:

Susurluk Olayı ile patlak veren devlet mafya ilişkisine karşı toplumun şiddete yönelmeden bir ay boyunca bir çok ilde sürdürdüğü “Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakikalık Karanlık” eylemi; Refah Partisi’nin kapatılmasına karşı, bu parti tabanının sergilediği yumuşak tavır; Recep Tayyip Erdoğan’ın aynı gerekçelerle siyasetten menedilmesine karşı güller, karanfiller dağıtarak verdiği karşılık; genç kızların eğitim kurumlarında türbana özgürlük için yurt çapında düzenledikleri “İnanca Saygı, Düşünceye Özgürlük” için el ele zincirini balonlarla, bayraklarla, çiçeklerle, kurdelelerle süslemeleri gibi eylemler, Türkiye’de sivil toplum unsurlarının uzlaşmacı görüntülerinin bir göstergesini oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle sivil toplum unsurları vurarak, kırarak değil; uzlaşmayı çağrıştıran yumuşak tepkilerle kendilerini ortaya koymaktadırlar (Çaha, 1998: 100).

80 gençliğinin apolitik, konformist, toplumsal gerçeklerden uzak bir gençlik olduğu eleştirileri yanlış bir yargı olarak değerlendirilebilmektedir. 80 gençliği bir önceki dönem gençliğine göre protesto ve eylemlerinde siyasi partilerden ve ideolojilerden uzak, sivil toplum unsurları içerisinde, şiddetten uzaklaşmış gösteriler üzerinden kendisini göstermektedir. Yaşanan dönüşümün sonucunda bu dönemde “İşçi ve memurların “alaylı”, “halaylı”, gösterilerine türbanlı öğrencilerin “güllü”, “karanfilli”, “alkışlı” eylemleri ilave edilince gerçekte ideolojik hincin sopalara, coplara, silahlara taşınan öfkesi yerine; şenlikli, neşeli, eğlenceli bir kamusal görüntü” (Çaha, 1998: 99) ortaya çıkmıştır. Bu görüntü ise aslında 80 öncesi dönemin kutuplaşmasından aksine Göle’nin de ifadesiyle “consensus” arayışlarının bulunduğu ve politik anlayışın değişmekte olduğu bir dönemi ve gençliği göstermektedir.

2000 Sonrası Gençlik

Kuşak çalışmaları literatüründe bebek patlaması ve X kuşağının zaman aralıkları üzerine bir fikir birliği bulunmaktadır. Ancak 1980 sonrası doğumu ifade eden Y kuşağı ve sonraki kuşak üzerine farklı düşünceler bulunmaktadır. Y kuşağı için milenyum kuşağı, internet kuşağı, ben nesli gibi çeşitli isimlendirmeler mevcuttur. Y kuşağı için genel düşünce 1980 – 1999 arası doğanları kapsadığı üzerine olsa da Twenge (2018) Y kuşağını “Ben Nesli” olarak ele almış ve bu kuşağın 1980 – 1994 arası doğanları ifade ettiğini belirtmiştir. Benzer şekilde Bayhan da Türkiye’de Y kuşağını 1991 – 2010 yılları arasında

doğanlar olarak tanımlamaktadır. Bayhan'a göre Y kuşağını tanımlayan etken, cep telefonu, bilgisayar ve internet teknolojilerinin yaygınlaşmaya başlamış olmasıdır. Ancak Türkiye'de bu üç teknolojinin toplumda yaygın olarak kullanılması 1991 sonrasına tekabül etmektedir (Bayhan, 2019:35). Benzer bir biçimde Y kuşağının ardından gelen Z kuşağı için de bazı farklı tanımlamalar yapılmıştır. İ nesli, dijital yerliler, Google kuşağı, sanal kuşak gibi çeşitli isimler kullanılmıştır. Bu farklı tanımlamalar Z kuşağının zaman aralıkları için de geçerlidir. Literatürde Z kuşağı genel olarak 2000 sonrası doğanları veya 1995 – 2015 arasında doğanları tanımlayacak şekilde kullanılmaktadır. (örn. Twenge (2018) İ neslini 1995 – 2012 yılları olarak tanımlamaktadır.) Bu nedenle Y ve Z kuşakları için belirlenen zaman aralıklarında literatürde bir kesinliğe ulaşmak mümkün değildir.

Y ve Z kuşakları için kesin bir zaman aralığı bulunmasa da 2000 sonrası dönemde protesto ve eylemler açısından iletişim teknolojilerinin önemli etkileri olmuştur. İnternet ve sosyal medya etkisi ile protesto ve eylemlerin amaçları, görünüm alanları ve biçimlerinde önceki dönemlere kıyasla önemli değişiklikler yaşanmıştır. Dede'ye göre tüm kuşaklar arasında keskin bir kırılma X kuşağı ile Y kuşağı arasında gerçekleşmiş ve bu kırılmada teknoloji, internet ve sosyal medya önemli bir aktör olmuştur. X kuşağının yazılı basın içinde yetişmesi, teknolojiyi sonradan ve zorunlu bir biçimde kullanmasına rağmen Y kuşağı, sosyal medyayı bir hayat biçimi şeklinde algılamakta ve günlük yaşamda yoğun bir biçimde kullanmaktadır (Dede, 2017: 68 – 69). Dijital dünya, Y kuşağının kolayca adapte olduğu, Z kuşağının ise içinde yer aldığı bir ortam olarak bireylerin kendilerini ifade etmesini, hak arama süreçlerinde karşılıklı iletişimin zaman ve mekândan bağımsız olarak gerçekleşmesini sağlamıştır (Yıldırım ve Sönmez, 2022: 250).

İnternet teknolojileri ve sosyal medyanın yaygınlaşması ile protesto ve eylem biçimlerinde köklü değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerin en önemlisi eylemlerin sokakta görünürlüğünün azalması ve sosyal medyaya taşınmasıdır. Eylemler sosyal medyaya taşınırken, sokak eylemleri de sosyal medya üzerinden organize edilmeye başlanmış ve bu sayede kitlelere ulaşım imkânı artmıştır. Metin'in de (2021: 192) ifade ettiği gibi sosyal medya oldukça geniş bir yayılma ve örgütlenme imkânı sunarak, aynı anda birçok insanın çevrim içi ve bir arada bulunmasını sağlayabilmektedir. Bu durum ise yeni bir örgütlenme ve eylem biçiminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyal medya, bu mecraayı kullananlar için geçerli olsa da ve toplumu tam anlamıyla temsil etme yetisine sahip olmasa da artan kullanıcı sayısı nedeniyle sosyal medya, her geçen gün yaygınlığını ve etkisini arttırmaktadır.

Türkiye’de 2000 sonrası dönemde protesto ve eylemlerin sokakta görünümü sosyal medya etkisiyle azalmaktadır. Sokakta yapılan eylemler 1980 gençliğinin eylemleriyle benzerlik göstermektedir ve bu eylemler genel olarak şiddetsiz, hakların talebine yönelik ve farklılığı içeren bir yapıdadır. Dede’ye göre, Y kuşağı eylemlerde bedensel duruşu, kıyafet veya kullandığı aksesuarlar ile özellikle medyanın ilgisini çekebilmekte ve bazen tek bir Y kuşağı üyesi eylemlerin simgesi haline gelebilmektedir (Dede, 2019: 101). Ancak sokak eylemleri önceki dönemler gençliği kadar ilgi gören, katılım sağlanan bir özellik taşımamaktadır. Bunun en önemli sebebi ise sosyal medyanın etki gücünün artması ve sosyal medya üzerinden bireylerin taleplerini çok daha kolay ve organize bir biçimde duyurabilmesidir.

Günümüzde sosyal medya gündelik hayat içinde, yaşamın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Her geçen gün sosyal medyanın kullanıcı sayısının ve kullanım sürelerinin artması, sosyal medyanın gündelik hayat içinde önemini arttırdığını da göstermektedir. Sosyal medyanın gücü, kendisini siyasal alanda da göstermekte ve bunun sonucunda sosyal medyada gündem olan bir konu politik alanda da gündem konusu olabilmektedir. Özellikle Twitter üzerinden etiketlerle (hashtag) gündem olan protesto ve eylemler kendisine siyasal alanda karşılık bulabilmektedir. Yıldırım ve Sönmez’in (2022: 242 – 250) Z kuşağı üzerine yaptıkları araştırmada, bu kuşağa mensup bireylerin sosyal medyayı önemsedikleri, sokak eylemlerinden daha etkili gördükleri ve sosyal medyayı önemli bir güç olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Ayrıca Z kuşağı gençliği, sosyal medyayı hak aramak veya hak arayan bireylere yardımcı olmak için kullanmaktadırlar. Araştırmalarına göre sosyal medya, hukuksal olarak çözüme kavuşmayan veya hızlı karar alınması gereken konularda tepkilerin gösterilmesi açısından daha etkili bir alandır. Aynı zamanda Z kuşağı gençler için sosyal medya daha pratik, kolay ve kendilerini daha iyi ifade edebildiklerini düşündükleri bir mecra olarak öne çıkmaktadır.

Sokak eylemlerinin azalması ve sosyal medya üzerinden protesto ve eylemlerin artmasında gündelik hayatın dijitalleşmesi önemli bir unsur olmuştur. Gündelik yaşam içinde birçok şey artık internet üzerinden yapılı hale gelmiştir. Gündelik hayatın dijital bir hâl alması bireylere kolaylık, konfor alanı sağlamaktadır. Ortaya çıkan bu konfor durumu hak arama çabalarında da kendisini göstermiştir. Bireyler sosyal medya üzerinden konforlarından feragat etmeden rahatsız oldukları durumları, şikayetçi oldukları konuları sosyal medyada haykırabilmekte ve düşüncesine çok daha kolay bir biçimde taraftar bulabilmektedir. Sosyal medyada örgütlenmeler çok daha hızlı ve kolay sağlanmakta ve bu nedenle önceki dönemlerde ortaya çıkan eylemler,

günümüzde sosyal medya üzerinden gerçekleştirilmektedir. Hayvan hakları, adaletsizlikler, çalışan hakları, zam talepleri, siyasi rahatsızlıklar gibi birçok konu sendika, dernekler üzerinden sosyal medyada hastag çalışmalarıyla gündeme getirilmektedir. Sosyal medyada hak arama ve protestolar sadece dernek ve sendikalar üzerinden de gerçekleşmemektedir. Bir bireyin herhangi bir talebi veya protestosu sosyal medyada karşılık bulabilmekte ve bu sayede büyük bir kitlenin desteğini kazanabilmektedir.

Hızlı örgütlenmeyi sağlama ve bireylerin kendi taleplerine destekçi bulabilmeleri, daha hızlı bir şekilde taleplerini çözüme kavuşturabilmeleri gibi etkenler sosyal medyanın gücünü ortaya koymaktadır. Ancak sosyal medya, bünyesinde birçok olumlu etkenle birlikte sorunlu yanlara da sahiptir. Babacan'a göre sosyal medyada birey merkezli, birey etrafında kurulan ve gelişen gerçekliğin toplumsal hareket algısını dönüşüme uğrattığı ifade edilebilmektedir. Bu anlamda geçmişin kapalı ve monolog düzlemde iletişim sürecinin varlığına karşılık, demokratik katılımı bireysel düzlemde arttıran sosyal medya, muhalif bir algının varlık alanı bulmasına imkân sağlamaktadır. Ancak bununla birlikte gerçek hayatta toplumsal hareketin örgütlü yapısını ve kolektif bilincini kavramamış bireyler sosyal medya hesapları aracılığıyla atomize olarak yerel ve küresel iktidarın etkilerine çok daha fazla açık hale gelmektedir. Sosyal medya, toplumsal hareketin kontrol mekanizmalarını zayıflatan ve hatta yerel – küresel yasal zeminde onu zor durumda bırakan bir mecra haline de gelebilmektedir (Babacan, 2014: 137 - 142). Aynı zamanda internette tepkinin sadece bir “tık”, “like” veya bir mesajla ortaya konabilir olması pek çok kişinin yalnızca “modaya uymak” için bu eylemi gerçekleştirmesine neden olmaktadır. Yani pek çok internet aktivisti, aslında neyi, neden desteklediğinin ya da neye, neden karşı çıktığının bile farkında değildir. Yalnızca belirli günlerde profil fotoğrafını değiştirerek bir şeyleri değiştirebileceğine inananlar, yaralanan vicdanları bu şekilde rahatlatmakta ve tepkileri etkiye dönüşmeden uysallaşmaktadır (Karagöz, 2013:145).

Sosyal medya ile protesto ve eylem biçimlerinde yaşanan bir diğer değişim de taleplerin gittikçe bireysel bir hale gelmesidir. Sosyal medya ile protesto ve eylemler bireyselleşmeye başlamış ve kişiye özgü taleplerin seslendirilmesine neden olmuştur. Önceki dönemlerin toplumu kurtaran veya toplumsal hakların elde edilmesi çabası, sosyal medya ile bireylerin kendi konfor alanını sağlamak için “ben” merkezli taleplerine doğru evrilmiştir. Bu durum sosyal medyanın yanı sıra toplumsal anlamda bireyselliklerin ve konformizmin artmasının da bir sonucu olarak değerlendirilebilmektedir. Babacan'a göre merkezinde “ben”i

olan bir bireyin “biz”i veya “öteki”ni düşünebilme ihtimali zayıflamaktadır. Bunun sonucunda kendisi ve herkes için daha iyi bir dünya yerine kişisel konformizmi açısından iyi bir dünya ve gelecek düşünmesi (Babacan, 2014: 137 – 138) daha yaygın görülebilecek bir durumdur. Sosyal medya ise kişisel konformizmin sağlanması için bireylerin taleplerinin dile getirilmesine imkân tanıyacak bir alan sağlamıştır. Bunun sonucunda önceki dönemlere kıyasla protesto ve eylemlerde içerik (talebin konusu) ve biçim (taleplerin belirtildiği alan) açısından köklü değişiklikler yaşanmıştır.

Sonuç

Kuşak kavramı ortalama olarak on beş – yirmi yıllık süreçleri kapsayan ve o zaman aralığı içinde doğmuş bireylerin belirli ortaklıklara sahip olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Kuşak, bireylerin kendi gençlik dönemlerini veya mevcut gençliği ifade etmek için sıkça kullanılan bir kavram olmuştur. Bu nedenle kuşak olgusu, genel anlamda gençliği ele almakta ve kuşak çalışmaları belirli dönem aralıklarında yaşayan gençliğe vurgu yapmaktadır. Gençlik ile en sık ilişkilendirilen olgulardan biri ise siyasettir. Siyasi muhalefet içinde ele alınan protestoların, eylemlerin, toplumsal hareketlerin çoğu zaman gençler eliyle ortaya çıkması, gelişmesi de gençliğin siyasetle iç içe ele alınmasının sebebinin gösterir mahiyettedir. Bu nedenle kuşak çalışmalarının önemli bir bölümünü kuşak – siyaset ilişkisi oluşturmaktadır.

Kuşaklar arasındaki farklardan birini de siyaseti anlamlandırma, siyasete yaklaşım ve beklentiler oluşturmaktadır. Siyasete yaklaşım, anlamlandırma ve beklentiler arasında ortaya çıkan fark kendisini protesto ve eylemler üzerinden belirgin bir biçimde göstermektedir. Bu çalışmada Türkiye’de dört kuşağın (Baby Boomer, X, Y ve Z) protesto ve eylemlerinin görünüşleri ele alınmıştır. Bu dört kuşaktan Baby Boomer kuşağı Türkiye’de 1968 ve 1978 olayları, X kuşağı 1980 sonrası dönem, Y ve Z kuşağı ise Türkiye’de teknolojik gelişmelerin yaygınlaştığı 2000 sonrası dönem ile ilişkilendirilmiştir. Bu kuşakların kendi dönemlerinde protesto ve eylemlerinin hangi amaçla yapıldığı, protestoların nasıl bir biçimde yapıldığı ve protestoların nerede görünürlük kazandığı üzerinden farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Y kuşağı protesto ve eylemlerinin X ve Z kuşağı arasında olduğu söylenebilmektedir. Hem sokak eylemlerinin var olduğu bir dönemde bulunmaları hem de teknolojik gelişmelere hızlı adapte olmuş olmaları nedeniyle Y kuşağı, 2000 sonrası sokak eylemlerinde var olan kuşak olmuş bunun yanı sıra teknolojinin yaygınlaşmasıyla protesto ve eylemlerini sosyal medyaya da taşıyabilmiş bir kuşak olduğu söylenebilir. Ancak tekrar etmek gerekir ki özellikle sosyal medyanın yaygınlaştığı dönemde

protesto ve eylemlerin sokakta görünürlüğü azalmış ve sokaktan sosyal medyaya taşınmıştır. Bundan dolayı Y kuşağı, sosyal medya öncesi sokakta, sosyal medya sonrası ise bu mecrada ortaya koyabilmesinden dolayı protesto ve eylemler konusunda bir ara kuşak gibi de değerlendirilebilmektedir.

Türkiye’de protesto ve eylemlerin yapılmasındaki amaç dönemler arasında farklılık göstermiştir. 1980 öncesi diye belirtilebilecek 1968 ve 1978 olaylarını kapsayan gençlik için amaç belirli bir ideoloji etrafında devleti ve toplumu kurtarmak olmuştur. Bu dönemde ideoloji ekseninde daha bütüncül, devleti ve toplumu kapsayan bir misyon görülmüştür. 1980 sonrası gençliğin protesto ve eylemleri belirli haklar üzerinden gerçekleşmiş, önceki döneme göre ideolojiden uzaklaşmıştır. Aynı zamanda bütüncül bir amaç yerine belirli hakların (hayvan hakları, kadın hakları, çevre hakları, eğitim) elde edilmesi üzerine bir çaba gösterilmiştir. Bu dönemde var olan protesto ve eylemler, ideolojik ayrışmalardan uzak, belirli bir hak talebinde bulunan çeşitli kesimlerden bir araya gelen insanları bir araya getirmiştir. 2000 sonrası gençliğin protesto ve eylemlerinde ise daha dar eksenli, bireysel söyleme dayalı ve bireylerin taleplerinin gerçekleştirilmesine yönelik amaçlar ortaya çıkmıştır. Bireylerin belirli bir kuruma ulaşmasına yönelik veya bir kişinin cezalandırılmasına yönelik birçok talep sosyal medyada görülmekte ve diğer kullanıcıların da desteğiyle bireyler bu istek ve taleplerini gerçekleştirebilmektedir. Sosyal medya bireylerin mağduriyet ve taleplerini dile getirmesini ve bu taleplerin büyük destekler ile gerekli mercilere ulaşmasına imkân sağlamıştır. Bu nedenle sosyal medya eylemlerinde bireylerin kendi şikayetlerinin, taleplerinin, rahatsızlıklarının dile getirilmesi ve buna kitlelerin destekleriyle çözüm bulunması sıklıkla görülebilmektedir.

68 ve 80 gençliğinin protesto ve eylemlerinin gerçekleştiği mekân, sokaklar olmuştur. 2000 sonrası gençlik ise çoğunlukla protesto ve eylemlerini sosyal medya üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu nedenle protesto ve eylemlerde, sosyal medya ile mekânsal anlamda bir değişim yaşanmıştır. Sokak eylemlerinin azalması ve sosyal medyanın protesto ve eylemler için daha yaygın hale gelmesi, sosyal medyanın kendi içinde takım avantaj ve kolaylıklar barındırmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Gündelik hayatın içinde sosyal medyaya her an ulaşılabilmesi ve günün büyük bölümünde sosyal medyanın takip edilmesi bireylerin taleplerine her an destekçi bulabilmesini sağlamıştır. Aynı zamanda sosyal medya üzerinden anonim hesaplarla yapılan protesto ve eylemler bireylerin tedirginliğini ve riskini azaltan bir durum olarak değerlendirilebilmektedir. Sosyal medyada yapılan protesto ve eylemlerin daha az risk taşıdığı düşüncesi

de bu mecraya yoğunlaşmanın bir diğer nedenidir. Bunların yanı sıra bireylerin konforunu bozmadan, oturdukları yerden şikayetlerini dile getirebilmesi veya protestoda bulunanlara destek verilebilmesi, protesto ve eylemlerin sosyal medya üzerinden gerçekleştirilmesini yaygınlaştırmıştır. Sanal yaşamın sonucu olarak protesto ve eylemlerin de “sanallaşması” olağan bir durum olarak değerlendirilebilmektedir.

68 ve 80 gençliğinin protesto ve eylemleri genel anlamda örgütlü, organize bir yapı göstermektedir. Bu protesto ve eylemler çoğunlukla siyasi parti, sivil toplum kuruluşları veya dernekler tarafından organize edilmiştir. 2000 sonrası gençliğin protesto ve eylemleri ise sosyal medya ağırlıklıdır. Sosyal medyada sivil toplum kuruluşları, dernekler, sendikalar ve popüler hesapların organize ettiği protesto ve eylemler bulunmakla birlikte bireysel bir şekilde ortaya çıkan ve sonrasında destek kazanan protestolar bulunmaktadır. Sosyal medya ile protesto ve eylemler sokakta kalabalıklar oluşturmak yerine, “*trend topic*” olma çabasına dönüşmüştür. Bu nedenle sosyal medya protesto ve eylemlerinin organizasyon amacı insanları sokağa çağırmak üzerine değil, “*trend topic*” olma yani sosyal medyada görünürlük kazanma üzerine olmuştur.

Protesto ve eylemlerin şiddet barındırıp barındırmadığı da dönemler içinde farklılığı sağlayan bir diğer unsur olmuştur. 1968 ve 1978 olayları büyük şiddet olaylarına sahne olmuş ve 1969 – 1980 yılları arasında iki binden fazla vatandaş şiddet olayları yüzünden hayatını kaybetmiştir. 80 sonrası gençliğin protesto ve eylemlerinde ise şiddet olayları merkezi bir unsur olmaktan çıkmıştır. Şiddet olaylarının 80 sonrası gençliğinde görülmemesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. 12 Eylül 1980 darbesinin çok ağır sonuçlarının olması, ailelerin çocuklarına siyasetten uzak olmalarını tembihlemeleri, ideolojik kavgaların azalması, gençlerin siyasete bakış açılarında yaşanan değişimler bu nedenlerden bazılarıdır. Aynı zamanda ideolojilerin düşüşe geçmesi, eski toplumsal hareketlerin yerini yeni toplumsal hareketlere bırakması da önemli bir etken olarak görülmektedir. Touraine’e göre endüstriyel toplum tipine ait “eski sosyal hareketler”, devrim fikriyle özdeşleşmiş ve neredeyse bir siyasal partinin veya siyasal hareketin gölgesinde şekillenmiştir. Yeni toplumsal hareketlerin mücadelesi ise post endüstriyel toplum tarafından açılan alanda gerçekleşmektedir. Bu alan ise devlet değil, sivil toplumdur. Yeni toplumsal hareketler, toplumsal aktörlerin sivil toplumun yapısı üzerindeki mücadelelerinden doğmakta ve sivil ilişkileri dönüştürmeyi amaçlamaktadır (Akt. Çayır, 1999: 15 – 16). Bir diğer deyişle 1960’larda hedefinde siyasal iktidarın olduğu ve ideolojilerin hâkim olduğu eski toplumsal hareketler 1970’lerin sonlarına doğru yerini kadın hakları, çevre hakları gibi hakların

talebine yönelen yeni toplumsal hareketlere bırakmıştır. 80 gençliğinin Türkiye’de protesto ve eylemlerinde yaşanan dönüşüm de yeni toplumsal hareketlerin görünümünü teşkil etmektedir.

Sonuç olarak Türkiye’de kuşaklar arasında protesto ve eylem biçimlerinde farklılıklar bulunmaktadır. 68 gençliğinin Türkiye’deki eylemleri eski toplumsal hareketler olarak değerlendirilmekte ve protesto, eylemler şiddet barındıran, ideolojik, devleti ve toplumu kurtarma amaçlı yapılan biçimde ortaya çıkmıştır. 80 gençliğinin protesto ve eylemleri ise yeni toplumsal hareketler ekseninde, sivil alanda hak arayışları amaçlı, şiddet içermeyen ve organize bir görünümde dir. 2000 sonrası gençliğinin protesto ve eylem biçimleri ise teknolojik gelişmeler ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla önemli ölçüde değişmiştir. Sosyal medya ile sokak eylemleri büyük ölçüde azalmış, organizasyonlar sosyal medyada “trend topic” olma üzerinden gerçekleşmiştir. Sosyal medyada protesto ve eylemler, minimal bireysel isteklere, dünyadaki değişimin Türkiye’ye entegrasyonu için taleplere dönüşmüştür. Türkiye’de dönemler arasında yaşanan protesto ve eylemlerin değişimi içerik/konu bakımından Türkiye’ye özgü yanları bulunmakla birlikte bu değişimlerin büyük kısmı küresel ekseninde yaşanan bir dönüşümün görüntüsü olarak değerlendirilebilmektedir. Toplumsal hareketlerde yaşanan değişim ve sosyal medyanın dünya üzerinde gösterdiği etki Türkiye’de de kendisini göstermiş, protesto ve eylemler büyük ölçüde bu ekseninde değişmiştir.

Kaynakça

- Babacan, M. E. (2014). Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 135-160.
- Bayhan, V. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 23-58.
- Bayhan, V. (2019). Kuşaklar Sosyolojisi ve Türkiye İçin Yeni Bir Kuşak Analizi. *Sosyoloji Divanı Dergisi*, 13(1), 29 – 45.
- Çaha, Ö. (1998). İdeolojik Kamusalın Sivil Kamusala Dönüşümü. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (5), 81-103.
- Çayır, K. (1999). *Yeni Toplumsal Hareketler*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Dede, A. (2017). Küresel Toplumsal Hareketlerde “Ben Nesli”nin Rolü. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 3(), 67-82.
- Dede, A. (2019). İ Nesil Akıllı Sokak Eylemleri. *Sosyoloji Divanı Dergisi*, 13(1), 99 – 108.
- Göle, N. (1994). Toward an Autonomization of Politics and Civil Society in Turkey. *Politics İn The Third Turkish Republic*, 213-222.
- Göle, N. (2011). *Melez Desenler: İslam ve Modernlik Üzerine* (4. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Karagöz, K. (2013). İletişim ve Diplomasi, *Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü*, 1 (1), 131-156.
- Lüküslü, D. (2015). *Türkiye'nin 68'i: Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Lüküslü, D. (2020). *Türkiye'de” Gençlik Miti”: 1980 Sonrası Türkiye Gençliği* (5. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Metin, O. (2021). *Sosyal Medya ve Siyasal Toplumsallaşma*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Nacak, İ. (2019). Kuşak Sosyolojisi: Kavramsal ve Metodolojik Temeller. *Sosyoloji Divanı*, 13(1), 7-13.
- Newman, D. M. (2013). *Sosyoloji: Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek*, (Çev. A. Arslan), Ankara: Nobel Yayınları.
- Tunç, A. (2014). *Bir Maniniz Yoksa Anneler Size Gelecek: 70'li Yıllarda Hayatımız*, İstanbul: Can Yayınları.
- Turner, B. S. (2014). *Klasik Sosyoloji* (Çev. İ. Çetin). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Twenge, J. M. (2018). *İ-Nesli* (Çev: O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları
- Ünsal, A., Keleş, R. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Yıldırım, O., Sönmez, B. (2022). Umud Mekânı Olarak İnternet: Toplumsal Olaylar ve Hak Arama Bağlamında Z Kuşağı Üzerine Mikro Bir İnceleme. *Yeni Medya*, (12), 234-257.
- <https://www.sozluk.gov.tr> (Erş. Tar. 29.11.2022)

KUŞAKLARIN SİYASAL TOPLUMSALLAŞMALARINI ÜZERİNE

Osman METİN¹

Giriş

Toplumsallaşma sosyal bilimlerin ortak kavramlarından birisidir. Antropolojide kültür ve kültürlenme süreçleri ile ilişkili ele alınırken, psikolojide gelişim evreleri ile bağlantılandırılarak işlenir. Sosyolojide ise daha genel ve kapsayıcı bir yaklaşımla bütün bunların hepsini kapsayacak şekilde doğumdan ölüme toplumsal ve fiziksel uyarlanma süreçleri ile birlikte tanımlanmaya çalışılır. Gerçekten de insanın doğumu ile başlayıp, hayatı boyunca devam eden ve topluma doğru olan bir uyarlanma sürecidir.

Toplumsallaşma birçok kaynakta bireyin ve toplumun birbirini belirlediği, etkileyip değiştirdiği bir süreç olarak anlatılmaktadır. Genel olarak bu şekilde bilinse bile toplumsallaşma aslında daha çok toplumun bireyi şekillendirip, değiştirip dönüştürdüğü bir sürece karşılık gelir. Bireyin topluma uyarlandığı bir süreçtir. Yapısal işlevselci teorilerin merkeze aldığı bu bakış sayesinde toplumsallaşma hakkında karşılaşılan bu genel kabul yaygındır.

Toplumsallaşmanın gerçekleşmesi süreç içerisinde birçok araç/ajan ile sağlanmaktadır. Toplumsallaşmaya sağladıkları işlevlerle bu ajanların sürece katkıları oldukça önemlidir. Bunlar aile, eğitim, din, siyaset sosyal kurumları, kitle iletişim araçları ve sosyal çevrede yer alan arkadaşlar/akranlar gibi diğer gruplardır. Yukarıda sayılan ajanların örüntüleştirdikleri toplumsal davranışlar bireyi uyarlamaktadırlar. Hem kendi içinde kurumsal sürdürülebilirliği hem de buradan devam eden toplumun sürdürülebilirliği açısından toplumsal normların oluşmasına kadar önemli görülmektedir.

Sosyolojinin temel konularından biri olan toplumsallaşmanın yine sosyolojide daha sistematik bir biçimde ele alındığını söylemek yerinde

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, ometin@aku.edu.tr, ORC ID: 0000-0002-0888-1485.

olacaktır. Sosyoloji, bu doğrultuda toplumsallaşmayı genel olarak ele almanın ötesinde kendi içinde alt kategorilerle birlikte incelemektedir. Bu inceleme toplumsal kurumların her birinin kendi içinde ayrı birer toplumsallaşması şeklinde olmaktadır. Siyaset kurumu ile ilişkili olarak siyasal toplumsallaşma, ekonomi kurumu ile ilişkili olarak ekonomik toplumsallaşma, din kurumu ile ilişkili olarak dini toplumsallaşma gibi her kurum ve sosyal grup için sıralanmaktadır. Tüm bu alt toplumsallaşma biçimleri beraberinde bireyin topluma yönelik uyarlanma sürecinde etkili olarak birlikte toplumsallaşmayı oluşturmaktadır (Dursun, 2002: 210-221). Gerek toplumsallaşmayı genel olarak ele alarak incelemek ve gerekse alt toplumsallaşma biçimlerini özel olarak ayrı ayrı ele alarak incelemek mümkündür.

Bu doğrultuda bu bölümde kitabın üst konusu bağlamında siyasal toplumsallaşma konusuna özel olarak değinilecektir. Siyasal toplumsallaşmanın tanımı, süreci ve ilişkili olduğu diğer faktörlerle bakılarak anlaşılması sağlanacaktır. Devamında kuşaklarla bağlantısı kurularak dönemsel olarak siyasal toplumsallaşmanın gerçekleşmesi ortaya konarak -eğer varsa- kuşaklar arasında siyasal toplumsallaşma farkı dile getirilmeye çalışılacaktır. Tamamen teorik bilgiler, gözlem ve diğer çalışmaların verilerinden istifade edilecektir.

Siyasal Toplumsallaşma

Bireyin hayatına devam edebilmesi için diğerleriyle ilişki ve etkileşim içerisinde olması gerekir. Böylelikle grupların, toplulukların ortaya çıkmasını sağlayarak toplumun varlığını sürdürebilmesi sağlanmış olacaktır. Bu ilişki ve etkileşim içinde olma hali toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında farklı şekillerde ortaya çıkar. Bu durumu her toplumsal kurumun kendi içinde geliştirdiği stratejilerle örüntülenen toplumsal davranışlarda gözlemlemek mümkündür. Bu alt kurumlardan biri de siyaset toplumsal kurumudur (Metin, 2021: 49).

Hayatın içindeki siyasal ilişkiler bireyi aynı zamanda siyasal bir canlı kılmaktadır. Bilindiği üzere Aristoteles insanı doğası gereği siyasal bir hayvan olarak düşünür. Doğası gereği siyasal olan insan, içerisinde yaşadığı yerleşim biriminde kurduğu iletişim ve etkileşimlerle bu siyasal olma halini gerçekleştirir. Soyutlaması, düşünebilmesi, tercihlerde bulunabilmesi, bireyi akli acılığıyla siyasallaştırmaktadır. Dolayısıyla doğası gereği siyasal olan insan beraberinde siyasal toplumsallaşma sürecinin içinde yer almaktadır. Siyasal toplumsallaşma, siyasal hayatın tüm aşamaları ile, siyaset kurumlarıyla olan bağını, kurallar, normlar ve değerlerle etkileşerek toplumun siyasal süreçlerinin öğrenilip benimsenmesidir. Bu süreç siyasal olarak toplumsallaşan bireyin

davranışlarını, tercihlerini, tutumlarını ve değerlerini biçimlendirir. Toplumda meydana gelen siyasal süreçlere katılmasında etkili olur (Yayla, 2012: 13).

Siyasal toplumsallaşma sürecinde birey, siyasal kurumlarla, siyasal süreçlerle etkileşerek toplumun siyasal normlarına sahip olmaya başlar. Toplumsallaşmanın hayat boyu devam etmesinden dolayı siyasal toplumsallaşma da bu süreç içerisinde bireyin siyasal davranış ve tutumlarını biçimlendirir. Toplumda gözlemlenebilen her türlü siyasal kararlara bir şekilde ve belli oranlarda katılmasında belirleyici olur (Metin, 2016: 227).

Sosyolojide toplumsallaşmaya iki ana farklı yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan ilki makro diğeri mikro yaklaşımlardır. Makro yaklaşımlar toplumu bir yapı olarak değerlendiren, kendi içinde belli işlevleri olduğunu genelleyen yaklaşımlardır. Makro yaklaşımlarda birey-toplum düzleminde toplumun öncelendiği, öne çıktığı bilinmektedir. Toplumun belirleyiciliğinde bireyin var olma sürecidir. Grand teorilerin bu yaklaşımı modern dönemlerin ana yaklaşımları içerisinde yer almaktadır. Bu yaklaşımlar toplumun yoğun bir şekilde bireyi topluma uyumlu hale getirmeye çalıştığını açıklamaya çalışırlar. Makro yaklaşımların bu bütüncü bakış açılarını mikro yaklaşımlar daha farklı ele alırlar. Mikro yaklaşımlarda birey ve küçük grupların öne çıktığı görülmektedir. Bireyin görece özgürlüğü, toplumun karşısında bireyin veya küçük sosyal grupların öncelendiği bir anlayışı oluşturmaktadır. Bu bakış açısında süreci anlatan en iyi kavram ise sosyalleşme olarak söylenebilir. Sosyalleşme kavramında devam eden bir sürecin olması mikro yaklaşımlarda yapı yerine ikame edilen süreç ifadesi ile bağlantılıdır. Örneğin makro yaklaşımlarda aileyi bir kurum olarak ele almak, mikro yaklaşımlarda aileyi bir süreç olarak değerlendirmeye dönüşmektedir. Böylelikle birçokları tarafından eşdeğer bir kavram olarak ele alınan bu iki ifade (toplumsallaşma-sosyalleşme) aslında farklı temellendirmelerden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda yapı-fail tartışmalarının farklı bir alanı olarak da görülebilir. Toplumsallaşmada toplumun öne çıkması, sosyalleşmede sosyalin öne çıkması bu iki farklı temellendirmeyle ilişkilendirilebilir. Bu ayrım toplumsallaşmanın/sosyalleşmenin kendi alt dalları içinde geçerlidir. Bu anlamda siyasal toplumsallaşma/siyasal sosyalleşme içinde yukarıda değinilen temellendirme ayrımı/farklı yaklaşımlarla değerlendirme geçerli olmaktadır.

Tam da bu noktada bu yazının yapı fail tartışmalarının bir tarafı olacak şekilde meseleyi ele almadığını burada belirtmek yerinde olacaktır. Bu çalışma içerisinde toplumsallaşma ifadesi kullanılıyor diye yapısalcı, makro perspektifler kesin kabul edildiği anlamına gelmemelidir. Toplumsallaşmayı

sağlayan araçlar aynı zamanda sosyalizasyon veya sosyalleşme sürecinde de ilgili perspektife uyarlanabilecek araçlardır. Bunlar, aile, eğitim, din sosyal kurumları arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları olarak sıralanmaktadır. Örneğin kitle iletişim araçlarını gerek makro yaklaşımla toplumsallaşmanın bir aracı olarak değerlendirilebileceği gibi mikro yaklaşımla bu sürecin içinde yer alan ve etkili olan bir paydaş olarak değerlendirmek mümkündür.

Bu toplumsallaşma araçları etkileri bakımından birincil ve ikincil olarak iki türde ele alınmaktadır. Etkisi doğrudan birincil seviyede olanlar örneğin, aile, akraba birincil seviyede etkiye sahip araçlardır (Metin, 2022: 20-21). Etkisi ikincil seviyede olarak kurumsallaşmış etkiye sahip olanlar ise okul, iş, dernek ve medya araçları olarak sıralanmaktadır. Bu bölümde bütün bu teorik bilgileri tekrar aktarmak yerine genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Kuşakların bu etkiler ile siyasal toplumsallaşma süreçleri genel olarak değerlendirilmiştir.

Kuşaklar ve Siyasal Toplumsallaşmaları

Kuşak olarak ifade edilen kavramın tanımlarına bakıldığında genel olarak daha öncesinden tanımlanmış belli zaman aralıklarında dünyaya gelmiş kişilerin oluşturduğu kategorik ayırım anlatılmaya çalışılmaktadır. Bu kategorik ayırımların oluşmasında yani kuşakların zaman aralıklarının belirlenmesinde kabaca da olsa birliktelik gözükse de her tanımlamada ve her ayırım yapma girişiminde küçük farklılıklar oluşabilmektedir. Kuşak tanımlamalarında bu zaman aralıklarının haricinde belli ekonomik ve sosyal olayların, kırılmaların olduğu dönemler ilgili kuşaklarla ilişkilendirilerek kuşak ismi veya tanımlaması da yapılabilmektedir. Daha öncesinden farklı kuşak tanımlamaları diğer bölümlerde geçmiş olmasından dolayı bu bölümde bu tanımlamaların tekrarı yapılmayacaktır. Alan yazında karşılaşılan kuşaklar genel olarak şu şekildedir; sessiz kuşak, bebek patlaması kuşağı, x kuşağı, y kuşağı, z kuşağı ve son olarak alfa kuşağı (Ayhün, 2013: 96).

Her kuşağın kendi yaşadıkları dönemin koşulları çerçevesinde farklı tecrübeler, etkileri değişen ve öne çıkan farklı toplumsallaşma araçlarına, farklı yaşam biçimlerine sahip olmalarından dolayı farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Bu farklar yaşam koşulları ile beraber küresel ve yerel faktörlerle birlikte ele alındığında öncesi ve sonrası arasında ayırım oluşturmaktadır. Kronolojik sırasıyla kuşaklara göre farklılıklar ve özellikle siyasal toplumsallaşma boyutunda tespit edilebilecek farklılıklar yazının bundan sonraki bölümünde yer almaktadır.

Alan yazında çoğunlukla sessiz kuşakla başlatılan kuşak/nesil tasnifinde sessiz kuşaktan önceki döneme yönelik bir kuşak tanımlamasının da yaygın

olmamakla birlikte yapıldığını belirtmekte fayda vardır. “En büyük kuşak” olarak geçen bu dönem kuşağın doğum aralıkları 1900 ile 1925 yılları arasında gösterilmektedir. 1929’da büyük ekonomik krizi tecrübe eden bir kuşaktır. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı’na katılan ülkelerde bu kuşaktan nüfusun önemli bir kısmı bu savaşa katılmıştır. Bebek patlaması kuşağının ataları olarak görülmektedir.

Alan yazında yaygın bir şekilde ilk tasnifi yapılan ve sessiz kuşak olarak isimlendirilen, 1925-1945 yılları arasında doğanların oluşturduğu bir kuşaktır. Büyük ekonomik kriz ve savaşların sonrasında daha sakin bir yapıya sahip olmalarından dolayı bu isimlendirmenin yapıldığı düşünülmektedir. Bu kuşakta hayata tutunmaya yönelik stratejiler öne çıkmaktadır. Önceki kuşağın yaşam koşullarının zorluğu çocuk sahibi olmayı güçleştirmesi bu neslin nüfusunun daha az olmasına neden olmuştur. Bu kuşakta bireysel çıkarlardan ziyade toplumsal çıkarlar daha öne çıkmaktadır. Kitlesele olaylara karşı tepki verilmemesi bu neslin sessiz kuşak olarak bilinmesinin bir diğer faktörüdür. Hâkim otoriteye her halükârda çoğunlukla saygı duyan bir eğilim içerisindedirler.

Bu kuşağın toplumsallaşma ve özelde de siyasal toplumsallaşma süreçleri üzerine düşünüldüğünde toplumsallaşmayı sağlayan araçların içerisinde ailenin öne çıktığı ve belirleyici olduğu söylenebilir. Hayatta kalmaya dönük geliştirilen stratejiler içerisinde daha çok benimsenen çok çalışmak tercihi ile iş arkadaşları ve akran çevresinin etkisinin ise ikinci sırada olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Büyük ekonomik krizler ve savaşları tecrübe etmiş olmaları daha iyi bir gelecek için çalışmaya ve başarı hirsının etkili olduğu bir kitlesele eğilim vardır. Bu kuşak siyasal toplumsallaşmada var olan otoritenin kabulü ve saygı duyulması ağırlıklı pratiklere dönüşecek kodlara sahiptir. Bu doğrultuda sessiz kuşak olma özelliklerini toplumsallaşma süreçleri için uyarlayarak düşünmek kuşağın özellikleri ile de uyumlu olmaktadır. Türkiye özelinde ise Cumhuriyet kuşağı olarak da isimlendirilebilecek bu neslin küresele boyutta özellikleri ile paralel bir durumda olduğu söylenebilir.

Genellikle 1946-1964 yılları arasında doğanların kategorize edildiği kuşak ise bebek patlaması kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Bu kuşağın sınıflandırılmasında kullanılan genel özelliklerin başında artan doğum oranları gelmektedir. Büyük savaşların ve ekonomik krizlerin ardından nüfusun artmasına yönelik sonuçların görülmesi, genellikle büyük kayıpların verildiği savaşlardan sonra gözlemlenen bir durumdur. Büyük ekonomik krizler² sonrası

2 1929’da başlayan Dünya ekonomik bunalımı veya büyük buhran olarak bilinen ekonomik kriz 1930’lu yıllar boyunca etkisini göstermiştir. Kuzey Amerika ve Avrupa’yı merkeze alan bir kriz gibi gözükse de neredeyse Dünyanın tamamında ciddi etkileri olmuştur.

tüketimin artması, çocuk sahibi olmak için şartların iyileşmesi doğum oranlarını artıran etkiler arasındadır.

Ekonomik ve sosyal koşulların görece iyileşmeye başlaması ile artık bu kuşak kendisinden önceki kuşakta olduğu gibi içe kapanık, sessiz, her koşulda otoriteye saygı duyanların ağırlıkta olduğu bir nesil değildir. Çiçek çocuklar (hippiler) olarak bilinen ve bir alt kültür olarak değerlendirilebilecek sosyal hareketler bu nesilde görülmeye başlanmıştır. Komün hayatını, doğayı, özgürlüğü savunan hippilerin siyasal toplumsallaşması bu kuşağın ekonomik sınıfı görece iyi olanlarının önemli bir bölümüne denk gelmektedir. Herhangi bir siyasal oluşum ve hareketle birlikte olmayıp, uyuşturucu, müzik ve cinsellik hippî kültürünün önemli bir kısmını oluşturur. Vejetaryen beslenen hippiler müzik için bir araya gelerek toplanma ve festivaller düzenleme şeklinde etkinliklerle bilinirler.

Bebek patlaması kuşağının siyasal toplumsallaşması kendisinden önceki kuşağa göre değişim gösterip, ikincil ilişkilerde yer alan toplumsallaşma araçlarına doğru bir sürecin artmış olduğunu göstermektedir. Yine aile sosyal kurumu siyasal toplumsallaşmada başta olmasına rağmen artık etkisinin hafiflemeye başladığını, arkadaş ve akran gruplarının toplumsallaşma aracı olarak ağırlığın arttığı söylenebilir. Kitle iletişim araçlarının (bunlar gazete, radyo ve tv gibi günümüzde artık konvansiyonel medya olarak değerlendirilebilecek medya araçlarıdır) görece etkilerinin siyasal toplumsallaşmada etkisini artırmaya başladığı dönem olmuştur. Çeşitli özgürlüklerin öncelendiği, kısmen apolitik sosyal hareketlerin gözlemlendiği, kendisinden sonraki kuşakların siyasal toplumsallaşmaların öne çıkacak süreçlerin ve araçların artık kendini göstermeye başladığı bir kuşak olduğu söylenebilir.

Alan yazında genellikle 1965-1980 yılları arasında doğanlar için yapılmış kategorik bir ayırım olarak X kuşağı gelmektedir. Ekonomik olarak önceki kuşaktan daha iyi koşullara sahip olunan bir döneme gelmektedir. Bu kuşaktan olanların doğduğu yıllardan gençlik ve yetişkinlik dönemlerine kadar küreselleşme etkisinin hissedilmeye başlandığı dönemlere denk gelmektedir. Haliyle farklı kültürlerle daha çok karşılaşılan, farklı dil, din, kültür etkileşimlerinin yoğun olduğu bir dönemdir. Küresel etkilerle gerek sanatın, kültürün ve gerekse teknolojinin eskiye göre daha hızlı yayıldığı bir dönemdir. Bu kuşağın önemli tecrübelerinden birisi de siyasal olarak iki kutuplu dünyanın birbirleri ile yoğun rekabetinin sonucu SSCB'nin dağılması ile birlikte tek kutuplu dünyaya dönüşün tecrübe edilmesidir.

X kuşağının siyasal toplumsallaşması öncesindeki kuşaklarda etkileri başlayan sürecin devamı şeklinde olmuştur. Aile ve çevresinin siyasal bilincin gelişmesindeki etkisi her yeni kuşakta azalmaktadır. Toplumsallaşmada ikincil araçların etkisinin artması okul, iş çevresinin öne çıkmasından anlaşılabilir. İlave olarak küreselleşmenin toplumsallaşmada etkisi de yadsınamaz. Tek kutuplu dünyada Amerikan kültürel emperyalizminin etkileri son noktasına ulaşmıştır. Kuşağın orta yaş ve üstü medyada yaşanan elektronik-sosyal dönüşüme de tanıklık etmiştir. Gerek konvansiyonel ve gerekse yeni medyanın her ikisini de yakından tecrübe etme şansını yakalayan bu kuşak için önceki kuşağa nazaran bu kuşakta -X kuşağı- medya etkilerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Yeni teknolojiler ve yeni medya tecrübesinde yarı-dijital ekosistem içinde oldukları söylenebilir.

1981-1995 yılları arasında doğanlar için Y kuşağı tanımlaması yapılmaktadır. Y kuşağı kendisinden önceki X kuşağına göre daha çok teknoloji ile iç içe bir tecrübeye sahiptir. Bu yüzden X kuşağına göre daha fazla dijital eko sistem içerisinde dirler. X kuşağına göre daha fazla bireysel, kendi kararlarını önceleyen karakterler öne çıkmaktadır. Dini hassasiyetlerinin önceki kuşaklara göre daha düşük seviyelerde olduğu söylenebilir. Yeni medya ve internet teknolojilerini kullanma konusunda önceki kuşağa göre daha donanımlı olduklarından bu mecralarda daha fazla zaman geçirmektedirler.

Toplumsallaşma süreçlerinde özellikle de siyasal toplumsallaşma süreçlerinde yeni medyanın etkileri belirleyicidir. Birincil toplumsallaşma araçlarından aile ve çevresinin etkisi iyice azalmıştır. Örgütlenme ve bir araya gelme pratiklerinde yeni medyayı (sosyal medyayı) aktif bir şekilde kullanmaktadırlar (Castells, 2013). Dijital ekosisteme daha yatkın olmaları kendilerinden önceki kuşağa göre daha sorgulayıcı olmalarını sağladığı düşünülmektedir. Kimilerine göre içlerinde bohem eğilimleri olanlar olmasından dolayı aileleri ile birlikte yaşayanlar bu nesilde daha fazladır. Buna rağmen aileleri ile aynı siyasal toplumsallaşma etkilerine maruz kalmamışlardır ve yine bu yüzden ailelerinden farklı siyasal eğilimlere sahip olanlar oldukça fazladır. Y kuşağında bu özelliklerin birçoğu Türkiye koşullarında da görünürdür. Türkiye’de Gezi olaylarının içerisinde yer alanların büyük çoğunluğu bu kuşaktan gelenlerden oluşmuştur.

1996-2012 yılları arasında doğanlar Z kuşağının içerisinde değerlendirilmektedir. Dijital ekosistemin içerisine doğdukları için bu ekosistemle tam uyumludurlar. Bu kuşak için teknoloji tercihleri birçok şeyin önündedir. Dijital ekosistemle son derece aktif bir şekilde katıldıklarından

dolayı bu kuşak teknoloji bağımlısı olarak değerlendirilmektedir. Teknoloji ile ilişkilerini sadece ve doğrudan teknoloji bağımlısı olarak değerlendirme girişimi bu kuşağın toplumsallaşma süreçlerindeki etkisinden dolayı artık yeterli değildir. Haliyle ekran süreleri diğer kuşaklara göre oldukça yüksektir. Genel olarak okur yazarlıkları yoğun bir şekilde sosyal medya ortamlarından kaynaklı olmasından dolayı fikri arka planları bu boyutun ötesinde değildir.

Z kuşağının siyasal toplumsallaşması günümüz koşullarında gözlemlenebilecek son değişimleri üzerinde barındırmaktadır. Arkadaş ve akran gruplarının öne çıktığı medya süreçlerinden sosyal medya etkilerinin son derece yaygın olması bu kuşakta kendinden önceki kuşaklarda oldukça farklı olarak göstermektedir. Medya okur yazarlığının düşük olması ve sosyal medya ortamlarının etkileri ile karşılımlarına çıkan gönderileri genellikle ilk hali ile dikkate alma eğilimi oldukça yaygındır. Güncel politikalarda hedef kitle oldukları bilinmektedir. Bu kitleyi hedef alan politikalar gittikçe ağırlık kazanmaktadır. Dolayısıyla yeni mecralarda etkin olanlar bu kitleye daha kolay ulaşabilmektedir (Küçükşabanoglu, 2021).

Son olarak 2012’li yıllardan sonra doğanlar için yeni bir sınıflama girişimi olarak Alfa kuşağından bahsedildiğini belirtmek yerinde olacaktır. X ve Y kuşaklarının çocukları olarak henüz yeni bir kategorik sınıflama girişimidir. Haklarında henüz araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.

Sonuç

Bu bölümde kuşakların kronolojik seyrinde, siyasal toplumsallaşmaları ile birlikte düşünerek genel seyri çizilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla kuşak çalışmalarına başlayan bir araştırmacının dikkatini çeken ilk durum kuşaklar için belirlenen tarih aralıklarıdır. Örneğin ilk akla gelen veya gelmesi gereken sorular şunlardır: Kuşakları belirleyen tarih aralıkları ne kadar işlevsel? Örneğin 78 doğumlu birisi X kuşağı ve X kuşağının özellikleri ile ilişkilendirilmektedir. 81 doğumlu birisi ile Y kuşağı olarak kategorize edilip bu kuşağın özellikleri ile ilişkilendirilmektedir. Bu iki örnek için kuşak tasnifinde kullanılan tarih aralıkları ne kadar güvenilir ve gerçekçidir?

Kuşakların belirlenmesinde kullanılan tarih aralıklarının sosyal bilimler açısından ele alınırken herkesçe kabul görmüş net, tek bir tarih verilmesi, içerisinde çalışılan disiplinin devam eden bir süreçle var olduğundan dolayı zordur. Ayrıca kuşakların varlıkları küresel olarak devam eden bu sürecin bir parçasıdır. Tek bir olay şeklinde gerçekleşmediğinden böylesi bir tarih beklentisini karşılamak imkansızdır. Bu durum bir nevi modernliğin veya postmodernliğin başlamasını tam bir tarih ile vermeye çalışmak gibidir. Adeta

bıçakla kesilen bir tarihin öncesinin ve sonrasının birbirinden çok farklı ve birdenbire değişmesini beklemek gibidir ki bu durum mümkün değildir. Bu ilk soruya verilebilecek bir cevap olabilir. İkinci soruda ise aralarında üç yaş olan iki bireyin hangi kuşaktan sayılması gerektiğine yönelik olan sorudur. Burada şunun farkında olunduğu biliniyor olmalı: Kuşakların başlangıç ve bitiş tarihlerine yakın olanlar arasında sosyal olarak keskin farklılıklar olmayacaktır. Kuşağın ana gövdesinde yer alan kategorinin genel özellikleri kuşağı diğerlerinden ayıran özellikleri ile bilinmektedir. Son soruya gelince kuşakların birbirleri arasındaki farkı kategorik olarak belirleyebilmek için kabaca da olsa sınıflama/tasnifleme yapılması gerekir. Bu sınıflama şimdilik bu tarih aralıkları ile ifade edilmek istenen düşünceyi aktarması bakımından işlevseldir. Bu tarih aralıkları çevresinde (birkaç yıllık farklar dışında) genel bir kabul var gözükmektedir. Bu yüzden var olan bir gerçekliğe karşılık gelmesinden dolayı güvenilir ve gerçekçi olarak değerlendirilmektedir.

Yazının genel seyrinde ortaya çıkan duruma göre tasnif yapıldığı ilk kuşaktan itibaren kabul edilen son kuşağa doğru toplumsal süreçte gözlemlenen değişim ikincil toplumsallaşma araçlarının öne çıkması şeklindedir. Toplumsallaşma sürecinde etkili olmaya başlayan yeni durumlar ve yeni araçların ortaya çıkmaya başlaması ve bunların etkinliğini artırması artık görülmektedir. Her yeni kuşakta bireyselleşmenin şiddetinin artması, dini hassasiyetlerin azalması ve yerini başka formlara bırakması, sorumluluk duygusunun azalması gibi tespitler zaten başka süreçler içerisinde de tespit edilen durumlardı. İlave olarak dijital ekosisteme uyum her kuşakta artan bir şekilde devam etmektedir. Yeni teknoloji ve özellikle sosyal medya mecraları yeni kuşaklar için bağımlılıktan öte adeta temel ihtiyaca dönüşmüştür. Özellikle Z kuşağında bu durum net bir şekilde gözlemlenebilir. Kuşakların siyasal toplumsallaşmaları yukarıda bahsedilen genel toplumsallaşma paralelinde değerlendirilmelidir. İkincil araçlar ve yeni sosyalleşme araçlarının belirleyici olduğu bir siyasallaşma süreci işlemektedir. Örgütlenmede, paylaşımda, hak arayışında, haber yayılımında ve diğer tüm bireysel paylaşımlarda dahil olmak üzere bu yeni toplumsallaşma araçları etkili olmaktadır. Küreselleşmenin hızı ve şiddeti akışkanlıkların ötesine geçmiş durumdadır. Metaforik olarak sınının akışkan hızı artık bu durumu tanımlamak için yeterli değildir. Maddenin gaz hali bile bu duruma örnek verilmesinde artık uygun değildir. Gözle görünmeyen dalgalar ile (yüksek frekans) veya dijitalin hızı (akışkanlığı) ile belki metaforik olarak örneklenebilir. Artık yerel bile olsa küreselleşmeyen veya kürede yaygın olarak bilinmeyen bir durum kalmamıştır.

Küreselde gözlemlenen etkilerin birçoğu Türkiye örneğinde de görülmektedir. Hatta Kuzey Amerika ve Avrupa'dan daha fazla genç nüfusa sahip olunmasından dolayı 2023 yılı itibari ile Türkiye'de yaş ortalaması 35'in altındadır. Bunların içinde ise Y ve Z kuşakları oranı oldukça fazladır. Z kuşağının yarından fazlası artık seçimlerde oy kullanmaya başlamıştır. 2023 yılında yapılan seçimlerde yedi milyonu aşkın seçmen ilk defa oy kullandı. Bu yedi milyon seçmenin (Z kuşağı) neredeyse tamamı yeni toplumsallaşma aracı olarak değerlendirilebilecek sosyal medyanın da işin içinde olduğu bir siyasal toplumsallaşma süreci geçirdi/geçiriyor. Y kuşağının kabaca çoğunluğu, X kuşağının ise teknoloji ile arası iyi olanları yine bu mecralarla siyasal toplumsallaşmalarını sürdürüyor. Y ve özellikle Z kuşağına yönelik politikalar bu kuşakların siyasal tercihlerini belirlemektedir. Bu yüzden yeni mecraların dönüşümde oynayacakları roller gün geçtikçe önemini artırmaktadır. Kuşaklar, adeta su misali içerisinde buldukları kaba (döneme, dönemin koşullarına) göre şekil almaktadırlar. Her kuşak içerisinde buldukları koşullara uygun ve aslında kendilerinin belirlemediği dış koşullardan dolayı yine kendilerine sunulan imkanlar çerçevesinde kültürünü, hayatını yaşamaya çalışıyor. İçerisinde buldukları şartlara uygun biçim alıyorlar.

Kaynakça

- Alkan, T. (1979). *Siyasal Toplumsallaşma, Siyasal Bilincin Gelişmesinde Ailenin, Okulun, ve Toplumsal Sınıfların Etkisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ayhün, E. S. (2013). Kuşaklar Arasındaki Farklılıklar ve Örgütsel Yansımaları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(1).
- Castells, M. (2013). *İsyan ve Umut Ağları, İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Dursun, D. (2002). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Küçükşabanoğlu, Z. (2021). *Z'nin siyaseti*, İstanbul: Motto Yayınları.
- Metin, O. (2016). Sosyal Medyanın Siyasal Toplumsallaşmaya Etkileri: Bir Alan Araştırması, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2).
- Metin, O. (2021). *Sosyal Medya ve Siyasal Toplumsallaşma*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Metin, O. (2022). Sosyal Medya ve Kitle İletişimi, Osman Metin (Ed.), *Sosyal Medya ve Sosyal Kurumlar*, İçinde (11-26). Ankara: Tezkire Yayınları.
- Tokgöz, O. (1978). Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 33.
- Yayla, A. (2012). *Siyaset Teorisine Giriş*. İstanbul: Kesit Yayınları.

YAŞLILIĞIN POLİTİKASI, POLİTİKANIN YAŞLI PAKETİ: YAŞLILAR, KUŞAK VE SEÇİM BİLDİRGELERİNDE YAŞLILARA YÖNELİK VAATLER

Recep BOZKURT¹

Giriş

Günümüzde bilimsel, tıbbi ve teknolojik gelişmelerle birlikte, çocuk ölümleri azalmakta ve yaşlı nüfusu artış göstermektedir. Dolayısıyla nüfusun yaşlanması kaçınılmaz olmaktadır. Bu durum, yaşlı nüfusa yönelik politik stratejilerin geliştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Yaşlılar ile ilgili problemler birçok bağlamda ele alınıp, bilimsel araştırmalara konu olabilmektedir. Ayrıca farklı disiplinler, yaşlı sorunlarıyla ilgili çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmada; yaşlı, yaşlı nüfusu, kuşak ve politika konuları ele alınarak, iki temel probleme yanıt aramaktadır. Birincisi, Türkiye’de bulunan genç kuşak ile yaşlı kuşağı arasında nasıl bir ilişki olduğudur. İkincisi ise, giderek artan yaşlı nüfus ile birlikte siyaset mekanizması seçim bildirgelerinde yaşlılarla alakalı hangi vaatlerde bulunduğudır. Bu problemler çerçevesinde çalışmanın ana konularını oluşturan “yaşlılık, yaşlanma, kuşak, kuşak çatışması ve sosyal politika” kavramlarına yer verilmiştir.

Yaşlılık, kaçınılmaz olarak bedende vücut bulur, fakat özellikle biyolojik, sosyolojik ve psikolojik boyutlarıyla ele alınmaktadır. Yaşlılık genel olarak takvimsel yaş ile belirlenmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi, günümüzde nüfusun yaşlanması hızla artış göstermektedir. Bu artışla beraber, yaşlılarla kim ilgilenecek sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmada kuşak ve yaşlı nüfus arasında nasıl bir ilişki olduğu konusuna da odaklanmaktadır. Kuşak, kavram olarak yaş değişkenine bağlı kalınarak tanımlanmakla beraber, aynı yıl aralığında doğmuş, dolayısıyla benzer toplumsal olaylara şahitlik ederek yaşamış olan kişilerin topluluğu şeklinde tanımlanmaktadır. Kuşak kavramı birçok açıdan açıklanabilse de, kuşaklara verilen adlandırmalar ve

¹ Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, recepbzkr0163@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2201-1758.

kuşak aralıkları farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların en önemli nedeni, her toplumda yaşanan toplumsal olayların farklı olması ve bu toplumsal olaylar neticesinde bir tarih aralığının tercih edilmesidir. Belirli bir dönem aralığında yaşamış olan kişilere, belirli bir adlandırma yapılması zor olsa da, makro düzeyde değerlendirme yapmamızı sağlamaktadır.

Kuşaklar ile ilgili tanımlamalarda yapılan tartışmaların yanında, kuşakların birbiriyle olan ilişkisi de tartışılan bir diğer konudur. Özellikle kuşakların yaşlılar ile olan ilişkisi kuşak çatışması bağlamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaşlı nüfusu artış göstermektedir. Bu bağlamda, Türkiye çok yaşlı bir toplum olma yolunda hızla ilerlemektedir. Bu durum yapılan istatistiklere yansımaktadır. Yaş yapısının önemli bir göstergesi olan ortanca yaş 2018 yılında 32, 2023’te 33,5, 2040’da 38,5, 2060’ta 42,3, 2080’de ise 45 olması beklenmektedir. 65 yaş üzerindeki nüfus oranının 2018 yılında %8,7, 2023’te %10,2, 2040’da %16,3, 2060’ta %22,6 ve 2080’de %25,6 olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2018: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636>). Tarihin hiçbir döneminde ortanca yaş oranı bu seviyede ilerlememiştir. Demografik yapının bu derece değişmesi yeni tartışmaları ve problemleri beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla kuşaklararası ilişkide yaşlı ve genç kuşak arasında problemler ortaya çıkması kaçınılmaz olarak yaşanmaktadır. Çünkü her kuşağın yaşam tarzı birbirinden farklılıklar taşımaktadır. Geleneksel kodlar yıkılarak yaşlılar yalnızlığa terk edilmeye başlanmaktadır. Dejavantajlı grup içerisinde değerlendirilen yaşlıların öz bakım, barınma, temel ihtiyaçlarını karşılayabilme, dışlanma vb. noktasında sıkıntılar yaşadıkları bilimsel araştırmalarla kanıtlanmıştır. Bu problemlere çözüm üretebilmek için ise, sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu politikaların üretilmesindeki en önemli merci ise hiç şüphesiz siyaset mekanizmasıdır.

Tam da bu anlamda, siyaset mekanizması politik vaat olarak, seçim bildirgelerinde yaşlılarla ilgili nasıl bir strateji izlediğinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmada doküman incelemesi tekniği kullanılarak, 2018 yılında gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti²) ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) yayınlamış olduğu seçim bildirgeleri ele alınıp incelenmiştir. Bu çerçevede oluşturulan başlıklar şunlardır; ilk olarak “araştırmanın yöntemi”ne yer verilerek, nasıl bir yol izlendiği detaylandırılmıştır. Araştırma problemi yaşlılık, kuşak ve nüfusun yaşlanması tartışmaları bağlamında

2 Adalet ve Kalkınma Partisinin parti tüzüğünde kısaltılması “AK Parti” olarak geçtiğinden dolayı çalışmada bu kullanım tercih edilmiştir.

yürütüldüğü için ikinci başlıkta, “yaşlılık ve yaşlanma”nın ne olduğuna yönelik olarak, kavramsal açıklamalar yapılmıştır. Üçüncü başlıkta, “Kuşaklar ve nüfusun yaşlanması: Genç kuşak ve yaşlı kuşak” konularına yer verilerek, kuşak kavramının ne olduğu ve kuşaklar ile yaşlı nüfus oranı ilişkisel biçimde tartışılmıştır. Buna ilaveten alt başlık olarak “Kuşak çatışması bağlamında yaşlılık” konusu ele alınmıştır. Dördüncü başlıkta “Yaşlılar ve sosyal politika ilişkisi” değerlendirilmiştir. Son olarak ise “Bulgular” başlığında AK Parti ve CHP’nin seçim bildirgesi incelenerek elde edilen bilgiler detaylandırılmıştır. Araştırmanın son kısmında gerekli değerlendirmelere ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, nitel yöntem ile ele alınmıştır. Nitel yöntem ile yapılan çalışmalar, toplumsal yaşamı değişkenlere veya sayılara indirgemeye çalışmaz (Neuman, 2017: 233), araştırılan konu ile ilgili betimsel ve gerçekçi bir resim sunar (Yıldırım ve Şimşek: 2018: 48). Diğer bir ifadeyle nitel araştırmalar, derinlemesine ve ayrıntılı bir betimleme amacı taşımaktadır. Bu araştırma yönteminde, pozitivist yaklaşımın aksine araştırma probleminin doğruluğunu veya yanlışlığını test etmek amacıyla önceden belirlenmiş bir kuram ya da hipotez yoktur, tümevarım ilkesi vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 47). Nitel araştırma problemleri, merkezi fenomeni ortaya çıkarmak için ‘niçin’ sorusundan ziyade, ‘ne ve nasıl’ soruları ile oluşturulur (Creswell, 2021: 140-142). Bu doğrultuda araştırmanın iki temel problemi bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye’de bulunan genç kuşak ile yaşlı kuşağı arasında nasıl bir ilişki olduğudur. İkincisi ise giderek artan yaşlı nüfus ile birlikte siyaset mekanizması seçim bildirgesinde yaşlılarla alakalı hangi vaatlerde bulunduğu.

Bütün bilimsel araştırmaların belirli bir koordinatı veya bir sınırı olması önem arz etmektedir. Bu araştırma, bu anlayışla oluşturulmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın evreni ve örnekleminin belirlenmesi önem taşımaktadır. Örneklem, evrenin tamamını çalışmaktan ziyade, evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay veya olguyu araştırma kapsamına dâhil eden pratik bir çözümdür. Evren, belirli yöntemler ile örneklem denilen küçük ve çalışılabilir bir büyüklüğe indirgenir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 113). Nitel araştırmalarda genel olarak amaçlı örnekleme teknikleri kullanılır. Örneklem büyüklüğü için nitel araştırmalarda belirli bir kural yoktur. Örneklem büyüklüğü, bilinmek istenen şeylere, çalışmanın amacına, güvenilirliğinin ne olacağına ve mevcut zaman ve kaynaklarla neler yapacağına bağlıdır (Patton, 2018: 244). Bu anlamda araştırma, amaçlı örneklem tekniğiyle oluşturulmuştur. Bu tekniğin mantığı ve

gücü, derinlemesine çalışma yapmaya uygun zengin bilgiye sahip örneklerin seçilmesine dayanmaktadır (Layder, 2013: 87; Patton, 2018: 45). Bu çerçevede, araştırmanın evrenini seçim bildireleri, örneklemini ise AK Parti ve CHP'nin 2018 yılında hazırlamış oldukları seçim bildirgesi dâhil edilmiştir. Seçim bildirgesini ele aldığımız için yapılan araştırmamız doküman incelemesine girmektedir, çünkü doküman incelemesi “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analizini” (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 189) kapsamaktadır. Diğer partilerin seçim bildirgesi araştırmanın dışında tutularak, çalışmanın sınırı oluşturulmuştur. Yalnızca bir dönemdeki seçim bildirgesinin alınması da araştırmanın bir başka sınırlılığıdır. Araştırmada doküman incelemesi olarak yerel seçim bildirelerinin ele alınmamasının nedeni il ve ilçe belediyelerin daha özel/yerel politikalarının olabileceğinden dolayı tercih edilmemiştir. AK Parti'nin mevcut siyasal iktidar ve CHP'nin ana muhalefet partisi olmasından dolayı, bu iki partinin seçim bildirgesi tercih edilmiştir. Dolayısıyla araştırma iktidar ve ana muhalefetin yaşlılara yönelik vaatlerinin betimlenmesine yönelik tasarlanmıştır.

Yaşlılık ve Yaşlanma

Yaşlanma bedende kademeli olarak devam eden değişimlerden oluşur (Macionis, 2012: 389). Diğer bir ifadeyle beden yaşlanmayla birlikte doğal bir olgunlaşmaya maruz kalır (Turner, 2019: 40). Yaşlılık yaşamın son dönemini (Akçay, 2011: 11) ve bireyin ileri yaşlanma devresi olarak kabul edilirken, yaşlanma insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden doğal ve kaçınılmaz bir süreçtir (Kalınkara, 2021: 8). Yaşlılık kavramı genellikle toplum tarafından inşa edilen bir olgu olduğu için değişik anlamlar içerebilmektedir (İçli, 2016: 41). Demografik açıdan yaşlılık sınıflandırılması şu şekildedir (Işık ve Ergün, 2020: 285): Genç (Erken) yaşlılık 65-74 yaş aralığını, orta yaşlılık, 75-84 yaş aralığını, ileri yaşlılık, 85 yaş ve üzerini kapsamaktadır. Yaşlılık tanımları zaman ve mekâna bağlı olarak değişim göstermektedir. Ülkeler ve toplumda farklı tanımlara rastlamanın ötesinde, bazen bir ülkenin farklı kurumları arasında bile uzlaşma bulmak mümkün değildir (Canatan, 2016: 328). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılığın başlangıç yılını 65 kabul ederken, Birleşmiş Milletler (BM), 60 olarak belirlemiştir. Yaşlılığın biyolojik, sosyolojik, psikolojik ve kronolojik boyutları olmasından dolayı, yaşlılığın başlangıcı olarak bir yaş sınırı belirlemek güçtür (Şentürk, 2018: 17).

Yaşlanma iki temel nedenle önemlidir. İlk olarak, günümüzde hastalığın genel doğası ve yaygınlığı nüfusların yaşlanmasıyla yakından bağlantılıdır. İkinci olarak, sanayi toplumlarında nüfusun yaşlanması, emeklilikle beraber

sözde bağımlı insanların sayısının artması nedeniyle, modern kapitalizm ekonomik performansı üzerinde oldukça önemli bir toplumsal etkiye sahiptir (Turner, 2017: 133). Yaşlanma sosyolojik olarak, insanları yaşlandıkça etkileyen biyolojik, ruhsal ve toplumsal süreçlerin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Giddens (2008: 221), bu süreçleri üç farklı, ancak birbiriyle ilişkili, gelişim saatlerinin varlığını düşündürmek olarak yorumlamaktadır:

Fiziksel bedene göndermede bulunan biyolojik saat, zihin ve zihinsel yeteneklere göndermede bulunan ruhsal saat, yaşla ilişkili olan kültürel normlar, değerler ve rol beklentilerine göndermede bulunan toplumsal saat. Bu süreçlerin üçü de çok fazla değişiklik göstermektedir. Yaşın anlamına ilişkin kavrayışımız, hem son zamanlardaki araştırmalar yaşlanmayla ilgili pek çok miti geçersiz kıldığı için hem de beslenme ve sağlıktaki gelişmeler pek çok insanın daha önceye kıyasla daha uzun, daha sağlıklı yaşamalarına olanak verdiği için hızla değişmektedir.

Yaşlı nüfusun artış göstermesiyle birlikte, gerontoloji disiplini ortaya çıkarak önem kazanmıştır. Gerontoloji (Latince geron “yaşlı insan” sözcüğünden türemiştir) yaşlanma ve yaşlı araştırmalarına odaklanır (Macionis, 2012: 389). En genel anlamda ise “yaşlı bilimi” olarak tanımlanabilir (Şentürk, 2018: 95). Yaşlanmaya neyin neden olduğu belirsizdir, ancak yaşlanmanın kaçınılmaz olduğu fikri gerontolojinin temel varsayımı olmuştur (Turner, 2019: 238). Yaşlılık ile ilgili son dönemdeki gelişmeler yeni tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bu tartışmalar içerisinde yer alan konulardan biri de, kuşak çatışmasıdır. Bu durumu değerlendirebilmek için kuşakların açıklanmasında yarar vardır.

Kuşaklar ve Nüfusun Yaşlanması: Genç Kuşak ve Yaşlı Kuşak

Yaşlılık, gençlik veya kuşak kavramları ölçüm düzeyinde genel olarak “yaş” değişkeni üzerinden tanımlanmaktadır. Bu kavramların temsil ettiği kategoriler, kimi zaman doğum yılı referans alınarak niceliksel değer ile belirlenirken, kimi durumlarda toplumsal yaşam içerisinde “yeni” ve “eski” gelişmelerle ilişkili olarak gösterilmektedir (Elmas, 2018: 137). Türk Dil Kurumu, kuşak kelimesini “yaklaşık aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu” olarak tanımlamaktadır (TDK, <https://sozluk.gov.tr/>). Belirli bir kuşağı oluşturan bireyler, içinde bulunduğu zaman diliminden ve toplumdan etkilendikleri gibi düşünce ve davranışlarıyla toplumu da etkileyerek, o dönemin toplumsal olayları üzerinde etkili olabilmektedirler (Güzel, 2021: 29). Kuşak tanımlanması genel olarak her yirmi yıla yakın belirginleştiği düşünülerek baz alınmaktadır (Duman, 2019: 190). Kuşakların yaş aralığı net olmamakla birlikte, kuşaklara verilen isimlerde de bir netlik

yoktur. Bunun temel nedeni, toplumların yaşamış olduğu toplumsal olayların farklılaşmasıdır. İkinci bir neden ise aynı toplum içindeki düşünürlerin olaylara farklı yaklaşmasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

Kuşakların başlangıç ve bitiş tarihleri pozitif bilimlerin konusu olmamakla birlikte, üzerinde uzlaşılmış kesin bir kuşaklar aralığı tarihi bulunmamaktadır (Bakırtaş, Divanoğlu ve Akkaş, 2019: 2; Kuran, 2020: 20). Örneğin Kuran (2020: 20), kuşak aralığı kullanır iken Türkiye'nin hem sosyokültürel hem de politik geçişlerine uygun olmasına dikkat etmektedir. Ona göre, bu şekilde bir aralık belirlendiğinde, belirli dönemlerde doğmuş ve yaşamış insan topluluklarının oluşturduğu kültürü ve davranış kalıplarını analiz etmek kolaylaşmaktadır. Kuran (2020: 31), Türkiye'de beş farklı kuşak ayrımı yapmaktadır. Birincisi, 1927-1945 yılları arasında kapsamaktadır. Bu dönemi “sessiz kuşak” olarak tanımlamaktadır. İkinci dünya savaşı ve ekonomik buhranların olduğu evredir (Cumhuriyet dönemi). İkincisi, 1946-1964 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemi “BB kuşağı” (Baby Boomers) olarak tanımlamaktadır. İnsan hakları hareketleri ve radyonun altın çağı olduğu evredir (İhtilal ve çok partili dönem). Üçüncüsü, 1965-1979 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemi “X kuşağı” olarak tanımlamaktadır. Petrol krizi, 68 kuşağının etkileri ve sinemanın olduğu evredir (Sağ-sol çatışmaları ve 1980 darbesi dönemi). Dördüncüsü, 1980-1999 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemi “Y kuşağı” olarak tanımlamaktadır. 11 Eylül, küresel ısınma ve internetin olduğu evredir (Refah ve kriz dönemleri, eğitimde sistem değişiklikleri). Beşincisi, 2000-2018 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemi “Z kuşağı” olarak tanımlamaktadır. Küresel terör, bulut teknolojileri ve Bitcoin evresidir (Ekonomik kriz, genç işsizliği, yetenek kıtlığının olduğu dönem). Bakırtaş, Divanoğlu ve Aktaş (2019: 3), *Y Kuşağı* başlıklı çalışmada, Acılioğlu (2021: 21), “*İş*” te *Y Kuşağı* çalışmasında, beş farklı kuşak sınıflandırması yapmıştır. Bunlar: Sessiz Kuşak (1925-1945), Baby Boomers (1946-1964), X Kuşağı (1965-1979), Y Kuşağı (1980-1999) ve Z kuşağı (2000 ve sonrası)’dir.

Sessiz Kuşak, bazı çalışmalarda “Gelenekselci Kuşak (Duman, 2019: 198), Savaş Kuşağı, Kurucu Kuşak, Olgun Kuşak” olarak adlandırılmaktadır (Küçükşabanoglu, 2021: 13-14). Sessiz Kuşak (1923-1945), dünya savaşları, işsizlik ve yokluk yaşamış aynı zamanda Cumhuriyet'in kurulmasıyla umutlar içinde yetişmişlerdir. Bu kuşak, gelenek ve kurallara uygun hareket eden, görev öncesi memnuniyet gösteren özellikleri bulunmaktadır. Ayrıca iş hayatının muhafazakâr bireyleri olarak tanımlanabilmektedir. Patlama Kuşağı 1946-1964 yılları arasında doğan 1 milyar bebekten dolayı bu ismi almıştır. Bu kuşak, nesil, büyüme, refah, mal ve hizmete olan özlemin ağır bastığı, dünyada yükselen

refahın yükselişine tanık olunduğu yıllarda yaşamışlardır. Kriz anlarında serinkanlı ve iyimser tavır (Acılıoğlu, 2021: 24-25) takınırlar. Patlama Kuşağı, uluslararası kuşakta “Sandviç Kuşak, Toplumunu Yeniden Şekillendiren Kuşak” olarak da adlandırılmaktadır (Küçükşabanoğlu, 2021: 15). Bu kuşak, emeklilik sonrası çalışmaya devam eden, iş için yaşamak felsefesini benimsemiş bir özelliğe sahiptir (Arslan ve Staub, 2015: 6).

X Kuşağı 1965 ile 1979 yılları arasında gerçekleşen, siyasi ve ekonomik krizlerin gölgesinde yaşamış bireylerin zaman dilimine karşılık gelmektedir. Bu kuşak, teknolojinin hızlı geliştiği bir evrede yaşamakla birlikte, 68 Kuşağı'nın etkisinde kalmıştır. Türkiye tarihinde 1980 Askeri Darbesi'ni deneyimlemiş ve siyasi baskılarla yaşamışlardır. Dünya üzerinde ekonomik ve sosyal dinamiklerin gelişimi açısından “Geçiş Dönemi Kuşağı”, meydana gelen ağır siyasi koşullar nedeniyle ise “Kayıp Kuşak” olarak adlandırılmaktadır (Adıgüzel, 2021: 16).

Y Kuşağı, İngilizce'de “why” (neden) kelimesinden gelmektedir. Bunun nedeni, her konuyu sorgulamaları, kolay inanmamaları ve mantık aramalarıdır. X Kuşağının ortaya koyduğu yenedünya düzeni ve dijital alt yapısı, Y Kuşağının bilgi toplumunun üyesi olmasını sağlamıştır. Daha iyi bir dünya özlemi içerisindeyler. Farklı kimlik ve meslekler edinme imkânını yakalamışlardır. Bu kuşak, daha fazlasını arzulamaktadır. Y Kuşağı ile ilgili yapılan çalışmalarda işle ilgili en önemli konuları maaş ve sigorta talebi olduğu görülmüştür (Büyükhelvacıgil, 2021: 41-46). Y Kuşağı için “Özal Kuşağı” ve “Milenyum Kuşağı” adlandırması da yapılmaktadır. Teknolojinin hızla gelişmesi, internet ve çoklu kanallarla büyüyen Y Kuşağı, kuşaklararası farklılığının en çok hissedildiği nesil özelliğini taşımaktadır (Küçükşabanoğlu, 2021: 25).

Z Kuşağı, ilkleri yaşayan nesil. Bu kuşağın en önemli özelliği, teknolojiyi iyi derecede kullanması ve geliştirmesidir. Dolayısıyla bilgiye ulaşma kolaylaşmıştır (Adıgüzel, 2021: 10-13). Z Kuşağı, “İnternet Kuşağı, Dijital Kuşak, Anlaşılamayan Kuşak ve Ciddiye Alınmayan Kuşak”(Küçükşabanoğlu, 2021: 18) olarak da adlandırılmaktadır. Bu kuşağın temsilcileri, hayatın zevklerine düşkün, alternatiflere açık ve bu alternatiflere hemen ulaşabilme, eğlenceyi erteleme güçlüğü, zor beğenen, tatminsiz (Acılıoğlu, 2021: 31), aceleci, yaratıcı, her şeyi isteyen ve çabuk tüketen (Güzel, 2021: 38) özelliklere sahiptir. Doğuştan tüketici olarak nitelendirilmektedirler. Z Kuşağı, sanal mecralarda ilişki kuran, sosyalleşmeyi sevmeyen, tek başına ve yalnız kalmayı tercih eden (Bakırtaş, Divanoğlu ve Akkaş, 2019: 21) bir kuşak olma özelliğine sahiptir.

Kuşak aralığının belirlenmesindeki en önemli unsur “yaş”tır. Yaş faktörü aynı zamanda genç ve yaşlı tanımlamasında da kullanılmaktadır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte doğum oranı azalmakta, yaşlılık oranı artmaktadır. Dolayısıyla gelecek yıllarda “kuşak ve yaşlılık, yaşlı kuşak ve genç kuşak, kuşaklararası ilişkiler ve yaşlılık” konuları sosyolojik anlamda araştırmalara ve tartışmalara konu olacaktır. TÜİK verileri, bu öngörüye doğrulamaktadır. Türkiye, çok yaşlı bir toplum olma yolunda hızla ilerlemektedir. Yaş yapısının önemli bir göstergesi olan ortanca yaş 2018 yılında 32, 2023'te 33,5, 2040'da 38,5, 2060'ta 42,3, 2080'de ise 45 olması beklenmektedir. 65 yaş üzerindeki nüfus oranının 2018 yılında %8,7, 2023'te %10,2, 2040'da %16,3, 2060'ta %22,6 ve 2080'de %25,6 olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2018: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslılar-2021-45636>). Bu bilgiler ışığında; yaşlılık, kuşak, genç kuşak, yaşlı kuşak ve kuşaklararası çatışma ve yaşlılık konularına yer vermemiz önem taşımaktadır.

Kuşak çatışması bağlamında yaşlılık

Kuşak, yaşlılık ve gençlik temalı yapılan bilimsel araştırmalarda gençler ile yaşlılar, diğer bir ifadeyle kuşaklar arasında hayat tarzı farklılıklar olduğu tespit edilmektedir. Günümüzün gençleri birçok özellik bakımından önceki kuşaklardan farklılaşmaktadırlar. Bunun nedenleri, günümüzün gençleri önceki kuşağın bilgi birikimine sahiptir (Bakırtaş, Divanoğlu ve Akkaş, 2019: 24) ve teknolojik imkânlarla birlikte bu birikim hızlıca artış göstermektedir. Bu denli bir artış, beraberinde kuşaklararası anlaşmazlıklara ve gerilimlere yol açmaktadır. Kuşak farklılaşması beraberinde genç ve yaşlı arasındaki ilişki biçimini de olumsuz etkilemektedir. Yukarıdaki istatistiki bilgiler göz önüne alındığında, günümüzün Y ve Z Kuşağı, yaşlılar ile en fazla zaman geçirecek olan nesildir. Bu anlamda, Y ve Z Kuşağı “Yaşlı Bakımı Kuşağı” olarak ifade edilebilir. Fakat bu kuşakların yaşam biçimi ile yaşlı kuşağının diğer bir ifadeyle, Sessiz Kuşak (1925-1945) ve Patlama Kuşağının (1946-1964) yaşam tarzı birbirinden farklılaşmaktadır. Sessiz Kuşak (günümüzde 98 ile 78 yaş aralığına karşılık gelmektedir) ve Patlama Kuşağını (günümüzde 77 ile 59 yaş aralığına karşılık gelmektedir) günümüzün yaşlıları oluşturmaktadır. Bu nedenle bu yaş aralığında doğanlara “Yaşlı Kuşağı” tabirinin kullanımı tercih edilmiştir. Dolayısıyla Yaşlı Kuşağı 1925 ile 1964 yılları arasında doğmuş kişileri kapsamaktadır. Yaşlılar modern toplum biçimiyle birlikte problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bunun birinci ve belki de en önemli nedeni yaşlı nüfusunun artış göstermesidir.

İnsanlar tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar uzun yaşamaktadırlar. Yalnızca bir asırda beklenen yaşam sürecinde yaklaşık 30 yıllık bir artış

kaydedilmiştir. 1900'lerde doğanların yaşam beklentisi erkeklerde 46,3 yıl, kadınlarda 48,3 yıl iken, 1950'li yıllarda bu değerler erkeklerde 65,5, kadınlarda 71,1 yıla sıçramıştır. 2000'li yıllarda ise yaşam beklentileri daha da yükselerek, erkeklerde 74,3, kadınlarda 79,7 yıla kadar yükselmiştir (Norman ve Paul, 2020: 64). Britanya'da her canlı doğumda erkeklerin ortalama yaşam beklentisi 1841'de 40 yaşken 1961'de 68 yaşa çıkmıştır. Erkekler için ortalama yaşam beklentisi çoğu modern toplumda 70 yaş civarındadır. ABD'de 1981'de doğanlar için yaşam beklentisi 74.1 yaştır. Doğum oranlarında düşüşün ve ortalama yaşam beklentisinde artışın sonucu, yaş yapısında daha yaşlı bir nüfusa doğru belirgin bir geçişten dolayı yaşlanan bir nüfus'tur (Turner, 2017: 138). Dolayısıyla bağımlı nüfus artmaktadır. Bağımlı nüfus; aktif olarak bir işte çalışmayanların (16 yaş altında ve 65 yaş üzerindeki) çalışan nüfusa oranı olarak tanımlanabilir (Turner, 2017: 143).

Yaşlılar, tarihsel olarak farklı dönemlerden geçmiştir. Yaşlılar 16. ve 17. yüzyıllarda sakatlar ile benzer görülüş ve 20. yüzyıla değin toplumsal yapının dışında tutulmuştur. Görmezden gelinen, hürmet gösterilmeyen, değersiz görülen yaşlılar, emeklilik sigortalarının devreye sokulmasıyla birlikte; takvimsel olarak belirlenen, yaşa bağlı bir dönem olarak görülmeye başlanmıştır (Tufan, 2002: 20). Modern toplumda yaşlılık, yalnızca olgusal düzeyde değil, algısal düzeyde de değişime maruz kalmaktadır. Bunun nedeni, toplumlarda yaşlılık oranları arttıkça genç ve çalışan kesim, sürekli artan bakım masrafları ve sorumlulukları karşısında yaşlıları bir yük olarak görme eğiliminde olmasıdır (Canatan, 2016: 326).

Yaşlı nüfusun artış göstermesiyle birlikte kuşaklararası çatışma ve yaşlı problemleri ortaya çıkabilmektedir. Modern dönemle birlikte yaşlılık, hem bireysel hem de toplumsal yönleriyle dönüşüme uğramıştır (Ceylan, 2022: 26). Giddens'in (2008: 218) ifadesiyle, geleneksel toplumda yaşlılar saygın ve topluluk içerisinde söz sahibidirler. Modern toplumlarda ise yaşlılar hem toplumsal grup içerisinde hem de aile içerisinde yetkiden yoksun olma eğilimindedir. Üretimde katkısı olmayan yaşlılar, tüketici olarak algınmış ve toplumun sırtındaki bir yük olarak görülmüştür. Yaşlılar, özellikle iş gücü piyasasında yer alan nüfus üzerinde ekonomik baskı nedeniyle sosyal bir sorun olarak değerlendirilmiş ve bu sorunlara yönelik sosyal politikalar hazırlanmaya başlanmıştır (Ceylan, 2022: 26-27).

Yaş, kuşak çatışmasının yaşanmasında önemli bir faktördür. Çünkü kuşaklar arasında farklı duygu, düşünme ve davranışların yaşanmasında yaş belirleyici olmaktadır. Aynı yaş aralığına sahip bireyler, birbirleriyle

daha iyi anlaşabilmekte, uyum sağlayabilmektedirler. Kuşak çatışmasının yaşanmasındaki nedenlerden biri, her bir kuşağın kendi çağının özellikleriyle yetişmiş olmasından dolayı, farklı duygu ve düşüncelere sahip olmalarıdır (Duman, 2019: 191). Geleneksel toplumsal düzenin bozulmasıyla birlikte, toplumun temel yapı taşı olan ailenin yapısal ve kurumsal açıdan farklılaşmasına neden olmuştur. Bu farklılaşmayla beraber, yaşlı ve genç kuşak arasında duygu, düşünce ve davranışlar uyuşmayarak çatışmalara varan problemler doğmuştur. Yaşlı kuşağı gelenek ve din referansıya büyümüş, tutucu ve muhafazakâr bir tutum içerisinde olur iken, genç kuşak değişim yanlısı bir tutum takınmaktadır (Duman, 2019: 213). Ulus (2020: 1159) tarafından “Kuşaklararası Çatışma Bağlamında Gençlerin Yaşlılara Eleştirel Bakışı: Bir Örneklem, Sorunlar ve Çözüm Önerileri” başlıklı makalesinde ortaya çıkan kuşak çatışması bulguları şu şekildedir:

Gençlerin, yaşlılarla olan ilişkisinin çok zayıf olduğunu göstermektedir. Bu öğrencilerin cevapları, ana hatlarıyla, yaşlılar ve gençler arasında birbirini anlama, dinleme, tanıma ve sağlıklı bir iletişim kurma ve sürdürme konularında çok önemli eksiklikler olduğunu dile getirmektedir. Öğrenciler, bir yandan bu farklılıklardan ve yaşlılarla birbirlerini anlayamamaktan duydukları rahatsızlığı dile getirmekte; öbür yandan da, yaşlıların çeşitli hal ve davranışlarından da şikâyet etmektedirler.

X, Y, Z Kuşaklarının yaşlılara yönelik tutumlarının ele alındığı (YL) çalışmada şu önemli sonuçlara ulaşılmıştır (Kesgin, 2019: 80):

Araştırmada yapılan korelasyon analizi sonucunda; yaşlı ile yaşama, yaşanılan yaşlının temel bakım ihtiyaçlarının karşılanması, yaşlı birey ile süre bazında aynı ikameti paylaşma yılı ile tutum skoru arasında anlamlı olmasa da negatif yönde ilişki bulunmuştur. Araştırma sonucunda kuşakların yaşlılara yönelik tutumunun artan değerinde olumlu olduğu; evlilik ve çocuk sahibi olma gibi durumların yaşlılara yönelik tutumu olumlu yönde artırıcı faktör oldukları, eğitim ve gelir durumu arttıkça yaşlılara yönelik tutum skorunun arttığı; kuşakların gelecekteki yaşam beklentilerinin, çocukları ve çocuklarının aileleri ile yaşamak doğrultusunda olmadığı verileri ortaya konmuştur.

Kesgin (2019: 85), yapmış olduğu araştırmada, X, Y ve Z kuşağının yaşlılara yönelik tutumlarının olumlu yönde seyrettiği sonucuna ulaşmıştır. Fakat yaşlı bakımının yıpratıcı ve zorlu bir süreç olmasından dolayı hem aile üyelerinin bu yönde geliştirilmesi hem de sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiğini, aynı zamanda aktif ve sağlıklı yaşlanma ile ilgili farkındalık çalışmalarının arttırılarak yaşlı ve gençlerin aynı ortamlarda bir araya gelmesinin birçok sorunun ortadan kaldırılmasını sağlayacağını belirtmektedir. Kuşaklararası çatışma yaşlılara yönelik bakışı çok fazla etkilemese de, yaşlılara yönelik

politikaların geliştirilmesi önemlidir. Çünkü yaşlı bakımı önemli bir sorun olarak durmaktadır. Son yıllarda yaşlılar ile ilgili düzenlemelerin sosyal politikalarda sıklıkla yer alması, bunun önemli bir göstergesidir.

Yaşlılar ve Sosyal Politika İlişkisi

İnsanlar toplumsal hayat içerisinde karşılıklı kazanımların ve menfaatlerin dağıtılmasında bir anlaşmazlık-memnuniyetsizlik durumu vardır. Buna benzer yaşanan durumlar karşısında siyaset mekanizması bir çaba içerisindedir. Bu siyasal ilişkiler ağı bireysel, toplumsal ve kurumsal düzeye kadar birçok mecrada gözlemlenebilmektedir (Metin, 2021: 49). Özellikle toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve refah seviyesine ulaşabilmek adına yapılan politikalar bu duruma örnek teşkil etmektedir. Toplumsal refahı sağlamaya yönelik yapılan bu çalışmalar sosyal politikalar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sosyal politikaların temel hedefi toplumsal uzlaşmayı sağlamaktır. Yani toplum içerisindeki zengin ile fakir arasındaki uçurumları azaltmak, işçi ile işveren arasındaki anlaşmazlıkları asgariye indirmek, sağlam ile engelli arasındaki dengesizlikleri gidermek gibi toplumsal uzlaşmayı hedeflemektedir (Ören, 2017: 43). Sosyal politika kavramı, endüstri devriminin başlarında işçi sınıfına ve onun temel sorunlarına yönelik dar kapsamlı, sınırlı amaçlı bir politika olarak görülmektedir. Burada odaklanılan sınıf işçi sınıfı ve onun problemleri olmuştur (Koray, 2018: 34).

Dünyadaki sürekli değişim ve gelişmeler sosyal politika kavramında da değişikliğe neden olmuştur. Bu değişimin en önemli özelliği toplumdaki tüm kesimleri kapsayan boyuta ulaşmasıdır. Küreselleşme sürecinde oluşan konjonktürel gelişmelerle sosyal refahın toplumdaki tüm kesimleri kapsamı için, sosyal politika uygulamaları geliştirilmeye başlamıştır. Sosyal politikalar dar bir alandan çıkarak toplumun geneline sirayet edecek düzeye ulaşmıştır (Ören, 2017: 47). Dolayısıyla işçi sınıfına yönelik olmaktan çıkarak sosyal eşitlik ve sosyal adalet temelli bir politikaya dönüşmüştür. Toplum içerisinde dezavantajlı (çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler, göçmenler, azınlıklar, eski hükümlüler, kadınlar, tek ebeveynli aileler ve yoksullar) durumda olanlara yönelik politikaların geliştirilmesi bu doğrultuda başlamıştır. Bu gruplardan en önemlilerinden biri yaşlılardır. Günümüzde yaşlı nüfus artıkça sağlık sorunları arttığı gibi, bakımlarını sağlamak için ayrı bir düzenleme gerekmektedir (Koray, 2018: 39). Bu durumda sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Siyaset mekanizması bu noktada devreye girmesi gerekmektedir.

Yaşlı nüfusun artmasıyla beraber, ortaya çıkabilecek toplumsal gerilimler şu soruyu ortaya çıkarmaktadır; yaşlılarla kim ilgilenecek? Bu soru hem

Türkiye’de hem de dünyada tartışma konusu olmaya başlamıştır. Türkiye, aile merkezli bir toplum olduğundan dolayı, yaşlılar hayatlarının büyük bir kısmının ya çocuklarının yanında ya da onlara yakın bir yerde ikamet etmektedir (Duben, 2018: 67). Sosyolojik ve kültürel anlamda kuşaklararası dayanışma yüksek olsa da, yaşlılara yönelik sosyal politikalar yürütülmektedir (Mavili, 2022: 5). Y kuşağına mensup gençlerin yaşlı ve yaşlanmaya yönelik tutumlarını ele alan Kurtkapan (2020: 48-55), araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: Modernleşme sonrası inşa edilen olumsuz yaşlı imajı, Y kuşağının yaşlılık ve yaşlanmaya yönelik algılarını olumsuz etkilediği anlaşılmıştır. Yazar, bu olumsuz durumu göz önüne alarak, sosyal politikaların geliştirilmesi, yaşlı bakım ihtiyacı ve gerekli altyapının oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Benzer uyarıyı Tufan ve Yazıcı (2009: 49)’da yapmaktadır; “toplumsal yaşlanma nedeniyle önümüzdeki yıllarda bakıma muhtaç yaşlı sayısında büyük bir artış olacağından hareket etmemiz gerek[mektedir]”. Yalnızca kentlerde değil, kırsal alanda yaşayan yaşlılarda sağlık sistemine erişimde zorluklar yaşamaktadır. Köse ve Aydın (2022: 340) tarafından kırsal alanda bulunan, yaşlı merkezinden hizmet alan yaşlı bireyler ile yapılan saha çalışmasında, şu önemli sonuca ulaşılmıştır; “sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan yaşlılar için yaşlı bakım merkezlerinin yaygınlaştırılması ve hali hazırda aktif olan merkezlerin denetlenerek hizmet kalitesinin artırılması yaşlı bireylerin daha mutlu, kaliteli ve aktif bir yaşam sürebilmeleri için önem arz etmektedir”.

Türkiye’nin dışında, Avrupa’da farklı gelenekler bulunmaktadır. Kıtanın kuzey ve orta bölgelerinde, devlet yaşlılara hizmet konusunda merkezi bir rol oynarken Akdeniz ve Balkanlardaki toplumlarda devletin yanında aileler yaşlı bakımında önemli rol oynamaktadır (Duben, 2018: 67). Arun’a (2008: 327) göre yaşlılık ve yaşlanma için geliştirilecek tasarılar, yeterli düzeyde gelir, kültürel ve eğitsel kaynakları kullanma imkânı, genel sağlık ve bakım hizmetleri, özgür seçim yapabilme ve yaşlıları toplumsal hayatın gereklerinden engellemeyen politikalardan oluşmalıdır.

Yaşlıların dünya nüfusu içerisindeki nüfusunun üç kat artması ve bu artışın devam edebileceği öngörüsüyle birlikte, yaşlılık sosyal bir problem olarak görülmeye başlanmıştır (Tufan, 2003: 22). Bu artış ile birlikte, sosyal devlet politikaları içerisinde yaşlılar önemli bir yer edinmiştir (Tuna ve Tenlik, 2016: 8). Yaşlılık meselesi, siyasetin önemli gündemlerinden birini oluşturmaktadır. Bu açıdan siyasi partiler, yaşlılara yönelik sosyal politikalar geliştirmektedir. Sosyal politika yaklaşımında genel anlamda, gelir kaybı riski taşıyan, sağlık riskleri ve bakım ihtiyacı konuları değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2018: 178). Ayrıca emeklilik ve sosyal bakım konularıyla da ilgilidir.

20. ve 21. yüzyılın demografik hareketliliğinden birisi de nüfusun yaşlanmasıdır. Nüfusun yaşlanması, toplam nüfus içerisindeki yaşlı olarak tanımlanan kısmının artması anlamına gelmektedir (Duben, 2018: 68). Türkiye ve dünya nüfusu yaşlanmaktadır. Örneğin 1950 yılında, dünya nüfusunun yalnızca %5,2'si 65 yaşın üzerindedir. O tarihlerde Türkiye'de yaşlı nüfus oranı %3,2'dir. Tahminlere göre 2050 yılında Türkiye'de bu oran %18 olacaktır. Dünyanın ise %16'sının yaşlı bir nüfusa sahip olacağı tahmin edilmektedir (Duben, 2018: 68). Arun'un ifadesiyle, Türkiye yaşlanmayla ilgili iki önemli gelişmenin odağındadır. Birincisi, Türkiye dünyanın en hızlı yaşlanan ülkesidir. İkincisi, Türkiye yaşlı bir toplumdur. Yaşlı nüfusunun oranı %7'yi aşmış ülkeler “yaşlı bir toplum” iken, %10'u aşmış ülkeler ise “çok yaşlı bir toplum” olarak tanımlanırlar. Bu tanıma göre, Türkiye yaşlı bir toplumdur (Arun, 2018: 7-8). TÜİK (2021) güncel verilerine göre, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve üstü yaş grubundaki nüfus, 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi ve toplam nüfus içindeki oranı %8,3 iken son beş yılda %24,0 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişi ve toplam nüfus içindeki oranı %9,7'ye yükselmiştir. Nüfus artışı hesaplamalarına göre, yaşlı nüfus oranının 2025 yılında %11,0, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25 olacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla çok yaşlı nüfus olma yolunda hızla ilerlemekteyiz.

Artan yaşlı nüfus ile birlikte siyaset mekanizmasında yaşlı politikasının olmamasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Nüfusun yaşlanması, hem özel hem de kamu hayatında kim olduğumuz, nasıl yaşadığımız, kaynakları kuşaklar arasında nasıl paylaştığımız gibi değişikliklere neden olacaktır (Duben, 2018: 68). Ülkemizde yaşlıların korunmasına yönelik 1928 Anayasası'nda kanun yer almıştır. Bunlar; yaşlıların korunması, sağlık yardımı, aylık gelir, bakım gibi konularda yardım sağlanmasını içermektedir. Ayrıca bireysel emeklilik sistemi yürürlüğe konmuştur (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 209). Yine bu çerçevede, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olmak üzere, STK'lar, bakanlıklar ve belediyeler bünyesinde yaşlılara yönelik hizmetler verilmektedir.

Ayrıca yaşlılara yönelik uluslararası alanda çalışmalar yürütülmüştür. Dünyada yaşlılarla alakalı ilk çalışma Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1948 yılında başlatılmıştır. BM, bütün ülkelerdeki yaşlıların durumları ile ülkelerin ilgili politika ve tedbirlerine ilişkin rapor hazırlanmasını istemiştir. Sonraları Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) yaşlı işçilere, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) kırsal kesimdeki yaşlılara, Dünya Sağlık Örgütü

(WHO) geriatri ve tıp alanına yönelik çalışmalara başlamıştır (Kalınkara, 2021: 299). Yaşlılara yönelik oluşturulan sosyal politikalar kronolojik yaş, yani bireyin yaşanmış yılları üzerinden alt limit olarak 60 veya 65'tir (Wright, 2020: 121). Artan yaşlı nüfusuyla birlikte, devletler içerisinde ve uluslararası örgütlerin yaşlılara yönelik politikalarının artarak devam edeceği kaçınılmaz görünmektedir.

Bulgular

Bu bölümde, AK Parti (2018: <https://www.akparti.org.tr/parti/dosya-ar%C5%9Fivi/>) ve CHP'nin (2018: <https://chp.org.tr/yayin/2018-secim-bildirgesi>) 2018 yılında yayınlanan seçim bildirelerinde yaşlılarla alakalı politik vaatleri karşılaştırmalı bir şekilde betimlenmiştir.

Seçim Bildirgelerine Genel Bakış: [AK Parti] seçim bildirgesinde “İnsan ve Toplum” başlığı altında yaşlılarla alakalı özel bir alt başlığa yer verilmiştir. Bu alt başlıkta, iktidarları süresince yaşlılara yönelik neler yaptıklarını ve neler yapacaklarını anlatan vaatler sıralanmıştır. Araştırmamız seçim vaatlerine yönelik olduğundan dolayı, hükümetin (AK Parti) yaşlılar ile alakalı yapmış olduğu faaliyetler dışarıda tutularak, yapılacak faaliyetlere yer verilmiştir. [CHP] seçim bildirgesinde “Toplum Kesimleri” ana başlığı altında, özel alt başlık olarak yaşlılara yer verilmiştir. Bu alt başlıkta, yaşlılara yönelik yapılacak politikalar sıralanmıştır. İki partinin de genel olarak sıralamış olduğu vaatlere aşağıdaki tablo da ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi
<ul style="list-style-type: none"> • Yaşlıların ekonomik ve sosyal hayatta daha fazla yer almalarına ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesine yönelik daha güçlü adımlar atmaya devam edeceğiz. • Sağlıklı ve aktif bir biçimde yaşlanmaya yönelik programları hayata geçireceğiz. • Her alanda aktif yaşlanma perspektifi içinde yaşlarımızın ekonomik hayatta daha fazla kalmalarına yönelik istihdam imkânlarını genişleteceğiz. • Huzur evlerine daha fazla destek sağlayarak, yaşlarımızın kendilerini ailelerinin yanında hissedecekleri ortamları sağlayacağız. • Yaşlılara yönelik yerel yönetimlerin evde bakım ve gündüzlü bakım hizmetlerini desteklemek üzere Yaşlı Destek Programı (YADES) kapsamında sunduğumuz desteği daha da yaygınlaştıracacağız. • Yaşlı bakım ve rehabilitasyon hizmetleri için kamu-özel sektör işbirliği modeli geliştireceğiz. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hukuk sistemimizde yaşlı hakları konusundaki eksiklikleri detaylı bir incelemeyle tespit edip, gerekli düzenlemeleri derhal yapacağız. • Son yıllarda haksız olarak aylığı kesilen yaşlılarımıza aylıklarını yeniden bağlayacağız. • Tüm yaşlılarımızı sağlık güvencesine kavuşturacağız. • Kentlerdeki demografik yapıyı dikkate alarak yeterli sayı ve kalitede yaşlı bakım evleri ve huzurevleri açacak ve evde bakım ve destek hizmetlerinin kalitesini artıracacağız. • Hanedeki bütün yetişkinlerin çalışması halinde hanede bulunan bakıma muhtaç yurttaşlarımızın gündüz yaşlı bakım hizmetlerinden ücretsiz faydalanmalarını sağlayacağız. • Evde destek ve bakım hizmetlerini yaygınlaştıracak, tüm yaşlılarımızı bakım güvencesine kavuşturacağız. • Evde bakım hizmeti sunulmasında hane gelirine değil, sadece yaşlı yurttaşlarımızın bireysel gelirini dikkate alacağız. • İhtiyaç duyan yaşlılara evlerinde, yemek, temizlik, sağlık gibi hizmetlerin yanı sıra psikolojik ve sosyal destek sunacağız. • Yaşlılara sunulan temel sağlık hizmetlerinden katılım payı alınmasına son vereceğiz. • Önleyici sağlık hizmetleri ile erken tanı ve tedavi hizmetlerinin sunulduğu yaşlılık (geriatri) hastaneleri kuracağız.

CHP, AK Partinin seçim bildirgesinde yer almayan önemli iki konuya yer vermiştir. Birincisi yaşlı haklarının “hukuk” sistemindeki eksikliklerin tespit edilmesi ve düzenleme getirme düşüncesidir. İkincisi ise geriatri hastanelerinin kurulması amacıyla önleyici sağlık hizmetleri ile erken tanı ve tedavi hizmetlerinin geliştirilmesidir. İki partinin de yaşlılara yönelik seçim bildirgesinde yer alan ortak paydalar şu şekildedir; ekonomik destek, evde bakım, gündüz bakım hizmetleri ve huzur evleri hizmetinin geliştirilmesidir. Seçim vaatlerinde ortaya çıkan ana başlıklara aşağıdaki tabloda ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

AK Parti ve CHP'nin Seçim Bildirgesinde Sıralanan Vaatlerin Ana Başlıkları	
AK Parti	*yaşam kalitesi *yaşlanmaya yönelik programlar *ekonomik istihdam *kurum: huzur evlerinin desteklenmesi *yaşlı destek programı; evde bakım ve gündüz bakım hizmeti *kamu-özel işbirliği
CHP	*hukuk; yaşlı hakları *yaşlı aylığı *sağlık güvencesi *yaşlı bakım, huzur evleri, evde bakım ve destek hizmeti *gündüz bakım, evde destek *sosyal ve psikolojik destek *sağlık hizmeti ve katılım payı **geriatri hastaneleri

Seçim bildirgelerinde, yaşlılara ayrılan özel başlığın dışında, farklı yerlerde yaşlılarla ilişkili konular yer almaktadır. Yapılan taramalar ve elde edilen verilere aşağıdaki tabloda ayrıntılı şekilde yer verilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi
<ul style="list-style-type: none"> • Özellikle kadın, çocuk, engelli ve yaşlı vatandaşlarımızın güvenlik hizmetlerine erişimini kolaylaştıracaktır. • Üniversitemizde okuyan öğrencilerimizi sosyal programlara (ağaç dikimi, yaşlı bakımı, sosyal hizmetler, eğitmenlik vb.) dâhil ederek gençlerimizin üniversitede okurken istihdama ilk adımlarını atmalarını kolaylaştıracaktır. • 65 yaş üzerindeki turistlerin tatil yapabileceği, ihtiyaç ve isteklerine hitap edecek unsurların yer alacağı özel destinasyonları belirleyeceğiz. Mevsimsel olarak yaşlı turistlerin vakitlerini geçirebilecekleri Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri niteliğindeki alanları artıracaktır. • Dar gelirliler ile engelliler, yaşlılar, emekliler, kadınlar, gençler, evsizler gibi dezavantajlı grupların konut gereksiniminin karşılanmasına yönelik sosyal konut projelerini desteklemeye devam edeceğiz. • Yaşlı, engelli ve kadınlara yönelik özel programlar geliştireceğiz. Kültürel hassasiyetlere uyumlu bakım evlerini teşvik edeceğiz. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kadınlara yüklenen çocuk, hasta, yaşlı, engelli bakımı ve temizlik gibi işleri kadının görevi olmaktan çıkaracağız. Evde bu işleri üstlenen kadınları sosyal güvenlik kapsamına alacağız. Gündüz bakım hizmetleri ve evde bakım hizmetlerinin niteliklerini artıracak ve ücretsiz hale getireceğiz. • Başta çocuklar, gençler, kadınlar, yaşlılar, engelliler, dar gelirliler olmak üzere tüm dezavantajlı kesimlerin, kentlerin sunduğu olanaklardan eşit şekilde yararlanmasını sağlayacağız. İnsan öncelikli yatırımları ve sosyal adaleti, kent politikalarının merkezine koyacağız.

AK Parti seçim bildirgesinde yer alan yaşlı konuları maddelerinin yer aldığı başlıklar; Güven içinde yaşama, Gençlik, Turizm, Kentsel dönüşüm ve konut, son olarak ise Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız. CHP seçim bildirgesinde yer alan yaşlı konuları maddelerinin yer aldığı iki başlık bulunmaktadır. Bunlar; Bakım yükü ve Kent hakkı başlıklarıdır. Partiler, özel olarak yaşlı başlığına yer vermemiş olduğu farklı konularla ilgili başlıklarda, yaşlılara yönelik atılacak adımları sıralamışlardır. Aşağıdaki tabloda, hangi ana başlıklara yer verdikleri ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

AK Parti ve CHP'nin Seçim Bildirgesinde Yaşlılarla İlişkili Ele Alınan Konuların Ana Başlıkları	
AK Parti	*yaşlılar ve güvenlik hizmeti *turizm, yaşlılar ve tatil *yaşlılara konut desteği *yurtdışında bakımevi
CHP	*yaşlı bakım yükünü hafifletme *yaşlıların kent imkânlarından eşit derece faydalanması

Yapılan analizler sonucunda, mevcut siyasal iktidar (AK Parti) ve ana muhalefet partisinin (CHP) yaşlılara yönelik önemli politik vaatlerinin olduğu görülmüştür. Siyaset mekanizmasının yaşlı sorunlarına ilgisiz olmadığı, birbirine benzer ve farklı stratejilerinin olduğu anlaşılmıştır. Yaşlılıkla alakalı politik vaatleri özetleyecek olursak; yaşlanmaya yönelik politikalar, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, yaşlıların ekonomik istihdamı, huzur evlerinin destelenmesi, yaşlı destek programları, evde bakım ve gündüz bakım hizmetleri, kamu ve özel sektör işbirliği, yaşlı haklarının korunması, sağlık hizmeti ve geriatri hastanelerinin kurulması, yaşlıların güvenlik hizmeti, yaşlıların tatil yapabileceği turizm çalışmaları, konut alımında kolaylık sağlanması, yurt dışında yaşayan yaşlılar için kültürel hassasiyetlere uygun programlar, maddi destekte bulunma, kent politikalarında yaşlıların faydalanması için çalışmalar yapılacağı konuları yer almaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Dünya nüfusu hızla bir şekilde yaşlanmaktadır. Yaşlı nüfusun artış göstermesi, nüfusun yaşlanması anlamına gelmektedir. Nüfusun yaşlanmasını sağlayan bilimsel, tıbbi ve teknolojik gelişmelerdir. Dünya tarihine Baby Boomers (Bebek Patlaması 1946-1964) olarak geçen ve kuşak olarak adlandırılan dönem göz önüne alınarak düşünüldüğünde, yaşlı nüfusun ne derece artış göstereceği anlaşılabilir. Sessiz Kuşak (1925-1945) ve Baby Boomers Kuşağı günümüzün Yaşlı Kuşağı içerisinde değerlendirilebilmektedir. Çünkü Sessiz Kuşakta yer alanlar şimdilerde 98-78 yaş aralığına, Baby Boomers Kuşağında yer alanlar ise 77-59 yaş aralığında bulunmaktadır. Baby Boomers Kuşağı yaşlı nüfusun en büyük oranına sahiptir. Bu nedenlerle birlikte yaşlılar, Y ve Z kuşağı tarafından bakıma muhtaç olarak algılanabilmektedir. Bu çerçevede Y ve Z kuşağına “Yaşlı Bakımı Kuşağı” denilmiştir. Kuşaklararası ilişkiler birbirinden farklı anlamlar taşımaktadır. Bu farklılıkları sağlayan nedenler, farklı dönemlerde yaşamış oldukları ve farklı imkânlarla sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Modern hayat bütün toplumsal ve bireysel ilişkileri dönüşüme uğratmaktadır. Dolayısıyla kuşak çatışması kaçınılmaz hale gelmektedir. Diğer bir anlamda yaşlı ve genç kuşak arasında gerginlikler ve anlaşmazlıklar gibi problemler yaşanmaktadır. Çünkü kuşaklar farklı duygu,

düşünme ve davranış özelliğine sahiptir. Teknolojik imkânların genişlemesi, bireysel hayatın tercih edilmesi, ailelerin dağılması gibi durumlar yaşlıların yalnızlaşması ve bakıma muhtaç hale gelmesine neden olmaktadır. Yaşanan ve yaşanacak yaşlı sorunlarına karşı siyaset mekanizması stratejik hamlelerde bulunmaktadır. Bu çerçevede, doküman incelemesi tekniğiyle AK Parti ve CHP'nin seçim bildirgesinde yaşlılara yönelik ne gibi vaatlerinin olduğu analiz edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda siyaset mekanizmasının yaşlı sorunlarına ilgisiz olmadığı, birbirine benzer ve farklı stratejilerinin olduğu tespit edilmiştir. Vaatleri sıralayacak olursak; yaşlanmaya yönelik politikalar, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, yaşlıların ekonomik istihdamı, huzur evlerinin destelenmesi, yaşlı destek programları, evde bakım ve gündüz bakım hizmetleri, kamu ve özel sektör işbirliği, yaşlı haklarının korunması, sağlık hizmeti ve geriatri hastanelerinin kurulması, yaşlıların güvenlik hizmeti, yaşlıların tatil yapabileceği turizm çalışmaları, konut alımında kolaylık sağlanması, yurt dışında yaşayan yaşlılar için kültürel hassasiyetlere uygun programlar, maddi destekte bulunma, kent politikalarında yaşlıların faydalanması için çalışmalar yapılacağı konuları yer almaktadır. CHP'nin seçim vaadinde yer alan geriatri hastaneleri projesi, yaşlılıkta oluşabilecek hastalıkların önüne geçmesi anlamında önemlidir. AK Parti'nin sosyal politikalar kapsamında gençleri yaşlı bakım gibi alanlarda istihdam etmesi düşüncesi önemli görünmektedir. İki partinin de seçim vaatlerinde genç (genç kuşağı) ve yaşlıları (yaşlı kuşağı) bir araya getiren politik vaatlerinin olmaması dikkat çekmektedir. Genç ve yaşlı kuşağın bir araya gelerek ortak faaliyetlerde bulunması yaşlılara olan sorumluluğu arttıracaktır. Bu kapsamda geliştirilecek sosyal politikalar hem kuşaklararası çatışmayı hem de yaşlılara olan ön yargıları ortadan kaldıracaktır. Politik vaatler göz önüne alındığında, kırsal alanda yaşayan yaşlılara yönelik vaatler bulunmamaktadır. Bunun nedeni, belki de nüfusun çoğunun kentlerde yaşamasından kaynaklanmıştır. Fakat kırsal alanda yaşayan yaşlılar, sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalabilmektedirler. Dolayısıyla kırsal alana yönelik sosyal politikalar kapsamında kamu ve özel sektör işbirliğiyle adımların atılması önem taşımaktadır. Artan yaşlı nüfus ile birlikte kuşak, gençlik, yaşlılık ve politika meselelerine yönelik teorik ve saha araştırması yapılması önem arz etmektedir. Yaşlı nüfusun artması, yaşlıların politik arenada belirleyici bir faktör olacağı anlamına gelmektedir. Bu nedenle siyasi partilerin yaşlılara yönelik vaatleri önem taşımaktadır. Siyaset kurumu yaşlılara yönelik yapılan bilimsel çalışmaları dikkate alarak, yaşlı sorunlarına karşı politikalar geliştirmesi önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Acıloğlu, İ. (2021). “İş”te Y Kuşağ. (3. Baskı). Ankara: Elma Yayınevi.
- Adıgüzel, A. İ. (2021). *Sosyal Medyada “Z kuşağı”*, İstanbul: Zinde Yayıncılık.
- AK Parti. (2018). *Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Beyannamesi*. <https://www.akparti.org.tr/parti/dosya-ar%C5%9Fivi/>. (Erişim Tarihi: 02.03.2023).
- Akçay, C. (2011). *Yaşlılık: Kavramlar, Kuramlar ve Yaşlılığa Hazırlık*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Arslan, A. ve Staub, S. (2015). Kuşak Teorisi ve İç Girişimcilik Üzerine Bir Araştırma. *Kafkas University Faculty of Economics and Administrative Sciences Journal*, 6(11), 1-23.
- Arun, Ö. (2008). Yaşlı Bireyin Türkiye Serüveni: Kaliteli Yaşlanma İmkânı Üzerine Senaryolar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2). 313-330.
- Arun, Ö. (2018). Arayışlar: Türkiye’nin Yaşlanma Serüveni, içinde Ö. Arun (Ed.). *Yaşlanmayı Aşmak*, (ss. 7-20). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Bakırtaş, H., Divanoğlu, S. U., ve Akkaş, C. (2019). *Y Kuşağı: Farkı Ne? Neyi, Niçin Alır ya da Aldırır?*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Büyükhelvacıgil, M. (2021). *Aile Şirketlerinde Kuşak Çatışmasını Önlemek İçin X, Y ve Z Kuşağını Anlamak*, İstanbul: Optimistik Kitap.
- Canatan, K. (2016). Çağdaş Toplumlarda ve Kültürlerde “Yaşlılık” Algıları. İçinde K. Canatan, (Ed.). *Beden Sosyolojisi* (3. Baskı). (ss. 325-344). İstanbul: Açılımkıtap.
- Ceylan, H. (2022). Sosyal Değerden Sosyal Soruna Yaşlılık: Geleneksel Toplumdan Modern Toplumla Değişen Yaşlılık Algısı. içinde H. Ceylan, (Ed.). *Modern Hayat ve Yaşlılık*, (3. Basım). (ss. 25-53). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- CHP. (2018). *2018 Seçim Bildirgesi*. <https://chp.org.tr/yayin/2018-secim-bildirgesi>. (Erişim Tarihi: 02.03.2023).
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir Çev.), (6. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Duben, A. (2018). Türkiye ve Avrupa’da Nüfus Yaşlanması, Aile, Piyasa ve Devlet. İçinde A. Duben, (Ed.). *Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açuları*, (ss. 67-78). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Duman, M. Z. (2019). *Kuşak Çatışması: X ve Z Kuşağı Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Elmas, Ç. (2018). Dijital Mecrada Eşitsizlik ve Kuşakları Anlamak: Quid Pro Quo?. İçinde Ö. Arun (Ed.). *Yaşlanmayı Aşmak*, (ss. 137-168). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*, (Ed. Cemal Güzel Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Güzel, M. (2021). *Medya, Aile ve Kuşaklar: Serbest Zaman Sorunsalı Üzerine Çalışmalar*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet*, Ankara: Kilit Yayınları.
- İşık, I. ve Ergün, G. (2020). Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutumlar. İçinde D. S. Şahin, (Ed.), *Yaşlanmaya Sağlık Sosyolojisi Perspektifinden Multidisipliner Yaklaşımlar*, (ss. 283-296). Bursa: Ekin Yayınevi.
- İçli, G. (2016). Sosyal Statü ve Rol Bağlamında Yaşlılık. İçinde H. Ceylan (Ed.), *Yaşlılık Sosyolojisi* (ss. 41-58). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kalınkara, V. (2021). *Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi*, (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kesgin, G. (2019). *X, Y, Z Kuşaklarının Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi; İstanbul İli Kadıköy İlçesi Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Koray, M. (2018). *Sosyal Politika*, (5. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

- Köse, M. ve Aydın, Y. (2022). Coğrafi Mekânın Yaşlanma Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(48), 325-341.
- Kuran, E. (2020). *Z Bir Kuşağı Anlamak*, (7. Baskı). İstanbul: Mundi Kitap.
- Kurtkapan, H. (2020). Y Kuşağı Gençliğinin Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Tutumları: Nevşehir Örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*. 13(1), 48-55.
- Küçükşabanoğlu, Z. (2021). *Z'nin Siyaseti*, İstanbul: Motto Yayınları.
- Layder, D. (2013). *Sosyolojik Araştırma Pratiği*, (S. Ünal Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Macionis, J. J. (2012). *Yaşlanma ve Yaşlı*, (A. Canatan Çev.). (13. Baskı). İçinde *Sosyoloji* (385-410). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mavili, A. (2022). Yaşlılık, Yaşlanma ve Sosyal Hizmet. İçinde H. Ceylan. (Ed.), *Modern Hayat ve Yaşlılık* (3. Basım), (1-23), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Metin, O. (2021). *Sosyal Medya ve Siyasal Toplumsallaşma*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I*, (S. Özge Çev.). (9. Baskı). Ankara: Yayınodası.
- Norman, R. A., ve Paul, S. P. (2020). *Son Doğal İnsan: Nereden Geldik Nereye Gidiyoruz?* (Y. A. Dalar Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ören, K. (2017). *Sosyal Politika*, (5. Baskı). İstanbul: Ağbet Yayınları.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, (M. Bütün ve S. B. Demir Çev.). (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Şentürk, Ü. (2018). *Yaşlılık Sosyolojisi: Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- TDK, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>. (24.02.2023).
- Tufan, İ. (2002). *Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık*, İstanbul: Aykırı Yayıncılık.
- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak: Yaşlanmanın Sosyolojisi*, İstanbul: Anahtar Kitabevi.
- Tufan, İ. ve Yazıcı, S. (2009). Yaşlılıkta Kuşaklararası İlişkiler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 20(1), 47-52.
- Tuna, M. ve Tenlik, Ö. (2016). Türkiye'de ve Dünya'da Yaşlanma. içinde İ. Tufan ve M. Durak (Ed.) *Gerontoloji*, (3-25), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Turner, S. T. (2017). *Tıbbî Güç ve Toplumsal Bilgi* (Ü. Tatlıcan Çev.). (2. Baskı). İstanbul: SENTEZ Yayıncılık.
- Turner, S. T. (2019). *Beden ve Toplum: Sosyal Teoride Arayışlar* (İ. Kaya Çev.). (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- TÜİK. (2018). *Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2018-2080-30567>. (Erişim Tarihi: 28.02.2023).
- TÜİK. (2021). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-2021-45636>. (Erişim Tarihi: 23.02.2023).
- Ulus, T. (2020). Kuşaklararası Çatışma Bağlamında Gençlerin Yaşlılara Eleştirel Bakışı: Bir Örneklem, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 16(28), 1154-1182.
- Wright, G. C. (2020). Yaşlanma, Yaşlılık ve Yaşlılar: Kavramsal Tartışmalar, Toplumsal Algılar ve Yaşlılığın Sosyal Statüsü. Hasta Bir Dünyada Yaşlanmak. *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*. (98), 120-143. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (11. Baskı). Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınları.
- Yılmaz, V. (2018). Sosyal Politika ve Yaşlanma. İçinde A. Duben. (Ed.). *Yaşlanma ve Yaşlılık: Disiplinlerarası Bakış Açuları*, (173-189). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

SİYASETİN KAMUSAL ALANDAN DİJİTAL MEDYAYA TAŞINMASININ KUŞAKLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Muhittin EVREN¹

Giriş

Siyaset, toplumun dinamik yapısı içerisinde sürekli olarak yer alan bir kurumdur. Antik Yunan döneminde agorada, günümüzde ise dijital alanlarda varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Siyasetin kendisine yer bulduğu bu alanlar “kamusal alan” olarak tanımlanmaktadır. Bu alanda sadece siyaset değil, toplumsal, kültürel, ekonomik, sanatsal vb. birçok konu tartışılmakta ve bu konularda bilgi verilmektedir. Toplumun dinamik yapısı birçok noktada değişime neden olduğu gibi siyaset alanında da değişimi zorunlu kılmaktadır. Bu alanlar ortak düşüncelerin, ortak çıkarların paylaşıldığı alandır. Kamusal alan Eski Yunan, Roma, Rönesans ve Reform dönemlerinde değişimler yaşamıştır. Habermas, günümüzde algıladığımız kamusal alanın 18. yüzyıl ile birlikte ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Kamusal alanın özel alandan ayrılmasının bu dönemde belirginleştiği söylenmektedir. Bununla birlikte kamusal alan olgusunun, demokrasi, devlet, sivil toplum bireysel hak ve özgürlükler gibi kavramlar ile olan ilişkisi netleşmektedir. Çünkü kamusal alan toplumsal, ekonomik ve siyasi sorunları çözmek amacıyla bireylerin tartışmak ve mutabakata varmak üzere bir araya geldikleri yaşam alanıdır. Bu dönemde insanların kahvehanelerde, toplantı alanlarında vb. yerlerde kamuoyu oluşturdukları ifade edilmektedir. Devletin dışında yer alan bu sivil alan bir denetleme ve muhalefet alanı olmasının yanında halkın isteklerinin devlete ulaşmasını sağlayan bir alandır. Dolayısıyla siyaset kurumunun önemli parametrelerindedir.

¹ Öğretim Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Savur Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık Bölümü, muhittinevren@artuklu.edu.tr, ORC ID: 0000-0003-1977-3831.

Kamusal alana devletin müdahalesi artınca kamusallığın çözülmeye başladığı düşünülmektedir. Aydınlanma düşüncesi ile şekillenen burjuva kamusallığı, liberal kapitalizmden tekelci kapitalizme geçişle çözülmeye başlamıştır. Bu durum kamusal alanın devlet karşısındaki temel özelliklerini kaybetmesine yol açmıştır. Bu durumda kamusal alanın politika kaybına uğradığı söylenebilir. Habermas'ın felsefesinden geniş ölçüde yararlanan baskın öngörülerde, dijital alanların kamusal alanın yeniden doğuşuna öncülük edeceği düşünülmektedir. Habermas'ın savunduğu gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının tekelleştirildiği bir toplumda kamusal alan körelmektedir. Ancak günümüzde yeni medya araçlarının gelişmesi kamusal alan için yeni bir heyecan uyandırmaktadır. Geleneksel medyadan farklı olarak yeni medya araçları çok sayıda insana ulaşmayı sağlamaktadır. Yazılı basın ve fiziksel mekândaki etkileşime dayanan kamusal alan düşüncesi, elektronik kitle iletişimin gelişmesiyle değişime uğramıştır. Bu değişim yeni bir kamusal alan fikrinin filizlenmesini beraberinde getirmiştir. Çünkü yeni medya, kamusal alanda iletişimi geliştirerek bilgi ve kamuoyu oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Kamusal alan bu anlamda sadece eleştirel akıl yürütmek için değil, ortak duyguları, itiraz eleştiri ve süreçlerini içerdiği düşünülmektedir. Yeni medya ve geleneksel medya arasında kamusal alan bağlamında farklar bulunmaktadır. Geleneksel medyanın yapısında kısmi bir temsil edilme söz konusuysen, yeni medya da ise herkesin dâhil olabileceği ve problemlere çözümler arayacağı bir imkân sağlamaktadır.

Günümüzde önemli bir iletişim aracı olan sosyal medya araçlarının siyasal alanda oldukça yaygın kullanılması, kamusal alan oluşturma fikrini daha da önemli hale getirmektedir. Siyasetin önemli paydaşı haline gelen bu mecraların kamusal alan oluşmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Dijital alanlara politikanın taşınması tartışması, bu alanların gelişmesi ve bu alandaki olanakların farkına varılmasıyla başlamaktadır. Bu nedenle dijital çağın kamusal alan potansiyelinde olup olmadığı, kamuoyu gücünü geleceğe taşıyıp taşıyamayacağı tartışmalarını daha da artmıştır. Dijital mecralar siyaset açısından, bazen siyasal katılımcılığın artması bazen de apolitik örneklerin sunulduğu bir mecradır. Bu mecralarda ağlar üzerinden örgütlenme yaşanmaktadır. Bu bağlamda internet tabanlı iletişim teknolojilerinin toplumsal açıdan kamusal müzakere alanları oluşturup oluşturamayacağı ile ilgili iki yaklaşım vardır. İletişim teknolojilerinin gelişimini iyimser karşılayanlar internet ortamındaki platformlarda oluşan yeni kamusal alanda siyasal tartışmaları ve katılımı artırarak, demokratikleşmeye öncülük ettiğini ifade etmektedirler. Eleştirel çalışmalar ise dijital alanlarda oluşan kamusal alanın kapitalist yapının dinamikleri içerisinde herkes için

katılım sağlamadığını ve bir denetim ve gözetimin olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle dijital iletişim teknolojilerinin demokratikleşmesi garanti değildir. Bu sebeple gelecekte demokrasi için yeni teknolojilerin tahakküm için mi yoksa demokratikleşme için mi kullanılacağı tartışması yapılmaktadır.

Yeni kamusal alan ile ilgili tartışmaların en önemli noktalarından biri bu alana dâhil olan öznelerdir. Yeni kamusal alan olarak ifade edilen dijital mecralara kuşakların katılım göstermesi noktasında farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle Y ve Z kuşaklarının dijital alanları daha aktif bir şekilde kullandıkları söylenebilir. Sosyal medya mecralarını özellikle siyaset ile bağlantılı olarak kullanmışlardır. Bu kuşaklardan X kuşağı internetin alt yapısının olduğu döneme denk gelmektedir. Kuşağın son yıllarına doğanlar dijital alana dâhil olmada etkindir. Y kuşağı internetin gelişmesi ve yayılması sürecini yaşadıkları için bu alanı daha aktif bir şekilde kullanmaktadır. Dolayısıyla yeni bir kamusal alan olarak dijital alana müdahil olmaktadır. Bu alanlarda kamuoyu yaratma noktasında önemli roller üstlenmektedirler. Bu durum siyasetin bu mecralara taşınması noktasında da önem arz etmektedir. Z kuşağı ise tamamen dijital alanın içinde doğan bir nesil olduğu için dijital kuşak olarak da ifade edilmektedir. Bu nedenle dijital alanı aktif bir şekilde kullandıklarını ve hayatlarının her anında bu alanlara ihtiyaç duyduklarını söylemek yanlış olmaz. Dijital alanın bu derece yaygın kullanımı birçok konu da olduğu gibi siyaseti de bu alana taşımaktadır. Her ne kadar Z kuşağı için apolitik bir tutum içerisinde oldukları düşünülse de siyasiler bu alanı kullanarak onlara ulaşmaya çalışmaktadır. Z kuşağı da çoğu noktada bu alanı kullandığı gibi bir siyaset alanı olarak da kullanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı siyasetin, kamusal alandan dijital alana taşınıp taşınmayacağı ile ilgili tartışmaları ortaya koymak ve kuşaklar bağlamında değerlendirilmesini teorik olarak incelemektir. Bu çerçevede öncelikle kamusal alan kavramı açıklanmaya çalışılacaktır. Kamusal alanın değişmelere uğraması, değinilecek olan diğer bir konudur. Özellikle yeni medyanın gelişmesi, yeni bir kamusal alan oluşabilmesi düşüncesini filizlendirdiği için bu noktadaki tartışmalara yer verilmiştir. Dijital kamusal alan olarak ifade edilen yeni kamusal alanda siyasetin nasıl yer aldığına değinilmiştir. Bu yeni kamusal alanın siyaset ile olan ilişkisi ise kuşaklar bağlamında değerlendirilmiştir.

Kamusal Alan Kavramı

Kamusal alan sosyal teoride tartışılan önemli konuların başında gelmektedir. Kamusal alan olgusu, demokrasi, devlet, hegemonya, sivil toplum, bireysel hak ve özgürlükler gibi kavramlarla yakın bir ilişki içerisindedir. Kamusal alan kavramının tarihi Eski Yunan dönemine kadar gider. 14. yüzyılda bu

kavram “public” kelimesine dayanır. Kavram, genelin gözetimine, bilgisine açık anlamına gelmektedir (Onat, 2013:10). Kamusal alan, devlet yönetiminin dışında kamuoyunun formüle edildiği kurumlar ve anlamlara işaret etmektedir. Kamusal alan toplumsal, ekonomik ve siyasi sorunların çözülmesi amacıyla bireylerin tartışmak ve mutabakata varmak üzere bir araya geldikleri yaşam alanıdır. Vatandaşların bir araya gelerek, fikir alışverişinde bulunarak bir kamuoyu oluşturdukları alan kamusal alan olarak kavramsallaşmaktadır (Okumuş, 2022:333). Bu kavram Jürgen Habermas’ın *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* eseriyle birlikte önem kazanmıştır (Turner, 2020: 482). Yunan felsefesindeki kamusal-özel ayrımı siyasetin kamusal dünyası ile aile ve ekonomik ilişkilerin özel dünyasına dayanıyordu. Modern sosyolojide bu ayrım ev ile işin ayrılmasına, toplumsal cinsiyetlere göre belirlenmiş bir geleneksel iş bölümünün temeli olarak görülen yan yana bulunma durumuna işaret etmektedir (Marshall, 2005:38).

Kamusal alan ve özel alan kavramlarının kökleri Eski Yunan ve Roma döneminde yatmaktadır. Roma’da ve özellikle Antik Yunan’da kamusal iletişim modeli, polis (kamusal hayat-politika alanı) ve oikos (özel alan) arasında kesin bir ayrım üzerine kuruludur (Habermas, 2018: 62). Kamusal ve özel ayrımı, batı kültürünün değişimini anlamada önemli rol oynar. “Kamu” sözcüğünün İngilizcede bilinen ilk kullanımı “kamu”yu toplumun ortak çıkarı ile bir tutmaktadır. Yetmiş küsur yıl sonra, “genel gözleme açık ve ortada olan” şeklinde yeni bir anlam daha eklenmiştir 17. yüzyıl sonlarına gelindiğinde, “kamu” ve “özel” karşıtlığının bugünkü kullanımlarına benzer bir biçim almıştır. “Kamusal” sözcüğü herkesin denetimine açık olan anlamına gelirken, “özel” sözcüğü kişinin ailesi ve arkadaşları ile sınırlanan mahfuz bir yaşam bölgesi anlamındaydı (Sennett, 2013:32). Arendt, kamusal alan ve özel alan ayrımına, insan hayatındaki düşünsel ve eylemsel etkinliği üzerinde durarak etik bir perspektifinden bakmaktadır. Eski Yunan dönemine kadar dayandırdığı kamusal ve özel alan ayrımı tartışmasına Aristo düşüncesi üzerinden katılmaktadır. Bu ayrımı ilk olarak kent-devletlerinin ortaya çıkmasına kadar götürür (Arendt, 1994: 40-41). Günümüzdeki anlamıyla kamusal ve özel alan ayrımının doğuşu ise 18.yüzyılda Batı düşüncesine dayandırılmaktadır. Habermas (2004:96), bu durumu şöyle açıklar:

“Kamusal alan ve kamuoyu kavramlarının ilk kez sadece 18. yüzyılda ortaya çıkması bir rastlantı değildir. Bu kavramlar özgül anlamlarını somut bir tarihsel durumdan alırlar. ‘Kanaat’ (opinion) teriminin ‘kamuoyu’ (public opinion) teriminden ayrıştırılması da o zamana denk gelir. Kültürel varsayımlar, normatif tutumlar, kolektif önyargılar ve değerler anlamına gelen salt kanaatler tarihin

bir tur tortusu olarak doğal biçimlerini zaman içinde değişmeden sürdürüyor görünseler de, kamuoyu tanım itibarıyla sadece muhakeme eden bir kamunun öncüllüğü altında varlık kazanabilir. Politik iktidarın uygulanışı hakkında, niyet itibarıyla eleştirel olan ve kurumsal olarak garanti altına alınmış kamusal tartışmalar her daim yoktu. Bu tur tartışmalar burjuva toplumunun özgül bir aşamasında ortaya çıkıp, belirli bir çıkarlar kümelenmesinin sonucu olarak burjuva anayasal devlet düzenine girebildi.”

Kamusal alan özellikle 16. ve 18. Yüzyıllar arasında matbaanın gelişmesinin erkeklerin sosyal çevreleriyle ticaret, emek ve siyaseti tartışmak üzere kahvehanelerde bir araya gelmesiyle hayat bulmuştur. Kahvehanelerde kamuoyu halk tarafından oluşturulmaktadır. Kamu ve kamuoyu olguları anlamlarını bu somut bir tarihsel durumdan alır. “Kanaat” (opinion) kavramının “kamuoyu” (public opinion) kavramından ayrılması aynı zaman dilimine denk gelir. Bu nedenle kamusal alan, siyasetin ve bu siyasetin sonuçlarını tartışıldığı ve değerlendirildiği bir alandır. Seslerini duyurmak, politikacıları eleştirmek ve toplum hakkında düşünme alanıdır (Toker, 2021:184). Kamusal alanın en belirgin özelliği olan herkese açık olma durumunu yansıtmaktadır. Bu anlamda kamu herkes kamusal herkese açık olmak anlamına gelmektedir (Aydın, 1998:106). Türkçede kamu denildiğinde, toplum bireyleri açısından devlet ve devlet işleri anlaşılmaktadır. Kamusal alan, yurttaşların ortak oluşturduğu toplumsal yaşantı ile bağlantılı alandır. Bu alan modern toplumlarda demokratik bir örgütlenme alanı olarak görülmektedir. Burada yurttaşlar, sorunlarını eşit ve özgür koşullar altında eylemler aracılığıyla çözüme kavuşturmaya çalışmaktadırlar. Bir toplumdaki kamusal alanın genişliği, söz konusu toplumda düşünce, ifade, toplanma, örgütlenme, tanınma ve diğer insan hakları ve özgürlüklerin sınırları ile ilgilidir. Bu bağlamda kamusal alanın siyasi bir içerik taşıdığını söylemek mümkündür (Onat, 2013:11).

Kamusal alan, toplumsal yaşantımız içinde, kamuoyuna benzer bir şeyin oluşturulabildiği bir alandır. Bu anlamıyla tüm yurttaşların erişimi garanti altındadır. Toplanma, örgütlenme, düşüncelerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garanti ederek tartışabildiklerinde bir kamusal alan şeklinde davranmış olurlar. Bu iletişimin daha genel bir kamusal alanda gerçekleşmesi ve bilgilerin diğerlerine aktarılması için özgül bir iletişime ihtiyaç vardır. Gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon kamusal alanın iletişim araçlarıdır (Habermas, 2004: 95). Kamusal alan ile ilgili görüş belirten Hannah Arendt ise kavrama iki farklı anlam yükler. Bu anlamlar alenileşme ve ortak sahip olunan dünyadır (Arendt, 1994). Sennet, kamusal ve özel alan kavramlarının sürekli olarak bir değişim içerisinde olabileceğini vurgulamaktadır. Kamusal

ve özel alanlardan sabit durumlar olarak söz etmek kolayımıza geldiğini ancak, ikisi karmaşık evrimsel zincirler olduğunu belirtmektedir (Sennet, 2013: 129). Burada ortak yaşam alanına yapılan vurgular önem arz eder. Kamusal alan politikanın meşrulaştırıldığı bir alandır. Yurttaşlar burada tartışarak fikir sahibi olmaktadır. Dolayısıyla kamusal alan politik bir cemaat olarak görülmektedir. Çünkü politikanın görünürlük kazandığı bir sahnedir. Bireyler için ise bir var oluş alanıdır. Ortak meselelere katıldığı yerdir (Olgun, 2017: 53). Bu ortak alan aynı zamanda devlet yönetiminde bulunan iktidarın eleştirel anlamda denetleyen ve dönüştüren bir muhalefet alanı olduğu ifade edilmektedir (Özbek, 2004:32).

Kamusal Alanın Dönüşümü

Kamusal alan için Yunan agoraları ve Roma foraları politik, ekonomik, ticari, dini ve sosyal faaliyetlerin çekirdeğini oluşturuyordu. Kamusal alan tipolojileri, kısmen siyasi değişim, sosyal yaşam tarzı ve teknolojik gelişmeler nedeniyle zaman içinde gelişmiştir (Badel ve Baeza, 2021:128). Eski Yunan düşünce yapısında kamusal alan özgürlük alanı olarak görülürken, özel alan yaşamın zorunlu faaliyetlerinin sürdürüldüğü yerdir (Arendt 1994: 68). Yunanda kamu, özel alan karşısında bir özgürlük ve istikrar âlemi olarak yükseldiği vurgulanmaktadır. Her şeyin görünür olarak kamunun ışığı ile açığa çıktığı belirtilmektedir (Habermas 2018: 60). Kamusal alan Ortaçağda Roma hukukunda ‘res publica’ olarak geleneksel hale gelmiştir. Roma döneminde ‘republicus’ ile karşılaşılan kamusal alan ayrı bir öneme sahiptir. Bu dönemde dikkat çeken iki özellik vardır: Birincisi kamusal ve özel alan oldukça paralelleşmiş olmasıdır. İkincisi ise Yunan sitelerinde seküler özellik taşıyan kamusal alanın mistik bir nitelik kazanmış olmasıdır (Aydın 1998: 109). Kamusal alan ortaçağ döneminde temsili bir hal almıştır. Temsili Kamusal alan, Erken Ortaçağ ve Geç Ortaçağın feodal toplumunda bir yöneticinin varlığına doğrudan bağlıdır. Temsili kamusal alan döneminde kamu, bütünüyle yönetimde söz sahibi olup olmamasıyla değil, doğrudan iktidar ile ilgilidir. Siyasi ve ekonomik iktidarın temsili kamusal alanı reform dönemine kadar devam ettiği ifade edilmektedir (Habermas 2004: 97). Kamusal alan özelliğini kaybettiği için bir reforma ihtiyaç olmuştur. “Çünkü kamusal alan, sivil toplumun içinden ortaya çıkan özgül bir alandır: politik kavgaların çözümlenmesini amaçlayan etkili bir rasyonel-eleştirel söylemin gerçekleşmesini sağlayacak kültürel ve toplumsal örgütlenme alanıdır” (Özbek, 2004: 27).

Rönesans ile birlikte feodal yapı çözülmeye başlamıştır. 15. yüzyılda başlayan bu süreç aristokrasi toprak egemenliği temsil gücü kaybedilmiştir. Bu dönemde kapitalist mübadele ve ekonomik gelişmeyle bölgesel ve ulusal

devletler ortaya çıkmıştır. Temsili kamusal alan saraylı-soylu tabakasına indirgeyerek devletle toplumu ayırmıştır (Habermas 2018: 70).17.yüzyılda kamudan anlaşılan öncelikle saray, onun yanı sıra dar bir yüksek burjuva tabakasıyla birlikte soylular yer almaktaydı. Bu kamu, burjuva kamusal alan olarak nitelendirilmektedir. Bu alanda yer alanlar, otoriteye karşı fikir mücadelesiyle tartışmalara girişmişlerdir. Fakat bu mücadele iktidarı paylaşmak için değil, iktidarı denetleyerek devlet işlerinin kamusal kılınması için yapıldığı söylenmektedir (Habermas, 2004: 98-99). İktidarı denetlemeye dayanan bu anlayış özellikle 17. ve 18.yüzyıllarında Paris ve Londra gibi kentlerde salon ve kahvehanelerde okudukları metinlerle tartışan yazarların, soyluların, sanatçıların ve burjuvanın edebi kamunun oluşmasını sağlamıştır. Bununla birlikte edebi kamu burjuvasının temel özelliği olan siyasallığa alt yapı oluşturulmuştur (Habermas 2018: 100-102). Bu konuda Sennett (2013: 34), kahvehanelerden sonra, kafe ve hanların sosyal merkezlere dönüştüğü, tiyatro ve opera salonlarının eskiden olduğu gibi aristokrat hamilerinin paylaştığı alanlar olmaktan çıkarak geniş bir kamu kesimine açıldığı bir devir olduğunu ifade etmektedir.

Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümündeki can alıcı fikir, kamusal alanın yalnızca siyasetin bir eki olarak değil, kendi başına bir toplumsal alan olarak kavranmasıdır. Kamusal alan, vatandaşlar arasında aydınlanmış tartışmalar için bir buluşma yeri olarak ve hükümete karşı fikirlerin ve çıkarların dile getirildiği bir kanal olarak ikili bir anlam yükleniyor. Gelenek ve sansürle sınırlanmayan sohbet, akla ve ortak çıkarlara dayalı sosyal düzenlemelere işaret etmekteydi (Engelstad 2017: 141). Habermas, kamusal alanın dönüşümündeki en önemli etkinin liberal kapitalizmden tekeli kapitalizme geçişinde yaşananlar olduğunu düşünmektedir. Devletin topluma olan müdahalesinin artması kamusal alanın devlet karşısındaki yerini, eleştirelilik başta olmak üzere temel özelliklerini kaybetmesine neden olduğu ifade edilmektedir (Hasdemir ve Coşkun 2008: 129). Habermas'a göre, erken aydınlanma aşamasından sonra, kamusal alan 19. yüzyılın ortalarından itibaren köklü değişikliklere uğramıştır. Basın güçlü bir şekilde ticarileşmiştir. Erken dönem liberal düşüncenin özel ve kamusal ve ekonomi ile politika arasındaki ayrımları bulanıklaştırmıştır. Aynı zamanda, ekonominin artan devlet yönetiminin yanı sıra çıkar örgütleri arasındaki işbirliğine dayalı korporatist ilişkiler ortaya çıkmıştır. Habermas bu durumu kamusal alanın yeniden feodalleşmesi olarak nitelendirmiştir (Engelstad 2017: 141). Tarihsel süreçte yaşanan gelişmeler ile birlikte farklı açılımlarla örülen düşüncelerinden faydalanan Habermas, Arendt dâhil bütün düşünürler,

kamusal alanın politika kabına uğradığını düşünmektedir (Özbek 2004: 87). Habermas'ın savunduğu gibi radyo, tv ve yazılı basınla bağlantılı yüksek engellerinin, siyasi söylemin bir avuç yekpare kitle iletişim kurumu tarafından tekelleştirildiği bir toplumda kamusal alanın köreldiğini düşünmektedir (Toker, 2021: 185; Schäfer, 2015:2).

Demokrasinin tam anlamıyla işlerlik kazanabilmesi için zorunlu olan şartlardan biri şüphesiz özgür bir kamuoyunun oluşma imkânının varlığıdır. Kamusal konuların tartışıldığı yer olan kamusal alan her dönemde farklılık göstermektedir (Göksu, 2016: 35). Kapitalizme dayanan sosyal devlet anlayışını Habermas, kamusal alan dönüşü olarak ifade etmektedir. Bu anlayışa göre kitle iletişim araçları, kamusal alan üzerinde egemenlik kurmaktadır. Bu anlamda kamusal ve özel alanlar iç içe geçerek bir bütün oluşturmaktadır (Onat, 2013:109). Yaşadığımız dönemde kamusal alan ile ilgili en önemli sorun, politikleşen bir kamusal alan karşısında sivil toplumun karar alma ve denetimde yer almasının zayıflamış olduğu söylenebilir. Bu toplumsal zeminin yeniden oluşmasındaki en önemli unsur iletişim araçlarıdır. Günümüzde ise bu işlev internet ve yeni medya aracılığıyla yapılmaktadır (Yıldırım ve Sönmez, 2022:236). Yeni bir medya aracı olan sosyal medya ile kullanıcıların doğrudan etkileşime geçmesinin mümkün olmasıyla birlikte kullanıcıların siyasal tutumlarının, siyasal tepkilerinin ve siyasal kimliklerinin daha çok birbirinden etkilenmeye başlaması dikkate alındığında, yeni medyanın geleneksel medyaya göre siyasal toplumsallaşma üzerinde daha etkili olduğu söylenmektedir (Sala, 2022: 29). Bu anlamda dijital çağ, 21. yüzyılın ikinci yarısında aktif olan geleneksel siyasi ağ biçimlerini dönüştürmektedir (Mahlouly, 2013:12).

Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya

Kamusal alanın tarihsel kökenleri Antik Yunan'a kadar dayansa da Aydınlanma felsefesi ile modern şeklini aldığı söylenmektedir. Bu felsefede kamusal alan, özgürlüğün alanı olarak görülmektedir. Kamusal iletişim ise belli başlı kitle iletişim araçları ile yapılmaktaydı. Bu araçlar enformasyon, düşünce ve görüşlerin paylaşılmasına aracılık eden, toplumsal örgütlenmeyi güçlendiren ve kamuoyu oluşmasını sağlayan; bireylerin anlama, öğrenme ve anlatma gibi ihtiyaçlarını karşılayan; insan ilişkilerini geliştirerek yeni davranış ve tutumlarını, görüş ve düşünce akımlarını yaygınlaştıran iletişim araçlarıdır (Demir ve Ülkü: 2013: 592). 21. yüzyılın başlarında, ulusötesi iletişim akışlarının ortaya çıkışı ve dijital teknolojilerin yükselişi sosyal bilimlerin dikkatini çekmiştir. Özellikle sosyoloji ve kültürel çalışmalar, sosyal medyanın yeni kimlikleri paylaşmayı ve deneyimlemeyi mümkün kıldığı yeni

ulusötesi toplulukların ortaya çıkışına odaklanmaktadır. Dijital çağın kültürel ve politik uygulamaları arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmalarına rağmen teknolojik gelişmelerin kamusal alan üzerindeki etkisinin incelenmesini gerekli hale getirmektedir (Toker, 2021:185). İletişim araçlarının gelişimi toplumdaki değişime hız kazandırmıştır. Özellikle internetin küresel boyutta yaygınlık kazanması ve iletişim araçlarının donanımlı hale gelmesi etkili olmuştur (Uysal, 2021:64). Yeni medya araçlarının geliştirilmesi ise iletişim anlayışını yeni bir boyuta getirmiştir. Fiziksel mekânda yüz yüze etkileşime ve yazılı basına dayanan kamusal alan, dijital/elektronik kitle iletişimin gelişmesiyle değişime uğramıştır (Özmen, 2004: 44). Bugün herkesin kullandığı internet, smart tv, cep telefonları, cd, vcd, wap ve gprs gibi diğer kitle iletişim araçlarından farklı olarak, dijital teknoloji ve yazılımla üretilmiş araçlar yeni medyaya örnektir (Göksu, 2016:5). Yeni medyanın geleneksel medyadan farkı, dijital şirketlerin potansiyel kullanıcılara kendi iletişimsel içerikleri için dijital ağ oluşturma konusunda sınırsız fırsatlar sunmasıdır. Yazılı basın, radyo ve televizyon gibi geleneksel haber servisleri ve yayıncıların aksine, bu şirketler kendi programlarından, yani profesyonelce üretilen ve editöryel filtrelerden geçirilen iletişimsel içeriklerden sorumlu değildir (Habermas, 2022: 160).

Yeni medya kamusal alanda iletişimi geliştirerek modern dünyada bilgi ve kamuoyunun oluşmasında önemli katkıda bulunmuştur. Kamusalılık bu anlamda sadece eleştirel akıl yürütmeyi değil, ortak duygusal algılama, itiraz, isyan, itaat, çatışma, anlaşma, tanıma ve dayanışma süreçlerini de içinde barındırmaktadır (Özbek, 2004: 603). Enformasyon toplumunda yeni medya araçları kamusalılık için önemli bir güçtür. Çünkü politik tartışmaların yaşandığı ve karar alan mekanizmalara etki ettiği işlevi bulunmaktadır (Yıldırım ve Sönmez 2022: 236). Enformasyon için günümüz koşullarında yaygın bir şekilde internet tabanlı uygulamalar tercih edilmektedir. İnternete her mobil cihazla kolaylıkla erişilebilir olması, internetin kullanım yaygınlığını arttırmaktadır. Haber alma, iletişim, eğlence, alışveriş ve daha birçok alanda etkin olarak internet uygulamaları kullanılmaktadır (Metin, 2016: 223).

Medyaya dayanan kamusal alan, sahip olduğu demokratikleştirme özelliği pasif kaldığında yeni arayışlara girmek ve iletişimi çok boyutlu bir forma getirmek için geleneksel kitle iletişim araçlarının yerine yeni kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duymuştur (Çöteli, 2017:90). Chul Han'a göre elektronik kitle iletişim araçları, kitap kültürünün damgalandığı rasyonel söylemi tahrip ederek bir medyakrasi düzeni oluşturmaktadır. Ona göre, günümüzde dijital medya, kamusal alanı köklü bir yapısal dönüşüme maruz bırakmaktadır (Han, 2022a:18-

20). Dijital alanların kullanılması, kurumsal bürokrasiye karşı koyabilmesiyle bağlantılı ve toplu eylem oluşturmak için örgütlenme araçları sağladığı düşünülmektedir (Sampedro ve Avidad, 2018:36). Yeni medya ve geleneksel medya arasında kamusal alan bağlamında farklar bulunmaktadır. Geleneksel medyanın yapısı seçkinlerin temsili söz konusuyken, yeni medyada gelişen teknoloji sayesinde herkes için politik süreçlerde temsil edilme ve problemlere çözüm arama imkânı bulmaktadırlar. Bu sayede bir dijital kamusal alan oluşturularak kolektif değer üretimine katkı sunduğu düşünülmektedir (Trenz, 2009: 35- 36). Yeni medya araçları birçok kişi tarafından kolaylıkla kullanılmaktadır. Akıllı telefonların artması ve internet bağlantılarının neredeyse her yerde olması yeni medya araçlarının kullanılmasını hızlandırmıştır (Bozkurt, 2022: 156). Geleneksel medya ile karşılaştırıldığında sosyal medya, farklı nesillerin siyasi bilgilerle karşılaşması için alternatif bir yol oluşturan siyasi içeriği daha alakalı, çeşitli ve doğrudan bir şekilde sunma fırsatına sahiptir. Bazı nesiller, siyasi bilgiye açılan bu geçidi daha çekici bulabilir ve bu da onların siyasi katılımlarını farklı şekilde etkileyebilir (Andersan, vd., 2021: 99).

Kamusal alan toplumsal hayat içinde kamuoyu oluşturabilme potansiyeli ile gündeme gelmiştir. Habermas, bireylerin bilgilendirici gazeteler, dergiler ve kamu gücüne karşı resmi olarak düzenlenen basından yararlanılarak bir kamusal alan oluşturulduğunu vurgulamaktadır. Bu çerçevede düşünüldüğünde sanal ortamda da bir kamusal alan sağlayıp sağlayamayacağı sorusu gündeme gelmektedir (Barlas ve Çalışkan, 2006: 3-4). Özellikle internet teknolojilerinin gelişmesi ve bireylerin etkileşime girmelerini sağlayan sosyal medya kamusal alan düşüncesini yeni bir evreye taşımıştır. Web 1.0'deki pasif tek yönlü kullanıcı Web 2.0 teknolojisi ile birlikte aktif hale getirerek kamusal alanı sanal alana taşıdığı ifade edilmektedir (Erol ve Erol, 2022: 603). Sosyal medya televizyon gibi kullanımı basitleştirilmiş bir sosyal paylaşım ve etkileşim alanı olarak, katılımcılara geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak çok boyutlu bir iletişim imkânı sunmaktadır. Geleneksel kitle iletişim araçlarının oluşturduğu kamuoyu, sosyal medyada da oluşturma imkânı bulabilmektedir. Bu noktada sosyal medyanın kamuoyu oluşturmaya işlevi önem arz etmektedir. Çünkü demokratik hayatın ilklerinden biri olan katılım, sosyal medyada geleneksel medyaya göre daha işlevsel ve başarılı olduğu ifade edilmektedir (Çöteli, 2017:91).

Yeni medya ile birlikte dönüşen yeni bir kamusal alanda siyasetin ve devletin, sanal ve dijital kamusal alanda bazı hukuksal düzenlemelere gittiği düşünülmektedir. Bu bağlamda yeni medyanın kamusal alanı ve kamuoyunu

yönlendirdiği ifade edilmektedir (Okumuş, 2022: 341). Sosyal medya demokrasi açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu potansiyeli siyasetin demokratikleşmesi üzerinde bir etki oluşturduğu gibi geleneksel temsili demokrasi modelinin aşılmasını da kolaylaştırmaktadır. Çünkü sosyal medya vatandaşların yöneticilere kolayca ulaşmasını sağladığı gibi hesap sorma ve itiraz etme gibi bir olanak sağlayarak siyasetçiler ve vatandaşlar arasında interaktif bir ilişkinin kurulmasına zemin hazırlamaktadır (Sala, 2022: 34). Yani seçmenler, sosyal medya platformlarını öncelikle özel sohbet ya da eğlence aracı olarak kullandıklarında/algıladıklarında siyasetçilerin onlara bu yöntemle ulaşmaları ve mesajlarını iletmeleri kolay olmayacaktır. Bloglar, Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, Instagram vb. gibi örnekler bu alanı temsil etmektedir (Segaard, 2017:121). Facebook, Twitter, YouTube ve Instagram başta olmak üzere kullanıcı sayısının artması toplumsal, ekonomik ve siyasi anlamda çeşitli değişiklikleri beraberinde getirmiştir (Yaman, 2022:286).

Dijital Kamusal ve Siyaset İlişkisi

Toplumun bilinen en eski yaşam biçimi avcı ve toplayıcı (1.0) olanıdır. Bu süreçten sonra gelen, insanlık tarımla uğraşarak yerleşik düzene geçtiği toplum tipi (2.0) olan tarım toplumudur. İnsanlığın gelişimsel çizgisindeki üçüncü aşama ise buhar ve barut gücünün yaygınlaşması, mekaniğin ustaca kullanılmaya başladığı, içten yanmalı motorların icat edildiği sanayi (3.0) toplumudur. 20. yüzyıl ortalarında, yarı iletken teknolojilerinin geliştirilmesiyle bilgi toplumu (4.0) başlamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle bilgi giderek artan bir hızda üretilmiş ve akışkan hale getirilmiştir. Üretilen bilgi, kurulan ağlar üzerinden ışık hızıyla yayılmaya başlamıştır ve böylelikle toplum başka bir sürece evrilmiştir (İnan, 2021:3-5). Bu durum dijitalleşme ile birlikte devam etmektedir. Dijitalleşmeyle toplumsal hayatın tüm hücrelerine girerek ağlar üzerinden yeni bir yaşamın kurulması kaçınılmaz hale gelmiştir. Dijitalleşmede inşa edilen hayat tümüyle yeni olmayıp, geleneksel toplumda sürdürülen alışkanlıkların biçim değiştirerek yeni bir boyutta vücut bulmasıdır (Uysal, 2021:70). Dijital teknoloji, geleneksel medya araçlarının tekelinde bulunan bilgi akışını, görünüşte demokratikleştirmekle birlikte çeşitlendirip çoğaltmış ve kontrol edilemez hale getirmiştir (Kocabaş, 2022:73). Dijitalleşme toplumun yapısını yansıtır ve bu yansıma dijital araçlarla diğer toplumlara aktarılır bu yüzden toplumsal evrilme başlar (Uysal, 2021:59). Bu durum enformasyon ve iletişim teknolojilerindeki dönüşümlerin olası etkileri üzerine tartışmalara kapı aralamaktadır. Açılan bu kapıda görülen ilk kavram “kamusal alan” olmuştur. Kamusal alanın tartışmalarda yer almasının en önemli nedeni,

yaşamın dönüşümünün teknolojik alt yapı dönüşümü ile sınırlı kalmayıp toplumsal, ekonomik ve siyasal alanları dönüştüreceği düşüncesidir (Hülür ve Yaşın, 2022:9). Kamusal alanın toplumsal örgütlenmesini analiz etmek, görüşlerin ifade edildiği kanallar olarak hizmet eden merkezi kurumlara, farklı grup ve yurttaşların katılımına ve kurumlarla yurttaşlar arasında ve kurumlar arasında kurulan hiyerarşilere bakılmasını gerektirir. Geleneksel olarak, kitle iletişim araçları toplum içinde görüşleri düzenlemek ve mümkün kılmak için ana kurumsal araç olmuştur. Dijital medyanın yükselişiyle bu durum değişime uğramıştır (Enjolras ve Johnsen, 2017: 104-105). Dijital yapısal değişim, yeni platformlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu süreçte, büyük ölçüde kamuları organize eden profesyonel gazetecilik ve geleneksel kitle iletişim araçları, dijital ve sosyal medyanın yardımıyla kamusal iletişim akışlarının bekçileri olarak giderek baypas edilmektedir. Dijital medya, halka erişimi kolaylaştırmakta ve çift yönlü iletişim vaadini içermektedir. Kolay erişimin bir sonucu olarak, kamusal alanlar daha sonra genişleyerek özel alan ve kişisel meselelerle ara yüzdeki yarı-kamusallar arasındaki farklı kamusal alan düzeylerinin sınırlarını bulanıklaştırdığı belirtilmektedir (Seeliger ve Sevigani, 2022:10).

Yeni iletişim teknolojilerinin kamusal alanı yeni bir boyuta taşıyıp taşımayacağı veya yeniden canlandırıp canlandırmayacağına dair tartışmalar devam etmektedir. Kamusal alan, vatandaşların farklı görüşleri ifade edebileceği, toplum ile ilgili sorunların tartışıldığı bir alan olarak tasvir edilmektedir. Bütün vatandaşlara açık olan bu alan toplumsal iletişimin gerçekleştiği yerdir. Bu anlamda Habermas, “kamusal alanı demokrasinin ön koşulu” olarak kabul eder (Habermas, 2018). Kamusal alanın tarihsel olarak her dönemde öneme sahip olduğu bilinmektedir. Bu durum modern toplumlar için kritik öneme sahiptir. İnternet ve sosyal medya teoride herkese, çok uzaklara ulaşma potansiyeline sahip ve hatta ana akım medyayı ve siyasi aygıtları etkileyebilecek bir alanda gündem belirleyici olarak hareket etme fırsatı vermektedir (Nielsen, 2018:3). Toplumda vatandaşların düşüncelerini iletmeleri için siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda kendilerini temsil eden siyasilerin uygulamalarını denetlemelerine ve tüm bunlar hakkında fikir sahibi olmalarına olanak vermektedir.

Günümüzde önemli bir iletişim aracı olan sosyal medya araçları siyasal alanda oldukça yaygın kullanılmaktadır. Siyasetçilerin aktif kullanımı, onlara takipçilerini bilgilendirme ve propagandalarını bu alanda sürdürme kolaylığı sağlar. Siyasal partiler organizasyonlarını ve örgütlenmelerini, sosyal medya mecralarını kullanarak daha fazla kalabalıklara ulaşma hedeflerini gerçekleştirebilmektedirler (Metin, 2016: 234-235). Bu anlamda sosyal

medyanın, seçmenler ve politikacılar arasında önemli bir siyasi iletişim platformu sağladığı söylenmektedir (Segaard, 2017: 135). Siyasetin dijital alanlara taşınmasının, bu platformların kurulmasıyla ve bu imkânların fark edilmesiyle başladığı vurgulanmaktadır (Aklan, 2016: 621). Dijital mecralar siyaset açısından kimi zaman siyasal katılımcılığın artması kimi zaman ise tam tersi apolitik örneklerinin sunulduğu bir mecradır. Aile sosyal kurumunda mahremiyetin dönüşümü, aile bağlarının farklı boyutlara evrilmesi ve özgürlükçülük algısı sosyal medya ile korale edilen başka konulardır. Örgütlenmenin kolaylaşması, adalet arayışlarının mecrası, şeffaflığın artması, fanatikliğin kolaylaşması, inişli çıkışlı olan diğer güncel konulardır (Metin, 2022: 24). Bu mecralarda ağlar üzerinden örgütlenme yaşanmaktadır. Ağ toplumunu ortaya çıkartan en önemli özellik ise iletişim teknolojisindeki gelişmelerdir (Castells, 2013). Bu nedenle dijital çağın kamusal alanı yeniden canlandırıp canlandırmayacağı tartışması yaşanmaktadır (Trenz, 2009: 34).

İnternet tabanlı iletişim teknolojilerinin toplumsal açıdan kamusal müzakere alanları oluşturup oluşturamayacağı sorusu tamamıyla reddedilmekte ya da hayali bir iyimserlikle algılanmaktadır (Göksu, 2016: 38). Dolayısıyla dijital alanda yeni bir kamuoyunu oluşması ile ilgili olarak olumlu ve olumsuz yaklaşımlar bulunmaktadır. İletişim teknolojilerini iyimser karşılayanlar internet ortamındaki platformlarda oluşan yeni kamusal alanın siyasi tartışmayı ve katılımı arttırdığını belirtmektedir. Ayrıca ifade özgürlüğü ve yurttaş aktivitesini teşvik ederek demokratikleşmeye katkı sağladığı düşünülmektedir. Eleştirel yaklaşımlar ise dijital alanda oluşan kamusal deneyimlerinin kapitalist sistem dinamikleri içerisinde herkes için katılım sağlamadığını düşünmektedir (Köselerli 2017: 61). Benzer şekilde Han, günümüzde kamusal alanın özel alanlar halinde ufalandığını ve kamusal alanın profanlaşarak anlam kaybına uğradığını belirtmektedir (Han, 2022: 29). Dolayısıyla, kamusal entelektüelleri yeni görevler beklemektedir ve gelecekte demokrasinin kaderi biraz da yeni teknolojilerin tahakküm için mi, demokratikleşme için mi kullanılacağına; insanların oyun sahasının dışında pasif bir şekilde beklemeyi mi, yoksa yeni demokratik kamusal alanlara katılmayı mı seçeceklerine bağlı olduğu vurgulanmaktadır (Kellner, 2004: 734). Bu nedenle dijitalliğin yeni bir kamusal alan olup olamayacağı ile iki yaklaşım söz konusudur.

İyimser yaklaşımlar

İyimser yaklaşımlar, dijital teknolojilerin hâkim olduğu ağ toplumunda yeni kamusal alan yarattığını ve yeni dijital direniş mekânları oluşturduklarını savunmaktadırlar. Bu yaklaşımlar, halkın toplumsal ve politik arenadaki

rolünü genişletebilmesine olanak sağladığını vurgulamaktadırlar. Onlara göre, çevrimiçi siyasi gruplar ve aktivizmin artması internetin demokratikleştiren politik amaçlarla kullanılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle dijitalleşme savunucuları, bu alanlara siyasi katılımın artacağını ve demokratik bir toplumun önünün açılacağını düşünmektedir. Onlar, kamusal alanın düşüşünün internet ve teknolojilerin demokratikleştiren etkileriyle durulacağını ifade etmektedirler (Papacharissi, 2021:150). Geleneksel kamusal alandan farklı olarak yeni kamusal müzakere biçimlerinin teknolojik belirlenimciliğe tabi olabileceği düşünülmektedir (Mahlouly, 2013:3). Dolayısıyla dijital alanlar, sosyal ve siyasal hareketler için bir aktivizm alanı oluşturabilmektedir. Sosyal medya merkezli birçok hareketin politik protestolar başlatabildiği günümüzde politik kararların değiştirilmesi, tartışılması veya daha radikal düzeyde rejimlerin devrilmesi gibi etkiler oluşturmaktadır. Ayrıca sosyal medya çeşitli fikirlerin hızlı bir şekilde kitleselleşmesinde de rol oynamaktadır. Bundan dolayı sosyal medya otoriter rejimler tarafından bir tehlike olarak görülebilmektedir (Sala, 2022: 37). İyimser yaklaşımlar, dijital teknolojiler aracılığıyla bilgi ve siyasi konulara ilişkin görüş alışverişini artırdığını düşünmektedir. Dijital alanlar, yurttaşların hükümet üzerine baskı kurmasının önünü açarak demokrasinin en önemli unsuru olan ifade özgürlüğüne olanak sağlamaktadır (Keskin ve Uluşan, 2019: 266). Bunun yanında “siber iyimserler” olarak da ifade edilenler ilk olarak, çevrimiçi medyanın sağladığı bilgiye görece açık, kolay ve hızlı erişime işaret etmektedirler. İkinci olarak, çevrimiçi medyanın daha fazla insanın toplumda sesini duyurmasını sağladığını vurgulamaktadırlar. Üçüncüsü, çevrimiçi medyanın tamamen yeni iletişim türleri üretmeye yardımcı olabileceğini savunmaktadırlar (Schäfer, 2015:3). Dijital alanlarda bireyler kamu söylemine katkı sunmaktadır. Bu anlamda pasif birer tüketici olmaktan uzaktırlar. Bilgileri üretmekte, paylaşmakta ve dağıtmaktadır. Dijital alanlar kamuoyunun rahat şekilde örgütlenebileceği bir alan oluşturmaktadır. Bloglar, Twiter, Instagram, Facebook gibi sosyal ağlar, insanları bir araya getiren çevrimiçi toplulukların incelendiği mecralardır (Uysal, 2021:65). Bu mecralar üzerinde bilgilere erişim sağlanmaktadır. Bu nedenle bu platformların gündem belirleme potansiyeline de sahip bir kamusal alan oluşturdıkları ifade edilmektedir (Nielsen, 2018:11).

Karamsar yaklaşımlar

Dijital mecralara yönelik karamsar düşünceler de vardır. Habermas, bu konuda, dijital medya devrimi ile kitle iletişim araçlarına duyulan geçici iyimserlik, yerini karamsarlığa bıraktığını belirtmektedir. Yeni iletişim

örüntüsü, kamusal alanın yapısal dönüşümü için dikkate değer etkiye yol açmıştır. İlk başta, yeni medya, burjuva kamusal alanının eşitlikçi-evrenselci tüm yurttaşları eşit olarak dâhil etme iddiasının sonunda gerçekleşeceğinin habercisi gibi görüldüğünü ancak durumun farklı olduğunu vurgulamaktadır (Habermas, 2022: 159-160). Habermas’a göre dijitalleşme, kitle iletişim demokrasisinin tehlikelerine, söylemsel güce eşit olmayan erişim gibi yeni yönler eklemektedir. Çevrimiçi kamuya ‘normal’ kamudan yapısal olarak ayırmış gibi davranır, ancak eksikliklerini artırır. Habermas, dijital kamusal alanda, tahakkümün ve manipülasyonun tüm risklerine rağmen, kitle iletişim araçlarının kamusal alanında hala var olan kapsayıcı ve toplum çapında söylem olasılığının geri dönülmez bir şekilde kaybolmasından korkmaktadır (Staab ve Thiel, 2022:132). Bu konuda Han, sosyal medyanın yeni özneleri olan takipçiler, akıllı influencerlar tarafından manipüle edilen eğitilip sağlıtılan tüketici hayvanlar haline getirdiği ve siyaset ile ilgilerini ortadan kaldırdığı düşünmektedir. O’na göre, akıllı telefonlar, özel konuların sürekli başkalarına sunulduğu mobil vitrinler olarak hizmet ettiğinden, kamusal alanın parçalanıp dağılmasını hızlandırmaktadır (Han, 2022a:29-31).

Karamsar yaklaşımlara göre dijital alandaki platformlar eleştirel kamuoyu tartışmalarından ziyade kapitalist şirketlerin bir gözetim ve denetim alanıdır. Geleneksel toplumlardan miras olarak gelen gözetim kültürünün varlığına, bu kültürün gelişen teknolojiye ayak uydurması, bugünün siber dünyasında da gözetlemenin tehlikelerinin sürdüğünü göstermektedir (Çelik, 2021: 74). İnsanların dijital kamusal alanlara katılım derecesine şüpheyle yaklaşanlar, insanların internete erişme ve onu kullanma farklarından dolayı eşit şekilde katılamayacağını savunmaktadır. Katılanlar arasında bile, benzer düşünenlerden oluşan topluluklara bölünme tehlikesi olduğunu düşünmektedirler. Arama motoru algoritmaları ve diğer web siteleri, kullanıcılara, geçmiş arama davranışları hakkında ek bilgilere dayalı olarak bunu oluşturmaktadır. Bunun, belirli görüşlere meydan okunmadığı ve “yankı odası” etkisine yol açtığı varsayılmıştır (Schäfer, 2015:3). Bu konuda Habermas, dijital alanın büyük özgürleştirici vaat, parçalanmış, kendi içine kapalı yankı odalarındaki ıssız kakofoni tarafından bastırıldığını belirtmektedir (Habermas, 2022: 159). Nitekim yapılan bir araştırmada katılımcılardan %52’si dijital alanlarda aynı fikirde olduğunu düşündüğü insanlarla bir araya geldiğini ifade etmiştir (Göksu, 2016: 115).

Dijital kamusal alanlarda kendilerinin beklediklerinden daha az kişiye ulaşarak kendilerini çevrimiçi bir kamusal alanın parçası hissedebilirler ve

karşıt görüşlerle fiilen karşılaşmayabilirler. Ötekinin ortadan kaybolması, söylemin sonu demektir. Ötekinin kovulması, kişinin kendi fikirleriyle kendine telkinde bulunduğu öz-propagandacı baskıyı arttırmaktadır. Fakat söylem, kişinin kendi görüşünü kendi kimliğinden ayırmasını şart koşar (Schäfer, 2015:3; Han, 2022a:29-31). Çevrimiçi medyada hangi konuların tartışılacağı sorusuyla da ilgilendiler. Bu bağlamda siyasi ve özellikle ekonomik etkilere karşı temkinli davrandıkları için ekonomik çıkarların çevrimiçi iletişimi metalaştıracığını ve onları apolitikleşmeye ve tüketiciliğe sürükleyeceğini savundular. İnsanların çevrimiçi iletişim kurma biçimleriyle ilgili olarak, kamusal tartışma koşullarının belirli iletişim türlerine yol açabileceğinden endişe duydukları için katılımcı, müzakereci bakış açılarından uzak oldukları düşünülmektedir (Schäfer, 2015:3). Dijital teknolojiler siyasal tartışmalar için yeni bir kamusal alan yaratmış gibi görünse de tartışmalar devam etmektedir. Çünkü bu kamusal alan, kültürel olarak içi boşaltılmış bir kamusal mekânın canlanmasını kolaylaştırmakta, ancak garanti etmediği dile getirilmektedir. Daha fazla enformasyona hızlı ve kolay erişim, bütün yurttaşları daha bilgili veya siyasal tartışmaya katılmaya daha istekli hale getirmemektedir. Ancak bu katılım, ancak daha sağlıklı bir demokrasiyi garanti etmemektedir. Çünkü bu katılımın hala nüfusun küçük bir kesimine sunulduğu vurgulanmaktadır (Papacharissi, 2021:155). Dijital alanlar, kamusal alana dair önemli özellik olan özgür ve esnek yapıyı içerisinde barındırmaktadır. Herkese açık bir şekilde erişim kolaylığı sağlaması da Habermas'ın kamusal normlarının önemli anlamlarını taşıdığını göstermektedir. Ancak burjuva kamusal alanına özgür erişim pratikte gerçekleşmediği gibi yaş, bilgi ve deneyim engeline takılanların dijital alanlara erişimi mümkün çok olmamaktadır (Fraser, 2015: 112). Dolayısıyla yeni bir kamusal alan olarak tartışılan dijital alanların, ortak bir alan olarak görülmesi için herkesin erişimi ile sağlanması gerekir. Siyasi konuların da benzer şekilde bu alanda tartışılması belli kesimlerce olmaktadır. Özellikle dijital alanı bu amaçla kullananlarda kuşak anlamında farklılıklar olduğu söylenebilir.

Kuşaklar, Dijital Kamusal ve Siyaset

Kamusal alan çoğu zaman siyasetin tartışıldığı bir alan olmuştur. Bu tartışmalar yeni medya araçlarıyla dijital alana taşınmıştır. Dijital alana taşınan politik tartışmalar kuşaklar açısından farklılık göstermektedir. İçinde bulunduğumuz çağda dijital teknolojiler, birçok alanda belirleyici olduğu gibi kuşaklar noktasında da son derece etkin bir rol üstlenmektedir (İşleyen ve İşleyen,2022:212). Kuşak kavramı sosyoloji, psikoloji, siyaset, ekonomi gibi

birçok disiplinin konusu olmuştur (Yıldız, 2021: 217). “Kuşak, bir toplumun yaklaşık olarak aynı zamanlarda doğan üyelerinden oluşan yaş grupları biçimidir” (Marshall, 2005: 439). Bu kavram Türkçede yaklaşık 25-30 yıllık yaş gruplarını oluşturan bireyler kümesi olarak tanımlanmaktadır. Nesil, kuşak ve jenerasyon kelimeleri ile ifade edilmektedir (TDK,2023). Bir kuşağın süresi hakkında da oldukça farklı değerlendirmeler vardır. Çoğu araştırmacı bu süreyi on beş yıl olarak belirlerken, kimileri kuşak kelimesiyle otuz yılı kastetmektedir (Mannheim, 2018: 316).

Kuşaklar, sadece belirli yaş gruplarını tanımlayan bir tabir olarak ele alındığında bir sorun oluşturmaz. Ancak nesil kavramına böyle bir yaklaşımın kesinlikle yetersiz olacağı düşünülmektedir. Çünkü kuşağın, yaş aralıkları belirlemenin ötesinde, toplumun belirli dönemlerini çeşitli açılardan incelemeyi sağlayan çok boyutlu bir olgu olduğu düşünülmektedir (Baykal, 2019:19). Geçmişten günümüze olagelen birçok olgu giderek değişmiştir. Bu değişim yeni kavram ve tanımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle toplumsal, kültürel, siyasal, eğitsel, sosyal ve teknolojik alandaki gelişmeler değişimleri meydana getirmiştir (Adıgüzel vd. 2014: 167). Bu değişimlerden kuşaklar da nasibini almıştır. 21. yüzyıldaki hızlı toplumsal değişimlerin, kuşaklar arasındaki ayrımı belirginleştirdiği düşünülmektedir. Eski kuşaklar yeniliklere adapte olmada sıkıntı yaşarken, geleneklerine ve geçmişlerine sıkı bağlarla bağlı kalmada yetkindirler. Yeni kuşaklar ise yeniliklere uyum sağlama ve gelişmeleri içselleştirme konusunda daha yatkın bir tavır sergilemektedirler. Dolayısıyla genç nesil ile yetişkinler arasında kuşak farkı netleşmektedir (Kuyucu, 2017: 847).

Kuşakların yakın tarihsel geçmişine bakıldığında farklı şekilde sınıflandırıldığı görülmektedir. Kuşak çalışmaları incelendiğinde genellikle beş ana kuşak vardır. Bunlar sırasıyla Gelenekçiler (Sessiz Nesil), Baby Boomers, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z Kuşağıdır. (Baykal, 2019:20). *Sessiz Kuşak/Savaş Kuşağı/Silent Generation*, 1927-1945 yılları arasında doğan ve “uyumlu” olarak tanımlanan kuşaktır. *Büyük Bebek Patlaması Kuşağı/The Baby Boomers Generation*, 1945-1965 yılları arasında doğan bu kuşak II. Dünya savaşı sırasında ya da hemen sonrasında doğan soğuk savaş kuşağı olarak da biliniyor. Bu nesil “kuralcı” olarak tanımlanmaktadır. *X Kuşağı/Gen X/Baby Busters*, 1965-1979 yılları arasında doğanlar. Genel olarak Sessiz Kuşak’ın çocukları olan bu nesil daha çalışkan, realist ve kanaatkârdır. Bu kuşak uzmanlar tarafından “rekabetçi” olarak tanımlanmaktadır. 68 kuşağı olarak da bilinmektedir. *Y Kuşağı/Echo Boom/Millennials* ise 1979-1999 yılları arasında doğan, özgürlüğüne düşkün,

marjinal, otoriteye meydan okuyan, teknoloji hayranı olan gençlerden oluşur. Bu nesil aynı zamanda küreselleşen bir ekonomi ve kültürlerarası etkileşimin arttığı bir dönemde yaşamaktadır. Y Kuşağı özellikleri, uzmanlar tarafından “yaratıcı” olarak tanımlanıyor. Z Kuşağı/Gen Z, 2000’den sonra doğanlardan oluşan Z Kuşağı aynı zamanda “Kristal Nesil” olarak da adlandırılıyor (Dijital Ajanslar, 2023, Baykal, 2019:21-35). Tanımlanan kuşaklardan Y ve Z Kuşağının diğerlerinden en büyük farkı sıcak veya soğuk savaşların yarattığı dönemler ile değil teknolojik gelişmelerle tanımlanmalarıdır. Teknolojinin dünyaya hâkim olduğu bir yüzyılda gelişen insanlığın ortalama yirmi yıllık aralıklarla farklı özellikle taşıyan gruplara bölünmesi ise teknolojinin insanlık üstündeki hızlı etkisidir (Kuyucu, 2014: 56). Kuşakların içerisinde yaşadıkları dönemden kaynaklı farklılıklar olabilmektedir. Son dönemlerde bu farklılaşmanın en önemli unsuru teknoloji ve teknoloji bağlantılı enformasyonun kullanılması vurgulanmaktadır (Yıldırım ve Sönmez, 2022: 239). X Kuşağının özelliklerine bakıldığında; şüpheli, bağımsız, başarılı olma, pozitif katkı sağlama, zorluklarla mücadele, dürüstlük ve güvenilir gibi nitelikler taşımaktadır. Araştırmacılar bu kuşağı, özgüvenli, bağımsız, hak arayan, farkındalık sahibi, girişimci, hırslı ve istekli, adaptasyon ve öğrenme kabiliyeti yüksek, faydacı, tedbirli, kuşkucu olarak tasnif etmektedir (Yıldız, 2021: 219). Bu kuşağının ortaya çıktığı süreç internet teknolojilerinin zemin hazırladığında olduğu döneme denk gelmektedir (Adıgüzel vd. 2014: 167).

Y Kuşağı hayat sahnesine X Kuşağından sonra adım atmıştır. Y Kuşağı, 1980-1999 yıllarında doğan kişilerin yer aldığı kuşaktır (Anderson, vd. 2021:24). Bu kuşağın en dikkat çeken özelliği teknoloji tutkunluğudur. Bu kuşak açık bir şekilde iletişim kurmayı tercih etmektedir. En önemli iletişim aracı olarak interneti görmektedir. Bu kuşak karşılıklı iletişimde; yüz yüze iletişim yerine internet aracılığıyla veya mesajla iletişimi tercih etmektedir (Tolay, 2020: 129). Bu bağlamda, Y Kuşağının iletişim kurmada teknolojiyi etkin bir şekilde kullandıkları söylenebilir. İnternetin bu kuşak için önem arz etmektedir (Yıldırım ve Sönmez, 2022: 239). “Z” Kuşağı Y Kuşağından sonra gelen ve son dönemlerde birçok alanın araştırma konuları içerisinde yer alan kuşaktır. Bu kuşak milenyum kuşağı olarak da bilinmektedir. En önemli özelliği internet teknolojileri ile yakın ilişkisidir. Dönem itibariyle teknolojik gelişmelerin merkezinde doğan ve büyüyen bu nesil, özgürlükçü, seçici ve girişimci bir kuşak olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bu kuşak, esnekliğin olduğu ve hiyerarşinin az olduğu iş ve yaşam dengesini tercih etmektedir (Kılıçlar, 2021: 537). Bu kuşak dijital yerliler olarak da ifade edilmektedir (Anderson vd. 2021: 25). Bunların yanı sıra siyasi olarak bağımsız, çevresel sorunlara karşı

duyarlı, eşitlik ve adalet isteyen, eşitsizlik, ayrımcılık ve baskı hakkında endişe duyan bir kuşak olduğu belirtilmektedir (Görmez, 2021: 518).

Kuşakların ortaya çıkmasında tarihsel gelişmeler etkili olmaktadır. Özellikle son dönemlerdeki enformasyon toplumunun etkisini daha fazla hissettirmesiyle teknolojik gelişmelerle kuşakların sınıflandırılması ön plana çıkmıştır. Yeni medya araçlarından internet ve sosyal medya kullanımı bunun önemli bir örneğidir. Y ve Z Kuşakları bu alanları daha etkin bir şekilde dâhil olmakta ve kullanmaktadır (Yıldırım ve Sönmez, 2022: 240;). Kuşaklar boyunca farklı kalıplar tanımlayabilmemize rağmen herkesin dijital alanda siyasi bilgilere maruz kalma olasılığı eşit değildir. Daha önce görülen nesiller arası farklılıkların ötesinde, motivasyonel ve davranışsal faktörlerin siyasi bilgilere maruz kalmanın belirlenmesinde önemli bir rol oynaması muhtemeldir. Sonuç olarak, siyasete daha fazla dâhil olan vatandaşların medyadaki siyasi bilgileri arama ve dolayısıyla bunlara maruz kalma olasılıkları daha yüksektir (Andersan, vd., 2021:48). Bu konu ile ilgili yapılan bir çalışmada (Şen ve Taş, 2021), 21-24 yaş katılımcılar yer almaktadır. Bu çalışmada dijital bir kamusal alanın olduğu ifade edilmektedir. Bu alanda gençlerin müzakere süreçlerine katıldıkları ve kamusal alanın genişlediği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda internetin bir taraftan gözetim mekanizmasına sahip olduğunu düşünerek özgürce düşüncelerini ortaya koymadıkları da tartışılmaktadır. Gençlerin kendi kültürel, sosyal ve siyasi gündemlerini oluşturmaları, kutuplaşmadan uzak durmaları ve kendi bakış açılarını ortaya koymaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Yeni bir kamusal alan oluşturma motivasyonlarından biri önceki neslin çatışmalarını aşmaları ve kutuplaşmayı siyasetin dışında bırakma arzularıdır. Dijital kamusal alanının, rasyonel bir kamusal alan olup olmamasının yanı sıra, onu dijital ortamın sınırlılıklarıyla birlikte düşünmek gerekmektedir.

Günümüzde var olan dijital medya ile siyasi faaliyetler, sivil hareketler ve sokak protestoları biçim değiştirmiştir. Bugün, dünyanın her yerinden insanlar Twitter fırtınaları başlatarak hükümetlerin eylemlerini destekleyebilir veya protesto edebilir (Badel ve Baeza, 2021:131-132). Bu konu ile ilgili bir çalışmada Göksu, (2016:110-117), sosyal medyanın gençler arasında yaygın bir şekilde kullanımının bilgi ve haber alma dışında farklı sebeplere dayandığını tespit etmiştir. Gençlerin bu alanlarda kendilerini özgür bir şekilde ifade ettiklerini belirtmiştir. Bu mecraların birçok düşünce ve görüşü kamusal alanda görünür kıldığını ve bununla birlikte gençlerin haberdar olduklarını beyan etmişlerdir. Bu anlamda dijital medyanın bir kamuoyu oluşturma potansiyeli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu durum müzakereci bir kamusal alanın herkese açık bir şekilde tartışma sağlamış olduğu vurgulanmaktadır

Bir diğer araştırmada dijital kamusal alanın katılımcıların katılım seviyelerini artırdığı vurgulanmaktadır. Kişilerin yüz yüze iletişime göre daha kolay olduğundan bu alana katılımın arttığı ifade edilmektedir. “*Dijital kamusal alan toplumsal katılımı sağlar*” değerlendirmesine tüm katılımcılar dijital kamusal alanın toplumsal katılımı sağladığını söylemektedir. Katılımcılar, bu alanlarda grup iletişimi kurduklarını ve daha fazla kişiye ulaşabildiklerini, daha hızlı örgütlendiklerini, sosyal ortamlara ve etkinliklere katıldıklarını, kolay ve hızlı haberleşme imkânına sahip olduklarını, fikirlerini ifade ettiklerini ve birbirlerine yardımda bulduklarını belirtmektedirler (Yazıcı, 2017:977). İnsanlar siyasi bilgi arama konusunda yüksek bir tercihe sahipse, bunu kolaylıkla yapabilirler; siyasi bilgileri çok sayıda televizyon haber programında veya gazetede bulabilmekte, bu bilgilere haber kuruluşlarının çevrimiçi web sitelerinden ulaşabilmekte veya sosyal medya sitelerinde bu tür bilgilere maruz kalabilmektedirler. Seçimler yaklaşınca bu alanlarda siyasete daha fazla maruz kalmaktadır (Andersan, Ad, 2021:43-48).

Özellikle dijital kamusal alanın oluşmasının en önemli göstergelerinden olan sosyal medya kullanımı noktasında Y ve Z Kuşakları aktif katılım göstermektedir. İnternet mecralarını aktif kullanan bireylere ağ kuşağı da denilmektedir. 18- 29 yaş araştırmacıların katılımcı olduğu bir araştırmada Y ve Z Kuşaklarının sosyal medya mecralarını aktif bir şekilde kullandıkları sonucu çıkarılmıştır. Ancak bu alana duyulan güven anlayışının artmasının bunu daha da aktif hale getireceği düşünülmektedir. Sosyal medyanın siyasal amaçlar için etkin şekilde kullanılabilmesine dair araştırmaya katılanların, %42,4’ü siyasal amaçlar için sosyal medyanın etkin şekilde kullanılabilmesini düşünürken, %38,3’ü kısmen bu görüşü desteklemektedir. Katılımcıların %19,3’ü ise söz konusu görüşü paylaşmamaktadır. Buradan hareketle, katılımcıların çoğunluğunun sosyal medyanın siyasal amaçlar için etkin şekilde kullanılabilmesini düşündüğü söylenebilir (Arklan, 2016: 630). Benzer şekilde 18-31 yaş aralığındaki katılımcıların yer aldığı bir araştırmada, katılımcıların %65,6’sı dijital alan olan sosyal medya mecralarının siyasal katılıma imkân verdiğini düşünmektedir (Göksu, 2016: 138).

Kuşakların siyasete katılımı arasında farklar vardır. Bu konuya odaklanan çalışmada Baykal (2019: 103-104), siyasal iletişim ile ilgili faktörlerin oy verme davranışı üzerindeki etki düzeyinin kuşaklar arasında farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Buna göre; partilerin seçim kampanyaları, medya görünürlüğü, mitingler, afişler, broşürler ve seçim şarkılarının, radyo ve televizyon performanslarının, sosyal medya performanslarının ve yüz yüze

görüşmelerin katılımcıların oy kullanma davranışları üzerindeki etki düzeyi sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre partilerin seçim kampanyaları ve medya görünürlüğünün oy verme davranışlarında en etkili olduğu kuşaklar X ve Z Kuşaklarıdır. X Kuşağı, partilerin mitinglerinin, afişlerinin, broşürlerinin ve seçim şarkılarının, radyo ve televizyon performansının oy verme davranışını en çok etkilediği kuşaktır. Bu tespit oldukça önemlidir. Çünkü geleneksel siyasal iletişim tekniklerinden biri olan bu faktörlerin araştırmanın en eski grubu olan X Kuşağı üzerinde etkili olması anlamlıdır. Bu faktörlerin Y ve Z Kuşağı üzerindeki etkileri her geçen gün azalmaktadır. Çünkü bu kuşakların üyeleri yeni siyasal iletişim yöntemlerine değer veriyor. Bu bağlamda partilerin sosyal medya performanslarının Y ve Z Kuşaklarının oy kullanma davranışlarında X Kuşağına göre daha fazla etkiye sahip olması bu önermeyi doğrular niteliktedir. Partilerin sosyal medya performanslarının en etkili olduğu kuşak Z kuşağıdır. Yeni medya araçlarını yoğun bir şekilde kullanan Z Kuşağı mensuplarının yüz yüze iletişime de önem vermesi önemli bir bulgudur. Buna göre; gazete, radyo, televizyon, Facebook, Instagram ve Twitter'ın katılımcıların oy kullanma davranışları üzerindeki etki düzeyleri sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, radyonun oy verme davranışı üzerindeki etkisi kuşaklar arasında farklılık göstermemekte ve radyonun her üç kuşağın oy kullanma davranışı üzerinde etkisi olmamaktadır.

Siyasi sosyal medyaya maruz kalma, nesiller boyunca siyasi katılımındaki farklılıklara katkıda bulunsa da bu tür farklılıklar açıkça bir yaşam döngüsü modelini takip etmemektedir. Genel olarak, genç vatandaşların siyasi katılımı, Facebook, YouTube ve Instagram gibi platformlardan gelen siyasi bilgilere eski nesillerinkinden daha duyarlı değildir (Andersan, vd., 2021: 107). Son dönemlerde yapılan araştırmalardan hareketle dijital alanların siyaset alanı olarak kullanılması, dijital alanların bir kamusal boyutu olduğunu göstermektedir. Özellikle son üç kuşağının dijital alanı bu amaçla kullandığı görülmektedir. Her ne kadar tartışmalar devam etse de dijital alanın önemli bir kamusal oluştuğu söylenebilir.

Sonuç

Günümüz toplumlarında yaşam biçimlerimizi etkileyen en önemli unsur dijitalleşmedir. Yeni medya araçlarının gelişmesi iletişim ve sosyalleşme biçimlerimizi derinden etkilemektedir. Kamusal alanın en önemli olgularından olan siyaset de dijitalleşmeden nasibini almaktadır. Bunun en önemli göstergesi siyasi tartışmaların kamusal alandan dijital alana taşınmasıdır. Hatta bu durumun yeni bir kamusal alan olarak bir dijital kamusal alan ortaya çıkardığı

düşünölmektedir. Bu noktada dijital mecraları bir özgürlük alanı olarak gören düşünöcelerin yanında bir gözetim ve tahakküm olarak gören düşünöceler de mevcuttur. Ortak paylaşım ve müzakere alanı olarak gören düşünöceler bu alanı yeni bir kamusal alan olarak değörlendirmektedir. Bu nedenle siyasi tartışmaların bu alana taşınmasını olağan karşılamaktadırlar. Ancak karamsar düşünöyen yaklaşımlar, dijital alanların herkesin eşit olarak katılamayacağı ve gözetim alanı olarak gördükleri için müzakereci demokrasi için şüpheli bir yaklaşım içerisindedirler. Özellikle herkesin eşit bir şekilde katılamayacağı noktasında dikkat çekmektedirler. Çünkü kuşaklararası bu alanları belirtilen amaçlarla kullananlar arasında farklar bulunmaktadır. Y ve Z kuşakları dijital alanları daha aktif kullandıkları için bu mecraları bir kamusal alan olarak kullanmaktadır. Siyasi tartışmaları, eleştirileri, önerileri ve istekleri bu alanlarda dile getirmektedirler. Siyaset ile uğraşanlar da tıpkı kamusal alanda kamuoyu yoklaması yaptıkları gibi dijital alanda dile getirilen eleştiri ve istekleri göz önünde bulundurmaktadırlar. Dolayısıyla bu alanın yeni bir kamusal alan olarak görölməsi bundan kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak dijital alanların yeni bir kamusal alan olarak görölməsi tartışması halen devam etmektedir. Ancak yapılan tartışmalar ışığında bu alana siyasetin kuşaklararası farklılıkları olsa dahi taşındığını söylemek mümkündür. Bu durum kamusal alanın tamamen dijital alana taşındığı anlamını da ortaya çıkarmaz. Çünkü siyaset halen kahvehanelerde, toplantı alanlarında ve birçok yerde tartışılmaktadır. Dijital alan bu alanların yenisi olarak görölmektedir. En önemli farkı ise daha fazla insana ulaşabilme potansiyeline sahip olmasıdır.

Kaynakça

- Adıgüzel, O., Batur, H. Z. ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 165-182.
- Andersan, K., Ohme, J., Bjarnoe C., Bordacconi M. J., Albask, E. ve Vreese, C. D.(2021) *Generational Gaps In Political Media Use and Civic Engagement From Baby Boomers To Generation Z*, Taylor & Francis Group.
- Arendt, H. (1994). *İnsanlık Durumu*. (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arklan, Ü. (2016). Sosyal Medyanın Siyasal Amaçlı Kullanımı: Ağ Kuşağının Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(2), 618-657.
- Aydın, M. (1998). Kamusalın Dönüşümünün Dinsel ve Siyasal Sonuçları. *Tezkire Dergisi* (13): 105-130.
- Badel, F., & Baeza, J. L. (2021). Digital Public Space For A Digital Society: A Review Of Public Spaces In The Digital Age. *Artgrid-Journal Of Architecture Engineering and Fine Arts*, 3(2), 127-137.
- Barlas. M. A. ve Çalışkan O. (2006). Virtual Space As A Public Sphere: Rethinking The Political and Professional Agenda Of Spatial Planning and Design, *METU JFA 2 (23:2) 1-20*.
- Baykal A. (2019). A Comparative Analysis On Voting Behavior Of Generations X, Y, and Z: Ankara Case, Ankara Yıldırım Beyazıt University The Institute Of Social Sciences The Department Of Political Science and Public Administration Master Thesis.
- Bozkurt, R. (2022). Popüler Kültür ve Yeni Medya, Osman Metin (Ed.), *Sosyal Medya ve Kurumlar* içinde (27-46). Ankara: Tezkire Yayınları.
- Castells, M. (2013). *Ağ Toplumunun Yükselişi / Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Cilt 1*. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, F. (2021). Ağ Toplumuna Eleştirel Sosyal Medya Teorileri, Dilek Türk (Ed.), *Sosyal Medya Okuryazarlığı* içinde (65-81). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çöteli, S. (2017). *Sanal Kamusal Alan ve Toplumsal Hareketler*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Dijital Ajanslar (2022). <http://www.dijitalajanslar.com/y-kusagi>, Erişim tarihi: 19.01.2023.
- Engelstad F. (2017). Strategic Communication and Institutional Change, Fredrik Engelstad, Håkon Larsen, Jon Rogstad, Kari Steen-Johnsen (Eds.) *Institutional Change in the Public Sphere* içinde (139-158). Published by De Gruyter Open Ltd, Warsaw/Berlin.
- Enjolras, B. K. ve S. Johnsen(2017). The Digital Transformation of the Political Public Sphere: a Sociological Perspective, Fredrik Engelstad, Håkon Larsen, Jon Rogstad, Kari Steen-Johnsen (Eds.) *Institutional Change in the Public Sphere* içinde (99-117).Published by De Gruyter Open Ltd, Warsaw/Berlin.
- Erol, E. ve Erol. M.(2022). Schadenfreude Kavramı Üzerinden Sosyal Medyada Kullanıcı Etkileşimi ve Dijital Çağda Kamusal Alan, Himmet Hülür ve Cem Yaşın (Ed.), *Yeni Medya Toplum ve Kamusal Alan* içinde (603-623). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Fraser, N. (2004). Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Var Olan Demokrasinin Eleştirisine Katkı. Meral Özbek (Ed). *Kamusal Alan* içinde. (103-133). İstanbul: Hil Yayın.
- Göksu, V. (2016). *Kamusal Alan ve Siyasal Katılma Mecrası Olarak Sosyal Medya*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Görmez, A. (2021). Neoliberal Özne Olarak Z Kuşağı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 509-530.
- Habermas, J. (2004). Kamusal Alan. Meral Özbek (Ed.). *Kamusal Alan*, içinde (S.95-102). İstanbul: Hil Yayın.

- Habermas, J. (2018). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. (Çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (2022). Reflections and Hypotheses On A Further Structural Transformation Of The Political Public Sphere. *Theory, Culture & Society*, 39(4), 145-171.
- Han, B.C.(2022). *Enfokrasi, Dijitalleşme ve Demokrasi Krizi*, (Çev. Mustafa Özdemir), İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Han, B.C.(2022a). *Ritüellerin Yok Oluşuna Dair, Günümüzün Bir Tipolojisi*, (Çev. Çağlar Tanyeri). İstanbul: İnka Yayınları.
- Hasdemir, T., Coşkun, M. K. (2008). Kamusal Alan ve Toplumsal Hareketler. *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (18): 58-69.
- Hülür, H., Yaşın. M.(2022). Yeni Medya Toplum ve Kamusal Alanın Dönüşümü, Himmet Hülür ve Cem Yaşın (Ed.), *Yeni Medya Toplum ve Kamusal Alan*, içinde (9-94). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- İnan, Y. D. (2021). *Dijital Dönüşüm*, Ankara: Platanus Publishing.
- İşleyen, F.Ş. ve İşleyen M. (2022). Dijital Medya Okuryazarlığını Çizgi Filmler Üzerinden Okumak: Trt Çocuk Dijital Tayfa Örneği, Eylem Şentürk Kara ve Nida Sümeyya Çetin (Ed.) *Dijital Medya Okuryazarlığı* içinde (35-84). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kellner, D. (2004). Tabandan Küreselleşme: Radikal Demokratik Bir Teknopolitikaya Doğru. (Çev. Tülin Kurtarıcı). Meral Özbek (Ed.). *Kamusal Alan*, içinde (715-736). İstanbul: Hil Yayın.
- Keskin, F. ve Uluşan, A. (2019). Kamusal Alan Tartışmaları ve Twitter. H. Hülür ve C. Yaşın (Ed.) *Twitter Araştırmaları* içinde (265-288), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kılıçlar, A., Bozkurt, İ., Sarıkaya, G. S. ve Şahin, A. (2021). Sosyal Medyanın X ve Z Kuşağı Üzerindeki Yemek Yeme Davranışına Etkisi, *The Effect. Journal Of Tourism and Gastronomy Studies*, 9(1), 531-552.
- Kocabaş, O. (2022). “Hakikate Tıklamak” Hakikat Sonrası Durum ve Okuryazarlık, Eylem Şentürk Kara ve Nida Sümeyya Çetin (Ed.), *Dijital Medya Okuryazarlığı* içinde (35-84). Ankara: Nobel Yayınları.
- Köşerlerli, B. B.(2017). Yeni Medya Ortamının Yeni Kamusal Alan Olarak Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Humanities Sciences (Nwsahs)*, 12(1), 51-64.
- Kuyucu, M. (2017). Y Kuşağı ve Teknoloji: Y Kuşağının İletişim Teknolojilerini Kullanım Alışkanlıkları. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(2), 845-872.
- Kuyucu, M. (2014). Y Kuşağı ve Facebook: Y Kuşağının Facebook Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 55-83.
- Mahlouly, D. (2013). Rethinking The Public Sphere In a Digital Environment: Similarities Between The Eighteenth and The Twenty-First Centuries. *Esharp*, 20, 1. [6].
- Mannheim, K. (2018). *Bilgi Sosyolojisi*, (Çev. Mustafa Yalçınkaya). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. Osman Alınhay ve Derya Kömürücü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Metin. O (2022). Sosyal Medya ve Kitle İletişimi, Osman Metin (Ed.), *Sosyal Medya Ve Sosyal Kurumlar*, içinde (11-26). Ankara: Tezkire Yayınları.
- Metin, O. (2016). Sosyal Medyanın Siyasal Toplumsallaşmaya Etkileri: Bir Alan Araştırması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), pp.221-267.
- Nielsen I. M. (2018). Social media as Digital Public Sphere, Social Media, Digital Public Sphere and Community, The Arctic University of Norway Department of Language and Culture Master’s Thesis in Media and Documentation Studies.
- Okumuş, E.(2022). Yeni Medya Kamusal Alan ve Kamuoyu, Himmet Hülür ve Cem Yaşın (Ed.) *Yeni Medya Toplum ve Kamusal Alan*, içinde (331-358). Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Olgun B, H. (2017). Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett'in Kamusal Alan Yaklaşımları. *Sosyolojik Düşün*, 2 (1), 45-54.
- Onat, N. (2013). *Kamusal Alan ve Sınırları, Hannah Arendt Habermas'ın Yaklaşımları*, İstanbul: Durak İstanbul Dizisi.
- Özmen, S. (2004). *Kamusal Alan Olarak Televizyonda Devlet Otoritesine Direnenler ve Televizyon Dizilerinde Temsili*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı.
- Özbek, M. (2004). Kamusal Alanın Sınırları. M. Özbek (Ed.), *Kamusal Alan* içinde (9-93). İstanbul: Hil Yayınları.
- Papacharissi, Z. (2021). Sanal Mekân: Kamusal Bir Mekân Olarak İnternet. (Çev. Şeyda Koçak Kurt), *Yeni Medya*, 2021(10), 145-159.
- Sala, B. (2022). Sosyal Medyanın Siyasal Alan Üzerine Etkileri, Osman Metin (Ed.), *Sosyal Medya ve Kurumlar*, içinde (27-46). Ankara: Tezkire Yayınları.
- Sampedro V. M, Avidad, M. (2018). The Digital Public Sphere: An Alternative and Counterhegemonic Space? *The Case Of Spain International Journal Of Communication* (12) pp.23-44.
- Schäfer, M. S. (2015). Digital Public Sphere. *The International Encyclopedia Of Political Communication*, 15, 1-7.
- Segaard S. B. (2017). The Institutional Anchoring of Social Media Venues as Arenas for Local Political Communication. Perceptions by Voters and Politicians, Fredrik Engelstad, Håkon Larsen, Jon Rogstad, Kari Steen-Johnsen (Eds.) *Institutional Change in the Public Sphere* içinde (118-138).Published by De Gruyter Open Ltd, Warsaw/Berlin.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. (Çev. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrintı Yayınları.
- Seeliger, M.ve Seignani, S. (2022). A New Structural Transformation Of The Public Sphere? An Introduction. *Theory, Culture & Society*, 39(4), 3-16.
- Staab, P. ve Thiel, T. (2022). Social Media and The Digital Structural Transformation Of The Public Sphere. *Theory, Culture & Society*, 39(4), 129-143.
- Şen, A. F. ve Hülya, T. A. Ş. (2021). Gençlerin Dijital Kamusal Alan Pratikleri:“Gri Bölge” Gençlik İnisyatifi Örneği. *Global Media Journal TR Edition*, 12 (23).
- TDK 2023 <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim tarihi: 22.01.2023.
- Tolay, E. (2020). Paternalist Liderlik Beklentisi: Y Kuşağı İşletme Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(1), 123-139.
- Toker, A. K (2021). Algoritmik Kültüre Habermasyen Yaklaşım: Kamusal Alanı Algoritma Metrikleriyle Okumak, Gül Dilek Türk (Ed.) *Sosyal Medya Okuryazarlığı* içinde (181-193). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Turner, B.S. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Çağrı Mutaf), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Trenz, H. J. (2009). Digital media and the return of the representative public sphere. *Javnost – The Public: Journal of the European Institute for Communication and Culture*, 16(1), 33-46.
- Uysal, Z. (2021). *Dijital Medya ve Toplum*, İstanbul: Cinius Yayınları.
- Yaman, S.F.(2022). İnstagram, Kamusal Alan ve Özel Alanın Dönüşümü, Himmet Hülür ve Ütopya Yayınevi.
- Yazıcı, T., Tuerxun, X. (2017). Dijital Kamusal Alanda Grup İletişimi: Wechat Örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(3), 966-980.
- Yıldırım, O., Sönmez, B. (2022). Umud Mekânı Olarak İnternet: Toplumsal Olaylar ve Hak Arama Bağlamında Z Kuşağı Üzerine Mikro Bir İnceleme. *Yeni Medya*, 2022(12).
- Yıldız, E. (2021). Çalışma Yaşamında X ve Y Kuşağının Motivasyonunu Etkileyen Faktörler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 216-234.

PIERRE BOURDIEU'NUN HABİTUS KAVRAMI BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE DİN VE SİYASET İLİŞKİSİNİN SİYASAL KİMLİĞİN OLUŞUMUNA ETKİLERİ

Müjdat YILDIRIMCI¹

Giriş

Habitus kavramı; bireyin içinde bulunduğu toplumun ve kültürün etkileriyle eğilimlerinin oluşması olarak ifade edilebilir. Bireylerin algıları, bakış açıları ve durumları değerlendirme biçimleri birçok toplumsal değişkenin etkisiyle şekillenmektedir. Bu bakımdan söz konusu toplumsal değişkenlerin değişimine paralel, bireylerin yapılanışları da değişebilmektedir. Söz gelimi; doğu ve batı toplumlarının farklı toplumsal değerleri önceliklelerinden ötürü, bireylerin eğilimleri, olay ve olgulara yaklaşımları da değişebilmektedir. Bundan kaynaklı bireylerin kendi toplumlarının ürünü oldukları ifade edilebilir. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar, Türkiye'de siyasetin nitelikleri incelendiğinde, her tarihsel dönemde siyasetin farklı biçimlerde politika ürettiği ve buna bağlı olarak siyasi habitusun da değiştiği görülmektedir. Bu noktada siyasi habitus, siyaset mekanizmasının siyaset üretme biçiminin, politikalarının ve düşünsel temellerinin değişimi anlamında ifade edilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti 1923'te kurulduktan sonra Batılı ilkeler doğrultusunda bir değişim hedeflenmiş ve bu çerçevede siyaset üretilmiştir. Osmanlı döneminde devletin girmiş olduğu krizden kurtarılmasının anahtarı, devlet mekanizmalarının Batılı bir tarzda dönüştürülmesinde görülmüşken, cumhuriyetten sonra devlet ile birlikte toplum da bu değişim sürecine dahil edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda 1923'ten sonra neredeyse bütün toplumsal alanlarla ilgili düzenlemelere gidilerek modern ve Batılı standartlarda bir toplum oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu süreçte eğitim, kültür, hukuk ve din gibi neredeyse bütün toplumsal alanlar yeniden değerlendirilmiştir. Bu bağlamda

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, mujdatyildirimci@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0250-394X

sürecin yapısına uygun olarak din ile kurulan ilişki de yeniden ele alınmış, din-siyaset ilişkisi laik ve seküler bir bağlam üzerinden şekillenmiştir. Bu sürecin belki de en ayırt edici niteliği devlet ile birlikte toplumun da sekülerleştirilmesine yönelik düzenlemeler içeriyor olmasıdır. 1923-1950 yılları arası tek parti iktidarının olduğu yıllara denk gelmektedir. Bu dönem boyunca toplumun değişim seyri laik ve seküler bir yönde ele alınmış, yapılan yasal düzenlemeler bu bağlamda geliştirilmiştir.

1946 yılına gelindiğinde Demokrat Parti'nin kurulmasıyla tek partili siyaset sona ermiştir. DP kurulduktan sonra tek parti döneminde uygulanan din siyasetinin aksine, toplumun dini hassasiyetlerine önem veren ve din ile pozitif bir ilişkinin geliştirildiği yeni bir siyaset tarzını benimsemiştir. Toplumsal taleplere cevap olabilecek nitelikte olan bu siyaset tarzı, 1950 yılında yapılan seçimlerde DP'nin büyük bir farkla iktidara gelmesini sağlamıştır. DP'den sonra Türkiye siyasetinde din-siyaset ilişkisini pozitif bir bağlam üzerinden kurabilen Adalet Partisi, Anavatan Partisi ve Milli Görüş Hareketi'ni temsil eden partiler ciddi bir toplumsal desteği alabilmiştir. 1997'ye gelindiğinde, 28 Şubat sürecinde tek parti uygulamalarına benzer bir anlayışla darbe gerçekleştirilmiş ve dönemin başbakanı, Refah Partisinin lideri istifaya zorlanmıştır. Bu süreçte din-siyaset ilişkisi, yeni yasaklama ve baskıların uygulandığı bir tarzda gelişmiştir. Bu dönemin baskı ve uygulamaları, Milli Görüş Hareketi'nden kopup, yeni bir siyasi yapılanma olarak 2001 yılında kurulan Ak Parti'nin, 2002 yılında ciddi bir farkla iktidara gelmesinde önemli bir zemini oluşturmuştur. Ak Parti'nin toplumun dini hassasiyetlerine önem veren yaklaşımı toplumsal desteğin esas dinamiğini oluşturmuştur.

1. PIERRE BOURDIEU'NUN HABİTUS KAVRAMI

Habitus kavramı, bireyin mensubu olduğu toplumun ve kültürün ürünü olarak eğilimlerinin ve yapılanışının oluşumu olarak ifade edilir. Birey her ne kadar kendi varoluşuyla özgün bir fail olsa da, içinde bulunduğu toplum onu şekillendirip eğilimlerini belirleyebilmektedir. Farkına varmadan bunu kendi tercihlerinin, eğilimlerinin özgür ve tabii sonucu olarak gören birey, gerçeklikte toplumsal olanın şekillendirici gücünün etkisindedir. Bireyin algıları, bakış açısı ve hayatı anlamlandırma biçimi, içinde bulunduğu toplumsal yapının biçim verici etkisi altındadır. Bu bakımdan habitus kavramı birçok etkenle anlam kazanmaktadır.

Habitus kavramı Bourdieu tarafından kullanılmadan önce Durkheim, Marcel, ve Max Weber gibi düşünürler tarafından kullanılmış ve farklı biçimlerde

ele alınmıştır. Fakat bu düşünürlerin hiçbiri habitus kavramını Bourdieu'nun tanımladığı ve anlam yüklediği şekilde açıklamamıştır. Bourdieu'nun habitus kavramına yaklaşımı en temelde insanların içinde yaşadıkları kültür dünyasının neticesinde zihinsel bir birikim oluşturması olarak değerlendirilmektedir. Bundan kaynaklı birey içinde yaşadığı sınıfın özelliklerini davranışlarına yansıtmaktadır. Bourdieu habitusu, bireyleri içinden yöneten, davranış ve eylemleri organize eden bir faktör olarak tanımlamaktadır (Palabıyık, 2011: 128). Habitus bireyselliğin toplumsal görünümüdür. Bireysel olanın toplumsal olduğunu açığa vurmaktır. Habitus toplumsal olanın bedenleşmesidir. Toplumsal dünyanın aktörleri ya da eyleyicileri yeniden yapılandırması, onların zihinlerini ve perspektiflerini oluşturması olarak ifade edilir. Habitus toplumun bedenleşmesi olduğuna göre, kendisini oluşturan ve kendisine anlam veren alanda habitus “evinde” olur (Bourdieu ve Wacquant: 116-118).

Toplumsal aktörler ve onları harekete geçiren etkenler anlık değildir. Başka bir ifadeyle, öznenin yapabileceklerini kestirebilmek için hareket ettirici anlık belirleyicileri bilmek yeterli değildir. Bu noktada eyleyicilerin toplumsal belirleyenleri yani yatkınlıklar sistemleri merkezi bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda habitus kavramının birçok niteliği bulunmaktadır. Toplumsal aktörler geçmişlerine bağlı olarak bireysel bir tarihin etkisi altında var oldukları ve buldukları ortama bağlı eğitsel bir süreçten geçmelerinin yanında, ortak bir tarihin ürünüdürler. Bu bağlamda düşünce ve anlayış kalıpları, perspektifleri eğilim ve yatkınlıkları toplumun ve toplumsal yapıların ürünü olarak şekillenmektedir. Bu kapsamda habitus kavramının önemi oldukça ön plana çıkmaktadır (Bourdieu ve Chartier. 2014: 62).

Habitus bireyin kimliği olma niteliğindedir. Habitus içinde bulunduğu ortam ve yapıya göre kendisini yenileyebilmektedir. Farklı ülkelerde yaşayan insanların alışkanlıkları, kültürleri, yaşam biçimleri gibi birçok faktör birbirinden farklı olacaktır. Buna bağlı olarak habitus da değişecektir. Bir ülkeden başka bir ülkeye gidilip yaşam alanı değiştirildiğinde, bireyin habitusunda da değişimler meydana gelecektir. Aynı zamanda habitus, içinde bulunulan topluma göre değişebildiği gibi ait olunan toplumsal sınıf da habitusu etkiler ve şekillendirir (Kaplan, ve Yardımcıoğlu, 2020: 28). Bu bakımdan içinde bulunulan toplum bireyi şekillendirerek, kimlik oluşumunda belirleyici olmaktadır. Bu anlamda Türkiye özelinde habitusa odaklanmak önem arz etmektedir.

2. TÜRKİYE'DE DİN VE SİYASET İLİŞKİSİNİN HABİTUSU

2.1. 1923-1960 Döneminde Siyasal Kimlik Oluşumu

Türkiye'de siyaset mekanizmasının yapısının ve cumhuriyetten günümüze siyaset kurumunun değişen karakterinin doğru bir bağlamda anlaşılabilmesi adına Bourdieu'nun habitus kavramının kullanılması uygun görülmüştür. Türkiye tarihinin her döneminde değişik siyasi partiler iktidara gelmiş ve iktidara gelen her siyasi parti tabii olarak toplumu, benimsemiş olduğu siyasi ve ideolojik ilkeler doğrultusunda dönüştürme eğiliminde olmuştur. Bu eğilim doğal olarak her dönemde popüler olan ve kabul edilebilir görünen bir dünya görüşünü ve yaşam perspektifini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda her dönemin siyasi iktidarının karakterine ve eğilimlerine bağlı olarak dönemin siyasi habitusu da değişkenlik göstermiştir.

Türkiye cumhuriyeti kuruluş felsefesi itibarıyla toplumu ve devleti modern/batılı ilkeler doğrultusunda dönüştürmeyi temel amaç olarak benimsemiştir. Osmanlı döneminde devlet mekanizmalarını girmiş oldukları krizden kurtarabilmek adına başlatılan batılılaşma ve dolayısıyla modernleşme süreci, esasen devleti ve devlet kurumlarını dönüştürmeyi hedeflemişken, cumhuriyet döneminde devletle birlikte toplum da dönüştürülmeye, laik ve seküler bir biçime sokulmaya çalışılmıştır (Altın, 2019: 45). Osmanlı döneminde modernleşmeye yönelik atılan adımlarda devletin sürekliliği ve menfaatleri gözetilirken İslami ilkeler göz önünde tutulmuş ve bu ilkelerden sapmamaya özen gösterilmiştir. Bu bakımdan yönetici kesimin zihniyeti bu çerçevede olmuştur. Fakat cumhuriyetle birlikte devletin yönetici kesimi İslami kaygıları taşımaktan uzak kalmıştır. Bu bağlamda cumhuriyetle birlikte yapılan önemli paradigma değişmelerinden biri devlet yöneticilerinin bu dönüşümü olmuştur. Bu dönemde özellikle yönetici kesimde din bir referans noktası olmaktan çıkmış, pozitivizm, laiklik, ilerlemecilik, milliyetçilik gibi ideoloji ve ilkeler ön planda yer almıştır (Taslaman, 2016: 274).

Cumhuriyet döneminde başlayan değişimlerle birlikte mevcut toplumsal kültürün, devletin geliştirdiği resmi kültürle değiştirildiği bir süreç yaşanmıştır. Bu bağlamda eğitim, hukuk gibi alanlar sekülerleştirilmiş, dinin toplumsal görünümleri ve sınırları daraltılmaya çalışılmıştır. Böylelikle din dünyevi ilişkileri düzenleyen kolektif bir kimlik olmaktan çıkarılmış, bireysel bir inanç meselesine dönüştürülmüştür. Bu dönemde ulusal kimlik en temel kolektif kimlik olarak ön plana çıkarılmıştır (Akçaoğlu, 2018: 35). Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte laik, seküler bir devlet ve toplum yaratılmaya çalışılmış ve bu çerçevede birçok yasal düzenleme geliştirilmiştir. Bu kapsamda 1924 yılında

halifelik, şeyhülislamlık ve Şeri'ye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmıştır. Eğitim sisteminin laikleştirilmesine yönelik olarak Tevhid-i Tedrisat kanunu da aynı gün kabul edilmiştir. Yine 1924 yılında şer'i mahkemeler de kaldırılmıştır. 1925 yılında çıkan bazı dini isyanların da tetiklemesiyle dini tarikatlar tamamen kaldırılmıştır. Tarikatların kaldırılmasıyla dini kuvvetin önemli bir dayanağı yok edilmiştir. 1928 yılına gelindiğinde “devletin dini İslam'dır” ibaresi de anayasadan kaldırılmıştır (Mardin, 2017: 121).

Devletin ve toplumun sekülerleştirilmesi kapsamında 1927 yılında okullarda din derslerinin verilmesi durdurulmuş, yalnızca haftada bir saat köylerde verilmiştir. İlahiyat fakülteleri ve imam hatipler izlenen politikalarından kaynaklı 1930'lu yıllarda kapatılmıştır. Yine bu kapsamda ezanın Türkçe okunmasına yönelik tartışmalar yürütülmüş ve 1932 yılında ezan Türkçe okunmaya başlanmıştır. Bu süreçte Türkçe ezanın okunmasına yönelik alınan kararın aksi hareket edenlere yönelik para ve hapis cezası verilmiştir (Kara, 2017: 127-128).

CHP'nin iktidarda olduğu ve tek partili dönem olarak ifade edilen 1923-1945 döneminin temel politikası devletin ve toplumun modern, batılı prensipler doğrultusunda dönüştürülmesi esasına dayanmıştır. Bu kapsamda dine yönelik yaklaşımlar da laik ve seküler bir bağlam üzerinden gelişmiştir. İnşa edilmeye çalışılan toplumsal kimlik arayışı, batının sosyolojik yapısının neredeyse bütün faktörlerini esas alarak şekillenmiştir. Bundan kaynaklı din, eğitim, siyaset, kültür vb. neredeyse her alanda batılı ilkeler doğrultusunda bir dönüşüm hedef alınmıştır. İnşa edilmeye çalışılan söz konusu toplumsal kimliğin, toplumsal ontolojiyle paralellik göstermemesi 1950 yılında yapılan seçimlerde Demokrat Parti'nin (DP) iktidara gelmesinin önemli sebeplerinden biri olmuştur. Cumhuriyetin ilanından 1950 yılına kadarki Türkiye'nin siyasi habitusu, Türkiye toplumunun geleneksel yapısını baz almadan oluşturulmaya çalışıldığını belirtmek gerçekçi olacaktır. Nitekim Türkiye toplumu Osmanlı toplumun temel karakteristiklerinin birçoğunu taşımakta ve bunlar üzerinden var olmaktadır. Bu bağlamda toplum dini anlamda muhafazakâr ve dini hassasiyetleri ön planda tutan bir yapıdadır. Bu bakımdan toplumun muhafazakâr kimliği düşünüldüğünde, 1923-1950 arası dönemde izlenen din politikalarında oluşturulmaya çalışılan kimlik ile herhangi boyutta paralellik oluşturmamaktadır. Din-siyaset ilişkisinin seküler bir bağlam üzerinden oluşturulması ve toplumun inanç esasına dayalı kimliği baz alınmadan izlenen politikaların etkili olamadığı ve toplumsal reaksiyonla karşılaşabileceği tek parti döneminde kendisini göstermiştir. 1923-1945 dönemi din politikalarına

bakıldığında, sonrasındaki süreçte DP'nin iktidara taşınmasında önemli bir zemini oluşturduğu görülmektedir. Bu bağlamda siyasal kimliğin oluşumu, bu dönemde din-siyaset ilişkisinin etkisi ile oluştuğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

1946 yılında kurulan ve 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti'nin din politikalarında, din önemli bir mesele olarak değerlendirilmiştir. Çok partili dönemde toplumun hassasiyetlerine önem verip, toplumsal dikkati çekmek kritik önemde olmuştur. Bu noktada din önemli bir işlevsellikte olmuştur. Nitekim DP'nin kurulduğu andan itibaren ilan edilen programında din önemli bir yer edinmiştir. Bu bağlamda inanç ve ibadet özgürlüğü, ilahiyat fakülteleri ve dini ilimlere önem verilmesi gibi birçok konuya programda yer verilmiştir. Yine programda ilan edilen DP'nin laiklik yaklaşımına bakıldığında, laiklik ile dinin birbirinin karşısı olmadığı özelliği vurgulandığı görülmektedir. Bu bakımdan CHP ile DP'nin laikliğe yaklaşımlarına bakıldığında, halkın DP'nin yaklaşımını daha ılımlı karşıladığı belirtilebilir. DP'nin önemli yöneticilerinden biri olan Adnan Menderes konuşmalarında dini vurguları ön plana çıkarmış ve dini vaatleri vermekten geri durmamıştır. Bu durum muhafazakâr toplumsal kesimin oldukça dikkatini çekmiştir (Kırkpınar, 2018: 350-351).

DP'nin ivme kazanıp popüler olmasının önemli nedenlerinin başında, CHP'nin iktidar olduğu dönemlerde çeşitli alanlarda uyguladığı baskılar olmuştur. Bu durum CHP'ye otoriter ve baskıcı bir izlenim oluştururken, DP'ye mazlumun yanında yer alıp, toplumun hassasiyetlerine önem veren bir izlenim oluşturmuştur. Bundan kaynaklı toplum her geçen gün DP'ye daha sempati duymuş ve DP'nin yanında daha fazla yer almaya başlamıştır (Ağaoğlu, 1972: 78). İktidarın bu dönemde uyguladığı baskı ve kısıtlama alanlarının başında din alanı gelmektedir. Dini kısıtlama ve yasaklamalar bu dönemde toplumsal tabanda DP'ye duyulan sempatinin temel dinamizmini oluşturmuştur. Özellikle din eğitimindeki problemler, ezanın Türkçe okunması, din adamlarının aşağılanması gibi uygulamalar toplumsal tabanda ciddi tepki toplamıştır (Kırkpınar, 2018: 350-351). Söz konusu bu uygulamalar DP'nin iktidara taşınmasında temel teşkil etmektedir. Nitekim 1950 yılında yapılan seçimlerde Demokrat Parti %55,2 oranında oy alarak 416 milletvekili ile iktidara gelmiştir. Bu seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi %39,6 oranında oy alarak sadece 69 milletvekili çıkarabilmiştir (TÜİK, 2012: 25). Bu bakımdan Türkiye'de din-siyaset ilişkisinde, toplumun dindar kimliğine olumlu temasta bulunularak izlenen politikalarda toplumsal dikkatin daha çok çekilebildiği görülebilmektedir. Bu bakımdan siyasal kimliğin oluşumunda dini söylem ve

politikaların işlevsel olduğu belirtilebilir. Nitekim tek parti döneminde din siyaset ilişkisinin kurduğu bağlam üzerinden inşa edilmeye çalışılan siyasal kimliğin toplumsal reaksiyonla karşılık bulduğu görülmüştür. Söz konusu politikaların aksine din-siyaset ilişkisinin, toplumun hassasiyetlerini dikkate alan bir yaklaşım üzerinden kurulduğu belirtilebilir. Bu politikalara bakıldığında ise dini siyasal söylemin, siyasal kimliğin oluşumunda oldukça etkili rol oynadığı görülebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de siyasal habitusun siyasal kimliğin oluşumunda etkili olabilmesi için çoğunlukla dini söylemi ön plana çıkardığı görülmektedir.

2.2. 1960-1980 Döneminde Siyasal Kimliğin Oluşumu

Türkiye’de tek parti iktidarından sonra DP’nin iktidara gelmesi, çok partili siyasal hayatın sürekliliği ve Türkiye’de merkez sağ olarak nitelendirilen siyasi görüşün siyasi hayatta görünür olması anlamına gelmektedir.

Merkez sağ partilerinin belirleyici özelliğini vurgulamak gerekirse; liberal bir çizgide, toplumun inanç, değer ve yaşam biçiminin siyasi temsili olarak ifade edilebilir. Bu bakımdan DP’den sonra kurulan merkez sağ partileri çoğunlukla DP ile benzer bir çizgide olmuşlardır. Bundan kaynaklı özellikle toplumun dini hassasiyetlerine önem verilmiş ve bu noktada toplumsal talepler vurgulanmıştır. 1960 yılında yapılan darbe ile DP’nin iktidarına son verilmesinin ardından Adalet Partisi (AP) kurulmuş ve siyasi arenada yer edinmeye başlamıştır. AP siyasi söylemlerinde dini öğeleri oldukça sık bir biçimde vurgulamış, toplumun dindar kimliği üzerinden dinamizm kazanmaya özen göstermiştir. AP’nin lideri Süleyman Demirel partisinin siyasi duruşunu ve siyasette bulunma nedenini “devleti köylülük ve din ile barıştırma” şeklinde ifade etmiştir. Bu bakımdan Süleyman Demirel’in dine oldukça yakın bir söylem geliştirme çabasında olduğu belirtilebilir (Çavuşoğlu, 2009: 366-268).

AP devletin, toplumun dini gereksinimlerini karşılamada yetersiz kaldığını vurgulayarak, dini gereksinimlerin diğer temel ihtiyaçlar kadar zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Devlet nasıl ki toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamada sorumlu ise, dini inancın özgürce yaşanabilmesi için de aynı sorumlulukta hareket etmelidir. Bu bağlamda AP’nin laiklik anlayışına göre devlet, toplumun manevi gereksinimlerini karşılamaktan uzak durmamalıdır. Bu bakımdan vatandaşlar özgür ve gururlu bir şekilde “ben Müslümanım” diyebilmeli, dini ritüellerini ve inançlarını yaşayabilmelidir. AP’nin bu yaklaşımları düşünüldüğünde, din karşıtı bir söyleme sahip olmadığı, aksine dini özgürlüklerin oluşabilmesini bireylerin temel hakları arasında gören bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir (Kaya, 2004: 156-157). AP’nin siyasi

görüşlerinde din ile ilişkisine bakıldığında, toplumun dini hassasiyetlerine önem veren bir politika izlediği anlaşılmaktadır. Özellikle Türkiye toplumunda siyasi kimliğin oluşumunda dinin konumu kritik önemdedir. Bu anlamda AP'nin bu kritik önemin farkında olarak, din-siyaset ilişkisinde toplumun hassasiyetlerine önem veren bir çizgide olduğu ifade edilebilir.

Ak Parti kuruluşundan itibaren toplumun dini taleplerine önem vermiş ve bu noktada toplumsal desteği alma arayışında olmuştur. Bu bağlamda dini eğitimin verilmesi ve din adamlarının yetiştirilmesinin devlet eliyle yapılması gerektiği düşüncesinde olmuştur. Buna bağlı olarak AP yeni Kur'an kursları, ilahiyat fakülteleri ve imam hatiplerin açılmasını sağlamıştır. Yine bu dönemde dini inancın özgürce sürdürülmesine yönelik izlenen politikaların neticesinde cemaat ve tarikatların faaliyet alanları genişlemiş ve daha rahat hareket edebilmişlerdir. AP söz konusu politikalarıyla muhafazakâr kesimin desteğini almaya çalışırken aynı zamanda komünizm karşıtı bir duruş sergileyerek dine yönelik pozitif tutumunu netleştirmiş ve söz konusu desteği komünizm tehlikesine karşıt olarak da kullanma gayretinde olmuştur (Altın, 2019: 95). Türkiye'de merkez sağ siyasi çizgide olan ve din ile pozitif bir bağlamda temas kuran siyasi partilere bakıldığında, toplumsal desteği önemli bir seviyede alabildiği görülmektedir. Bu durum Türkiye'de siyasal kimliğin oluşumunda dinin önemli bir araç olduğunu ve siyaset mekanizmasının bu potansiyelin farkındalığı ile hareket etmektedir. Bu durum DP'nin devamı niteliğinde olan ve din konusunda benzer paralelde politika belirleyen AP'nin yıllara göre oy oranlarında da yansımaktadır. Adalet Partisi'nin oy oranlarına bakıldığında, girdiği ilk seçim olan 1961 yılındaki seçimlerde %34 oranında oy almıştır. Akabinde, 1965'te %52,9, 1969'da %46,6, 1973'te %29,8, 1977'de %36,9 oranında toplumsal desteği alabilmiştir (TÜİK, 2012: 25).

Türkiye toplumunda siyasal kimliğin gelişiminde öteden beri din önemli bir etkiye sahip olmuştur. Tek parti döneminde siyasal habitusun din ile kurduğu ilişkinin, toplumun seküler dönüşümü biçiminde olması ciddi bir toplumsal tepki toplamış ve istenilen düzlemde bir siyasal kimlik oluşturulamamıştır. Fakat siyasal habitusun muhafazakâr bir anlayış kazanması ve din ile olumlu bir ilişkinin kurulduğu süreçlere bakıldığında ciddi bir toplumsal destek alınmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de siyasal kimliğin oluşumunda, din ile siyaset ilişkisini olumlu bir bağlamda kuran siyasal habitusun başarılı olduğu ifade edilebilir. Nitekim Demokrat Parti'nin din ile kurduğu ilişkiye bağlı olarak aldığı toplumsal desteğe bakıldığında, Adalet Partisi'nin de aynı politikalara bağlı olarak ciddi bir toplumsal destek aldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'de siyasal kimliğin

oluşumunda dinin önemini gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla özellikle bu dönemde siyasal kimliğin ve siyasal tercihlerin şekillenmesinde, siyasetin dini hassasiyetlere önem veren, dini simgelerin ve ritüellerin özgürlüğünü önceleyen karakteri ön plana çıkmaktadır.

2.3. 1980-2000 Döneminde Siyasal Kimliğin Oluşumu

1980 yılında yaşanan askeri müdahalenin neticesinde mevcut siyasi partiler kapatılmış ve siyasalere siyaset yasağı getirilmiştir. Bundan kaynaklı darbeden sonra 1983 yılında yapılan seçimlerde Anavatan Partisi, Milliyetçi Demokrasi Partisi ve Halkçı Partisi'nin seçime katılmasına izin verilmiştir. Bu seçimlerde askeri otoritenin Milliyetçi Demokrasi Partisi'ni desteklemesinden ötürü, beklentileri bu partinin kazanması yönünde olmuştur. Fakat yapılan bu seçimlerde Anavatan Partisi'nin merkez sağ çizgiyi temsil eden tek parti olması ve dini vurguları ön plana çıkaran politikalarının büyük etkisiyle, %45,15 oranında oy alarak tek başına iktidara gelmiştir (Altın, 2019: 98).

Anavatan Partisi'nin lideri Turgut Özal, partisini kurarken İslami kesimleri partisine dâhil edebilmeyi başarmıştır. Annesinde olduğu gibi kendisinin de Nakşibendi tarikatına bağlı olduğunu açık bir şekilde ifade etmekten uzak durmamıştır. Bu söylemlerle Özal, İslami kimlik ve kültürü benimsediğini vurgularken, aynı zamanda katı kurallarla sınırlandırılmış bir demokrasiyi benimsemediğini belirtmiştir. Bu dönemde izlenen din politikalarının neticesinde İslami kesimlerin desteği alınmaya çalışılırken, halkın bütün yönleriyle temsil edildiğine yönelik imaj oldukça önemsenmiştir (Karpat, 2009: 195).

Anavatan Partisi toplumun muhafazakâr kesiminin taleplerine önem verdiğini ve din siyaset ilişkisinde dine yönelik pozitif bir tutuma sahip olduğunu parti programında şu sözlerle ifade etmiştir; “milliyetçi, muhafazakâr, sosyal adaletçi ve rekabete dayalı, serbest pazar ekonomisi esas alan bir siyasal partiyiz” (ANAP Programı, 1983: 1).

ANAP Programı (1983); 6. maddesinde ise ‘din laiklik’ başlığı altında şu ifadelerle yer verilmiştir;

“Herkes anayasamızın teminatı altında vicdan, dini inanç ve ibadet hürriyetine sahiptir. Maddi ve manevi gelişmeyi birlikte sağlamanın zaruretine inanırız. Yüksek ahlak sahibi dengeli bir nesil yetiştirebilmesini teminen, devletin ilk ve ortaöğretim kurumlarında din eğitimi ve öğretim yapılması için gerekli tedbirleri almasını zorunlu görürüz. Laikliği manevi değerlerin korunmasında, vicdan dini inanç ve ibadet hürriyetinin uygulanmasında ve dini kültürün geliştirilmesinde kısıtlayıcı bir unsur olarak anlamıyoruz” (S 21-22).

Bu bağlamda ANAP'ın dini özgürlüklerin tanınmasını sağlama ve toplumun dindar kesimi için önemli bir mesele olan başörtü yasağının kaldırılmasına yönelik adımlar da attığı görülmektedir. Nitekim buna yönelik 1987 yılında 'giyim biçimlerine yönelik yasakların kaldırılması' şeklinde bir yasa meclise sunulmuş fakat yasa meclisten geçmesine rağmen Kenan Evren tarafından veto edilmiştir (Özdalga, 2007: 215).

Turgut Özal, Menderes ve Demirel ile karşılaştırıldığında daha dindar bir tutuma sahip olduğu belirtilebilir. 1988 yılında hacca giden Özal, hacca giden ilk başbakan olmuştur. İktidarda bulunduğu dönemler boyunca İmam Hatip'ler ve Kur'an kurslarına oldukça önem vermiştir. ANAP, kamusal alanda dinin görünürlüğünü desteklemiş ve dini kurumların artmasına yönelik politika izlemiştir. ANAP döneminde cami yapımında ciddi bir artış yaşanmıştır. Özal, iktidarı boyunca Osmanlı geleneğine ve İslam'a, söylem ve politikalarında ciddi önem vermiş, devlet, toplum ve din ilişkilerini olumlu bir merhaleye çekme gayretinde olmuştur (Akyüz, 2017: 155-156). Nitekim ANAP'ın bu tutumunu %45,1, %36,3, %24, %19 (TÜİK, 2012: 95). Şeklinde aldığı oy oranlarında da görebilmek mümkündür. Özal'ın ve dolayısıyla ANAP'ın din-siyaset ilişkilerinde, dini ifadelerin görünürlüğünü arttırmaya çalışan bir politika izlediği belirtilebilir. Bu bakımdan 1980-2000 yılları arasında Türkiye'de siyasi habitusun şekillenmesinde din önemli bir etken olmuştur. Siyasi iktidarların dini söylemleri ön plana çıkaran politikaları, temelde siyasal kimliğin oluşumunda dini bir araç olarak değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Türkiye'de siyasi habitusun özelliklerine bakıldığında, dinin siyasal kimliğin oluşumundaki etkili potansiyelinin değerlendirildiği görülebilmektedir. Her dönemde dini vurguları ön plana çıkarıp, dini hassasiyetlere önem veren bir imaj oluşturan siyasi partilerin toplumsal desteği alabildiği görülmektedir. Bu bağlamda siyasal kimliğin oluşumunda dini kriterlerin toplum için belirleyici önemi ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan Türkiye'de bireylerin bir siyasi partiye eğilim göstermelerinin temel dinamiğini dinin oluşturduğu ifade edilebilir. Nitekim tek parti dönemindeki din politikalarına bakıldığında, toplumun muhafazakâr tutumunun seküler politikalara tepki topladığı ve bunun sonucunda 1950'de DP'nin %53 oranında oy aldığı görülmektedir. 1950'den sonraki süreçlerde siyasal habitusun dini söylemleri ön plana çıkaran yapısı, dinin siyasal kimliği oluşturmadaki potansiyelinden ileri geldiği ifade edilebilir.

ANAP'tan sonra 1980'li yıllarda etkin olan siyasi partilerden biri de Milli Görüş Hareketi'nin siyasi temsilciliğini yapan partilerinden biri olarak ifade edilen Refah Partisi olmuştur. 1970 'li yıllarda siyasal arenada yer

almaya başlayan Milli Görüş Hareketi, 1983'te RP'nin kurulmasıyla siyasal varlığını sürdürebilmiştir. Milli Görüş Hareketi'nin temel dinamiğini İslam oluşturmuştur. Bu bakımdan İslam ile mesafeli olan seküler siyasi fikirlerin aksine, İslam'ı esas alan bir modernleşme fikrini benimsemiştir. Milli Görüş Partileri toplumun muhafazakar kesiminin temsilciliğini yapma gibi bir misyon üzerinden hareket etmiştir (Mert,2020: 140-141). RP'nin izlediği politikalar, özellikle 1980'li yıllardan sonra Türkiye siyasetinde önemli bir yer edinerek, gittikçe ivme kazanmasını sağlamıştır. Nitekim RP girdiği yerel seçimlerde 1984'te 16, 1989'da 74, 1994'te 329 il ve ilçe belediyesini kazanmışken, genel seçimlerde ise; 1991'de 62 1995'te 158 milletvekili ile meclise girmiştir (Yavaşca, 2018: 115).

Milli Görüş Hareketi'nin siyasi partisi niteliğinde olan RP'nin politikaları, temelde İslam'ı merkeze alan ve İslami ilkeler doğrultusunda siyaset yapan bir çizgide olmuştur. Bu bakımdan RP'nin laiklik anlayışı 28 Şubat sürecinin gelişmesini tetikleyen temel bir gerekçe olarak ileri sürülmüştür. RP'nin siyasi çizgisi ve izlediği politikalar, gerici-şeriatçı bir parti olarak nitelendirilmesine ve akabinde sürecin, ordunun müdahalesiyle sonuçlanmasına neden olmuştur (Yavaşca, 2018: 111). RP siyaset arenasında yer aldığı süreç boyunca İslamcı ve şeriatçı bir parti olduğu iddiasıyla sık sık suçlanmıştır. Fakat bütün bu suçlamalara rağmen dini söylemlerden uzak durmamış ve İslami motifleri açıkça vurgulamıştır. Bu bakımdan RP politik söylemlerinde esasen dini ve yerel bir kimlik oluşturma arayışında olmuştur. Nitekim dini vurguları o kadar açık bir şekilde kullanmıştır ki "başörtüsü bizim milli kıyafetimizdir" şeklindeki ifadeyi açık bir şekilde dile getirmiştir (Özdemir, 2015: 170).

Milli Görüş Hareketi'nin temsilciliğini üstlenen RP 1990'lı yıllarda oldukça popüler olmuş ve önemli bir ivme kazanmıştır. RP'nin bu yükselişine bağlı olarak İslami bir yaklaşımla oluşturulmuş faizsiz bankacılık, TV kanalları, gazeteler, dergiler gibi birçok kurumsal seçenek görünür olmaya başlamıştır. 28 Şubat 1997 yılında gerçekleştirilen askeri müdahalenin akabinde, bu kurumlar ciddi bir devlet denetimine tabi kılınmıştır. Bu bağlamda 28 Şubat sürecinden sonra İmam Hatiplerin ortaokul kısımları kapatılmış ve kız öğrencilerinin türbanla üniversitelere girişleri yasaklanmıştır. Özellikle eğitim alanına uygulanan bu kısıtlamaların ciddi toplumsal refleksle karşılık bulması da kaçınılmaz olmuştur (Akçaoğlu, 2020: 41).

28 Şubat sürecinden sonra dönemin başbakanı Necmettin Erbakan istifa edilmeye zorlanmış, sonrasında dini görüşümlerin baskı ve yasaklamalarla karşı karşıya olduğu yeni bir süreç gelişmiştir. Bu dönemde ordu laiklik ilkesine aykırı siyaset yapıldığını gerekçe göstererek, toplumu ve devleti tek

parti dönemindeki uygulamalara benzer bir anlayışla düzenleme gayretinde olmuştur.

Bu dönemde belki de söz konusu baskılara en çok maruz kalan kesim kadınlar olmuştur. Nitekim 28 Şubat sürecinin uygulamaları neticesinde kadınlar başörtülü bir şekilde üniversitelere alınmamış ve eğitim hakları ellerinden alınmıştır. Ayrıca bu dönemde kurulan “ikna odalarında” öğrencilerin inançlarından ötürü kullandıkları kıyafetler değiştirilmeye çalışılmıştır. Özellikle kadınların maruz kaldığı bu baskılar sadece okullarla sınırlı kalmamış, ayrıca mesleki hayatlarında da meslek ve başörtü arasında bir tercihe zorlanmışlardır (TİHEK, 2022: 55). Tek parti döneminde uygulanan laik ve seküler anlayışa bağlı oluşan siyasal habitus, 28 Şubat sürecinden sonra da aynı biçimde şekillenmiş ve tek parti döneminde olduğu gibi siyasal desteği alamadığı ifade edilebilir. 1950’den 1997 yılına kadar Türkiye siyasetinde dini siyasi söylemle etkili olan siyasi partilerin aldıkları oy oranları incelendiğinde, toplumun siyasal kimliğinin oluşumunda dini söylemin belirleyici bir etkide olduğu görülebilmektedir. Bu bağlamda 28 Şubat sürecinden sonra toplumun laik ve seküler dönüşümüne yönelik izlenen politikalar neticesinde, gelişen toplumsal tepkiler ve akabinde AK Parti’nin ciddi oy oranlarıyla iktidara gelmesi dinin siyasal kimliğin oluşumundaki etkisini gösterebilecek niteliktedir. Bu bakımdan Türkiye’de siyasal habitusun seküler dönüşümünün toplum nezdinde bir reaksiyonla karşılık bulduğunu ifade etmek önemli bir tespit olacaktır.

2.4. 2000’li Yıllardan Sonra Siyasal Kimliğin Oluşumu

28 Şubat sürecinden sonra Milli Görüş Hareketi’nin içinde çeşitli kırılmalar yaşanmış ve Refah Partisi eleştirilmiştir. Bu süreçte yenilikçiler Erbakan’a MGK’nin kararlarının imzalamaması yönünde tepki göstermiştir. Fakat Erbakan meclisteki gücüne güvenerek kararların imzalamış ve akabinde ciddi problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Yenilikçilerin siyasal bir yapılanma olarak ortaya çıkışları “Milli Görüş gömleğini çıkardık” ifadesiyle, Milli Görüş’ün partileriyle aynı olmadıklarını vurgulayarak olmuştur. Bu bağlamda 28 Şubat sürecinin akabinde yaşanan önemli gelişmelerden biri, Milli Görüş geleneğinden kopup 2001 yılında yeni bir siyasal yapılanma olarak Ak Parti’nin kuruluşu olmuştur. Kuruluşundan kısa bir süre sonra önemli bir başarıyla iktidara gelmeyi başaran Ak Parti, 28 Şubat rejimine ve bu yapının demokrasi dışı pratiklerine, ekonomik krizlere, adaletsiz gelir dağılımlarına karşı bir tepkinin ifadesi olmuştur. Aynı zamanda Ak Parti’nin ortaya çıkışı, içinden geldiği geleneğin söz konusu olumsuzluklara karşı başarısız olmasına da bir tepki niteliğinde olmuştur (Bakırtaş, 2021: 71-72).

Ak Parti İslamcı gelenekten gelen bir partidir. Fakat liderlerinin çoğu kendilerini Müslüman demokrat ve laik demokrat olarak nitelendirmiştir. Toplum Türkiye'deki siyasal İslam'ın temsilcisi olan Erbakan'a 1980'lerden sonra önemli bir destek vermiş olsa da, 2002 yılında yapılan seçimlerde seçmenlerin sadece %2,5'i oy vermiştir. Bu anlamda Ak Parti'nin oy oranlarına İslamcıların önemli desteği olmuştur. Nitekim oy oranlarının %27'si Refah Partisi'nin devamı olan Fazilet Partisi'nin tabanından, %22'si ise diğer partilerin tabanına bağlı olmuştur. Ak Parti'nin oy oranlarının farklı toplumsal tabanlara bağlı olmasının nedeni; geniş bir toplumsal kesime hitap etmeye çalışmasıyla ilişkili olduğu belirtilebilir. Bu bakımdan 2002 öncesinde yaşanan ekonomik kriz, ciddi oranlara ulaşan işsizlik, aşırı fiyat artışlarından kaygılanan seçmenler Ak Parti'ye yönelim göstermeye başlamışlardır (Amad, 2006: 231).

Milli Görüş Hareketi'nin gelenekçiler ve yenilikçiler şeklinde iki ayrı kutba ayrılmasından sonra, gelenekçiler siyasi sahada karşılık bulamazken, yenilikçiler insan hakları, dini ve kültürel farklılıklara saygı gibi vurguları temel alarak Ak Parti'yi kurmuş ve önemli bir tarihsel desteği alabilmiştir. Bu bağlamda 28 Şubat süreci bir açıdan Milli Görüş Hareketi'nin dağılmasına neden olurken, diğer yandan Milli Görüş Hareketi kökenli olan bir partiyi iktidara taşımıştır (Bakırtaş, 2021: 72).

Ak Parti, iktidar olduktan sonra Milli Görüş Geleneğinden farklı bir çizgide olduklarına yönelik söylemleri sık bir şekilde dile getirmiş olsa da, laik kesimin Ak Parti'nin geldiği siyasi gelenekten ötürü endişeleri hep süregelmiştir. Nitekim Ak Parti'nin özellikle başörtü sorununu gündeme getirmesi ve kamusal alanda kullanımına yönelik bir arayışın içinde olması, laik kesimin tezlerini güçlendirecek nitelikte olmuştur. Ak Parti için başörtünün özellikle üniversitelerde özgürce kullanılabilir olması bir zorunluluk halini almıştır. Aynı zamanda başörtü meselesinde olduğu gibi İmam Hatip Liseleri'nin çeşitli engellemelere maruz kalması da Ak Parti'nin üzerinde önemle durduğu konular olmuştur (Çokoğulları, 2021: 20). Ak Parti, 2002 yılında yapılan seçimlerde %34 oranındaki ciddi bir destekle tek başına iktidara geldikten sonra, 28 Şubat sürecinde baskı ve yasaklamalarla karşı karşıya kalan dini görünümünün, yeniden gündeme gelmesini sağlamış ve bu noktada önemli adımların atılmasına ön ayak olmuştur. Bu bağlamda kamusal alanda başörtüsünün kullanımı, imam hatiplerle ilgili sorunlar, Kur'an kurslarının daha rahat açılabilmesi gibi birçok uygulamada dindarların hassasiyetleri gözetilmiş ve kapsayıcı bir yaklaşım geliştirilmiştir. Ak Parti'nin, laik kanadın oldukça baskın olduğu bir konjektörde, söz konusu toplumsal kesimlerin taleplerini dile

getirmesi oldukça zor olmuştur. Nitekim dindarların taleplerine karşılık vermek için uygun toplumsal zeminin oluşması beklenilmiş ve söz konusu adımların büyük çoğunluğu Ak Parti iktidarının üçüncü döneminde gerçekleştirilmiştir (Akyuz, 2016: 39).

Ak Parti'nin 28 Şubat sürecinden sonra kurulması ve bu sürecin oluşturduğu toplumsal gerginlik ortamı düşünüldüğünde, kapsayıcı bir siyasi çizgide olması başarısının temel dinamiğini oluşturduğunu ifade etmek gerçekçi olacaktır. Ak Parti kuruluşunun ilk döneminde her ne kadar Milli Görüş'ten farklı olduğunu ifade etse de, din siyaset ilişkisinde, din ile gergin bir ilişki kurmayan ve dini hassasiyetlere önem veren duruşuyla söz konusu geleneği çeşitli açılardan dışa vurmuştur. Bu bağlamda Türkiye'de siyasal habitusun Ak Parti'yle birlikte din ile tekrar pozitif bir ilişkide bulunduğu ifade edilebilir. Cumhuriyetin kuruluşundan 2000'li yıllara kadar, din siyaset ilişkisinin seyri belli dönemlerde değişmişse de toplumsal desteği alabilen siyasi habitus, çoğunlukla din ile pozitif bir ilişki kurabilen siyasi eğilim olmuştur. Nitekim Türkiye toplumunun din ile ilişkisi düşünüldüğünde, dini görünlümlere özen gösteren ve siyasi söylemde dini ifadeleri kullanan partiler önemli bir toplumsal desteği alabilmiştir. Bu bağlamda toplumsal endişeleri belirleyen temel faktör din olmuş ve toplumsal beklentilerin esas eğilimi bu yönde şekillenmiştir. Bu bakımdan Türkiye'de siyasal kimliğin oluşumunda din ile kurulan ilişkinin niteliği oldukça belirleyici olmuştur.

Dinin kutsallık arz eden niteliğinden ötürü, dini hassasiyetleri bulunan bireylerin dini vurguları ön plana çıkaran siyasi partilere eğilim gösterdikleri görülmektedir. Türkiye'nin siyasi anlamda tarihine bakıldığında, dini hassasiyetleri bulunan insanların yaşadığı bölgelerde sağ siyasi partilerin çok daha etkin olduğu, sol partilerin ise marjinal bir düzlemde kaldığı rahatlıkla ifade edilebilmektedir. Bu bakımdan siyasi partilerin dini tutumu seçmen davranışını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu durum siyasi partileri bazı din ve gelenekleri önceleyen ve bunları savunan yapılar haline getirebilmektedir. Siyasi partilerin belli dini inançları savunur pozisyonda durması, söz konusu dini kesim ile parti arasında direkt bir ilişkinin kurulmasına ve toplumsal desteğin söz konusu seçmen gurubu üzerinden alınmasına neden olmaktadır (Demirtaş, 2015: 180).

Türkiye siyasi tarihi düşünüldüğünde önemli kilometre taşları barındırdığı görülmektedir. Bu kilometre taşlarının siyasi dönüşümler, darbeler, muhtıralar vb. olaylar şeklinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle siyasi habitus zaman içerisinde git-gel yaşamıştır. Özellikle büyük bir bölümü Müslüman olan nüfusta, dini habituslar zaman içerisinde bu durumu sıkça yaşamıştır. Son

dönemlerde ise bu konu kuşaklar bağlamında tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle genç kuşak olan Z kuşağı ile ilgili araştırmalar bu tartışmaların seyrini belirlemektedir.

Van ilinde yapılan bir saha çalışmasında bireylerin siyasi tercihlerinin şekillenmesinde etkili olan dinamikler araştırılmış ve önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmada bireylerin %35,6'sı kendilerini dindar/İslamcı olarak nitelendirmiştir (Bal vd, 2014: 143). Yine aynı çalışmada seçmenlerin %31'i bir siyasi partiyi tercih etmelerinde dinin etkili olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda çalışmada ulaşılan önemli sonuçlardan birisi de seçmen nezdinde dini sembolüğün ifadesi olarak Ak Parti'nin öne çıkması olmuştur (Bal vd, 2014: 149). Türkiye toplumunun dini hassasiyetlere önem veren bir toplum olduğu ifade edilebilir. Özellikle dini hassasiyetleri önceleyen seçmenler ise Ak Parti seçmenlerinin yüksek oranlarını oluşturmaktadır. Bundan kaynaklı Ak Parti'nin bu denli dinamik bir başarıyı elde etmesinin zemininde dinin önemli bir işlevde olduğu belirtilebilir (Demirtaş, 2015: 184).

Bireylerin dindarlık eğilimlerinin şekillenmesinde en belirleyici değişkenin yaş olduğu ifade edilmektedir. Nitekim dindarlık seviyesinin yaşa bağlı değiştiği ve yaşlı seçmenlerin genç seçmenlere göre daha dindar olduğu belirtilmektedir (Demirtaş, 2015: 183). Oldukça belirginleşen küreselleşme süreciyle paralel, 2000'li yıllardan sonra doğan bireyleri ifade eden Z kuşağının seküler değerlerin etkisinde oldukları ve bu durumun din ve geleneğe dair onları çeşitli sorgulamalara yönelttiği belirtilmektedir (Demir, 2022: 112). Türkiye siyasetinde partilerin toplumsal desteği alabilmelerinin din ve siyaset ilişkisini pozitif bir bağlam üzerinden şekillenmesiyle mümkün olduğu tarihsel olarak görülen bir gerçeklik olmuştur. Fakat günümüzde küresel anlamda değişen toplumsal dinamikler ve özellikle kendine has özellikleriyle Z kuşağı denilen yeni bir toplumsal kesimin ortaya çıkması, dinin siyasal kimliği oluşturmadaki etkinliğinde, geçmiş ile kıyaslandığında önemli bir değişimin olabileceği ifade edilebilir.

X, Y, Z kuşaklarının dine yaklaşımları ve dini tutumları ile ilgili yapılan bir araştırmada, Z kuşağının diğer kuşaklardan oldukça farklılaştığı görülmüştür. Araştırmada X ve Y kuşaklarının din ile ilgili konularda olumlu bir tutuma sahip oldukları ve bu konudaki ilgilerinin devam ettiği görülmüşken, Z kuşağının ciddi bir farkla dini meseleleri sıkıcı bulduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada Z kuşağının ilgi odağının, teknolojik aletler, internet ve sosyal medya gibi günümüz küresel dünyasının tipik argümanlarında olduğu görülmüştür. Günümüz toplumlarının gelişim seyri, din, gelenek, kültür gibi neredeyse bütün

toplumsal faktörleri değişime uğrattığı gibi, aynı zamanda dünyevileşme olarak ifade edilen bir süreci de doğurmuştur. Dünyevileşme; temelde insanların din ile aralarındaki mesafenin açılması ve dünya hayatına ciddi eğilim göstermeleri anlamındadır. Bu bağlamda yapılan çalışmada dünyevileşme eğiliminin en çok Z kuşağında olduğu görülmüştür (Altıparmak, 2021: 86). Türkiye’de 2021 yılında yapılan başka bir çalışmada ise Z kuşağına mensup bireylerin, daha çok anı yaşamak istediklerini ve ölüm ile ilgili düşünmek istemedikleri ortaya çıkmıştır (ÜSÜP, 2021). Z kuşağı özgürlük alanını daraltmaya çalışan bütün faktörlere yönelik adeta başkaldıran, toplumun değer ve normlarına karşı kayıtsız olan bir yapıdadır. Ayrıca dini inançlara karşı sorgulayıcı ve eleştirel bir yaklaşımda oldukları da görülmektedir. Aynı zamanda Z kuşağının ortaya çıkan tipik özelliklerinden biri de, ailelerin inanç ve tutumlarından farklılaştıkları ve önceki kuşaklardan farklı bir düşünsel dünyaya sahip olmaları olmuştur (Demir, 2022: 127).

Cumhuriyet tarihinden günümüze gelişen siyasi habitusun nitelikleri incelendiğinde, din-siyaset ilişkisinin biçimi, siyasal kimliğin oluşumunda belirleyici bir nitelikte olmuştur. Fakat günümüzde toplumun eğilimlerini etkileyen birçok değişkenin ortaya çıkması, dinin siyasal anlamdaki belirleyici özelliğinin de gittikçe silikleşebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda özellikle Z kuşağı denilen kesimin, hayatı ve olayları algılayış biçimleri, kendilerine has nitelikleri, dini tutum ve inançlara karşı değişen yaklaşımları, din ve siyaset ilişkisinin toplumsal desteği alabilen niteliğine de etki edebilecek durumdadır. Nitekim değişen toplum ile birlikte, toplumsal beklentiler de farklılaşmaktadır. Bu bakımdan özellikle Z kuşağı denilen toplumsal kesimin içine girmiş olduğu değişim seyri ve toplumu derinden etkileyen küresel etkiler düşünüldüğünde, siyasal kimliğin oluşumuna etki eden faktörlerin değişeceği anlaşılabilmektedir. Bu bakımdan dinin siyasal kimliği oluşturmadaki etkinliğinin belirleyici olamayacağı, bunun yerine ekonomik refah, iyi bir gelecek, olabildiğince özgür hareket edebildikleri bir yaşam gibi Z kuşağının temel eğilimlerinin etkili olabileceği belirtilebilir.

SONUÇ

Din, kutsallık arz eden niteliğinden ötürü toplumun en hassas noktasını oluşturmuştur. Bu bakımdan neredeyse insanlık tarihi boyunca dinin bu işlevi iktidarlar için kritik önemde olmuştur. Tarih boyunca dinin toplumlar için önem derecesinin ilk sırada yer alması, aynı zamanda toplumun yönlendirilmesi ve toplumsal eğilimlerin oluşturulması noktasında da dini kritik bir araç konumuna getirebilmiştir.

Türkiye’de din-siyaset ilişkisinin habitusunun oluşumu çeşitli dönemlerde farklı niteliklerde olmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan 1950 yılına kadar laik ve seküler bir tarzda gelişen din-siyaset ilişkisi, toplumsal talepleri ifade etmekten uzak kalmış, dini özgürlük alanının gittikçe daralmasına neden olmuştur. Dini görünümünden ve dini hassasiyetleri ifade edebilen yaklaşımdan oldukça soyutlanmış siyasi habitus, toplumsal desteği alamamış ve ciddi bir toplumsal reaksiyonla karşılık bulmuştur. 1946’da DP kurulduktan sonra din-siyaset ilişkisini, dini önceleyen ve toplumun bu taleplerine cevap olabildiği şekilde kurmuştur. DP’nin bu siyasi duruşu ciddi bir farkla iktidara gelmesini sağlamıştır. Akabinde AP, ANAP, RP ve AK Parti gibi Türkiye siyasi tarihinde önemli bir siyasi desteği alabilmiş ve çeşitli dönemlerde iktidarda kalmış partiler de DP’nin din-siyaset ilişkisine benzer bir anlayışı geliştirmişlerdir. Dolayısıyla Türkiye’de din-siyaset ilişkisini pozitif bir bağlamda kurabilen siyasi habitusun toplumsal desteği alabildiği ifade edilebilir. Nitekim 28 Şubat 1997 yılında yapılan askeri müdahale ile dini görünümünün baskı ve yasaklamalarla karşı karşıya kalması, toplumsal tepkilerin oluşmasına neden olmuş ve akabinde AK Parti’nin kurulmasıyla toplumsal desteğin yine dini önceleyen bir siyasi partiye kaymasını sağlamıştır.

Türkiye’de siyasal kimliğin oluşumunun çoğunlukla din-siyaset ilişkisinin niteliğine bağlı şekillendiği ifade edilebilir. Fakat özellikle 2000’li yıllardan sonra gittikçe görünür hale gelen küreselleşme süreci ve buna bağlı gelişen toplumsal değişkenler toplumsal taleplerin ve beklentilerin de yönünü değiştirmiştir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra Z kuşağı olarak ifade edilen yeni bir toplumsal kesimin yetişmesi, din-siyaset ilişkisinin siyasal kimliği oluşturabilecek niteliğini de sarsacak özelliكتedir. Z kuşağının kendine has özellikleri, dine ve diğer bütün toplumsal değerlere ilişkin yaklaşımını da değiştirmiştir. Netice itibari ile Türkiye tarihinde din-siyaset ilişkisinin siyasal kimliği oluşturmadaki etkinliğinin oldukça işlevsel olduğu belirtilebilir. Her dönemin siyasi habitusunun biçimi dinin kritik önemini ortaya koymuştur. Fakat günümüz küresel dünyanın toplumsal değişkenleri, Z kuşağını önemli düzeyde etkilemiş, olay ve olgulara yaklaşımını değiştirmiştir. Bu noktada siyasal kimliğin oluşumu, din-siyaset ilişkisinin hangi yönde belirlendiğinden ziyade siyasetin; özgürlüğü, refah seviyesini ve toplumsal koşulları daha iyiye çekme adına ne kadar başarılı olduğunun etkili olabileceği belirtilebilir.

Kaynakça

- Ağaoğlu, S. (1972). *Demokrat Parti'nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*. İstanbul: Baha Matbaacısı.
- Ahmad, F. (2006). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*. (Çev: S.C. Karadeli) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akçaoğlu, A. (2018). *Zarif ve Dinen Makhbül (Muhafazakâr Üst-Orta Sınıf Habitusu)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akyüz, İ. (2016). Adalet Kalkınma Partisi'nin Din Politikalarında Etkili Olan Temel Dinamikler . *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 38-58.
- Akyüz, İ. (2017). Türkiye'de Uygulanan Din Politikaları İçin Bir Tipoloji Denemesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 5(1), 143-164.
- Altın, M. (2019). Modernleşme Sürecinde Türkiye'de Din ve Siyaset. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Altıparmak, Ş. (2021). X Y Z Kuşağına Mensup Kadınların Din Algılarının Karşılaştırması: Konya Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi, Konya.
- Anavatan Partisi Programı. (1983). Ankara: Tisa Matbaası .
- Bakırtaş , N. (2021). Milli Görüş Hareketinden Bir Kırılma Noktası Olarak 28 Şubat Süreci. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necbettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Bal, H., Bakan, S, ve Koç, Y. (2014). Sosyo-Politik Parametreler Açısından Van'daki Siyasal Temsil Anlayışı: İl Merkezi Üzerine Bir Araştırma . *İletişim ve Diplomasi* , 2(3), 129-152.
- Bourdieu, P, ve Chartier, R. (2014). *Sosyolog ve Tarihçi*. (Çev: T. Karaca) İstanbul: Açılım Kitap Pınar Yayınları.
- Bourdieu, P, ve Wacquant, L. (2014). *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. (Çev: Ö. Nazlı) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çavuşoğlu, H. (2009). Türk Siyasi Hayatında Merkez Sağ Çizginin Tarihi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 265-278.
- Çokoğulları, E. (2021). 2002-2012 Döneminde Türkiye'de Siyasal Alan, Din ve Özgürlük . *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 17-33.
- Demir , T. (2022). Kutsal Olan Her Şey Buharlaşıyor Mu ? Z Kuşağının Değer Yöneliminde Transhümanist İzler . *Marifetname, Haziran* (2022), 111-139.
- Demirtaş, M. C. (2015). Seçmen Davranışlarına Etki Eden Faktörlerin Siyasal Pazarlama Açısından Analizi: İzmir İlinde Çok Değişkenli Bir İnceleme. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Kaplan, M, ve Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, Habitus ve Sermaye Kavramları Pierre Bourdieu. *Habitus Toplum Bilim Dergisi*, 2020(1), 23-37.
- Kara, H. (2017). Tek Parti Döneminde Din Politikaları (1923-1946). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 111-136.
- Karpat, K. H. (2009). *Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, M. O. (2004). Türk Siyasal Hayatında Adalet Partisi (1961-1971). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Kırkpınar, L. (2018). Demokrat Parti ve Din Siyaset İlişkisi 1946-1960). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(36), 349-359.
- Mardin, Ş. (2017). *Türkiye'de Din ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mert, M. A. (2020). Dinin Yeniden Devlet Alanına Taşınmasında Millî Görüş Hareketinin Rolü. *İMGELEM*, 4 (6), 131-155.

- Özdalga, E. (2007). *İslamcılığın Türkiye Seyeri Sosyolojik Bir Perspektif*. (Çev: G. Türkoğlu) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, H. (2015). 28 Şubat Süreci Arifesinde ve Ertesinde İki Milli Görüş Partisi: Refah Partisi (RP)-Fazilet Partisi (FP) (Karşılaştırmalı Bir Analiz). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20 (2), 165-193.
- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine. *Liberal düşünce Dergisi*, 2011(Kış-Bahar), 121-141.
- Taslaman, C. (2016). *Türkiye’de İslam ve Küreselleşme*. İstanbul: Destek Yayınları.
- TİHEK. (2022). *İnsan Hakları Bağlamında 28 Şubat Darbesi Raporu*. Ankara: Mrk Baskı ve Tanıtım Hizmetleri .
- TÜİK. (2012). *Millet Vekili Genel Seçimleri 1923-2011*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- ÜSÜN. (2021). *Z Kuşağının Yaşam Amaç Becerisi Düşük Çıktı ! Popüler Olma, Kolay Kazanç ve Rahat Yaşamı Tercih Ediyorlar*. tarihinde <https://uskudar.edu.tr/> <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/6499/z-kusagin-in-yasam-amac-becerisi-dusuk-cikti-populer-olma-kolay-kazanc-ve-rahata-yasami-tercih-ediyorlar> adresinden alındı (Erişim Tarihi: 03.04.2023).
- Yavaşca, K. (2018). *Demokratik Rejimlerin Çöküşünde Siyasi Aktörlerin Rolü 28 Şubat Sürecinde Refahiyol Kalitesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

SIYASAL KATILIMIN DİJİTALLEŞMESİ: KUŞAKLARININ SIYASAL KATILIM BİÇİMLERİNİN DEĞİŞİMİNDE TWİTTER'İN ROLÜ

Murat GENCER¹

Giriş

Tarih sahnesine bakıldığında bireyler belirli şekilde bir araya gelmiş, gruplar oluşturmuş, zamanla toplumlar ve devletler gelişim göstermiştir. Bu toplumlar yaşam koşullarının düzeni ve kolektif amaçlarının ideal biçimde sürdürülebilmesi için bazı yöneticiler belirlemiş ve belirlenmeye devam edilmektedir. Belirlenen yöneticiler hem iç ve dış politikada toplumu temsil ederken hem de topluma karşı belirli sorumluluklarını yerine getirmektedir. Özellikle demokratik yönetimlerde, bireyler tarafından yöneticiye devredilen sorumluluklar yine bireyler tarafından sürekli olarak denetlenmekte ve kontrol edilmektedir. Bireyler, denetim ve kontrol sürecinde, belirli biçimlerde yöneticiyi ve siyasi kararları etkileyen davranışlarda bulunabilmektedir. Siyasal katılım olarak ifade edilen bu davranışlar, yönetilen bireylerin yöneticileri etkilemek adına yaptığı tüm eylemleri kapsamaktadır.

Siyasal katılım sürecinde; oy kullanmaktan sokak eylemlerine, imza kampanyalarından protestolara kadar birçok katılım biçimi bulunmaktadır. Literatüre bakıldığında bu süreçlerin kuşaklara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Sessiz kuşak siyasal katılım sürecinde diğer kuşaklara göre daha pasif kalırken, Baby Boomer ve X kuşaklarının siyasal katılımlarının daha güçlü olduğu görülmektedir. Bu kuşakların mensupları gerekli gördükleri durumlarda afişler, pankartlar veya bildirimler eşliğinde sokak eylemleri düzenleyerek kararlı bir siyasal katılım örneği sergilemiştir. Ancak zaman içerisinde teknolojinin gelişimi siyasal katılımı da değiştirmeye yol açmıştır. Özellikle internet teknolojilerindeki gelişimle birlikte bireyler eğitimden eğlenceye, alışverişten

¹ Doktorant, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, muratgencer.mgm@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6417-2272.

iletişime, yardımlaşmadan örgütlenmeye her türlü ihtiyacında internete başvurmuştur. Bu durum siyasal katılım süreçlerine de yansımış ve başta Y ve Z kuşakları olmak üzere, kuşakların siyasal faaliyetlerini sosyal medya araçlarından yararlanarak yürütmesine yol açmıştır.

Kuşakların siyasal katılım aşamalarında Twitter'ın önemli bir yeri bulunmaktadır. Twitter, bireylerin düşüncelerini, fikirlerini veya ideolojilerini yazılı biçimde paylaşmasına izin veren bir sosyal medya platformudur. Bu platform bireylerin siyasal amaçlar doğrultusunda bir araya gelmesine ve kolektif eylemde bulunmasına imkân tanımaktadır. Sokaklarda afişler ve pankartlar eşliğinde yürütülen eylemler, artık Twitter'da tweetler ve hashtagler ile devam etmektedir. Bireyler Twitter aracılığıyla, hem daha hızlı hem de daha ucuz biçimde yöneticilere sesini duyurarak kararlara etki edebilmektedir. Bu noktada, siyasal katılım sürecinin geleneksel yöntemlerin dışına çıkarak dijital bir alan bulduğunu söylemek mümkündür. Baby Boomer ve X kuşakları döneminde gerçekleştirilen siyasal katılım internetin gelişmesiyle birlikte boyut değiştirmiştir. Özellikle Y ve Z kuşaklarında bu değişimi bariz bir şekilde görmek mümkündür.

Bölüm içerisinde, internet teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte siyasal katılımın şekil değiştirmesi ve dijitalleşmesi üzerinde durulmaktadır. Gerçekleşen dijitalleşme sürecinde, genelde sosyal medyanın, özelde ise Twitter'ın etkileri irdelenmekte ve kuşakların siyasal katılım süreçlerindeki değişiklikler konu edilmektedir. Bu doğrultuda, ilk olarak kuşak kavramı açıklanıp Sessiz kuşak, Baby Boomer Kuşağı ve X, Y, Z kuşaklarına değinilmektedir. Sonraki süreçte sosyal medyanın gelişimi ve Twitter platformu üzerinde durulmaktadır. Son aşamada ise siyasal katılım tanımlanmakta ve siyasal katılım biçimleri incelenmektedir. Kuşakların siyasal katılım biçimlerinin ne şekilde değişime uğradığı ve Twitter'ın bu durum üzerindeki etkileri tartışılmaktadır.

Kuşaklar

Kuşaklar, günümüzde sıklıkla üzerinde durulan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok tartışma programında, siyasi arenada veya akademik çalışmada "kuşak" kavramına değinilmekte ve bu kavram üzerinden çeşitli tartışmalar yürütülmektedir. Sosyolojik perspektiften bakıldığında da kuşakların, kuşak analizlerinin ve kuşaklara yönelik çalışmaların önemli olduğu görülmektedir. Kuşak kavramı; birbirine yakın zaman diliminde doğan, aynı dönemin şartlarıyla yetişen ve bu nedenle birbirine benzer özellikleri, sıkıntıları, kaderleri ve sorumlulukları olan toplulukları ifade etmektedir. Demografik açıdan bakıldığında kuşaklar, yaklaşık yirmi beş ile otuz yıllık

yaş kümelerini oluşturan bireylerden meydana gelmektedir (Demir Askeroğlu ve Ersöz Karakulakoğlu, 2019: 521). Farklı bir ifadeyle, yaşadıkları dönemin sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal olaylarından etkilenen (Altuntuğ, 2012: 204), ortak değer yargılarını, davranışlarını ve yaşam biçimlerini paylaşan (Aydın ve Karabulut, 2022: 930), yeni dönemin baskın özellikleri nedeniyle önceki dönemden ayrılan gruplar “kuşak” olarak adlandırılmaktadır (Hafizoğlu, 2021: 145). Bu dönemsel ve niteliksel farklılıklar neticesinde kuşaklar belirli ayrıma tabi tutulmaktadır.

Kuşaklararası ayırım yaparken sadece yirmi beş – otuz yıllık dönemleri göz önünde bulundurmadan ziyade belirli bir zaman dilimindeki olaylar bütünü ve teknolojik gelişmeler de değerlendirilmektedir (Deniz ve Tutgun Ünal, 2019: 1027). Bu nedenle literatürde kuşaklararası ayırım konusunda belirli bir konsensüse rastlanmasa da, ayırımın zorluğu noktasında konsensüs bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda ayırımların dönemi farklılık gösterse de kuşaklar konusunda değerlendirmelerin sağlıklı ilerleyebilmesi adına dönemsel olarak genel bir şablonun dikkate alınması gereklidir. Bu açıdan bakıldığında dünya genelinde kuşakların beş farklı kategoride incelendiği görülmektedir. Yıl aralığı olarak, Sessiz Kuşak, 1927-1945; Baby Boomer Kuşağı, 1946-1964; X Kuşağı, 1965-1979; Y Kuşağı, 1980-1999; ve Z Kuşağı, 2000 ve sonrası şeklinde sınıflandırılmaktadır (Baysal Berkup, 2014: 218; Deniz ve Tutgun Ünal, 2019: 1035; Alptekin vd., 2021: 256). Literatürden hareketle kuşakların dönemleri bu şekilde ifade edilse de bazı kaynaklarda bu yıllar değişiklik gösterebilmektedir. Dönemsel sınıflandırmanın ardından kuşakların spesifik özelliklerine değinmek gereklidir.

Sessiz kuşak mensuplarına; ekonomik buhran, savaş ve zorluk yaşayan bir neslin çocukları olmaları nedeniyle sessiz kalmaları öğretilmiştir. Sessiz Kuşak veya Gelenekçiler, etkilerinin az olduğu düşüncesiyle çok fazla çalışmaya konu olmamıştır. Baby Boomer Kuşağı ise savaş yılları sonrasında nüfusun hızlı biçimde artış gösterdiği dönemde dünyaya gelen kuşağı ifade etmektedir (Baysal Berkup, 2014: 218). Bebek doğumlarının şiddetli artışı nedeniyle bu kuşak Baby Boomer (Bebek Patlaması) kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Baby Boomer kuşağı, Sessiz kuşağa göre daha aktif ve girişken bir kuşak olarak kabul edilmekte ve çalışkan, idealist kişilerden oluşmaktadır. Bu kuşak; ideolojilerin, hazzın, düzene başkaldırmanın önderi sayılmakla birlikte; sadık, fedakar, bohem, asi, kural tanımaz, özgürlüğe önem veren bir kuşak olarak bilinmektedir. Sessiz Kuşağın ve Baby Boomer’ın çocukları olan X kuşağı ise, teknoloji çağının içine doğduklarından dolayı, teknolojik yeniliklerle

beslenmiş ve daha donanımlı, becerili bir profil ortaya koymuşlardır. X kuşağı aynı zamanda Baby Boomer kuşağının sürdürdüğü refahın faturasını da ödemek zorunda kalmıştır. Bu nedenle çalkantılı bir yaşamın belirsizlikleri ile mücadele eden X kuşağı, gelecek kaygısı düşüncesiyle daha çok çalışmaya ve para kazanmaya odaklanmıştır (Altuntuğ, 2012: 204-206).

X kuşağından sonra gelen Y kuşağı, kuşaklararası farkın en belirgin biçimde hissedildiği kuşaktır. Y kuşağı; bilişim teknolojilerinin, internetin ve sosyal medyanın yaygın şekilde kullanıldığı dönemde dünyaya gelmesi nedeniyle önceki kuşaklardan farklılaşmaktadır (Deniz ve Tutgun Ünal, 2019: 1030). Y kuşağına mensup bireylerin, üçte ikisinin beş yaşından önce bilgisayarla tanıştığı düşünüldüğünde bu durum daha iyi anlaşılmaktadır. Dijital medya ile büyüyen Y kuşağı, arkadaşlara, eğlenceye veya bilgiye zaman ve mekan sınırı olmaksızın erişme imkanı bulmuştur (Aydın ve Karabulut, 2022: 932). Kişilik özelliklerine bakıldığında ise Y kuşağı bireyleri; bireyci, tüketimi seven, anlık zevklere odaklı, sadakatten uzak, sosyal sorumluluğu güçlü olarak değerlendirilmektedir (Altuntuğ, 2012: 204). Y kuşağının sonrasında ise mevcut tartışmaların odağında olan Z kuşağı gelmektedir.

Z kuşağı, günümüzde sıkça gündeme gelen ve diğer kuşaklardan oldukça farklı olduğu belirtilen kuşaktır. Teknolojiyle içli dışlı olan bu kuşak, “i Kuşağı” (Internet Generation) (Twenge, 2017), “Dijital Yerliler” (Digital Natives), “Dotcom Çocukları” (Dotcom Children), “Net Kuşağı” (Netgeneration), “D Kuşağı” (Digital Generation) “C Kuşağı” (Connection Generation), “Facebook Kuşağı” (Facebook Generation) gibi farklı ifadelerle de anılmaktadır (Csobanka, 2016: 67). Bu kuşak, teknolojik gelişmelerin fevkalade bir hızla ilerlediği dönemde dünyaya gelmiştir. Teknolojik gelişmelerle yoğruldukları için diğer kuşaklardan farklı bir zihin yapısına sahip oldukları düşünülmektedir. Analitik düşünme, hızlı karar verme, özgüvenli olma, özgür ruhlu hissiyat (Hafizoğlu, 2021: 141), bireysellik, özgürlük, bağımlılık ve hız (Baysal Berkup, 2014: 223) bu kuşağın önemli özelliklerindedir. Bu kuşakta yer alan bireyler, teknoloji ile iletişime alışkın oldukları için yalnız yaşamaya meyillidir. Aynı zamanda teknoloji kaynaklı olarak sürekli odak değiştirmeleri nedeniyle birden fazla konuyla ilgilenebilme becerileri yüksektir (Aydın ve Karabulut, 2022: 933). Z kuşağı sonrası için Alfa ve Beta kuşaklarından söz edilse de bu kuşaklar hakkında henüz kapsamlı bir değerlendirmede bulunmak zor görünmektedir.

Kuşakların farklı dönem ve niteliklere göre sınıflandırılmaları birbirlerinden kopuk oldukları anlamına gelmemektedir. Her kuşak birbiriyle belirli ölçüde ilişkilidir. Sürekli olarak bir kuşaktan diğerine geçiş olması, kuşaklararası

ilişkilerin yumuşak olmasına olanak tanımaktadır. Bu ilişki sürecinde eski kuşak ve yeni kuşak doğrudan karşılaşmıyor değildir. Aksine ilk temas iki kuşağa da uzak olmayan “aracı” bir kuşak tarafından sağlanmaktadır (Mannheim, 2018: 345). Elbette kuşakların taban tabana uyumlu olmasını düşünmek de doğru değildir. Uyum olduğu kadar çatışmadan da söz etmek gerekir. Kuşaklararası çatışma olması gayet doğaldır. Çünkü dönemsel açıdan algılar ve tutumlar değişiklik göstermektedir (Hafizoğlu, 2021: 145). Bu noktada kuşakları arasındaki tam bir uyumdan veya çatışmadan söz etmekten ziyade diyalektik bir ilişki üzerinden yorumlamak ve ilişkisel biçimde yaklaşmak sürecin kavranması hususunda önemlidir.

Sosyal Medya ve Twitter

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler toplumları, toplumsal yapıları ve toplumsal kurumları büyük ölçüde etkilemektedir. Bu etki sonucunda bireylerin yaşamını kolaylaştırırken diğer taraftan bazı olumsuz sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir. Olumlu ve olumsuz yönlere bakıldığında, aslında teknolojinin kendisinin tarafsız olduğu ancak ne amaçla ve nasıl kullanıldığına önemli olduğu görülmektedir (Koçak, 2011: 46). Dijital teknolojinin, internetin ve sosyal medyanın gelişmesi ile bu tartışmaların daha da artış gösterdiği görülmektedir. Çünkü yaşadığımız çağda dünyayı bir ağ gibi saran (Castells, 2005) ve sınırları ortadan kaldıran internet teknolojileri her bireyi belirli ölçüde temas etmektedir. Özellikle sosyal medya üzerine yapılan tartışmalar yoğunluk kazanmaktadır. Bu noktada sosyal medyanın kesin olarak faydalı veya zararlı olduğu ayırımından ziyade madalyonun iki yüzünü de (Gencer, 2022: 124) göz önünde bulundurmak ve bu doğrultuda analizler yapmak gereklidir.

Sosyal medya, 2004 yılında Web 2.0 versiyonunun kullanılmaya başlanması ile birlikte ortaya çıkmış ve zamanla büyük gelişim göstererek bireylerin yaşamında kendine önemli bir yer edinmiştir. Web 2.0’ın getirdiği en büyük yenilik, kullanıcıların içerik üretmesine olanak sağlaması olmuştur (Kaplan ve Haenlein, 2010: 60-61). Böylece Web 1.0’da sadece üretilen içeriklerden faydalanan bireyler, yeni versiyonla işin içine dahil olmuş ve hem üretici hem tüketici (prosumers) haline gelmişlerdir. Farklı bir ifadeyle, pasif olan kullanıcılar işin aktörlerine dönüşmüştür (Turhan, 2017: 27). Bireyler internet ve sosyal medya uygulamaları aracılığıyla fotoğraflarını, videolarını veya düşüncelerini paylaşarak diğer insanlarla iletişime geçme fırsatı yakalamıştır. Yüz yüze iletişimin yanı sıra sosyal medya iletişimi ortaya çıkmış ve iletişim şekil değiştirmiştir (Dijk, 2006: 3). İletişim ve etkileşim üzerindeki zaman ve mekan sınırı ortadan kalkmış ve dünya küresel bir köye (McLuhan ve Powers,

1989) dönüşmüştür. İnternetin ve sosyal medyanın bu etkileri istatistiklere de yansımıştır.

We Are Social ve Hootsuite (2022)'in yayınlamış olduğu “Digital 2022” raporuna göre dünya nüfusunun (7.99 milyar), %68'i (5.48 milyar) mobil telefon kullanıcısı, %63,5'i (5.07 milyar) internet kullanıcısı ve %59,3'ü (4.74 milyar) sosyal medya kullanıcısıdır. Bireylerin günlük ortalama internet kullanım süresi ise 6 saat 37 dakika olarak belirlenmiş ve internete erişimde akıllı telefonların %92,1 ile öne çıktığı görülmüştür. Bu sürenin 2 saat 28 dakikasının ise sosyal medya uygulamalarında geçirildiği saptanmıştır. Kuşakların sosyal medya kullanımına bakıldığında ise; X kuşağı ve Y kuşağının sosyal medyada geçirdikleri zaman birbirine yakın durumdayken, Z kuşağının sosyal medyada geçirdiği zaman bu iki kuşağa göre daha fazladır. X ve Y kuşağı sosyal medyada ortalama 3.6 saat geçirirken, Z kuşağı ise ortalama 5 saat geçirmektedir (Varlık ve Erendağ Sümer, 2022: 998). Veriler dikkate alındığında, internetin ve sosyal medyanın gündelik yaşamda önemli bir yerinin olduğu görülmektedir.

Sosyal medyanın genel özelliklerine ve kullanım istatistiklerine değindikten sonra çalışmanın bir başka odağı olan Twitter uygulamasına değinmek gereklidir. 2006 yılında Jack Dorsey, Noah Glass, Evan Williams ve Biz Stone'un çalışmaları sonucu kurulan Twitter, gün geçtikçe kullanıcı sayısını artıran popüler bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Twitter; bireylerin duygularını, düşüncelerini, fikirlerini veya görüşlerini yazılı biçimde anlık olarak paylaştıkları bir sosyal ağ sitesidir. Yazılan metnin, belirli karakter sınırı ile aktarılması Twitter'ın mikroblog özelliğini, kullanıcılar vasıtasıyla ağ içinde yayılması ise sosyal ağ özelliğini göstermektedir (Odabaşı vd, 2012: 94). Farklı güncellemeler ile kullanıcılar, Twitter'da yazıların yanı sıra resim, fotoğraf, video, bağlantı veya çevrimiçi yayın paylaşma imkânı da bulmaktadır (Maclean vd, 2013: 295). Diğer uygulamalara olduğu gibi Twitter'a da güncellemeler getirilerek farklı özellikler eklenmektedir.

Twitter uygulamasının güncel halinde yer alan özelliklerden bazıları şunlardır: Kullanıcılar iletmek istedikleri yazılarını, fotoğraflarını veya diğer gönderilerini “tweet” adıyla diğer kullanıcılarla paylaşabilmektedir. İçeriğin uzun olması halinde bu içerikler sıralanıp “flood” haline getirilebilmektedir. Kullanıcılar bu tweetleri kendi takipçileri ile “retweet” (RT) yaparak paylaşabilmekte, favorilerine (FAV) ekleyebilmekte veya yorum yapabilmektedir. Gündeme taşınması veya dikkat çekmesi istenen paylaşımlarda belirli anahtar kelimeler “hashtag” (#) ile işaretlenmektedir. Gündemin durumu doğrultusunda en çok paylaşılan anahtar kelimeler “trend topic” (tt) listesine yükselmekte

ve konu geniş kitlelere duyurulmaktadır. Kullanıcılar, diğer kullanıcılar ile “direk mesaj” (Direct Message – DM) ile iletişime geçebilmektedir. Ayrıca bireyler canlı sohbet odalarında bir araya gelebilmekte veya canlı yayınlar oluşturabilmektedir.

Twitter bireylerin örgütlenmesinde, organizasyon yapmasında, gündem oluşturmasında, siyasal katılımında ve fikirlerini beyan etmesinde de önemli bir yere sahiptir. Bireyler doğruları, yanlışları, mutlulukları, hüznüleri, adaletsizlikleri veya haksızlıkları Twitter aracılığıyla dile getirebilmektedir. Twitter üzerinden iletilen herhangi bir mesaj kartopu etkisiyle, kısa bir sürede çok geniş kitlelere ulaşabilmektedir (Köseoğlu ve Al, 2013: 117). Bu durum bireylerin belirli konularda önlem almasını, korunmasını, eyleme geçmesini veya toplumda kolektif bilincin oluşmasını sağlayabilmektedir. Ancak asparagasla, fotomontajlarla veya kasıtlı yanıltma doğrultusunda bireylere, gruplara ve toplumlara zarar verilebilmektedir. Bu nedenle bilginin iyi analiz edilmesi ve dikkatli davranılması hususuna özen gösterilmelidir.

Siyasal Katılımın Dijitalleşmesi

Küresel boyutta bakıldığında internet ve sosyal medya kullanımının yayılmasıyla birlikte siyasal eylemler, örgütlenmeler, söylemler ve propagandalar kamusal alandan dijital alana taşınmaya başlamaktadır. Baby Boomer kuşağı ve X kuşağı dönemlerindeki siyasal katılım biçimleri, Y ve Z kuşakları döneminde dönüşerek internet araçları vasıtasıyla yürütülmektedir. Diğer taraftan siyasi liderler de kendi politikalarını internet aracılığıyla geniş kitlelere duyurma yolunu seçmektedir. Bu noktada Twitter önemli bir mecra olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasal katılım (political participation), bireylerin siyasete ve siyasi olaylara belirli biçimlerde temas etmesini ifade etmektedir. Siyasal katılım noktasında ilk akla gelen davranış bireylerin oy kullanmasıdır. Bunun dışında siyasi partilere katılma, siyasi görevler üstlenme, sivil toplum kuruluşlarında yer alma, siyasi etkinliklerde bulunma veya siyasi kararları protesto etme gibi davranışlar siyasal katılımı örnek verilebilmektedir (Varlık ve Erendağ Sümer, 2022: 986). Kalaycıoğlu'na göre (1983: 10) siyasal katılım: “Kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda siyasal karar mevkilerine gelecek olanları veya bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetlerdir”. Farklı bir ifadeyle, yönetilenlerin kendilerini yöneten kişileri seçmesi ve kendileriyle ilgili alınacak kararlara tesir etmesidir. Temelde sesini yöneticilere duyurabilen her davranış siyasal katılım biçimidir.

Yönetilenler, yönetenleri etkileyebildikleri ölçüde siyasal katılımlarında başarılı olmaktadır (Eriş ve Akıncı, 2019: 51).

Günümüzde sosyal medya araçları, siyasal katılımı daha önce olmadığı kadar zengin hale getirmektedir. Sosyal medya; kullanılan araçlar, ortamlar ve sağlam altyapısı ile bireyleri siyasal katılıma teşvik etmektedir. Bireyler sosyal medya aracılığıyla, zaman ve mekan sınırı olmadan, baskı ve denetimden nispeten uzak biçimde, geniş kalabalıklar oluşturabilme, örgütlenebilme ve eyleme geçebilme imkanı yakalamaktadır (Aktan, 2017: 1). Kutlu'ya göre (2018: 91) imza kampanyası yürütmek, siyasi partilere bağış yapmak gibi birçok geleneksel siyasal katılım davranışı artık internet ve sosyal medya vasıtasıyla gerçekleştirilmekte ve bu durum postmodern siyasal katılım olarak yorumlanmaktadır.

Siyasal katılım davranışı bireyden bireye, toplumdan topluma ve yönetimden yönetime farklılık gösterebilmektedir. Siyasal katılım davranışı gösteren bireyler dönem şartları doğrultusunda farklı araçlar ile katılımlarını çeşitlendirmektedir. Örneğin, demokrasinin ilk uygulanış dönemlerinde oy kullanma siyasal katılımı biçimi olarak görülürken, günümüzde bir belediyenin internet sitesi üzerinden ankete katılmak da bir siyasal katılım biçimi olarak adlandırılabilir (Eriş ve Akıncı, 2019: 36). Geleneksel medya platformlarına kıyasla, bireylerin siyasal katılımını kolaylaştıran sosyal medya, bu yönüyle birtakım değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Bu aşamada bireylerin siyasi süreçlerdeki rolü daha da etkin hale gelmektedir (Dündar, 2018: 101-102). Geleneksel siyasal katılımda, yöneticilerin politikalarını etkileyebilmek adına sokaklarda afişler eşliğinde eylemlerin yapılması muhtemel ve doğaldır. Ancak sosyal medyayla birlikte, Twitter üzerinden tek bir hashtag ile binlerce kişinin bir araya gelmesi ve gündeme temas etmesi söz konusudur. Bu yöntem hem daha hızlı hem de daha ucuzdur. Ancak asparagaslar, spekülasyonlar, yanlış bilgiler veya aldatmacalar söz konusu olduğunda bu hız tehdiye dönüşebilmektedir. Tehdit doğrultusunda bireyler, toplumlar ve kurumlar maddi ve manevi kayıplarla karşılaşabilmektedir.

Sosyal medyanın siyasal katılım üzerindeki etkisi Z kuşağında, X ve Y kuşaklarına göre daha fazladır (Varlık ve Erendağ Sümer, 2022). Bu durum Z kuşağının dönemsel özelliklerinden kaynaklanabileceği gibi bu kuşağın teknolojiyle, internetle ve sosyal medyayla olan bağının kuvvetinden de kaynaklanmaktadır. Z kuşağının dijital ortamda siyasal katılım adaptasyonunun diğer kuşaklara göre daha güçlü olduğunu söylemek mümkündür. Kutlu'nun araştırmasına göre (2018: 105), genç kuşakların siyasal katılım davranışları

incelenirken en önemli katılımın sosyal medya üzerinden siyasal paylaşım yapmak olduğu görülmektedir. Diğer katılım biçimleri ise siyasal gruba dahil olma, protestoda bulunma, anketleri doldurma ve imza kampanyası yürütmedir. Katılımcıların gerçek yaşamda sergiledikleri siyasal katılım ile sosyal medya üzerinden katılımları incelendiğinde, siyasal ilgi ve bilgilenmeye yönelik katılımların, sosyal medyada gönderi beğenme ya da fotoğraf paylaşma biçimine dönüştüğü görülmektedir

Varlık ve Erendağ Sümer (2022: 1011), kuşakların sosyal medyaya duydukları güvene bakıldığında Z kuşağının sosyal medyaya duyduğu güvenin X ve Y kuşağına göre daha yüksek olduğu belirtmektedir. Sosyal medyaya güven ile sosyal medyanın siyasal katılıma etkisi arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye rastlanmaktadır. Sosyal medyaya duyulan güven arttıkça, siyasal katılım davranışında sosyal medyanın etkisi de artmaktadır. Sosyal medya üzerinden siyasal katılım düzeyine bakıldığında önemli uygulamalardan bir olarak Twitter karşımıza çıkmaktadır. Twitter üzerinden siyasal katılım incelendiğinde, bireylerin siyasal içerikli tweet atma davranışı en yüksek ortalamaya sahiptir. Siyasal içerikli tweetlerin retweetlenmesi ise daha düşük orandadır (Kutlu, 2018: 102). Twitter, bireylere sunduğu imkanlar doğrultusunda siyasal katılımın aktif biçimde gerçekleştiği önemli bir mecradır. Bu noktada Twitter'ın toplumsal hareketler hususunda da etkin biçimde kullanıldığı görülmektedir.

Bir siyasal katılım biçimi olan toplumsal hareketler, belirli amaçlar doğrultusunda bir araya gelen bireylerin gerçekleştirdiği eylemleri kapsamaktadır. Toplumsal hareketler, mevcut otoriteye karşı direnişi veya başkaldırıcı ifade etmektedir. Ancak literatürde bulunan toplumsal hareketler, bireylerin bir araya gelerek gerçekleştirdiği eylemleri karşılamaktadır (Zafer, 2021: 45). Toplumsal hareketler; sanayi toplumunun içerisinde gelişen ve daha çok sınıf hareketlerini içeren “eski toplumsal hareketler” ile sanayi sonrası toplumda gelişen ve çevre, barış, cinsiyet, kültür, kimlik gibi hareketleri içeren “yeni toplumsal hareketler” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Özen, 2015: 15). Eski toplumsal hareketlerin ilk kuşakların etkinliğinde ve sınıf temelli olarak yürütüldüğü görülmektedir. Yeni toplumsal hareketler ise özellikle genç kuşağın başrolde olduğu ve tepkilerini ortaya koydukları hareketler olarak dünyanın farklı yerlerinde görülmektedir (Bayhan, 2014: 24). Günümüzde yeni toplumsal hareketlerin doğuşuna ve gelişimine bakıldığında; internetin, sosyal medyanın ve Twitter'ın önemli etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Twitter'ın bu etkisini; Arap Baharında (Çağlar ve Asıgbulmuş, 2017: 93),

İspanya İndignados Hareketinde (Öfkeliler Hareketi), Wall Street eylemlerinde (Turhan, 2017: 37-39), Gezi Parkı olaylarında (Metin, 2016: 241) ve İzlanda Mutfak Devriminde (Castells, 2012) görmek mümkündür. Ayrıca, 2010 yılında Türkiye’de gerçekleştirilen referandum kampanyalarında (Metin, 2021: 20) ve 2008 ile 2012 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirilen Başkanlık seçimlerinde de Twitter’ın etkisi görülmektedir.

Twitter gibi platformların toplumsal hareketler hususunda öne çıkması, 2011 yılında Ortadoğu’da ve Kuzey Afrika’da başlayan eylemlerin örgütlenmesinde ve iletişimde sosyal medyanın kullanılması ve durumun “sosyal medya devrimi” gibi tanımlamalarla ifade edilmesiyle başlamıştır (Babacan, 2014: 143). Günümüzde de toplumsal hareketlerin ortak bir özelliği olarak, harekete geçme ve yayılma aşamasında sosyal medyayı kullanmaları gösterilmektedir (Tütünsatar ve Okçu, 2020: 79). Örneğin, 17 Aralık 2010’da Tunus’ta Muhammed Buazizi’nin kendisini yakması ile başlayan Arap Baharı olayları sosyal medya ağlarında geniş yer bulmuş ve hareketin dünya kamuoyuna duyurulmasında Twitter, Facebook, Instagram ve Youtube gibi platformlar önemli işlev görmüştür. (Köseoğlu ve Al, 2013: 112). Nitekim bu platformlar aracılığıyla, kısa zamanda milyonlarca insana ulaşmak mümkündür (Turhan, 2017: 27). Bu derecede büyük kitlelere ulaşmak için takipçi sayısı yüksek olan hesapların, sanatçıların ve tanınmış kişilerin paylaşımlarından da faydalanılmıştır (Metin, 2016: 242). Gerbaudo’ya göre (2012: 123), Wall Street eylemlerinde de Twitter üzerinden yapılan faaliyetlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Birçok kullanıcı #OccupyWallStreet, #OccupyWallSt, #OWS ve #OccupywallstreetNYC hashtaglerini kullanarak milyonlarca kişiye ulaşımlardır.

Wall Street eylemlerine benzer bir şekilde, 2013 yılında gerçekleşen Gezi Parkı eylemlerinde de Twitter aktif bir rol oynamıştır. Taksim’de bir parkta yapılacak olan alışveriş merkezini istemeyen ve hükümetin politikalarından rahatsız olan bazı bireyler, sosyal medya üzerinden baş döndürücü şekilde büyük bir hızla organize olmuş ve tüm ülkeye yayılan bir eylem başlatmışlardır (Köseoğlu ve Al, 2013: 114). Y kuşağının büyük etkisinin olduğu eylemlerde, Twitter üzerinden paylaşımları yapılarak eylem desteklenmiştir. #DirenGeziParkı, #DirenAnadolu, #OccupyGezi gibi (Bayhan, 2014: 48) hashtagler ile organize olan bireyler isteklerini yoğun biçimde dile getirmişlerdir.

Bireylerin hem siyasi hem de gündelik alanda enformasyon sağlamak veya tepki oluşturmak için seçtiği yollardan birisi de yurttaş (vatandaş) gazeteciliğidir. Yurttaş gazeteciliği, profesyonel eğitim almamış bireylerin, haber değeri taşıdığını düşündükleri olayları fotoğraf, video veya ses kaydına

olarak medya aracılığıyla diğer bireylere servis etmesidir. Yurttaş gazetecileri, şahit oldukları olayı veya öğrendikleri bilgiyi zaman ve mekana takılmadan medya aracılığıyla paylaşabilmektedir (Gencer, 2021: 65). Bu durum yurttaşların katılımıyla gerçekleşen yeni bir habercilik anlayışı olarak da görülmektedir (Demir Askeroğlu ve Ersöz Karakulakoğlu, 2019: 518). Yurttaş gazeteciliği, toplumsal hareketlerin medyaya taşınmasında önemli rol oynamaktadır. Birçok haber ajansı dahi sosyal medya üzerinden paylaşılan görüntülerle haber sunmaktadır (Turhan, 2017: 33). Ancak diğer tarafta, binlerce takipçisi olan ve kendi siyasi ve ideolojik görüşünü bireylere empoze etmek amacıyla tweetler atan aktivistler de mevcuttur. Bu tweetler, sokağı yansıtsın veya yansıtmassın, ideolojik amaçlar doğrultusunda paylaşılabilir (Gerbaudo, 2012: 74). Bu nedenle paylaşılan içeriklerin doğrudan kabulünden ziyade sorgulanıp araştırılması önemlidir.

Siyasi katılımın dijitalleşmesi hususunda bireylerin eylemleri dışında diğer bir nokta yöneticilerin propaganda amaçlı Twitter kullanımınıdır. Artık siyasi aktörler de bu alanı aktif biçimde kullanmaktadır. Neredeyse bütün partilerin ve partilerin alt oluşumlarının aktif bir hesabı bulunmaktadır. Hatta siyasi partiler halkla ilişkiler noktasında faaliyetlerini bu hesaplar üzerinden yürütmekte ve bireylere ulaşmaktadır (Köseoğlu ve Al, 2013: 115). Sosyal medya bu aşamada, siyasi aktörler ile kamuoyu arasında köprü kurmaktadır. Siyasi aktörler, siyasi mesajlarını medya vasıtasıyla halka ulaştırmaktadır. Özellikle seçim zamanlarında, medya bireylerin tercih ve oylarını etkileyerek siyasal katılımı düzenlemektedir. Siyasal reklamların ve propagandaların seçmen davranışını ve katılımını etkilediği bilinen bir gerçektir (Çağlar ve Asıgbulmuş, 2017: 87). Sosyal medya, sadece yönetilenlerin değil aynı zamanda yönetenlerin amaçlarına da hizmet etmektedir. Bu hizmetlerin faydalı mı yoksa zararlı mı olduğu kullanım amacına göre değişiklik göstermektedir.

Sonuç

Geçmişten günümüze, bireyler belirli amaçlar doğrultusunda bir araya gelmiş ve yaşamlarını birlikte sürdürmüşlerdir. Bu süreçte bireyler; düzenin korunması, toplumun devamlılığının sağlanması ve politik kararların yürütülmesi noktasında kendilerine belirli yöneticiler seçmiştir. Bireyler tarafından bu yöneticilere belirli haklar devredilirken aynı zamanda birtakım sorumluluklar da yüklenmiştir. Özellikle demokratik toplumlarda, yöneticilerin bu sorumluluklara riayeti hususunda bireyler belirli denetim ve kontrol mekanizması geliştirmiş, gerekli gördükleri durumlarda yöneticilerin atanmasına ve kararlarına etki etmişlerdir. Siyasal katılım olarak adlandırılan

bu durum bireylerin siyaset arenasında yer aldığını gösterme ve yöneticilere sorumluluklarını hatırlatma noktasında önemlidir. Siyasete, yöneticilere ve siyasi kararlara etki eden her türlü davranış bu çerçevede değerlendirilmektedir. Oy kullanmadan imza kampanyasına, politik anketlere katılmadan sokak yürüyüşlerine kadar birçok siyasi davranış siyasal katılımın içine girmektedir.

Kuşaklar açısından bakıldığında, Türkiye’de Sessiz Kuşağın, Baby Boomer kuşağının, X, Y ve Z kuşaklarının siyasal katılım biçimlerinin belirli noktalarda farklılaştığı görülmektedir. Sessiz kuşak daha pasif bir katılım sergilerken, Baby Boomer kuşağı ve X kuşağı hem ideolojik hem de eylemsel olarak güçlü bir katılım göstermektedir. Y ve Z kuşakları ise siyasal katılım sürecinde interneti aktif biçimde kullanmaktadır. Önceki kuşakların afişler, pankartlar ve sokak eylemleri ile yaptıkları katılım; günümüzde imza kampanyaları, anketler ve hashtagler eşliğinde yapılmaktadır. Bu noktada siyasal katılımın büyük bir değişime uğradığını söylemek mümkündür.

Kuşakların siyasal katılım biçimlerinin değişime uğramasında genelde sosyal medyanın özelde ise Twitter’ın etkisi görülmektedir. Günümüzde bireyler siyasi kararlara etkide bulunurken Twitter üzerinden örgütlenmekte ve eyleme geçmektedir. Bu eylemler, internet öncesindeki eylemlere göre hem daha ucuz hem de daha hızlı gerçekleşmektedir. Bireyler dakikalar içerisinde milyonlarca kişiye ulaşma olanağı bulmaktadır. Nitekim Arap Baharında, Wall Street eylemlerinde, İspanya Öfkeli Hareketinde, İzlanda Mutfak devriminde ve Gezi Parkı olaylarında Twitter’ın önemli etkisi olduğu görülmektedir. Twitter’ın bu tarz siyasi amaçlı kullanımında sadece yönetilenler değil yöneticiler de aktif olarak bulunmaktadır. Birçok parti, belediye ve yönetici Twitter hesabı kullanmakta ve halka bu mecradan aktif biçimde ulaşarak kamuoyunu etkilemeye çalışmaktadır.

Sonuç olarak, internetin ve sosyal medyanın gelişmesi birçok alanda olduğu gibi siyasi alanda da değişimlere neden olmuştur. Bireylerin siyasal katılım biçimleri önceki kuşaklara göre değişim göstermiş ve sosyal medya araçları siyasi eylem sürecinde önemli bir yer edinmiştir. Rahatsız olunan bir olaya karşı dilekçe, afiş, pankart veya yürüyüş hazırlamak yerine konu tweetler, retweetler ve hashtagler vasıtasıyla dakikalar içerisinde gündeme taşınabilmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken bazı hususlar ise asparagas, spekülasyon, yanlış enformasyon ve kötü niyetli yönlendirmelerdir.

Kaynakça

- Aktan, E. (2017). Sosyal medya ve siyasal katılım. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Alptekin, G., Türkmen, D. ve Arslantaş, H. A. (2021). Baby Boomers, X, Y, Z kuşaklarının sosyal medya kullanım düzeyleri ve tercihleri. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1 (51) , 253-278.
- Altuntuğ, N. (2012). Kuşaktan kuşağa tüketim olgusu ve geleceğin tüketici profili. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4 (1) , s.203- 212.
- Aydın, G ve Karabulut, S. (2022). Y ve Z kuşağının sosyal medya kullanımlarında birbirlerine bakış açısı üzerine bir inceleme. *4th International CEO Communication, Economics, Organization & Social Sciences Congress*. India: NCM Publishing House.
- Babacan, M. E. (2014). Sosyal medya sonrası yeni toplumsal hareketler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1) , 135-160.
- Bayhan, V. (2014). Yeni toplumsal hareketler ve Gezi Parkı direnişi . *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1) , 23-58.
- Berkup, S. B. (2014). Working with generations X and Y in generation Z period: Management of different generations in business life. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5 (19), 218-229.
- Castells, M. (2005). Ağ toplumunun yükselişi, enformasyon çağı: ekonomi, toplum, kültür. (E. Kılıç, çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2012). Networks of outrage and hope : social movements in the internet age. Cambridge: Polity Press.
- Csobanka, Z. E. (2016). The Z generation. *Acta Educationis Generalis*, 63-76.
- Çağlar, N. ve Asıgbulmuş, H., (2017). X ve Y kuşaklarının siyasal davranışında sosyal medyanın etkisi, Gaziosmanpaşa ilçesinde bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (29), 85-112.
- Demir Askeroğlu, E. ve Ersöz Karakulakoğlu, S. (2019). Geleneksel medyadan yeni medyaya geçiş sürecinde değişen gazetecilik ‘Yurttaş Gazeteciliği’: kuşaklar üzerine bir araştırma. *Gümüştane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7 (1) , 508-536 .
- Deniz, L. ve Tutgun-ünal, A. (2019). Sosyal medya çağında kuşakların sosyal medya kullanımı ve değerlerine yönelik bir dizi ölçek geliştirme çalışması . *OPUS International Journal of Society Researches*, 11 (18) , 1025-1057 .
- Dijk, J. V. (2006). The Network Society. (2nd Edition). California: SAGE Publications.
- Dündar, L. (2018). Yeni medya ve siyasal katılım: 15 Temmuz örneği . *Gazi Akademik Bakış*, 11 (22) , 101-115.
- Eriş, V. ve Akıncı, A. (2019). 21. yüzyıl demokrasilerinde siyasal katılım: Türkiye örneği. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 35-55.
- Gencer, M. (2021). Risk toplumu bağlamında yurttaş gazeteciliği ve korku kültürünün yayılması. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* , 9 (27) , 55-66.
- Gencer, M. (2022). Sosyal medyayla birlikte değişen aile ilişkileri. *Sosyal Medya ve Sosyal Kurumlar* içinde. (s. 123-139). Ankara: Tezkire Yayınları.
- Gerbaudo, P. (2012). Tweets and the streets: social media and contemporary activism. London: Pluto Press.
- Hafizoğlu, Y. (2021). Z kuşağı seçmen davranışları. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4 (2), 141-164 .
- Kalaycıoğlu, E. (1983). Karşılaştırmalı siyasal katılma siyasal eylemin kökenleri üzerine bir inceleme. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBF Yayınları.
- Kaplan, A.M. ve Haenlein, M. (2010) Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53, 59-68.

- Koçak, H. (2011). Kablosuz iletişim ve internet teknolojilerindeki yeniliklerin toplumsal yaşama katkıları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153 (153), 37-48.
- Kutlu, A. (2018). Dönüşen medya çağında siyasal katılım: İstanbul'da yaşayan 18-22 yaş seçmen örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3), 90-106.
- Köseoğlu, Y. ve Al, H. (2013). Bir siyasal propaganda aracı olarak sosyal medya. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (3), 103-125.
- Metin, O. (2016). Sosyal medyanın siyasal toplumsallaşmaya etkileri: bir alan araştırması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 221-267.
- Metin, O. (2021). Sosyal medya ve siyasal toplumsallaşma. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Mannheim, K. (2018). Bilgi sosyolojisi. (M. Yalçınkaya, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Maclean, F., Jones, D., Carin-Levy, G. ve Hunter, H. (2013). Understanding Twitter. *British Journal of Occupational Therapy*. 76, 295-298.
- McLuhan, M. ve Powers, B.R. (1989). The Global Village: transformations in World life and media in the 21st century. New York: Oxford University Press.
- Odabaşı, H. F. , Mısırlı, Ö. , Günüş, S. , Timar, Z. Ş. , Ersoy, M., Som, S., Dönmez, F. İ. , Akçay, T. ve Erol, O. (2012). Eğitim için yeni bir ortam: Twitter. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(1), 89-103 .
- Özen H (2015). Meydan hareketleri ve 'Eski' ve 'Yeni' toplumsal hareketler. *Mülkiye Dergisi*, 39(2), 11-40.
- Turhan, D. G. (2017). Dijital aktivizm. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 26-44.
- Tütünsatar, A. ve Okcu, M. (2020). Sosyal medya siyasal katılım ilişkisi: uygulamalar ve olaylar üzerinden değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), 66-93.
- Twenge, J. M. (2017). iGen: Why today's super-connected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy and completely unprepared for adulthood and what that means for the rest of us. New York: Atria Books.
- Wearesocial.com (2022). Digital 2022 Global Overview Report. (01.02.2023 tarihinde erişildi)
- Varlık, F. ve Erendag Sumer, F. (2022). Sosyal medyanın siyasal katılım davranışı üzerine etkisi: X, Y ve Z kuşakları üzerine bir inceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(2), 984-1018.
- Zafer, C. (2021). Sosyal medya ve toplum. İstanbul: Literatür Yayınları.

SİYASİ PARTİLERİN Z KUŞAĞINA YÖNELİK SÖYLEMLERİ: Z KUŞAĞI ÜZERİNDEN YAPILAN SİYASETİN ANALİZİ

Zeynep DİLEKLİ KARATAY¹

Giriş

Sosyal bilimlerde özellikle de sosyolojide kuşaklar, son zamanlarda gündeme sıkça gelmeye başlayan konular arasında yer almaktadır. Kuşaklar yaşam farklılıkları ve yaş faktörü itibarıyla yaklaşık 20-25 yıllık dönemlerle ele alınan toplumsal hareketlerdir. Mevcut literatürde Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X, Y ve Z Kuşağı olmak üzere beş temel kuşak yer almaktadır. Bunların yanı sıra yeni yeni ele alınmaya başlayan Alfa kuşağı da bulunmaktadır.

Kuşak bireyleri yaşadıkları dönemin ve toplumun olaylarından etkilenen, benzer tutum ve davranışlar geliştiren ortak kimliklere sahiptir. Örneğin savaşlar, doğal afetler, ekonomik krizler, kıtlıklar, kuraklık gibi çevresel, doğal ve toplumsal krizler kuşakların düşünce ve yaşam biçimleri üzerinde oldukça etkilidir.

Sessiz kuşak 1925-1945 yılları arasında doğanları kapsamaktadır. Bu kuşak bireyleri, I. ve II. Dünya savaşları ve 1929 ekonomik krizi gibi büyük toplumsal çaplı olaylara şahitlik etmişlerdir. Dolayısıyla bu kuşak bireyleri kendisinde sonraki kuşaklara oranla daha içine kapanık, otoriteye saygılı, uysal kişilerden oluşmaktadır. Bu kuşak bireyleri savaşlar sebebiyle bazı yakınlarını kaybettikleri için aile yaşantısına önem veren kişilik özelliklerine sahiptir. Kendi istek ve arzularını arka planda tutan bu kuşağın bireyleri, toplumsal olaylara karşı sessiz olması ve otoriteye itaat eden bir yapıda oldukları için Sessiz kuşak adlandırmasını almıştır. Bu kuşak bireyleri bir şeyleri kaybetmekten korktukları için işlerinde ve kararlarında oldukça ciddidirler.

¹ Doktorant, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, zeynepdilekli3@gmail.com, ORC ID: 0000-0002-9056-7283.

Bebek Patlaması kuşağı 1946-1964 yılları arasında doğan bireyleri kapsamaktadır. Sessiz kuşak döneminde yaşanan savaşlar ve krizler dünya genelinde nüfusu ciddi bir oranda düşürmüştür. Hem ölüm oranlarının artması hem de doğum oranlarının azalmasının önüne geçilebilmesi için nüfus politikalarına ağırlık verilmiştir ve dünya genelinde yaklaşık bir milyar bebek dünyaya gelmiştir. Bu nedenle bu kuşağa Bebek Patlaması kuşağı denilmiştir. Sessiz kuşağın çocukları olan bu kuşak bireyleri ebeveynlerine oranla görece daha rahat bir ortamda oldukları için tüketici kimlikleri ağır basmıştır. Bebek Patlaması kuşağı bireyleri oldukça çalışkan, iş sadakatleri yüksek, çalışmayı seven ve ebeveynlerinin aksine toplumsal konularda susmayı değil konuşmayı tercih etmektedirler.

1965-1978 yılları arasında doğan X kuşağı kuşak sıralamasında üçüncü kuşak olarak kabul edilmektedir. X Kuşağı bireylerinin kendisinden önceki iki kuşaktan ayrılan en önemli yönlerinden biri teknolojik gelişmeleri takip etmeleridir. Bu kuşak bireylerinin rekabetçi yönü ağır basmaktadır ve yaşamak için çalışmalarını gerektiğinin inancıyla hareket etmektedirler. Bebek Patlaması kuşağı Sessiz kuşağa nazaran, X kuşağı ise Bebek Patlaması kuşağına nazaran daha rahat ve refah bir ortamda yaşamışlardır. Sanat, teknoloji gibi alanlar aracılığıyla ailelerinin yanı sıra arkadaşlık ilişkilerine daha çok önem vermişlerdir. Dolayısıyla bu kuşak bireyleri farklı etnik ve dini gruptan olan insanları tanıma fırsatını daha kolay elde etmiş ve bu insanlarla ilişkiler geliştirmişlerdir. X Kuşağı ile birlikte kadınlar kamusal alanlarda daha görünür olmaya başlamıştır. Dolayısıyla kadın-erkek rollerindeki değişimler de yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. X Kuşağı bireyleri herhangi bir sorun karşısında irade gösterip sorunu kendi başına halletmeye çalışmaktadır ve kendilerine güvenleri de oldukça yüksektir.

1979-1995 yılları arasında doğanları kapsayan Y kuşağı bireyleri özellikle her şeyi sorgulayıcı kimlikleriyle ön plana çıkmaktadır. Y kuşağı bireyleri kendisinden önceki kuşaklara oranla çok daha iyi bir eğitim almış ve teknolojiyle daha fazla içli dışlı olmaya başlamışlardır. Bu kuşak bireyleri hem sokaklarda rahat bir şekilde oyunlar oynayarak hem de teknolojik araç ve yeniliklerle tanışarak büyüme imkânı bulmuşlardır. Her şeyi sorgulayıcı özelliği dolayısıyla bu kuşak otoriteye karşı gelmekten de çekinmeyen, kolay kolay tatmin olmayan ve girişimci özelliğiyle de bilinmektedir. Y kuşağı bireyleri kitlesel olan şeylerden ziyade bireysel olanı tercih etmektedirler ve bir şeylerin hemen olmasını arzulamaktadırlar. Belirli bir hiyerarşide çalışmayı sevmeyen bu kuşak bireyleri, iş hayatına girer girmez kendi işinde patron olmak isteyen

ve para harcamayı sevmektedirler. X ve Z kuşağı arasında olan bir kuşaktır. Y kuşağı, iletişim ve medya teknolojilerini ve dijital teknolojiyi yoğun bir şekilde kullanan bir kuşaktır. Yine diğer kuşaklardan farklı olarak Y kuşağı bireyleri akranlarının düşünce ve görüşlerini oldukça önemsemektedirler. Y kuşağının ister sıradaki ister işindeki ister gündelik hayattaki akranları herhangi bir şeyi onaylamadığı takdirde Y kuşağı bireyinin kendisi de o şeyi tercih etmemektedirler.

Bir diğer teknolojik kuşak ve Y kuşağına oranla teknolojiye daha bağımlı olan kuşak ise Z kuşağıdır. 1996-2010 yılları arasında doğanları kapsayan Z kuşağı, teknoloji, sosyal medya gibi olgulara bağımlılıklarından dolayı internet kuşağı olarak da adlandırılmaktadır. Z kuşağı bireyleri özellikle de (Y kuşağı da öyle) popüler kültürün etkisinde olan bir diğer kuşaktır. Bu nedenle çabuk tüketmeyi seven ve her zaman en iyisine en yenisine ulaşmak isteyen bir kuşaktır.

Son olarak 2010-2020 yılları arasında doğanları kapsayan Alfa kuşağı, literatürde yeni yeni yer edinmeye başlamıştır. Yeni bir kuşak olması ve kuşak bireylerinin yaşları itibarıyla küçük olmalarından dolayı Alfa kuşağı ile ilgili henüz yeterli düzeyde çalışma yapılamamıştır ve dolayısıyla yeterli düzeyde bilgi de bulunmamaktadır. Fakat Alfa kuşağı tamamen teknolojik bir kuşak olarak değerlendirilmektedir.

Kuşak sosyolojisi bağlamında Z kuşağının siyasi parti söylemlerinde nasıl yer edindiğini, Z kuşağı üzerinden yapılan siyaseti analiz etme gayretinde olan bu çalışmanın, kuşak sosyolojisi ve siyaset sosyolojisi bağlamında oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmada Z kuşağının özelliklerine kısaca değinildikten sonra siyasi partilerin Z kuşağına yönelik söylemlerine yer verilmiş ve son olarak partilerin açıklamalarından hareketle Z kuşağı üzerinden yapılan siyaset değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Siyasi Partilerin Z Kuşağına Yönelik Söylemleri

Z kuşağı yukarıda da ifade edildiği gibi 1996-2010 yılları arasında doğan bireyleri kapsamaktadır. Günümüz gençliğinin büyük bir çoğunluğu bu kuşak bireylerinden oluşmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren eğitim almaya başlamış olan bu kuşak bireylerinin daha hızlı zihinsel gelişim sağladıkları ve bireyciliklerinin daha fazla olduğu kabul edilmektedirler (Taş, Demirdöğmez ve Küçükkoğlu, 2017, s.1036). Teknolojik bir çağda dünyaya gelen bu kuşağı bireyleri, dijital çağın çocukları olarak kabul edilmektedir. Savaş ve Karataş'a (2019, s. 230) göre "teknoloji bir dil olarak kabul edilirse, Z kuşağı öğrencilerinin ana dili teknoloji dili sayılabilir çünkü onlar bu dilin içerisine

doğmuşlardır.” Saruhan ve Yıldız’a (2014, s.7) göre ise bu kuşağın bireyleri için internetsiz bir hayat mümkün değildir ve bu kuşak bireyleri aslında küresel dünya vatandaşı olan internet çocuklarıdır. Teknolojiyle içli dışlı olmalarından dolayı yeniliğe açık olan bu kuşak; klasik ve geleneklere karşı da tenkitçi bir şekilde yaklaşan bir kuşak olmuştur (Duman, 2019, s. 209).

Z kuşağı neredeyse bütün hayatını ve ilişkilerini sosyal medya üzerinden şekillendirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle ortaya çıkan her yeni sosyal medya kanallarından, sanal ortamdaki arkadaşlıklardan ve teknolojik yeniliklerden de oldukça etkilenmektedir. Z kuşağı bireyleri de Y kuşağı bireylerinde olduğu gibi hatta belki de onlardan daha fazla akran ilişkilerine önem vermektedirler. Ailelerinin yanı sıra akranları da onlar için önemlidir. Dolayısıyla Z kuşağının kararlarında sosyal medya ve akranların etkisinin büyük olacağı öngörülmektedir (Küçük ve Toklu, 2020, s. 4550).

Z kuşağı bireyleri ülkemizde çeşitli siyasi ve toplumsal olaylara da tanıklık etmiştir. Örneğin 2013 yılındaki Gezi Parkı Olayları ve 2016 yılındaki 15 Temmuz darbe girişimi, çeşitli illerde yaşanan depremler, sel ve çığ felaketleri, Covid-19 gibi küresel düzeydeki hastalıklara denk gelen bir kuşak olmuştur. Bu kuşak bireyleri yaşanan siyasi veya toplumsal olaylara karşı tepkisini göstermek istemişse de bunu sosyal medya aracılığıyla yapmıştır/ yapmaktadır. X ve Y kuşaklarında olduğu gibi duvarlar değil, sosyal mecralara yazılar yazmakta ve fikirlerini paylaşabilmektedir. Bu yönleriyle Z kuşağının apolitik olup olmadığına yönelik çeşitli tartışmalar da yapılmaktadır. Örneğin Küçükşabanoğlu (2021, s. 45), ülkemizdeki gençlerim daha doğrusu Z kuşağının politik olduğunu savunmaktadır. Türkiye’deki seçime katılma oranlarını dikkate alarak Küçükşabanoğlu, katılım oranının yüksek olmasında gençlerin payının göz ardı edilmemesi gerektiğinin de altını çizmiştir.

Özellikle Z Kuşağı günümüzde genç kesimin büyük çoğunluğunu oluşturduğu için popülerliği artan ve önemsenen kuşakların başında gelmektedir. Siyasi partiler başta olmak üzere, reklam verenler ve şirketlerin odağında yer alan bir kuşaktır. Siyasi partiler oylarındaki artışı sağlayabilmek, şirketler yeni çalışanları olabilecek bu kuşak bireyleriyle nasıl iletişim kurulması gerektiğini çözümlenebilmek, tüketiciler Z kuşağının zevk ve tercihlerine yönelik ürün ve hizmetler sunabilmek gibi çeşitli amaçlarla bu kuşağa yoğunlaşmış durumdadır. Sosyal medyayı oldukça aktif kullanan bir kuşak olduğu için Z kuşağına yönelik adımlar genellikle sosyal medya aracılığıyla atılmaktadır.

Z kuşağı özellikle siyasi partiler tarafından oldukça önemsenen bir kuşak olmuştur. Siyasi partiler sosyal medya başta olmak üzere çeşitli kanallar

üzerinden bu kuşak bireyelerine çeşitli mesajlar vermekte ve bu şekilde gönüllerini kazanmaya çalışmaktadırlar. Çünkü diğer kanalların yanı sıra sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanan siyasetçiler bu şekilde hem takipçilerini bilgilendirmekte hem de propagandalarını rahatlıkla yapabilmektedirler (Metin, 2016, s.234). Örneğin Gelecek Partisi Genel Başkanı Davutoğlu, son zamanlarda gençlerin çokça vakit harcadıkları Tik Tok uygulamasında içerikler paylaşarak gençlerin olduğu her yerde kendilerinin de olacaklarının mesajını vermiştir. Yine Türkiye Değişim Partisi Genel Başkanı Mustafa Sarıgül de benzer şekilde Z kuşağı gençlerine ulaşabilmek için Tik Tok uygulamasında çeşitli içerikler paylaşmıştır. Partiler özelinde siyasetçiler bu şekilde Z kuşağına ulaşmaya çalışmaktadırlar ve Z kuşağına yönelik söylemlerde bulunarak bu kuşak üzerinden siyaset yapmaktadırlar. Buradaki temel amaç ise Z kuşağının yaşam dünyasını anlamaya çalışarak, arzu ve talepleri doğrultusunda çözümler üretmektir. Çünkü genç nüfusunun büyük bir çoğunluğunun bu kuşaktan olması ve 2023 seçimleri itibariyle yaklaşık 7 milyon Z kuşağının ilk defa oy kullanabilecek olması siyasi partilerin Z kuşağının taleplerini dinlemeye, sorunlarını çözerek gönüllerini kazanabilme yarışına itmiştir. Bu sadece ülkemiz özgü bir durum değildir, hemen hemen bütün ülkelerde siyasi partiler, genelde halkın özelde ise kuşakların taleplerini göz önünde bulundurarak çeşitli politik adımlar atmaya çalışmaktadır. Bu bölüm için çeşitli haber ve internet siteleri taranarak partilerin Z kuşağına yönelik söylemlerine ulaşılmıştır. Birçok söylem olmakla birlikte çalışmada sadece önemli olduğu düşünülenlere yer verilmiştir. Z kuşağı gençlerine yönelik geliştirilen söylemler sırasıyla şöyledir;

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ve bazı AK Partili siyasetçilerin Z kuşağına yönelik çeşitli açıklamaları olmuştur. Yapılan açıklamaların bir kısmı aşağıdaki gibi olmuştur.

Şu anda karşımda duran ekip gibi on binlerce, yüz binlerce milyonlarca kendisine ve ülkesine inanan, araştıran geliştiren, üreten gençlere sahip oldukça bu hedefler yalnızca bir adım ötemizdedir. Büyük ve güçlü Türkiye'yi sizler gibi büyük hayaller kuran, hayallerini hedefe dönüştüren azimle cesaretle, gayretle çalışarak başaran gençlerle bunu inşa edeceğiz. Diyorlar ya 'Z' Kuşağı işte bu da 'Z' kuşağı. Sağda solda aramaya gerek yok burada. Bizim de görevimiz bu ülke için kurduğunuz her hayalde, geliştirdiğiniz her projede, girişimde biz yanınızdayız. Biz sizinle beraberiz. Hiç merak etmeyin. Sizi asla yalnız bırakmadık, bırakmayacağız. Unutmayın ki en büyük işler, henüz gerçekleşmemiş olanlardır. Ne diyoruz oku, düşün uygula ve neticelendir. Sizlere güveniyoruz. Tayyip Erdoğan olarak bu can bu bedende olduğu müddetçe daima yanınızda olacağımı, yoldaşınız olacağımı, kardeşiniz olacağımı, bir kez daha ifade etmek istiyorum ("Erdoğan'dan Z kuşağı", 2021).

Şimdi ne diyorlar. X kuşağı, Z Kuşağı, Y Kuşağı bütün bunlara karşı hepsi güzel de. Biz de şimdi ne diyoruz Teknofest Kuşağı. Gerçekten akıl, zekâ bütün bunlarla beraber artık uzaya oynayan bir gençlik. Uzaya yatırım yapan bir gençlik yetiştirmenin inşallah bunu gayreti içerisindeyiz. Bu konuda Teknofest Kuşağı Türkiye’de çok ciddi rağbet görmeye başladı. Onlarla iftihar ediyoruz. Yatırımlarımız onun üzerine yapıyoruz (“Erdoğan’dan Z kuşağı”, 2022).

Günümüzde özellikle dijital teknolojiler hayatın her alanında vazgeçilmez bir ihtiyaç olarak görülmekte ve kullanılmaktadır. Bu teknolojileri etkin ve karışık bir şekilde kullanan kuşak ise Z kuşağıdır (Taş, Demirdöğmez ve Küçükkoğlu, 2017, s.1031). Örneğin sosyalleşme, kendini geliştirme, eğlenme gibi bütün pratiklerini teknoloji aracılığıyla rahatlıkla ve isteyerek yapabilmektedirler. Küçükşabanoglu (2021, s.19) Z kuşağı için teknolojinin ne kadar önemli olduğunu “ne yaparsan yap teknolojiyle yap” sözüyle açıklamaktadır. Çünkü Z kuşağı dijital bir çağda dünyaya gelmiştir ve teknolojiyle iç içe yaşamaktadır. Bundan dolayı da Z kuşağına internet kuşağı, online kuşak da denilmektedir (Yücebalkan ve Aksu, 2018, s.475). Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Z kuşağına Teknofest kuşağı demesinin temel nedeni de Z kuşağının teknolojik bir kuşak olmasından kaynaklanmaktadır. Yine Cumhurbaşkanı Erdoğan,

Bu karşımdaki gençlik İstiklal Marşında ismi geçen gençliktir. Asla sönmeyecek gençliktir. Bu gençlik, Allah vergisi zekasıyla enginlere sığmayacak gençliktir. Cumhuriyetimizin Türkiye Yüzyılı’nın başladığını görmek isteyen gelsin bu gençliğe baksın. Rabbime dava ve mücadele bayrağımı böyle bir gençliğe bırakma şansı verdiği için hamdediyorum. Sevgili gençler tüm ömrünü ülkesine davasına hizmetine adanmış bir büyüğünüz olarak burada sizlerle birlikteyim. Yaşımız kaç olursa olsun gençlik yıllarının azmi ve kararlılığıyla ülkemize hizmet ettik ediyoruz. Son dönemde birileri kuşakları harflerle etiketleyerek bizimle gençlerimizin arasını açmaya çalışıyor. Sokak röportajları, medya üzerinden akıllarınca operasyon düzenliyorlar. Birileri sosyal mecralarda kendilerini gaza getirirken, biz gençlerimizle yüz yüze, göz göze, diz dize, el ele, gönül gönüle Türkiye Yüzyılı’na yürüyoruz. Gençlerimizle aramıza bugüne kadar kimseyi sokmadık. Bundan sonra da hiç kimsenin aramıza girmesine izin vermeyeceğiz. 3,3 milyon öğrencimizin 26 milyar lirayı bulan kredi ödemesi endeks borcunu sildik. Geçen yıl yaptığımız düzenlemeyle üniversite eğitimini bırakmak zorunda kalan 4 milyon 242 bin vatandaşımıza yeniden okullarına dönme imkânı sağladık. Kat sayı adaletsizliğine son verdik. Kızlarımıza uygulanan, haksızlığın ötesinde bir hakaret olarak gördüğümüz başörtüsü yasağını biz kaldırdık. Gençler Türkiye Yüzyılı’nın inşasına hazır mıyız? 2023’de AK Parti’yi bir kez daha zirve çıkarmaya hazır mıyız?” (“Erdoğan’dan Z kuşağı”, 2023).

söylemlerinde bulunarak gençlerle birlikte yol almak istediklerini ve gençlerin sorunlarının çözümü noktasında hareket ettiklerini çeşitli örneklerle açıklayarak gençlerin öneminden bahsetmiştir. Yeniden güçlü Türkiye’yi kuracak olan kadroların yürekli, dünyayı tanıyan, fedakârlık sahibi gençler olacağını ifade eden AK Parti Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş,

Türkiye’de bir müddettir gençlik faaliyetleri üzerinden AK Parti’ye karşı sanki gençlerin ilgisi AK Parti’den azalıyor gibi bir algı oluşturulmaya çalışılıyor. Özellikle Cumhuriyet Halk Partisi’nin düzenlediği Ankara’dan İstanbul’a yürüyüşüyle başlayan, bundan 2-2,5 sene evvel, o süreçle birlikte bir tartışma gündeme getirildi. Gençlerin durumu, arkasından eş zamanlı olarak Z kuşağı tartışması gündeme geldi. Bu anlamda Z kuşağının sanki AK Parti’ye olan ilgisi, alakası azalıyor gibi bir anlayış gündeme getirilmeye çalışıldı. Z Kuşağı tartışmaları üzerinden bir algı operasyonu sürdürülmeye çalışılıyor. Yapılan bütün anketlerde Z kuşağı olarak tanımlanan kuşakta yani en genç kuşakta AK Parti açık ara birinci partidir. Dolayısıyla gençlerin ilgisi, alakası, desteği AK Parti’ye karşı devam etmektedir. Bunu daha nasıl artırırız? Bu toplantıların, faaliyetlerimizi gözden geçirmemizin temel sebebi budur. Motivasyonumuzu artırmak, gençlerimizle çok daha güzel ilişkiler içinde olmak, onların taleplerini siyasete taşımak, beklentilerini karşılamaya gayret etmek, siyasi kadrolarımızla başta Cumhurbaşkanımız olmak üzere gençlerimizi buluşturmak, bire bir bu temaslarda ortaya çıkacak pozitif enerjinin ve olumlu sinerjinin Türk siyasetine katkıda bulunmasını temin etmek. Sadece AK Parti için demiyorum. Bunun Türk siyasetine de katkısı olacaktır. Dolayısıyla gençlik çalışmalarına başından itibaren çok önem vermiş bir partiyiz (“Numan Kurtulmuş’tan Z”, 2021) ifadelerini kullanmıştır.

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Hamza Dağ ise “gençlerle yaptığımız bütün araştırmalarda birinci parti olan AK Parti’dir” (“AK Partili Dağ’dan”, 2021) ifadelerini kullanarak kuşak ayrımı üzerinden siyaset yapmanın doğru olmadığını ve nesiller arası farklılığın olacağını fakat toplumsal herhangi bir sorunun yaşlısından gencine bütün kesimi etkilediğini belirterek buna göre toplumsal sorunların çözümüne odaklanmak gerektiğini belirtmiştir.

AK Parti Afyonkarahisar Milletvekili Veysel Eroğlu ise “Z kuşağı yoktur, Asım’ın Nesli vardır. Onlar da AK Parti’ye yoğun bir şekilde katılıyorlar” (“AK Partili Veysel”, 2021) ifadelerini kullanmıştır.

Bir başka siyasi parti olan MHP’nin de Z kuşağına yönelik açıklamaları, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli,

Biz kuşakları X, Y, Z kategorisiyle ele almıyor, bu şekilde analiz etmiyoruz. Çünkü bu ayrımın alfabenin diğer harflerine kadar ulaşacağını, buradan da bir sonuç çıkmayacağını düşünüyoruz. Milleti bir görüyor, adına Türk milleti

diyoruz. Gençliği bir değerlendiriyor, müstesna unvanına Türk gençliği diyoruz. Yaratılan her insan bizim için hürmete layıktır. Ve hepsi Cenabı Allah'ın eşsiz bir emanetidir. Geleceğimizden tasarruf yapamayacağımıza göre, gençlikten taviz vermemiz, onlara kulak tıkamamız, onları hayatın kaotik şartlarında sahipsiz bırakmamız kuşku yok ki söz konusu olamayacaktır. Düşüncesi, siyasi ve ideolojik aidiyeti ne olursa olsun, evvel emirde söylemek isterim ki Türk gençliği bizim has bahçemiz, parlak yüzümüz, muazzam hazinemizdir. “Diri umutlarımızı Türk gençliğiyle örtüştürdük. Onlar sayesinde milli hedeflerimizin daha yükseklere çıkarılması hatta ulaşılmaması için bu zaman diliminde, cari imkanlarımız nispetinde üzerimize düşen görevleri yerine getirmenin heyecanıyla dolduk. Genç kardeşlerimin üzerinde hesap yapan çakal suretlerini görüyor, emellerini yakından tanıyor ve takip ediyoruz. Sevgili gençler, hiçbirinizi kaybedemeyiz. Hiçbirinizin hayatını tesadüflerin akıntısına teslim edemeyiz. Öfkeniz olabilir, kızgınlığınız olabilir, kızdıklarınız olabilir, tepkileriniz sivri olabilir, itirazlarınız sinirli olabilir, fakat sizler bizim için, milletimiz için, istikbal ve istiklal haklarımız için paha biçilemez öneme sahipsiniz. Analarınız, sizleri ne zorluklarla büyüttü, mutlaka biliyorsunuz. Babalarınız, yemedi yedirdi, içmedi içirdi, giymedi giydirdi, en iyi sizler farkındasınız. Kıt kanaat imkanlarla okuduğunuz okulları bitirmenin gayesindesiniz, belki bir sevdiğiniz var açılmıyorsunuz, bir işim olsun diyorsunuz, bir yuva kurmanın telaşındasınız, hayatınızı kurtarmanın çabasındasınız. Bunların hepsi helali hakkınız olan makul ve mantıklı insani hallerdir. Biz de bu çağlardan geçtik, ne yaşamışsanız benzerlerini az çok yaşadık. Bir anlık öfkeyle bir ömrü heba etmeyin. Direnmeyi zalimlere, Türkiye düşmanlarına karşı yapın. Analarınızın gözyaşlarını akıtmayın. Babalarınızın ahını almayın. Terör örgütlerinin istismarlarına aldanmayın. Siz Türk gençliğisiniz, siz geleceğin büyük Türk milletinin, büyük Türkiye'sinin siyasetçileri, milletvekilleri, devlet adamları, iş adamları, akademisyenleri, bürokratları, esnafları, girişimcileri, dahası anneleri ve babalarısınız. Gelin, yanlış bir tercihin içinde olan varsa dönsün. Gönül gözüyle gelişmeleri izlesin, gençlik üzerinde kumar oynayanları görsün. Kavgayı çağırana değil, kitap okumaya çağırana koşsun. Deyeceğiniz ne varsa söyleyin çözelim ama üniversite kapılarında terör örgütlerinin doldurmasına gelmeyin, buna müsaade etmeyin. Sizin yeriniz kapı değil, içeridir, amfilerdir, hocalarımızın dizinin dibi, analarınızın hayır dualarıdır. (“Bahçeli: Biz kuşakları”, 2021) ifadelerini kullanmıştır.

Ülkemizde gençlerle ilgili yapılan çalışmalarda gençlerin en önemli sorunu olarak işsizlik, kariyer, istihdam ön plana çıkmaktadır (İnce vd., 2022, 32). Bu sorunun, eğitim düzeyi, gençlere yönelik istihdam politikalarının yetersizliği, genç nüfusunun fazla olması gibi çeşitli nedenleri bulunmaktadır (Can vd., 2016). Siyasi partiler gençlerin sorunları üzerinden söylemler üretmekte ve vaatler vermektedir. Gençlerin sorunlarının ele alınmasının en temel sebebi ise gençlerden ve sorunlarından haberdar olduğunun izleniminin verilmek istenmesidir. Çünkü bir anlamıyla siyaset ikna etme sanatıdır ve ikna etmenin

en etkili yolu ise mevcut kesimin sorunlarının farkında olduğunun söylemler ve eylemler ile ispatlanmasıdır. Çalışmadaki çeşitli siyasi partilerin söylemleri incelendiğinde hemen hemen her siyasi partinin gençlerin aynı veya farklı sorunlarını ele alarak gençlere ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir. Bahçeli'nin yukarıdaki açıklaması da bunun örneklerinden biridir.

Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı Genel Başkanı Ahmet Yiğit Yıldırım, Z kuşağı yoktur, 19 Mayıs şuuru taşıyan Türk Gençliği vardır değerlendirmelerinde bulunarak

Türk gençliği ise gelecek ümidi, gelecek iradesi, geleceğin gerçeğidir. Liderimiz Sayın Devlet Bahçeli Beyefendi'nin dediği gibi biz kuşakları X, Y, Z kategorisiyle ele almıyor, bu şekilde analiz etmiyoruz. Çünkü bu ayırımın alfabenin diğer harflerine kadar ulaşacağını, buradan da bir sonuç çıkmayacağını düşünüyoruz. Milleti bir görüyor, adına Türk milleti diyoruz. Gençliği bir değerlendiriyor, müstesna unvanına Türk gençliği diyoruz (“Ülkü Ocakları Genel”, 2022) açıklamalarında bulunmuştur.

Gazeteci yazar Osman Diyadin,

MHP'nin yükselişe geçmesinde hiç şüphesiz, Bilge lider Devlet Bahçeli'nin yanında evladı gibi duruş gösterip Türk Gençliğini tıpkı efsane günlerde olduğu gibi Ülkü Ocakları bayrağı altında MHP'de buluşturan Ahmet Yiğit Yıldırım'ın büyük payı var. MHP'nin yükselişinde büyük rol oynayan Devlet Beyin Bozkurtu Ahmet Yiğit Yıldırım, muhalif cenahın Z Kuşağı teorisini ters yüz etti. Gelmekte olan Z kuşağı değil Bozkurt kuşağıdır (“Osman Diyadin: Gelmekte”, 2022) ifadelerini kullanmıştır.

AK Parti ve MHP, söylemlerinde Z kuşağı gençlerine önem verdiklerini ancak kuşakların X, Y, Z şeklinde adlandırılmasına da sıcak bakmadıklarının altını da çizerek, Teknofest kuşağı, Asım'ın Nesli, Bozkurt kuşağı, Türk Gençliği gibi kendi parti misyon ve vizyonlarına uygun olan çeşitli adlandırmalar yapmışlardır.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Z kuşağı Atatürk'ü anıyor programında gençlerine seslendiği konuşmasında,

Türkiye açısından ve dünya siyaset tarihi açısından sizin önemli bir rolünüz var. İlk kez dünya tarihinde seçimle bir otoriter yönetimi göndereceğiz. Türkiye'deki gençler sandığa giderek, otoriter yönetim istemiyoruz, demokratik bir yönetim istiyoruz, düşüncelerimiz özgürce açıklamak istiyoruz, yapılan hataları rahat dillendirmek istiyoruz, yöneticileri özgürce eleştirebileceğim ortamı yaratmak istiyorum ve sandığa gideceğim, kendi ülkemde demokrasi istiyorum diyeceksiniz. 6 milyon 300 bin genç, Türkiye'nin kaderini değiştirecek. Sizin önümüzdeki seçimlerde dünya siyaset tarihine böyle bir armağanı verme olanağımız var (“Kemal Kılıçdaroğlu, Z”, 2021) ifadelerine yer vermiştir.

Z kuşağı gençleriyle bir araya gelen ve gençlerin sorularını yanıtlayarak düşüncelerini aktaran Kılıçdaroğlu,

Biz gerçek anlamda demokrasi istiyorsak üniversiteler üzerindeki baskıyı kaldırmamız gerekiyor. Benim şahsi görüşüm, partimin görüşü de böyle, üniversiteler bilim yuvaları. Üniversitelerde düşünceye sınırlama getirilmez. Üniversitelerde her türlü düşünce, beğenim ya da beğenmeyelim, özgürce tartışılabilir, böyle bir özgürlük ortamı oluşmalıdır. Gençler, inandıkları bir partiye çok sayıda üye olur ve üye olduktan sonra ön seçim isterlerse gençler, ön seçimde kendi adaylarını belirleyebilirler. Cinsiyet kotasında kadın veya erkek kimi istiyorlarsa onu siyasetin üst tabakalarına taşıyabilirler. Buna biraz zorluyorum gençleri. Artı, şöyle bir avantajı daha var gençlerin, önümüzdeki seçimlerde 6 milyon 300 bin genç, ilk kez sandığa gidecek. Müthiş bir oran bu. Demokrasi, Türkiye'nin büyümesini isteyen, siyasetin etik değerler üstünde büyümesi, gelişmesini isteyen, Türkiye'nin içinde bulunduğu bu karabasan tablodan çıkmasını isteyen gençler için olağanüstü bir fırsat. Dolayısıyla önümüzdeki seçimlerde 6 milyon 300 bin genç, sandığa gidip nasıl bir Türkiye istediğini göstermeli. Ben inanıyorum, gençler yapacak bunu (Kılıçdaroğlu, Z kuşağının sorularını”, 2021) açıklamalarında bulunmuştur.

Gençlerin üniversitelerde ifade özgürlüğüne yönelik yapılmış bazı araştırmalarda gençlerin ifade özgürlüğüne yönelik sıkıntılar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın (2012, 20) yaptığı “üniversite öğrencilerinin ifade ve örgütlenme özgürlüğü” adlı çalışmada üniversiteli gençlerin personellerden üniversite yönetimine kadar seslerini duyurmanın çeşitli zorluklarının olduğunu ifade ettikleri belirtilmiştir. Diğer siyasi partilerin farklı sorunları ele alması gibi Kılıçdaroğlu da gençlerin böyle bir sorun yaşadıklarının farkında olduklarını gençlere aktararak gençlerle ilgili oldukları mesajını vermeye çalışmıştır.

Bir başka konuşmasında Kılıçdaroğlu,

Özellikle gençlerimiz 2023'te sandığa gidecekler 6 milyon 300 bin genç ilk kez oy kullanacak. Ve bunlar sandığa gidecekler ve bu ülkeye gerçek anlamda oyları ile demokrasiyi getirecekler. Dolayısıyla bizim bu Z kuşağı dediğimiz gençler, gerçekten de Türkiye'nin geleceği açısından en kritik ve en önemli hamleyi yapmış olacaklar 2023'te (“Kılıçdaroğlu: Z kuşağı”, 2021) ifadelerine yer vermiştir.

Kılıçdaroğlu ayrıca Belediyelere de çağrıda bulunarak “Z kuşağını keşfedin talimatını” (“Kemal Kılıçdaroğlu'ndan Z”, 2020) vermiştir. Yapılan çeşitli araştırmalarda, Z kuşağı bireylerinin özellikle insan hakları ve kişisel özgürlüklere vurgu yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin yakın bir zamanda yaptığı çalışmasında Yazıcıoğlu (2021, s. 138) benzer bir sonucu elde

etmiştir. Kılıçdaroğlu'nun Z kuşağı gençlerine yönelik söylemlerinde bireysel özgürlükler, temel hak ve özgürlükler konusuna eğilmesinin temel nedeni de yine yapılan araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlardır denilebilir.

CHP İstanbul Milletvekili Sera Kadıgil, Z kuşağının nüfusun yüzde 30'unu oluşturduğunu ve önümüzdeki seçimin kaderini belirleyecek güçte olduğunu belirterek şu açıklamaları yapmıştır:

Önümüzdeki seçimde oy verecek her beş kişiden biri bu Z kuşağına mensup. O yüzden bütün eski siyasetçilerin çok dikkatle dinlemesi, ilgilenmesi ve çözüm üretmesi gereken bir kuşakla karşı karşıyayız... En az üç çocuk' diye atıp tutup, doğduktan sonra da bakmadığımız çocuklar bunlar. 2002'de doğan bir çocuk bin 963 dolar borçla doğarken, 2018 yılında doğan bir çocuk bugün beş bin 500 dolar borçla hayata başlıyor. Sizin yüzünüzden oluyor bu. Bu ülkenin gençlerinin yüzde 25'i işsiz. Çözüm üretmiyoruz. Bu ülkede, her altı günde, bir çocuk işçi ölüyor. Bunun için hiçbir şey yapmıyoruz. Beş milyon genç KYK borçlusu ve bunların 280 binine haciz gönderdiniz. Bu ülkede, 720 bin çocuk işçi çalıştırıyorsunuz. Bu çocuklar, 4+4+4 garabetiyle, zırt pırt değiştirdiğiniz sınav sistemleriyle, canını otelcinin cebinden daha kıymetli gördüğünüz yaklaşımlarınızla size sırtını döndü. Bu yüzden korkuyorsunuz; korkun, çok haklısınız çünkü bir başarıları olacak, sizi bu Z kuşağı yollayacak. O yüzden bence bir an önce seçmen yaşını 35'e çıkarın... Çünkü elinde telefonla doğan bir kuşakla karşı karşıyayız; asla kandırılmayacak bir kuşakla karşı karşıyayız. Daha kendi üç yaşındayken eline telefonu alıp YouTube'dan video bakan, atılan bu yalanların hiçbirine inanmayan, kurulan yandaş televizyonları hiç açmayan, gazete diye basılan o lağım çukurlarının yüzüne bakmayan, gerçek bilgiye sosyal medyadan anında erişebilen, teyit.org'dan, oradan buradan bütün yalanları teyit edip ondan sonra da bunlara düşmeyen bir kuşakla karşı karşıyayız ve bu kuşağın üç temel derdi var. Çok tanıdık gelecek, bütün devrimciler için: Özgürlük, adalet ve eşitlik. Çünkü ne mutlu ki dünya vatandaşı olduğunu ve diğer insanlarla aynı olduğunu bilen bir kuşak geliyor ve gümbür gümbür geliyorlar ("CHP'li Kadıgil", 2020).

Z kuşağı değişim odaklı bir kuşaktır. Siyasi partiler bu değişimi siyasetten yana da kullanmak istedikleri için özellikle değişim olgusu üzerinden Z kuşağına olan güven ve inançlarını aktarmaya çalışmaktadırlar.

İYİ Parti de Z kuşağı ile ilgili çeşitli söylemlerde bulunmuştur. İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener Z kuşağına yönelik, "Buradan Sayın Erdoğan'ı uyarıyorum; tarih şahittir ki, gençlerin önüne kurulan hiçbir duvar ayakta kalamamıştır. Hele ki Türk genci önüne öreceğin duvarı, sel gibi alıp götürür" ("Akşener'den Erdoğan'a, 2020) açıklamalarını yapmıştır. Katıldığı bir programda Z kuşağıyla seçmen olarak mı ilgilisiniz? sorusuna Akşener,

Seçim ve seçmen olarak bakmıyorum. ‘Bizim partimize oy verirler mi, versinler mi?’ Birinci önceliğim o değil. Gezi’yle ilgili protesto eylemleri olduğu zaman, onun başka bir gençlik olduğunu gördüm; bizim genç olduğumuz dönemlerdeki gençliğimiz değildi. Bizim gençliğimizde ideolojiler vardı, ideolojik birliktelikler kan bağından öndeydi. Aynı ideoloji içindeyseniz dostuz, arkadaşız, akrabayız ama buna karşılık farklıysanız düşmanınız. Bu çocuklar birbirlerine ön yargısızlar. Birey ama bir taraftan dünyayı kurtarmaya çalışıyorlar. Merhametliler. Hümanistler. Birbirlerini kategorize etmiyorlar. Z kuşağı ve bir önceki Y kuşağı yarınımız değil aslında bugünümüz, bu anımızı (“Z kuşağı fetiş”, 2021) cevabını vermiştir.

Yine sosyal medya düzenlemesiyle ilgili çeşitli siyasi partiler arasında Z kuşağı üzerinden tartışma yaşanmıştır. Düzenlemeye ilişkin İYİ Parti, CHP ve HDP’den eleştiriler gelmiştir. İYİ Parti Aksaray Milletvekili Ayhan Erel, düzenlemeye ilişkin eleştirilerini dile getirirken, “Bakın, Z, Y kuşağı dediğimiz kesimde 27 milyona yakın vatandaş var. Kendi topuğunuza sıkıyorsunuz” (“Genç vekillerin Z”, 2020) açıklamalarında bulunmuştur. Özellikle bu açıklama dikkate alındığında gençlerin siyasi partiler için ne derece önemli olduğu gerçeği bir kez daha görülmektedir.

Saadet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Mesut Doğan, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Z kuşağına geçmişi anlatmamız lazım açıklamasına karşılık olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Cumhurbaşkanı’na göre, eskilerin tabiriyle karşımızda güllük-gülistanlık bir Türkiye tablosu var ama bunu gençlere anlatmakta zorlanıyorlar. Saadet Partisi olarak, hükümete söylemek isteriz ki maalesef ülkemizin geleceği olan gençlere daha birçok şeyi anlatamıyorsunuz. Tüm çizilen pembe tabloya, iddia edilen şahlanışlara, vaat edilen parlak ekonomiye rağmen gençlerimize, neden büyük emekler vererek bitirdikleri üniversitelerden sonra iş bulmanın çok zor olduğunu da anlatamıyorsunuz. Liyakat esasının, neden ‘körü körüne sadakatin’ ayakları altında ezildiğini de anlatamıyorsunuz. İş bulmanın ucunun, neden dönüp dolaşıp torpil bulmaya dayandığını da anlatamıyorsunuz. Türkiye’de her dört gençten birinin neden işsiz olduğunu da anlatamıyorsunuz. Son bir yılda istihdam piyasasından çekilen üniversiteli sayısının neden 565 bin arttığını; üniversite mezunu olup da herhangi bir işte çalışmayanların sayısının 1 milyon 350 bine ulaşarak nasıl rekor kırdığını da anlatamıyorsunuz. Yani sorun anlatamamız değil, anlamamız. Z kuşağı gençlerine bir hükümet güzellemesi yapmak yerine, bu gençleri anlamak son derece önemlidir.” diyen Saadet Partili Doğan, “Z kuşağını anlamaya çalışmak, toplumu oluşturan tüm nesiller ve kesimler için daha güvenli, huzurlu ve mutlu bir geleceğin inşası için en anlamlı çabalardan birisi olacaktır. Bugün aslında hükümet sadece gençlere değil emekliye, esnafa, işçiye, işsizede, çiftçiye de birçok şeyi anlatamıyor (“Saadet Partisi’nden”, 2021).

DEVA Partisi Genel Başkanı Ali Babacan, “Z kuşağı adına konuşmamız çok doğru değil. Bakıyorum, bazı siyasi değerlendirmelerde yeni keşfedilmiş canlı türü gibi davranılıyor. Biz zaten gençlerle beraber çalışıyoruz, bütün politikalarda beraber karar veriyoruz” (“Babacan: Z kuşağına”, 2021) ifadelerini kullanmıştır. DEVA Partisi Eğitim Politikaları Başkanı Prof. Dr. Mustafa Ergen ise

DEVA Partisi siyasetin Z kuşağıdır! Farklı fikirlerin tek bir vizyon çerçevesinde kendinden ödün vermeden ama ortak müştereklerde birleşebilecek bir parti yapısı başından beri amacımız oldu...Bana kalırsa, Z kuşağı gelecek birkaç yılda ifade özgürlüğünü ısrarla talep edecek ve bunun için siyasette aktif rol almaya gayret gösterecek. Ayrıca, siyasi kararlarını şekillendirmede basit birkaç tweet veya haber değil, küresel ölçekte doğrulanmış ve derinlikli bilgi kaynakları belirleyici rol oynayacak. Bunun da ötesinde ekonomik olarak kendisine vizyon çizen siyaseti bekleyecektir...Girişimci olmak ve geleceğin mesleklerine ulaşmak için eğitim sistemimizin yeniden ve doğru kurgulanmasını isteyecektir. Bu yeni kurguda, bireyler olarak özerk, girişimci, ülkemize ekonomik büyüklük ve toplumsal hayata zenginlik katarak ilerleyen yeni üniversite sistemleri talep edeceklerdir. Z kuşağının temel özelliğinin çeşitlilik temeline dayalı birliktelik olarak tanımlayabiliriz. Z kuşağı okullarda formasyona girmiyor, internetin ve sosyal medyanın imkanları ile okullara bilgili ve belli bir formasyon çerçevesinde geliyorlar. Ülkemizin, dünyanın belki de yakın bir zamanda uzayda kurulacak yeni insanlık topluluklarının geleceğinde Z kuşağı belirleyici olacak (“Prof. Dr. Mustafa Ergen”, 2021) açıklamalarında bulunmuştur.

Gelecek Partisi Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu, Kayseri’de gençlerle buluşmuştur ve her yerde gençlerle olduklarının mesajını vermiştir (“Gelecek Partisi”, 2021). Gelecek Partisi İstanbul Gençlik Kolları Başkanı Semih Kolsuz, gençlere yönelik şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

Bizim oluşturmak istediğimiz gençlik ikeli gençlik. Bu ilkedен kastımız nedir? Ahlakı değerleri olan, Vatanına Milletine sevdalı olan, İnancıyla yaşayışıyla örnek olan, ülkesine, ailesine, kendisini nasıl faydalı olabileceğini düşünen ve hep bir adım ilerisin hedefleyen gençler olmasını istiyoruz ülkemizde. Gençler bir ülkenin altyapısı gibidir. Bir futbol takımının altyapısını örnek gösterirsek. Nasıl ki bir takım alt yapısından futbolcu yetiştirirse, daha çok kazanır, daha çok para kazanır ve ilerler. Gençler de öyle. Biz nasıl daha nitelikli gençler yetiştirebilirsek, ülkemizde daha hızlı daha emin adımlarla ileriye gidecektir. Bizim görmek istediğimiz gençler vatan millet sevdalısı ikeli, dürüst, her zaman ülkesini ileriye taşımayı hedef edinmiş gençlerdir... Gelecek Partisi olarak biz gençlere kendilerinin ortamını hazırlama imkânı vermek istiyoruz. Yani gençlerin içerisinde söz sahibi olabileceği, özgürce düşüncelerini dile getirebileceği ve bu düşüncelerinden dolayı da kimse tarafından yadırganmayacağı ve yargılanmayacağı bir Türkiye. Bu nedir dersiniz, gençlik

kurucu değerler başta olmak üzere ülkenin belli başlı değerlerine dokunmadığı sürece özgürce konuşabilmeli. Konuştukça insanlar kendilerini geliştirebilir. Belli bir münakaşa ortamı oldukça, karşısındakiyle fikir alışverişinde bulundukça kendini geliştirebilir. Gençlerin şu anda rahat bir Türkiye istiyor. Bu şu an sadece gençlerle sınırlı da değil. Ülkemizdeki herkes rahat özgür bir Türkiye istiyor (“Avukat Semih Kolsuz”, 2020).

Memleket Partisi Genel Başkanı Muharrem İnce, “Gençlerin bu yönlerine bayılıyorum, düşünüyorlar. Gidip otobüsün önünden fotoğrafı çekip gönderince benim inme şansım yok. Bu nezaketsizlik olur. Eğer o zahmete katlanmışsa kafayı da kullanmışsa işte ‘Z’ kuşağı çocuklar. Memleketi bunlar kurtaracak, merak etmeyin” (“Muharrem İnce: Z”, 2020) açıklamalarında bulunmuştur.

Memleket Partisi Urla Teşkilatı’nın açılışını Z kuşağıyla yapan İnce,

Gençler siz özgürlük istiyorsunuz, size söz veriyorum makara yapacaksınız siyasetçilerle. Ben sizin zekanıza güveniyorum, öyle laflar sokuşturacaksınız ki, yerin dibine sokacaksınız, ama hakaret etmeden. Sizin için girişimci destekleri açacağız, sizi cemaatlerin yurtlarına mahkûm etmeyeceğiz. Okulu bitirdin iş bulamadın, kredi almaya devam edeceksin... 26 bin lira kredi almış çocuk 64 bin lira olarak geri ödüyor. Hani nas vardı! Çiftçiye, öğrenciye niye yok; borçlarına niye faiz uyguluyorsun. Değerli Uralılar Hiç moralimizi bozmadan hepimiz görevimiz yapacağız. İnaniyorum ki bu kez abbas yolcu (“Muharrem İnce”, 2022) açıklamalarında bulunmuştur.

Eskişehir’de Z kuşağı gençlerle bir araya gelen İnce, bizim omurgalı insanlara ihtiyacımız var diyerek,

Siyasetin bir mantığı var ama ben gençlerin bizi anladığını düşünüyorum. Daha önceki Cumhurbaşkanlığı kampanyasında kuantum dediğimiz zaman iletişim, bilişim dediğimiz zaman gençler beni anladı. Anladı onlar beni. Ben illa anlayacaklarına inanıyorum. Gençlerle birlikte bu ülkeyi özgürleştireceğiz. Onlara sürekli danışacağız. Onların fikirleri bizim için önemli. Her yerde akıllı evlatlarımız var. Yeter ki değerlendirilsin...Z kuşağı zekidir, akıllıdır, çalışkandır, yeter ki koşullar hazırlansın. Devletin görevi de zaten bu koşulları hazırlamaktır (“Muharrem İnce Z”, 2021) ifadelerini kullanmıştır.

Memleket Partisi Kocaeli İl Başkanı Murat Erinç ise Z kuşağıyla ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

Z Kuşağı olarak bilinen gençlerin partimize olan ilgisi çok büyük. Genel merkezimize üye olan Z kuşağının sayısı artıyor. Öyle bir üye katılımı var ki, bu işler görevlendirilen personel sayısı artırıldı. Gençlerin partimize olağanüstü ilgisi bizi çok mutlu ediyor. Z kuşağı siyaseti takip ediyor, partilerin programlarını, söylemlerini takip ediyor. Bizim söylemlerimiz, projelerimiz,

vaatlerimiz gençler arasında büyük beğeni topluyor. Açıkçası Z kuşağının bize olan ilgisi, bizi çok ama çok mutlu ediyor (“Memleket Partisi”, 2022).

Zafer Partisi’nin Genel Başkanı Ümit Özdağ, gençler ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

Bu ülkede 10 milyonu aşan sığınmacı var. Sığınmacıları yollayacak bir tek parti var. O da Zafer Partisi. Türk gençliğinin büyük bir desteği var. Türk gençlerine tekrar Kilis’ten teşekkür ediyorum. Fotoğraf çekirtmeye geliyorlar nereye gitsem. Ben de onlara şöyle söylüyorum. Annenizi ve babanızı da ikna edin. Diyorlar ki evet ikna ediyoruz. İkna edemezseniz seçim günü eve kilitleyin, oy kullanmasınlar (“Ümit Özdağ’dan gençlere”, 2022).

Özdağ’ın Z kuşağından anne babalarını ikna etmelerini istemesi, bu kuşağın diğer kuşaklardan farklı olarak anne babalarının siyasi kararlarını etkileyebildiklerine inanıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Önceki kuşakların verdikleri siyasi kararlarda anne-baba etkiliyken bu kuşak bireyleri kendileri açısından durumun tam tersi olduğunu savunmaktadırlar (Hafizoğlu, 2021, s.148). Yine Özdağ, sosyal medya hesabından bir videolu paylaşım yaparak gençlere seslenmiştir. Özdağ, Sevgili Türk gençleri, size sesleniyorum notuyla yaptığı paylaşımında;

“Bugün meselemiz fakirlik veya başka bir şey değil; bu iktidarın Türk gençliğinin ümitlerini yıkma meselesi. Ümitlerimizi yıktırmayacağız ve Türkiye’nin geleceğine ümitle bakacağız!” Sizin için pranga kırmayacağım. Sizlerle birlikte prangayı kıracağız. Sizlerle birlikte değişimi yapacağız. Birlikte mücadele edeceğiz. Atatürk’ün Gençliğe Hitabı’nı birlikte gerçekleştireceğiz gençler! Çünkü biliyorum ki tüm mesele, imkân meselesi. Tüm mesele, o prangayı kırma meselesi. Evet, bugün meselemiz fakirlik veya başka bir şey değil; bu iktidarın Türk gençliğinin ümitlerini yıkma meselesi. Ümitlerimizi yıktırmayacağız ve Türkiye’nin geleceğine ümitle bakacağız!” (“Ümit Özdağ gençlere”, 2023) *ifadelerini kullanmıştır.*

Yeniden Refah Partisi Genel Başkanı Erbakan Z kuşağı ile ilgili ne düşünüyorsunuz sorusuna, zehir gibi, çok güçlü beyinler bulunmaktadır. Bu gençlere sahip çıkmak ve yurt dışına kaptırılmaması gerektiğini vurgulamıştır (“Z kuşağı ve Vav”, 2021) şeklinde cevaplar vermiştir. Erbakan, Z kuşağının beyin potansiyelinin ülkemiz geleceği için kullanılması ve bu şekilde beyin göçünün önüne geçilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Çünkü farklı ülkelere yapılan beyin göçü, devletin bir sorun olarak gördüğü ve önüne geçmeye çalıştığı bir durumdur (Aksoy ve Gürsoy, 2018, s.68). Özellikle beyin göçüne dayalı gençlerin sosyal medyada son zamanlarda “Türkiye bir doktor vb. kaybetti, X ülkesi bir doktor vb. kazandı” gibi paylaşımlar Erbakan’ın bu sorunu ele almasında etkili olan sebeplerden biridir denilebilir.

Yeniden Refah Partisi'nin Çankırı İl Başkanlığı görevi ile Türkiye'nin en genç İl Başkanı olarak bilinen Muhammed Fatih Müjdeci 2019 yılında Yeniden Refah Partisi'nin Merkez Karar Yürütme Kurulu Üyeliğine getirilmiştir. Müjdeci Z kuşağıyla ilgili aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Yeniden Refah Partisi, geleceğin partisidir, gençlerin partisidir. Partimiz, gençliğin anahtar partisidir. Genel Başkanımız Dr. Fatih Erbakan'ın, Türkiye'nin en genç Genel Başkanı oluşu bunun en büyük göstergesidir. 'BURADA GELECEK VAR!' sloganıyla yola çıkan partimizin yüzde 75'ini, 18-30 yaş arası gençler oluşturuyor. Bir yıl içerisinde 81 İlde, 800'den fazla ilçede teşkilatlanmasını tamamlayarak, Türkiye genelinde 250 bini aşkın üyeye ulaşan Yeniden Refah Partisi'nin siyasi başarısının arkasında gençler var. Üst yönetim organlarından başlamak üzere tüm teşkilat şemasına ve parti içi birimlerine baktığımız zaman gençlerin gücünü fark edeceksiniz. 'Z Kuşağı' olarak adlandırılan gençler, Türkiye'de siyasete yön verecek en büyük faktörlerdir. Bu gençlerin isteklerine kulak tıkayan mevcut yönetimin, artık siyasi bir geleceğinin olduğunu düşünmüyorum. Partimiz, gençlerin partisidir, geleceğin partisidir. Türkiye'nin geleceğinde önemli kademelerde görev alarak, parti yönetimine dahil olmak isteyen tüm gençlerimizi Yeniden Refah Partimize davet ediyorum. Evet, burada gelecek var...("Türkiye'nin en genç", 2020).

Yeniden Refah Partisi Kocaeli İl Başkanı Mehmet Aras partisinin il başkanlığında basın toplantısında,

...Diğer yandan iktidar oy oranının en düşük oranda olduğu Z kuşağını da seçim rüşvetinin hedefine koymuş durumda. Z kuşağının kredi borucunun faizini sildiler. Yaz aylarında kapalı olan yurtları z kuşağına tahsis ettiler. O çocuklar iki bayramdır bilet fiyatlarından dolayı ailelerinin yanına gidemiyor. O çocuklar bunu unutmadılar. O yüzden onlara verilen rüşvette oy getirmeyecek. Z kuşağı verileni alacak ama oyunu size vermeyecek. Göreceksiniz yakın zamanda bu iktidarın sonu da Özal'ın anavatan partisi gibi olacak ("Z kuşağı size", 2022) değerlendirmelerinde bulunmuştur.

HDP 2. Bölge Milletvekili Adayı Şerife Erbay, "Partimiz gençliğin dinamizmine çok büyük önem veriyor. 'Yeni Yaşam'ın kuruluş iddiasında gençlik çok önemli bir yerde duruyor. Partimizin seçim barajını aşmasını gençliğin disiplinli, kararlı çalışması sağlayacak" ("HDP'nin genç", 2015) şeklinde açıklama yapmıştır.

Türkiye Değişim Partisi Genel Başkanı Mustafa Sarıgül, gençlere büyük bir önem verdiğini belirtmiştir ve iktidara geldiklerinde gençler için yapacaklarını şöyle açıklamıştır:

Gençler bizi eleştirmekten asla ve asla çekinmeyin. Gençler bu ülkenin geleceği sizin. Gençler değişimi sizin sağlayacağınıza inanıyorum. Ama bugün gençlere baktığım zaman üzüliyorum. Gençlerin çoğu iş bulamıyor. Gençlerin çoğu ne

yazık ki mağdur. Üniversiteye giden gençlerimiz ne yazık ki teknolojiden yeteri kadar yararlanamıyorlar. İnternet bağlantısı kuramayan, ekonomik nedenlerle gençlerimiz var. TDP iktidarında gençlerimize söz veriyorum. Üniversiteyi bitirene kadar bütün teknolojik araçlardan ücretsiz olarak yararlanacaksınız. Wi-fi olsun, internet olsun, bunların tamamı size mutlaka ve mutlaka ücretsiz olacak. Çünkü üniversite gençliği bizim geleceğimiz olacak. Bir başka olayımız şu; bakıyorsunuz genç Kredi ve Yurtlar Kurumu'na gidiyor. Orada yazıyor 'Kredi ve Yurtlar Kurumu' diye. Asla orada 'Kredi ve Yurtlar Kurumu' diye yazmayacak, 'Öğrenci Ağırlama Merkezi' yazacak. Gençlerimiz üniversiteyi bitirene kadar, o gençlere 'paran var mı', 'pulun var mı' diye sormayacağız. O gençlere bir tek soru soracağız. Evlatlar Allah'ım size zihin açıklığı versin. Çalışın ve bu ülkenin gelişmesine güçlenmesine katkıda bulunun. İşçi gençlerimiz var, köylü gençlerimiz var, bir de işsiz gençlerimiz var. Ki o işsiz gençlerimiz benim yüreğimi yakıyor. Bu devirde bir annenin babanın çocuğu, torunu işsizse o eve mutluluk olması mümkün değildir. Gençler söz veriyorum. Hepiniz işe girene kadar. Asla ve asla Türkiye Değişim Partisi'nde uyumak yok. Çok çalışacağız gençler. Azimli ve gayretli olacağız. Değişimi sağlayacağız. Ülkemizin önünü ve sizin önünüzü Türkiye Değişim Partisi açacak ("Mustafa Sarıgül gençlere", 2021).

Günümüz ve ülkemiz gençlerinin temel problemlerinden birisi daha önce de ifade edildiği gibi işsiz kalma korkusundan kaynaklanan gelecek kaygısıdır. Ülkemizde genç nüfus oranı fazla olduğu için işsizlik oranı da gittikçe artmaktadır (Bayrakdar ve İncekara, 2013, s.16). Dolayısıyla bu oranın artması ise gençlerdeki bu korkuyu daha da derinleştirmektedir. Sarıgül'ün temelde işsizlik problemini ele alarak gençlere hitap etmesinin temel sebeplerinden biri bu gerçekliğin farkında olduklarını ve bu sorunun çözümünden yana olduklarını gençlere göstermeye çalışmasıdır denilebilir.

Kapitalizmin gençlere bir gelecek vaadi sunmadığı, sermayedeki egemenliğin genç kesimi de çok fazla etkilediğini dile getiren Türkiye İşçi Partisi de aydınlanma, özgürlük, ve dayanışma gibi değerlerin gençlerde yoğun bir şekilde olduğunu ve bu durumun da sınıf mücadelelerine özgün bir katkıda bulunacağına işaret ederek, "gençleri, siyasal mücadelelerin dinamik ve asli unsurlarından biri olarak gördüklerini ve ülke yönetiminde daha fazla söz sahibi olmaları için çaba harcayacaklarını" ("Dünden bugüne TİP", 2018) dile getirmiştir.

Türkiye'deki çeşitli siyasi partilerin Z kuşağı gençlerine yönelik söylemleri yukarıda verilmiştir. Bir sonraki bölümde siyasi partilerin Z kuşağı ile ilgili açıklamalarından yola çıkılarak Z kuşağı gençleri üzerinden yapılan siyaset ve amacı tartışılmaya çalışılmıştır.

Z Kuşağı Üzerinden Yapılan Siyasetin Analizi

Siyasi partilerin temel oluşum sebeplerinden ve amaçlarından en önemlisi iktidar olabilmek veya koalisyon-ittifak gibi yollarla iktidarda bulunmak arzusuyla iktidarı paylaşmak için çalışmaktır. Demokrasinin bir gereği olarak iktidar olabilmenin en önemli yolu ise seçmenlerin gönüllerini kazanarak desteğini almaktır (Şener ve Çağlar, 2020, s. 515). Seçmenlerin siyasi partileri destekleme göstergeleri farklı olmakla birlikte özellikle en temel göstergesi seçimlerde oy kullanarak verilen destektir. Dolayısıyla bir siyasi partinin ve siyasi parti bünyesindeki liderlerin seçmenlerin oylarına ihtiyaçları vardır (Polat ve Külter, 2006, s. 192). Seçmenleri ikna edebilmek için siyasi partilerin mevcut toplumsal sorunlara yönelik rasyonel politikalar üreterek, toplumdaki çeşitli kesimlerin ve kuşakların beklenti ve taleplerine çözümler bulabileceğine yönelik sağlam adımlar atması gerekmektedir. Bunun bilincinde olan siyasi partiler özellikle seçimlerde kilit rol oynayan seçmen kitlelerine odaklanmaktadır. Son zamanlarda ülkemizdeki araştırma şirketlerinin, çeşitli bilimsel araştırmaların ve tartışma platformlarının, 2023 yılı ve sonrası yapılacak olan seçimlerin kaderini belirleyecek kesimin Z kuşağı gençlerinin olduğuna yönelik elde etmiş oldukları sonuçlar, siyasi partileri Z kuşağına yönelik politika ve söylemler üretmeye itmiştir. Artık siyasi partiler Z kuşağına yönelik söylem ve politikalara yoğunlaşarak Z kuşağı üzerinden siyaset yapmaya başlamışlardır. Daha önce de ifade edildiği gibi özellikle 2023 seçimleri ve sonrasında oy oranı gittikçe artan bir kuşak olması nedeniyle siyasi partiler yeni ve kendilerinden farklı kişisel özelliklerde olan Z kuşağını anlamaya ve oylarına talip olmaya çalışmaktadır (Hafızoğlu, 2021, s.157).

1980'li yıllardan itibaren gerek ulusal gerekse de uluslararası arenada gençlik ile ilgili çalışmalar artmaya başlamıştır. Bu dönem itibariyle özellikle gençlik ile ilgili çalışmalara BM öncülük etmiştir (Özer, 2011:45). Çünkü gençler, yaşanan toplumsal hareketlenmelerde bir şeyleri harekete geçirme, değiştirme, dönüştürme gibi dinamik bir yapıya sahiptir. Dünyanın genelinde yaşanmış ve yaşanan toplumsal değişim süreçleri incelendiğinde de bu değişimlerin öncülüğünün gençler tarafından yapıldığı görülmektedir (Öz, 2014:84). Geçmiş dönemlerdeki toplumsal değişimlerde kilit rol oynayan gençlerin bundan sonraki süreçlerde de aynı kilit rolü oynayacağı bir gerçektir. Türkiye'de özellikle 1980 darbesine kadar gençler, aktif bir şekilde siyasetle ilgilenmişler ve öğrenci hareketleri gibi toplumsal hareketlerle bazı hak taleplerinde bulunmuşlardır. 1980 darbesi sonrasında ise gençler, geçmiş dönemlere nazaran çok ön planda olmamasına rağmen yine de sahneden tamamen uzaklaşmamışlardır. 1980

sonrasında gençlerin giydikleri sahne kostümleri, kullandıkları araçlar, eleştiri dili, ifade biçimleri, talepleri dile getirme mecraları vb. değişmiş olmasına rağmen sahnede bulunma nedenleri hemen hemen her zaman aynı olmuştur. Yukarıda da ifade edildiği gibi gençlerin temel talep ve eylemleri ise herhangi bir konuda “toplumsal değişimin” olmasına veya olmamasına yönelik olmuştur. Bu amaçla siyasi partiler, gençlerin milletvekili olma yolunu açma, gençlik kollarına ağırlık verme, gençlik buluşmaları düzenleme gibi çeşitli politik adımlarla gençlerin desteğini alarak politikalarını sürdürme ve uygulamanın çeşitli yollarını aramıştır.

Gençlik dönemi, gençliğin sosyal statü mücadelesinin ve içsel değerlerinin filizlendiği bir geçiş dönemidir. Gençlik dönemi, bir geçiş ve olgunlaşma dönemi olmasından dolayı siyasi partilerin gençlere yönelik politikalarındaki temel ortak amaçlardan birisi de aslında kendi siyasi partilerinin gerçeklerine uygun olacak şekilde gençlerin sorumlu bireyler olarak yetişebilmelerini sağlamaktır. Dolayısıyla her siyasi parti gençliği kendi hamurunda yoğurmak istediği için her birinin gençliğe yüklediği anlam ve gençliğe yönelik tanımlamaları da farklılaşmaktadır.

Z kuşağı gençlerine yönelik söylemleri sırasıyla yukarıda verilen siyasi partilerin açıklamaları incelendiğinde genel olarak her bir partinin mevcut ilkeleri, hedefleri, vizyon ve misyonu doğrultusunda gençleri tanımlama yoluna gittiği görülmektedir. Bazı siyasi partiler kuşakların harflerle ifade edilmesinin doğru olmadığını belirterek bu sınıflandırmalara karşı çıkarken, bazı siyasi partiler ise kuşakların harflerle ifade edilmesini kabul ederek çeşitli açıklamalar yapmışlardır. Kuşakların harflerle ifade edilmesini kabul etsin veya etmesin her siyasi partinin temel amacı kendi hamurunda yoğurmak istediği gençliğin diliyle konuşarak onların gönlünü kazanmaya çalışmak olmuştur. Çünkü 2023 yılı ve sonrası seçimlerde Z kuşağı seçimlerin kaderini belirleyecek bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Dolayısıyla Z kuşağı, bütün siyasi partilerin göz bebeği olmuş durumdadır. Siyasi partiler, Z kuşağı gençleri ile ilgili yapılmış bilimsel veya diğer çalışmalardan ve kamuoyundan edindikleri bilgilerden hareketle gençlik sorunları üzerinden söylemler üretmeye çalışmışlardır. Siyasi partilerin söylemlerinin özetlendiği *Tablo 1*, gençlerin siyaset arenasında ne kadar değerli olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Çünkü gençlik, bir milletin geleceğe dair en kıymetli hazinesidir. Dolayısıyla gençliğe sahip çıkmak aslında bir anlamıyla geleceğe de sahip çıkmaktır. Bunun bilincinde olan siyasi partiler ise kurmak istedikleri gelecek için gençlerin gönlünü kazanmaya çalışmaktadırlar.

Tablo1: Siyasi Partiler Z kuşağı gençleri ile ilgili söylemleri

AK Parti	<ul style="list-style-type: none"> - Gençlere güveniyoruz. - Gençlerin yanındaız - Gençler AK Parti'nin yanında - Başından beri gençlik çalışmalarına önem veriyoruz. - Gençlerle yaptığımız bütün araştırmalarda birinci parti olan AK Parti'dir. - İstiklal Marşı'nda adı geçen gençliktir - Y ve Z kuşağı da güzel ama akıl ve zekâ ile donanımlı, artık uzaya oynayan Teknofest Kuşağı diyoruz. - Z Kuşağı yoktur, Asım'ın Nesli vardır. Bunlar da AK Parti'yi tercih ediyorlar. - Türkiye yüzyılının inşası gençlerle birlikte olacaktır.
MHP	<ul style="list-style-type: none"> -X, Y, Z şeklindeki kategorilerde değerlendirmek istemiyoruz. - Türk Gençliği vardır. - Diri umutlarımızı Türk Gençliği ile örtüştürdük. - Türk Gençliği, zalimlere ve Türkiye düşmanlarına karşı direnir. - Gençler, geleceğin emanetçisidir. - Gençler, geleceğin gerçeğidir. - Gençlerin sorunları varsa çözümlenmelidir yeter ki yanlış kişi ve gruplara gitmesinler - Gençlikten asla taviz veremeyiz. - Z kuşağı değil, Bozkurt kuşağı vardır.
CHP	<ul style="list-style-type: none"> - Gençlerin Türkiye ve dünya tarihi açısından önemli rolü vardır. - Nüfusun %30'unu Z kuşağı gençleri oluşturuyor, seçimin kaderini onlar belirleyecektir. - 6 milyon 300 bin genç ilk kez seçime gidecek ve Türkiye'nin kaderini değiştirecek. - Gençler, oyları ile ülkemize demokrasiyi getirecekler. - Z kuşağını keşfetmemiz gerekiyor. - Çok dikkatle dinlenilmesi gereken bir kuşakla karşı karşıyayız. - Z kuşağı gençlerinin başlıca üç derdi bulunmaktadır. Çok tanıdık gelecek, bütün devrimciler için: özgürlük, adalet ve eşitlik. - Z kuşağı dünya vatandaşı olduğunu bilen bir kuşaktır, gümbür gümbür geliyor. - Z kuşağı gerçek bilgiyi araştırıp teyit eden ve yalana gelmeyen bir kuşaktır.
İYİ Parti	<ul style="list-style-type: none"> - Gençlere engel olmak için örülen hiçbir duvar ayakta kalamamıştır, hele ki Türk gençliği önüne örülen duvarları sel gibi alıp götürür. - Öncelikle Z kuşağı gençlerinin sorunlarına eğilmelidir. - Z kuşağı gençleri, dünyayı kurtarmaya çalışan bir gençliktir. - Z kuşağı gençliği merhametlidir, hümanisttir. - Z kuşağı yarınımız değil, aslında bugünümüzdür. - 27 milyona yakın Y ve Z kuşağı vardır, siyasi anlamda atılan adımlara dikkat edilmelidir.
Saadet Partisi	<ul style="list-style-type: none"> - Z kuşağını anlamak önemli. - Z kuşağını anlamaya çalışmak, toplumu oluşturan bütün kesimini anlamak ve huzurlu bir gelecek inşa etmektir.
DEVA Partisi	<ul style="list-style-type: none"> - DEVA Partisi siyasetin Z kuşağıdır. Çünkü partimiz, farklı görüşlerin ortak amaçlarla birleşebilen bir partidir. - Z kuşağının temel özelliği çeşitlilik temelinde olan birliktelikler oluşturabilmeleridir. - Z kuşağı birkaç yıl sonra ifade özgürlüğünde ısrarcı olacak ve bunun için siyasette aktif roller üstlenecektir. - Ülkemizin, dünyanın ve belki de uzayda kurulacak yeni insanlığın kaderini Z kuşağı belirleyecektir.
Gelecek Partisi	<ul style="list-style-type: none"> - Gençlerin olduğu her yerdeyiz. - Ahlaki değerleri yüksek, vatana millete sevdalı, inancıyla, yaşantısıyla, kısaca her yönüyle örnek olabilecek ilkel gençlik yetiştirmek istiyoruz. - Gençler, ülkenin alt yapısıdır. - Nitelikli gençler yetiştirmeliyiz.

Memleket Partisi	<ul style="list-style-type: none"> - Memleketi Z kuşağı gençleri kurtaracaktır. - Gençlerin zekâsına güveniyoruz. - Gençlerin özgürlük talebini gerçekleştireceğiz. - Gençlerle birlikte ülkeyi özgürleştireceğiz. - Z kuşağı zekidir, akıllıdır, çalışkandır. - Z kuşağı siyaseti, partilerin program ve söylemlerini takip ediyor. - Z kuşağı partimize çok ilgi duyuyor.
Zafer Partisi	<ul style="list-style-type: none"> - Türk gençliğinin bize olan desteği büyüktür, teşekkür ederiz. - Gençlerle birlikte prangayı kuracağız. - Sizlerle birlikte mücadele edip değişimi yapacağız.
Yeniden Refah Partisi	<ul style="list-style-type: none"> - Yeniden Refah Partisi geleceğin, gençliğin partisidir. - Gençliğin anahtar partisidir. - Partimizin siyasi başarısının arkasında gençler vardır. - Z kuşağı siyasete yön verecektir. - Z kuşağı verilen alır ama size (Ak Parti'ye) oy vermez.
HDP	<ul style="list-style-type: none"> - Partimiz, gençlere büyük önem veriyor. - Partimiz seçim barajını gençliğin kararlı ve disiplinli çalışmasıyla aşacaktır.
Türkiye Değişim Partisi	<ul style="list-style-type: none"> - Gençler, bu ülkenin geleceğidir. - Değişimi gençlerin sağlayacağına inanıyoruz.
Türkiye İşçi Partisi	<ul style="list-style-type: none"> - Gençlerde aydınlanma, özgürlük ve dayanışma değerleri yüksektir. Bu nedenle gençlerin sınıf mücadelesine katkıları büyüktür. - Gençler, siyasal mücadelenin dinamik ve asli unsurlarıdır ve ülke yönetiminde daha çok söz sahibi olmalılar.

Not: Tablo, metinde yer alan siyasi partilerin açıklamalarından hareketle çalışmacı tarafından oluşturulmuştur.

Çok dinamik bir yapıda olan gençlik, toplumda meydana gelen olaylardan ve değişimlerden en çok etkilenen kesimi oluşturmaktadır. Özellikle tarihimizin son 200 yıllık dönemi incelendiğinde gençliğin kişilik ve kimlik arayışının en yoğun ve en çalkantılı olduğu dönemler yaşadığı görülmektedir (SEKAM, 2016). Gençlerin kimlik arayışları ve dinamik yapısı çeşitli toplumsal örgütleri, siyasi partileri, tüketici firmaları, reklam şirketleri ve işverenleri de gençliği nasıl elde edebiliriz, nasıl mutlu edebiliriz, nasıl politikalar üretmek gençliği yanımıza çekebiliriz gibi arayışlara itmiştir. Özellikle siyasi partiler, gençleri kendi ilkeleri doğrultusunda tanımlayarak çeşitli gençlik politikalarına yönelmiştir. Son dönemlerde çeşitli platformlarda ve alanlarda tartışılmaya başlanan Z kuşağı gençlerinin seçimin kaderini belirleyeceği yönündeki sonuçlar ise partileri Z kuşağına yönelik söylem ve politikalar üretmeye itmiştir. Bu nedenle hemen hemen bütün siyasi partiler Z kuşağı gençlerine ağırlık vermiş, gençlik çalışmaları, buluşmaları gibi çeşitli politik eylemlerle Z kuşağına yönelik söylemlerini de dile getirmeye çalışarak Z kuşağını kendi parti bünyelerine dahil etme yarışına girmişlerdir.

Z kuşağı, genellikle kendi okuduğu ve bildiğiyle hareket eden bir kuşak olarak bilindiği için, ailelerinden ziyade tek tek gençlere ulaşmak gerektiğinin farkında olan siyasi partiler, Z kuşağının en çok kullandığı sosyal medyada

çeşitli söylemler üretme, sadece gençlerin katılım sağlayacağı programlar düzenleyerek gençlerin gönüllerine girme ve gençlerden yana olduklarını ispat etme gayretinde olmuşlardır. Çeşitli nedenleri olmakla birlikte sosyal bilimlerin ve daha da önemlisi siyasi partilerin son dönemlerde Z kuşağına eğilmesinin bazı temel sebepleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Genç nüfusunun büyük bir çoğunluğunu oluşturması
- 2023 seçimlerinde yaklaşık 7 milyon Z kuşağının ilk defa oy kullanabilecek olması ve bundan sonraki seçimlerde de seçimlerin kaderini belirleyebilecek bir çoğunlukta olması
- Z kuşağının çok yönlü bir kuşak olması
- Teknolojiyle çok ilgili olmaları
- Yapay zekâ, bilişim ağları gibi çeşitli alanlara ilgi duymaları
- Sosyal medyayı çok aktif bir şekilde kullanmaları
- Özgürlüklerine düşkün ve ailelerinden bağımsız hareket edebilme cesaretinde olmaları gibi çeşitli nedenlerdir.

Özetle herhangi bir toplumda gençler, o toplumun bel kemiğini oluşturan en önemli kesimdir. Gençler, bir şeyleri değiştirme, dönüştürme veya bunlar için çaba harcama gibi potansiyellere sahip aktif bir kimliğe sahiptir. Dolayısıyla bu aktifliğin ve kimliğin farkında olan siyasi partiler oylarındaki artışı sağlayabilmek; şirketler yeni çalışanları olabilecek bu kuşak bireyleriyle nasıl iletişim kurulması gerektiğini çözümleyebilmek; tüketiciler Z kuşağının zevk ve tercihlerine yönelik ürün ve hizmetler sunabilmek gibi çeşitli amaçlarla bu kuşağı yoğunlaşmış durumdadırlar. Z kuşağı, sosyal medyayı oldukça aktif kullanan bir kuşak olduğu için Z kuşağına yönelik atılan veya atılmak istenen adımlar genellikle sosyal medya platformlarında duyurulmaktadır.

Sonuç

Kuşak konusu ve sınıflandırması dahası kuşak sınıflandırmalarının doğruluğu veya gerekliliği gibi konular günümüzde sıkça tartışılmaktadır. Tartışmaların yanı sıra genel olarak kabul edilen ve sınıflandırılan kuşak sınıflandırmaları da bulunmaktadır. Literatürde 20-25 yıllık periyotlar dikkate alınarak ve yaygın olarak kullanılan beş kuşak bulunmaktadır. Sırasıyla bunlar, sessiz kuşak, bebek patlaması kuşağı, x, y ve z kuşağıdır. Bunların yanı sıra z kuşağı sonrasında gelenleri ifade etmek için kullanılan alfa kuşağı da yeni yeni ele alınmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.

1995-2010 yılları arasında doğanları kapsayan Z kuşağı, diğer kuşaklardan farklı yapı ve özelliklere sahip olan bir kuşak olarak bilinmektedir. Sınırlı olmakla

birlikte sosyal bilimlerde yapılan çeşitli araştırmalar Z kuşağının özellikle insan hak ve özgürlükler, temel hak ve özgürlükler, bireysel özgürlükler gibi konulara önem verdiğini göstermiştir. Z kuşağı, ailelerinden aldığı geleneksel kodları yaşantılarına veya bazı kararlarına yansıtmaktan kaçınan ve yenilik, değişim gibi olgulardan yana tavır takınmayı tercih eden bir kuşaktır. Bu özelliklerinden dolayı Z kuşağı bireyini mutlu etmek veya tatmin etmek ise oldukça güçtür.

Z kuşağı bireyinin kendilerinden farklı olduğu bilincinde olan siyasi partiler aynı zamanda Z kuşağının 2023 yılı ve sonrasındaki seçimlerde ülkenin kaderini değiştirebilecek bir oy potansiyeline sahip olduğunun da farkında oldukları için bu kuşak bireylerinin desteğini alma yarışına girmişlerdir. Hemen hemen bütün siyasi partiler, çeşitli söylem ve açıklamalarıyla Z kuşağını sürekli gündemlerinde tutmaya çalışmaktadır.

Siyasi partiler de insanlar gibi doğar, büyür ve ölür. Fakat bir siyasi partinin ne kadar yaşayacağı seçmen kitlesindeki çokluğa bağlıdır. Seçmen kitlesinin çokluğu ise partinin kesimlerin taleplerine ve sorunlarına yaklaşımı doğrultusunda üretmiş oldukları politikalara bağlıdır. Hemen hemen bütün tarih boyunca bir toplumun en önemli kesimi gençler olmuştur. Ülkemizde de aynı durum olmakla birlikte özellikle son zamanlarda sıkça tartışılan gençlerin başında ise Z kuşağı gençleri gelmektedir. Siyasi partiler başta olmak üzere birçok kesim Z kuşağını gündemine taşıyarak tartışmaya başlamıştır. Siyasi partiler ve siyasetçiler de gençliğin önemli bir değer olduğunun ve Z kuşağı gençlerinin 2023 yılı ve sonrası seçimlerde oy çokluğunu elinde tutan kuşak olduğunun bilincinde oldukları için Z kuşağına yönelik çeşitli söylem ve politikalara yoğunlaşmıştır.

Y kuşağı gençlerinden farklı olarak Z kuşağı daha bireysel yaşamayı ve çalışmayı arzulayan bir kuşaktır. Dolayısıyla siyasi partiler Z kuşağına yönelik söylem ve politikalarında Z kuşağının genel profiline uygun olarak hareket etme gayretindedir. Siyasi partiler Z kuşağı ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarından hareketle çeşitli söylem ve pratikler geliştirmişlerdir. Örneğin Z kuşağı gençlerinin teknolojiyle içli dışlı olduğu, kişisel hak ve özgürlüklerden yana olduğu, bireysel özgürlükler noktasında hassas oldukları, gelecek kaygısı yaşamaları, işsiz kalma korkularının olduğu gibi durumlar çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur. Siyasi partilerin söylemleri incelendiğinde de bu temel sonuçlar üzerinden Z kuşağına ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir. Siyasi partilerin gençlerin ve Z kuşağının sorunlarına eğilmesi oldukça önemlidir. Fakat siyasi partiler, özellikle gençliğin bir ülkenin geleceği olduğu gerçeğinden hareketle gençler üzerinden siyaset yapmak yerine gençler için siyaset yapma

yarışına girmelidirler. Gençlerin bir sorun değil sınırsız bir kaynak oldukları gerçeğini göz önünde bulundurarak çeşitli adımlar atmalıdırlar. Bunun yanı sıra bir kuşağı ilgilendiren herhangi bir sorunun aslında sadece bir kuşağı değil, diğer bütün kuşakları da etkilediği gerçeğinden hareketle büyük çaplı toplumsal olaylara odaklanmanın gerekliliğinin farkında olmalı ve ancak bu şekilde mevcut kuşak sorunlarının da çözülebileceğinin bilinciyle söylem ve politikalar üretmelidirler.

Kaynakça

- AK Partili Veysel Eroğlu: Z kuşağı yoktur. (2021, 25 Ekim). Erişim adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/ak-partili-veysel-eroglu-z-kusagi-yoktur-haber-1539589>
- AK Partili Dağ'dan Z kuşağı açıklaması. (2021, 31 Ocak). Erişim adresi: <https://www.sondakika.com/haber/haber-ak-partili-dag-dan-z-kusagi-aciklamasi-13899052/?ysclid=lcvtw3286z67999083>
- Aksoy, B. ve Gürsoy, S. (2018). *Beyin göçü: nedenleri, etkileri ve türkiye*. M.K. Namal (Ed.). Sosyal Politika ve Çalışma İlişkilerinde Güncel Sorunlar (s.55-71). içinde. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akşener'den Erdoğan'a Z kuşağı uyarısı. (2020, 8 Temmuz 2020). Erişim adresi: <https://www.krttv.com.tr/gundem/aksener-den-erdogan-a-z-kusagi-uyarisi-h39801.html>
- Avukat Semih Kolsuz: İlkeli gençlik yetiştirmek için çalışacağız. (2020, 15 Kasım). Erişim adresi: <https://www.eyuphaberi.com/siyaset/avukat-semih-kolsuz-ilkeli-genclik-yetistirmek-icin-calisacagiz-h1457.html>
- Babacan, Z kuşağına yeni keşfedilmiş canlı türü gibi davranıyorlar. (2021, 21 Mayıs). Erişim adresi: <https://kronos36.news/tr/babacan-z-kusagina-yeni-kesfedilmis-canli-turu-gibi-davraniyorlar/>
- Bahçeli: Biz kuşakları X, Y, Z diye ayırmıyoruz. (2021, 23 Şubat). Erişim adresi: <https://www.borsagundem.com/haber/bahceli-biz-kusaklari-x-y-z-diye-ayirmiyoruz/1551500>
- Bayrakdar, S. ve İncekara, A. (2013). Türkiye'nin genç işsizlik profili. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4(1), 15-38.
- Can, B. vd., (2016). *Türkiye'de gençlik, gençliğin özellikleri, sorunları, kimlikleri ve beklentileri*, İstanbul: SEKAM Yayınları.
- CHP'li Kadıgil, AKP'li vekillere seslendi: Sizi Z kuşağı gönderecek!. (2020, 9 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.a3haber.com/2020/07/09/chpli-kadigil-akpli-vekillere-seslendi-sizi-z-kusagi-gonderecek/>
- Duman, M.Z. (2019). *Kuşak çatışması: x ve z üzerine sosyolojik bir çalışma*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Dünden bugüne Türkiye İşçi Partisi. (2018, 7 Ekim). Erişim adresi: <https://t24.com.tr/haber/dunden-bugune-turkiye-isci-partisi,717726?ysclid=lczr2nn4jy697772128>
- Erdoğan'dan Z kuşağı tepkisi: Gençlerimizle aramızı açmaya çalışıyorlar. (2023, 8 Ocak). Erişim adresi: <https://www.karar.com/guncel-haberler/son-dakika-erdogandan-z-kusagi-tepkisi-1719369>
- Erdoğan'dan Z kuşağı açıklaması. (2022, 10 Ekim). Erişim adresi: <https://medyahaber.org/2022/10/10/erdogandan-z-kusagi-aciklamasi/>
- Erdoğan'dan 'Z' kuşağı açıklaması: Yoldaşımız olacağım. (2021, 29 Ağustos). <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/erdogan-turkiye-bu-teknolojide-dunyanin-en-ileri-uc-ulkesinden-biri-olmustur-6620378/?ysclid=lcvrnf9rjf633797463>
- Gelecek Partisi Genel Başkanı Davutoğlu, gençlerle buluştu. (2021, 10 Ekim). Erişim adresi: <https://www.sondakika.com/politika/haber-politika-gelecek-partisi-genel-baskani-davutoglu-kayseri-de-14450455/?ysclid=lcw8xliuy8384631837>
- Genç vekillerin 'Z kuşağı' tartışması. (2020, 27 Temmuz). Erişim adresi: <https://magazinhaberajansi.com/genç-vekillerin-z-kusagi-tartismasi-197112h.html>
- Hafizoğlu, Y. (2021). Z kuşağı seçmen davranışları, *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 141-164. doi: 10.52974/jena.1035189
- HDP'nin genç milletvekili adayları: Gezi ruhuyla barajı açacağız. (2015, 25 Nisan). Erişim adresi: <https://www.demokrathaber.org/hdpnin-genç-milletvekili-adaylari-gezi-ruhuyla-baraji-asacagiz>

- İnce, A. vd., (2022). *Türkiye’de gençlik profili ve sorun alanları (sakarya örneği)*, Sakarya: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kemal Kılıçdaroğlu’ndan Z kuşağı talimatı. (2020, 20 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.ensonhaber.com/ic-haber/kemal-kilicdaroglundan-z-kusagi-talimatı?ysclid=lcw013fzut528566353>
- Kemal Kılıçdaroğlu, Z kuşağına seslendi. (2021, 10 Kasım). Erişim adresi: <https://www.muhalif.com.tr/haber/kemal-kilicdaroglu-z-kusagina-seslendi-32207>
- Kılıçdaroğlu: Z kuşağı sandığa gidecek ve ülkeye gerçek anlamda demokrasiyi getirecekler. (2021, 6 Mart). Erişim adresi: https://www.ankahaber.net/haber/detay/kilicdaroglu_z_kusagi_sandiga_gidecek_ve_ulkeye_gercek_anlamda_demokrasiyi_getirecekler_31757
- Kılıçdaroğlu, Z kuşağının sorularını yanıtladı. (2021, 17 Temmuz). Erişim adresi: <https://halktv.com.tr/gundem/kilicdaroglu-z-kusaginin-sorularini-yanitladi-465335h>
- Küçükşabanoglu, Z. (2021). *Z’nin siyaseti*, İstanbul: Motto Yayınları.
- Küçük, H.Ö. ve Toklu, İ.T. (2020). Seçimlerde oy verme davranışını ne etkiler? Z kuşağı üzerine bir araştırma, *BMIJ*, 8(5), 4546-4574. doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i5.1679>
- Memleket Partisi Kocaeli İl Başkanı Murat Erinç: ‘AKP’nin kararsız seçmeni akın akın partimize geliyor’. (2022, 23 Kasım). Erişim adresi: <https://www.kocaeligazetesi.com.tr/haber/12590658/memleket-partisi-kocaeli-il-baskani-murat-erinc-akpnin-kararsiz-secmeni-akin-akin-partimize-geliyor>
- Metin, O. (2016). Sosyal medyanın siyasal toplumsallaşmaya etkileri: bir alan araştırması, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 221-267. doi: 10.5578/JSS.39360
- Muharrem İnce, Memleket Partisi Ural Teşkilatı’nı Z kuşağıyla açtı. (2022, 10 Mayıs). Erişim adresi: https://www.bizimyarimada.com/muharrem-ince-memleket-partisi-urula-teskilati-ni-z-kusagiyla-acti_680.html
- Muharrem İnce Z kuşağı ile Eskişehir’de buluştu. (2021, 23 Mart). Erişim adresi: <https://www.istikbalgazetesi.com/guncel/muharrem-ince-z-kusagi-ile-eskisehirde-bulustu-232153h>
- Muharrem İnce: ‘Z kuşağı çocuklar, memleketi bunlar kurtaracak. (2020, 16 Ekim). Erişim adresi: <https://www.gercekgundem.com/siyaset/222278/muharrem-ince-z-kusagi-cocuklar-memleketi-bunlar-kurtaracak>
- Mustafa Sarıgül gençlere seslendi: “Ülkemizin önünü ve sizin önünüzü Türkiye Değişim Partisi açacak. (2021, 19 Mayıs). Erişim adresi: <https://www.haberler.com/politika/mustafa-sarigul-genclere-seslendi-ulkemizin-onunu-14143369-haberi/?ysclid=lczqp7f7ww177393977>
- Numan Kurtulmuş’tan Z kuşağı açıklaması: Bütün anketlerde en genç kuşakta AK Parti açık ara birinci. (2021, 20 Eylül). Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/numan-kurtulmustan-z-kusagi-aciklamasi-butun-anketlerde-en-genc-kusakta-ak-parti-acik-ara-birinci-41899185>
- Osman Diyadin: Gelmekte olan Z kuşağı değil, Bozkurt kuşağı. (2022, 21 Eylül). Erişim adresi: <https://www.adanahilal.com/haber-osman-diyadin-gelmekte-olan-z-degil-bozkurt-kusagi-21987.html>
- Öz, İ. (2014). Demokrat Parti’nin gençlik politikaları ve gençlik teşkilatı (1946-1960), (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/2120/Oz.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Özer, Y.E. (2011). Gençlerin toplumsal yaşama katılımı ve yerel yönetimlerin rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 26(1), 43-65.
- Polat, C. ve Külter, B. (2006). Genç ve potansiyel seçmenler gözüyle siyasi lider özelliklerinin değerlendirilmesi: Siyasal pazarlama bakış açısıyla lise ve üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (35), 191-213.
- Prof. Dr. Mustafa Ergen: DEVA Partisi siyasetin Z kuşağıdır. (2021, 5 Şubat). Erişim adresi: <https://www.gercekgundem.com/siyaset/249315/prof-dr-mustafa-ergen-deva-partisi-siyasetin-z-kusagidir>

- Saadet Partisi'nden Cumhurbaşkanı Erdoğan'a Z kuşağı cevabı. (2021, 29 Ocak). Erişim adresi: <https://www.milligazete.com.tr/haber/6327993/saadet-partisinden-cumhurbaskani-erdogana-z-kusagi-cevabi>
- Saruhan, Ş. C. ve Yıldız, M. L. (2014). *İnsan kaynakları yönetimi*, İstanbul: Beta Basım AŞ.
- Savaş, S. ve Karataş, S. (2019). *Z Kuşağı öğrencisini tanımak*. E.B. Çelik, E. Kıral ve A. Çilek (Ed.), Eğitim Araştırmaları (s.223-237). içinde. Ankara: Eğitim Yöneticileri ve Uzmanlar Derneği Yayınları.
- SEKAM, (2016). *Türkiye'de Gençlik*, İstanbul: SEKAM Yayınları.
- Şener, T. ve Çağlar, N. (2020). Genç seçmenlerin siyasete olan ilgileri ve siyasal katılım açısından kümelenmeleri üzerine bir araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 514-531. doi: 10.30783/nevsosbilen.746432.
- Taş, H. Y., Demirdöğmez, M. ve Küçüköğlü, M. (2017). Geleceğimiz olan z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1031-1048.
- Toplum Gönüllüleri Vakfı, (2012). *Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü*, İstanbul: Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları.
- Türkiye'nin En Genç İl Başkanı Muhammed Fatih Müjdecı: "Yeniden Refah Partisi, gençliğin anahtar partisidir...". (2020, 7 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.haberegel.net/siyaset/turkiyenin-en-genc-il-baskani-muhammed-fatih-mujdeci-yeniden-refah-partisi-gencligin-anahtar-partisidir/>
- Ülkü Ocakları Genel Başkanı Yıldırım: Z kuşağı yok, 19 Mayıs suuru taşıyan Türk Gençliği var!. (2022, 19 Mayıs). Erişim adresi: <https://ilkkursun.site/ulku-ocaklari-genel-baskani-yildirim-z-kusagi-yok-19-mayis-suuru-tasiyan-turk-gencligi-var>
- Ümit Özdağ'dan gençlere demokrasi dersi: Zafer Partisi'ne oy vermeyeceklerse anne ve babanızı eve kilitleyin. (2022, 28 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.gunes.com/gundem/umit-ozdagdan-genclere-demokrasi-dersi-zafer-partisine-oy-vermeyeceklerse-anne-ve-babanizi-1138286>
- Ümit Özdağ gençlere seslendi: Ümitlerimizi yiktırmayacağız ve Türkiye'nin geleceğine ümitle bakacağız!. (2023, 8 Ocak). Erişim adresi: <https://t24.com.tr/haber/umit-ozdag-genclere-seslendi-umitlerimizi-yiktirmayacagiz-ve-turkiye-nin-gelecegine-umitle-bakacagiz,1083913?ysclid=lczqh2xsqk158998948>
- Yazıcıoğlu, C. (2021). *Günümüzde toplumsal değerlerin z kuşağı bireylerinin sosyalleşmesine etkisi*. D.A. Aslaner ve A.G. Aslaner (Ed.). Dijital Çağda Z Kuşağı Gerçekleri (s.128-143). içinde. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Yücebalkan, B. ve Aksu, B. (2018). Geleceğin işgücü olarak z kuşağının dijital teknolojiye yönelik tutumları. *Sosyal Bilimlerde Güncel Akademik Çalışmalar*, 1, 469-488.
- Z kuşağı fetiş haline döndü. (2021, 19 Şubat). Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/z-kusagi-fetis-haline-dondu-6435393>
- Z kuşağı size oy vermez!, (2022, 28 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.enkocaeli.com/haber/11488397/z-kusagi-size-oy-vermez>
- Z kuşağı ve Vav kuşağı arasında gençliğimiz nereye gidiyor? |Fatih Erbakan. (2021, 23 Mart). Erişim adresi: https://www.youtube.com/watch?v=MBXJ-ipu_6M

KUŞAKLARIN BULUŞMASI: KENT KONSEYİ

Hacer YALÇIN¹

*“Bir araya gelmek bir başlangıçtır; beraberliği sürdürmek bir ilerleme...
Beraber çalışmaksa gerçek bir başarıdır.” (Henry Ford).*

Giriş

Günümüzde kuşak konusu insanların bir arada yaşamasıyla ortaya çıkan sorunları incelemek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak için sosyal bilimcilerin araştırdığı popüler konulardan biri haline gelmiştir. Kuşak kavramı belirli bir zaman aralığında dünyaya gelen, aynı çağın şartlarında yaşamış, aynı sorunlarla karşılaşmış, bu nedenle benzer özelliklere sahip grupları tanımlamaktadır. Sosyal bilim literatürü incelendiğinde kuşak teorisyenlerinin belli yılları baz alarak Sessiz Kuşak, Baby Boomer, X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı gibi farklı kuşak sınıflandırmaları yaptığı görülmüştür. Kuşak ve kuşak farklılığı gelişen teknolojik, ekonomik, politik, sosyal, vb. etkenlerden dolayı sosyal problemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya, aile, kültür, eğitim, alışveriş, nöropazarlama, iletişim vb. konular bağlamında ele alınan akademik çalışmaların merkez konusu olmuştur (bkz. Güzel, 2021; Bezin ve Kılıç, 2020; Deniz ve Tutkun- Ünal, 2019; Aydın-Aslaner, 2019; Yıldırım-Becerikli, 2013; vb.). Bu çalışmada da kentte yaşayan X, Y, Z kuşağının durumu kent sorunlarının bir araya gelerek ele alındığı kent konseyi bağlamında incelenmiştir. Nitekim kentte yaşayan X, Y, Z kuşağının ev ve iş yeri haricinde sosyal gereksinimlerini karşılamak, etkileşim kurabilmek ve rahatlamak için üçüncü bir mekân olarak kafe, okul, üniversite, hastahane, huzurevi, sendika, dernek vb. yerlerde bir araya geldikleri görülmektedir. Dolayısıyla kent konseyi de farklı kuşakların buluştukları üçüncü bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹ Doktorant, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, hacerylen@yandex.com, ORC ID:0000-0002-3537-1173.

Kent konseyi, farklı kuşaktan olan kent sakinlerinin yerel siyasete yönelik sorunlarını dile getirdikleri, istek ve önerilerini birinci ağızdan dinleyen ve ilgili birimlere ileten bir platformdur. Kent halkının istek ve önerilerini hangi birime (belediye, muhtarlık, üniversite, vs.) iletilmesi gerekiyorsa o birimlere ileten ve çözümü noktasında farklı kuşaktan olan insanların bir araya gelerek çalıştığı kent konseyi, gönüllülük esasına dayalı bir kuruluştur. Kent konseyleri yerel ve merkezi yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum örgütlerinin, sendikaların, sosyal sorumluluk sahibi her kuşaktan insanın gönüllü olarak bir araya geldikleri bağımsız, demokratik bir sivil oluşumdur. Kent konseyinde her kuşağa hitap eden meclis ve çalışma grupları (gençlik meclisi, çocuk meclisi, yaşlılar meclisi, çocuk hakları çalışma grubu vb.) bulunmaktadır.

Bu bölümde, kuşakların buluşması Afyonkarahisar Kent Konseyi özelinde değerlendirilmiştir. Sosyal bilimler literatüründe kent konseyi üzerine yapılmış birçok akademik çalışma bulunmaktadır. Fakat kent konseyini, kuşak ve kuşak farkı bağlamında inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu kitap bölümünün amacı, kent konseyi ve kuşak konusunda çalışma yapacak sosyal bilimcilere bir nebze de olsa katkı sunmaktır.

Bu amaç doğrultusunda birinci bölümde, kısaca kuşak tanımlamalarına değinilmiştir. İkinci bölümde, kent konseyinin daha iyi anlaşılması için kent konseyinin tanımına, amacına ve görevlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, kent konseyinin kuruluşu anlatılmıştır. Dördüncü bölümde kent konseyinin kurumsal ve mali yapısı incelenmiştir. Beşinci bölümde Afyonkarahisar Kent Konseyi'nin kurumsal ve mali yapısı tanıtılmıştır. Altıncı bölümde, araştırmanın yöntemi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Yedinci bölümde X, Y, Z kuşağından olan kent konseyi üyelerinin Afyonkarahisar Kent Konseyine katılma nedenleri, kent konseyinin kente ve kent halkına katkısının olup olmadığı ve kent konseyine yönelik önerileri araştırma bulguları ve değerlendirilmesi başlığında tartışılmıştır. Son olarak çalışmanın sonuç ve önerilerine yer verilerek araştırma sonlandırılmıştır.

Kuşak Tanımlamaları

Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre kuşak kavramı “*Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişiler topluluğu*” olarak tanımlanır. Kuşak, bir toplumun yaklaşık olarak aynı zaman diliminde doğan üyelerinden oluşan, aynı yaş gruplarının bir biçimidir. Kuşak bir nesil ve öteki nesili ayırt etmek için kullanılan bir terimdir (Marshall, 2020: 49). Kuşak kavramını literatüre 1928 yılında kazandıran Mannheim, (1952: 302) kuşakları ortak

kültürü ve alışkanlıkları paylaşan insan topluluğu olarak açıklamıştır. Diğer bir deyişle kuşak, aynı zaman aralığında ekonomik ve sosyal hareketlerden oluşmuş ve tarihsel olarak da aynı zaman diliminde doğan belli bir sosyal gruba mensup olan kişiler için yapılan bir tanımdır (Ünal, 2017: 9). Bireyler arasındaki farklılıklardan ortaya çıkan kuşak kavramı yerine nesil ve jenerasyon kavramları da kullanılır. Kuşak tanımlamaları genellikle dünya ölçeğinde hızlı değişimlerin yarattığı etkilerin yaklaşık olarak yirmi yılda belirginleştiği için, yirmi yıl baz alınarak kuşak sınıflandırmaları yapılır (Duman, 2019: 190). Literatür incelendiğinde birbirinde farklı yıllara göre kuşak sınıflandırmaları yapıldığı görülmüştür. Fakat üzerinde mutabık kılınan 5 ayrı sınıflandırma olduğu anlaşılmıştır. Bunlar; Sessiz Kuşak (SG), Büyük Bebek Patlaması (BBG), X, Y,Z kuşaklarıdır.

Sessiz Kuşak diğer adıyla Savaş Kuşağı 1927 ve 1945, Büyük Bebek Patlaması kuşağı ise 1945-1960, X kuşağı ise 1961-1980, Y kuşağı 1981-2000 yılları arasında ve Z kuşağı ise 2000’li yıllarda doğan kuşağı tanımlanır. Sessiz Kuşak, 2 Dünya Savaşı arasında ve ekonomik buhran dönemini görmüş olan nesli kapsayan kuşaktır. Bu kuşak Türkiye Cumhuriyeti kuşağı olarak da adlandırılan uzmanların “uyumlu” olarak tanımladığı, yüz yüze ve mektup aracılığıyla iletişim kuran, hayattaki amaçları ise çalışmak ve ev sahibi olmak olan kuşaktır. Büyük Bebek Patlaması kuşağı ise 2. Dünya savaşı sırasında yâda hemen sonrasında doğan soğuk savaş kuşağı olarak tanımlanır. Savaş günlerinin ardından yaşanan nüfus patlaması döneminde büyüyen bu kuşakta “kuralcı” olarak tanımlanmıştır. Bu kuşak çalışmak için yaşamış, önce çocuklarına daha sonra ise anne babasına bakmış kuşak olarak adlandırılır. Büyük Bebek Patlaması kuşağı sadakatli ve kanaatkârlıkları yüksek, yüz yüze iletişim kuran ve online iletişimi de kullanan kuşaktır (Ünal, 2017: 9-21).

X kuşağı ise Türkiye’de ara kuşak, geçiş dönemi çocukları kuşağı olarak tanımlanır. Bu kuşak kanaatkâr, toplumcu, idealist ve sadık bir kuşaktır. X kuşağının geçiş kuşağı olarak adlandırılmasının nedeni, dünyanın önemli değişim ve dönüşüm yıllarında yaşamaya başlamalarıdır (Senbir, 2004: 24). X kuşağı bireyleri, bilgi ve teknoloji ile barışık, amaç odaklı, bağımsız ve girişimcidir (Adıgüzel vd. 2014: 172). Y kuşağını ise Yüksekbilgili (2015: 261), birçok araştırmacının kabul ettiği ortak özellikler olan özgürlüklerine düşkün, rahat koşullarda çalışabilecek işleri tercih eden, özgüvenleri yüksek, aynı anda birçok işi yapan, sabırsız olarak kendilerini tanımlayan, en önemli iletişim alanı internet olan, sosyal iletişim ağıyla işyeri sınırları içinde sürekli bağlantılı olan bir kuşak olarak tanımlamıştır. Kömürcüoğlu (2015: 62), Y kuşağını esnek olan,

yeni durumlara uyum sağlayan, sosyal ilişkilerde çekincesiz, iyi eğitim almış, olan biten hakkında farkındalıkları yüksek, kendi haklarını bilen ve haklarını sahiplenen bir kuşak olarak açıklamıştır.

Z kuşağı, milenyum çocuğu olarak da adlandırılan diğer kuşaklardan oldukça farklı görülen bir kuşaktır. Bu kuşağı diğer kuşaklardan ayıran en önemli özelliği teknoloji kullanması ve geliştirmesidir. Teknolojinin gelişmesi bu kuşağında analitik düşünme yeteneğini arttırmıştır. Diğer önemli özelliği ise yeteneklerini grup çalışmaları ile değil bireysel olarak sergilemeleridir. Z kuşağı özgüvenleri gelişmiş, özgürlüğe düşkün, kısıtlama ve sınırlamayı kabul etmeyen, anne ve babalarıyla bu nedenlerden dolayı tartışan, öğrenme eyleminde teknolojiyi kullanan, kendilerine yapılan haksızlığa sessiz kalmayan bir kuşaktır (Adıgüzel, 2021: 10-14). Bu kuşakta yer alan bireylerin, aceleci, internete hâkim, çoklu karar ve çoklu dikkat alma becerisine sahip, anlık tüketen, istediği ürünü hemen alan ve sonrasında tekrar yeni tüketim deneyimi yaşama isteğine sahip özellikleri bulunmaktadır (Altuntuğ, 2012: 209). Görüldüğü gibi 1900'lü yılların başlarından itibaren tüm dünyayı etkileyen ekonomik, siyasal, sosyal, teknolojik ve birçok nedenler göz önüne alınarak çeşitli kuşak sınıflandırmaları ortaya çıkmış ve hala çıkmaya devam etmektedir. Literatür incelendiğinde; kuşak sınıflandırmaları yapılırken kuşak teorisyenlerinin hem tarih aralıklarında hem de kuşak adlarında ortak bir karara varamadığı görülmüştür. Bu çalışmada kuşak bağlamında kent konseyi ele alınacağı için kuşak konusuna kısaca yer verilmiştir. Bir sonraki başlıkta ise çalışmanın merkez konusu olan kent konseyi detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

Kent Konseyinin Tanımı, Amacı ve Görevleri

Kent konseyi, hemşehrilik ruhu çerçevesinde kentin kalkınması, öncelikleri, vizyonu, sorunları ve çözümü için merkezi ve yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sivil toplumun ortaklık anlayışıyla bir araya geldiği demokratik yapılardır (KKY, 4.madde). Kent konseyi, kentine sahip çıkmak için bir araya gelmiş geniş bir halk kitlesinin katılımıyla seçilmiş yerel organların çalışmalarına destek sağlayan, etkin bir çalışma ortamına sahip dinamik bir yapıdır. Yerel halkın kent yönetiminde aktif rol almasını sağlayan, kentlilik bilincini arttıran, kentin kültürünü ve tarihini koruyan, güçsüz grupların toplumsal rollerini güçleştiren ve çevreye daha duyarlı hale gelmelerini sağlayan bir kurumdur. Kent konseyi tüm kentlilere açık olan, kentte bulunan merkezi ve yerel yönetim temsilcileri, özel sektör, üniversiteler, sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren, yerel demokrasinin gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Bozkurt, 2014: 229-235).

Kent konseyinin amacı; kent yaşamında kent vizyonunu geliştirmek, yerel demokrasiyi güçlendirmek, yönetim anlayışını her kademede egemen olmasını sağlamak, kentin hak ve hukukunu korumak, hemşehrilik bilincini arttırmak, kentin kalkınmasına destek olmak, insanlar arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı arttırmak, kentte yaşayanların çevreye daha duyarlı olmalarını sağlamak, yerel yönetimlerin saydamlığını arttırmaktır. Bu nedenle kent konseyleri; kent kaynaklarının daha adil ve etkili olması, kent kimliğinin korunması, sivil toplum alanının güçlenmesi, kentte herkese eşit erişim sağlayarak sosyal adaleti yaymak, kent konseyinde yer alan meclislerde (gençlik meclisi, çocuk meclisi, kadın meclisi, vb.) bulunan kişilere aktif rol almaları için çalışmalar yapmaktadır. Çalışmalarını yaparken tarafsızlık, aktif katılım, değişim/ yenilik, hesap sorma ve hesap verme, yerinden yönetim, hemşehrilik bilinci, sürdürülebilir kalkınma, çoğulculuk, gönüllülük, eşitlik/ eşitliğe saygı, çevre bilinci, uzlaşma kültürü ilkelerine göre hareket etmektedir (Kent Konseyleri Gönüllülük Rehberi, 2021: 7-11). Kent konseyinin genel işlevi kentte yaşayan tüm insanları sosyal yardımlaşma ve dayanışma anlayışı ile bir araya getirmek, çevreye duyarlı bir bakış açısını canlandırmaktır (Özdemir, 2011: 83-84). Kent konseyinin işlevi bir kentten diğerine farklılık gösterebilmektedir. Fakat kent konseyinin en önemli işlevi, kentteki tüm paydaşları bir araya getirmek ve tüm kenti kucaklayan ortak bir akıl oluşturmaktır (Emrealp, 2005: 65). Kent konseyinin görevleri yönetmeliğin 6. maddesinde şu şekilde sıralanmıştır;

- Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,
- Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,
- Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir akıl oluşturmaya katkıda bulunmak,
- Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,
- Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,
- Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,

- Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,
- Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,
- Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,
- Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,
- Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.

Demokrasi ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkan kent konseyi, vatandaşın siyasete daha etkin rol almasını sağlamaktadır. Kent konseyinin dayanağı yerel yönetimler gibi verimlilik, özgürlük ve katılım eksenli hareket etmektir (Karasu, vd. 2008: 104). Kent konseyi kent sorunlarına karşı duyarlı olan kentlileri düzenli aralıklarla bir araya getirmekte ve kurulduğu kentin özellikleri, kültürü, değerleri, koşullarına göre oluşmaktadır. Konseye gönüllü olarak katılan çalışma grubu ilgi alanlarına göre çalışmakta, hiyerarşik bir yapıya göre sıralanmamaktadır (Kayan, 2005: 31). Kent konseyleri yerel politikaları etkileyen halkın sorunlarını ve isteklerini ilgili mercilere ortak akıl çerçevesinde ileten, kenti ilgilendiren kararların alınmasında kentlilerin de söz hakkına sahip olduğunu hatırlatan ve karar alımlarında etkisi olduğunu gösteren önemli bir platformdur. Kent konseyleri yerel yönetimlerin daha başarılı olmalarına katkı sunan mekanizmalardan biridir. Kent konseyi kent halkının hepsini kapsayan, dışlayıcı ve ayrıştırıcı ilkelerden uzak olan gönüllülük esasına göre hareket eden sivil bir oluşumdur. Kent konseyleri bu açıdan gönüllü dayanışmanın canlanmasını sağlayarak kent halkını ve kent için önemli aktörleri (valilik, belediye, sivil toplum kuruluşları, üniversite, dernek vs.) bir araya getiren buluşma mekânıdır. Kent konseyleri siyasi amaç doğrultusunda bir araya gelmeyen bireylerin, siyasi toplumsallaşmasına etki eden yerlerden biridir. Çünkü Metin'in (2021: 137) de ifade ettiği gibi siyasi amacı olmayan kurum ve kuruluşların faaliyetlerinde bulunmakta bireylerin dolaylı yoldan siyasi toplumsallaşmasını sağlamaktadır.

Kent Konseyinin Kuruluşu

Kent konseylerin kuruluşuna bakıldığında; bilindiği üzere Birleşmiş Milletler, uluslararası alanda iktisadi, toplumsal ve kültürel iş birliğini

sağlamak, dünyada barışı ve güvenliği korumak, uluslararası dostça ilişkiler kurmayı amaçlayan bir örgüttür (Birleşmiş Milletler Antlaşması, 1.madde). 1945 yılında Türkiye’de Birleşmiş Milletlere üye olmuş, 1997 yılında da Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı çerçevesinde bir anlaşma imzalamıştır. Bu programın adı Türkiye Yerel Gündem 21 programıdır (Kent Konseyleri Gönüllü El Kitapçığı, 2021: 6).

Yerel Gündem 21 programının ortağı ise kentlerde oluşturulan kent konseyleridir. Kent konseyleri merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplumu “ortaklık” anlayışıyla bir araya getiren yönetim mekanizmalarıdır. Kent konseyi; “Yerel Gündem 21 süreci bağlamında, “kentine sahip çıkma”, “aktif katılım” ve “çözümde ortaklık” ilkelerinin bütünlüğünde, kentleri sürdürülebilir geleceğe taşıyan bir “ortaklık modeli” olarak tanımlanır” (Emrealp, 2005: 32-65). Kent konseyi 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 2005 yılında yasal olarak yapılanmıştır. Belediye kanununda kent konseyinin tanımı; kent konseyi faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi için belediyenin yardım ve destek sağlayacağı; kent konseyinin görüşlerinin belediyenin ilk toplantısında yer alacağı belirtilmiştir (5393 sayılı Belediye Kanunu, Madde 76). Kent konseyleri faaliyetlerinin yürütülmesi için belediye kanunun hemen ardından 2006 yılında “Kent Konseyi Yönetmeliği” çıkarılmıştır. Fakat yönetmelik 2009 yılında eksikliklerin giderilmesi için yeniden düzenlenmiştir. Kent konseylerine yönelik faaliyetler halen bu yönetmeliğe göre yürütülmektedir. Türkiye’de en sık uygulanan, çeşitli alt meclislerden oluşan, hemen hemen her il ve ilçede bulunan, yerel demokrasi uygulaması olan kent konseyleri, Soygüzel’e (2017: 41) göre her geçen gün sayıları arttığı ve aynı zamanda kent konseylerinde gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmalar yapıldığı için Türkiye’de aktif Kent Konseylerine ilişkin kesin bir sayıya ulaşılamamaktadır.

Kent Konseyinin Kurumsal ve Mali Yapısı

Kent konseyleri yönetmeliğine göre kent konseyi, belediye teşkilatı olan yerlerde 3 ay içinde oluşturulur. Kent konseyi genel kurulu belediye başkanının çağrısıyla ilk toplantısını yapar. Belediye başkanının başkanlığında bir araya gelen genel kurul, toplantıyı idare etmek üzere üyeleri arasından en az üç kişiden oluşan divan kurulunu seçer. Ardından kent konseyi yürütme kurulu ve kent konseyi başkanı seçilir (KKY, 5.madde). Kent konseyi üyeliğinin nasıl belirlendiği madde 8’de şu şekilde belirtilmiştir:

- Mahallenin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi,
- Belediye başkanı veya temsilcisi,

- Sayısı 10'u geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri,
- Mahalle sayısı yirmiye kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının yüzde 30'unu geçmemek ve 20'den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri,
- Beldede teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri,
- Üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri,
- Kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi.

Kent konseyi organları genel kurul, yürütme kurulu, meclisler ve çalışma grupları, kent konseyi başkanıdır. Genel kurul kent konseyinin işleyişine karar veren, kent konseyi başkanının başkanlık yaptığı en yetkili kuruldur. Yürütme kurulu ise genel kurulun gündemini tespit eden ve genel kurul tarafından belirtilen görüşleri belediyeye sunan ve uygulamaları takip eden kuruldur. Yürütme kurulunda kadın ve gençlik meclis başkanlarının da yer aldığı en az yedi kişi vardır. Kent konseyi başkanı da genel kurul tarafından seçilir. Başkanın olmadığı zamanda yürütme kurulunun en yaşlı üyesi toplantılarda vekâlet eder (KKY, madde 9, 10,11). Kent konseyindeki meclisler gönüllülük esasına bağlı olarak oluşan, kent konseyinin görev yerinde bir araya gelen, toplumun her kesiminden insanı buluşturan, kentin yönetiminde aktif rol almayı üstlenen ortak yapılarıdır. Ülkemizde olan kent konseylerinde genel olarak kadın meclisi, çocuk meclisi, gençlik meclisi ve engelsiz kent meclisi vardır. Bu meclisler her kuşaktan insanı kapsamaktadır. Meclislerin amaçları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 1: Kent Konseyi Meclislerinin Amaçları (kaynak: Kent Konseyleri Gönüllü El Kitabı)

Kadın Meclisleri	Gençlik Meclisleri	Çocuk Meclisleri	Engelsiz Kent Meclisleri
Kadınların hak ve hukuklarını korumayı, sosyal yaşamda daha aktif rol almalarını sağlamayı, kent politikalarını geliştirmeyi ve kadınların karar alma süreçlerine dâhil edilmelerini sağlamayı amaçlar.	Kentte yaşayan gençlerin kent ve gençlik ile ilgili sorunların çözümünde aktif rol almalarını sağlamayı, kente yönelik çalışmalar yaparak katkıda bulunmalarına imkân sunmayı amaçlar.	Kentte çocukların yaşadıkları problemleri ve talepleri dile getirmeyi amaçlar.	Toplumsal yaşam içinde engelli bireylerin daha fazla yer almalarını, yaşadıkları sorunlara çözüm önerileri sunmayı, kentlilerin engelli bireylerle yaşamasını kolaylaştırmayı amaçlar.

Kent konseyi çalışma grupları ise herhangi bir konu üzerine düşünce geliştiren, bu konuda uzmanlaşmış kurum veya kuruluşların aynı paydada buluşmaları sonucu oluşan gruplardır (Çukurçayır, 2007: 283). Kent konseyi çalışma grupları kent konseyinde yer alan meclislere bağlı olarak kurulmaktadır. Çalışma grupları örneğin; hukuk, kültürel miras, iklim, turizm, sanat gibi hiçbir meclisin (gençlik meclisi, kadın meclisi, çocuk meclisi, engelliler meclisi kapsamayan) çalışma konusunu içermeyen bağımsız konuları da kapsayabilmektedir. Türkiye’de olan kent konseylerinin ana sayfalarında yer alan çalışma grupları incelendiğinde; hayvan hakları, denizcilik, iklim krizi, emek/iş yaşamı, göç, kent sağlığı, tarım ve gıda su ürünleri, spor, kültür sanat, kent yoksulluğu, çocuk hakları, çevre çalışma, deprem afet, dijital teknoloji, basın, bütünlük afet yönetimi, eğitim, göç ve mülteci, kişisel gelişim, LGBT, muhtarlar, yerelde kalkınma, kadın ve hukuk, ulaşım, uyuşturucu ve bağımlılıkla, mücadele gibi birçok farklı adlara sahip çalışma grubunun olduğu görülmüştür.

Meclisler incelendiğinde ise çocuk meclisi, çevre ve iklim meclisi, bisiklet meclisi, yaşlılar meclisi, emekliler meclisi, +65 meclisi, yükseköğretim meclisi, yabancılar meclisi vs. gibi farklı meclislerinde kent konseyleri bünyesinde çalıştığı anlaşılmıştır. Farklı meclislerin olması kent konseylerinin çoğulculuk, değişim, yenilik ilkelerine göre çalıştığını ve çalışmalarını toplumsal problemlere göre ele aldıklarını gösteren önemli bir örnektir. Kent konseylerinde çalışmaların farklı olup zenginlik kazanması her kesime, her kuşağa hitap etmesini de kolaylaştırmaktadır. Kentteki herkesi kucaklayıcı ilkesiyle bünyesine dâhil etmesi kent konseyinin toplumsal bir kurum olduğunu göstermektedir. Kent konseylerinde kentin asıl sahibi olarak görülen hemşehriler ve yaşadığı kente yönelik çalışmalar yapmak isteyen herkese kapısı açık mekânlardır. Gönüllü çalışmaya vakti olan ve buna vakit ayıran her üye “gönül rızası” ile emeğini, vaktini kent konseyine bağışlamaktadır. Kent konseyine gönüllü katılan kişiler bu sayede sosyalleşmekte, farklı bakış açıları kazanmakta, yerel ve merkezi yönetimlerin aldığı kararlara etki etme fırsatı yakalamakta, daha hoşgörülü olmakta, dezavantajlı kişilerle tanışma ve onların ihtiyaçlarını, sorunlarını bizzat duyma fırsatı yakalamaktadır. İnsan odaklı ve toplumsal faydayı artırmayı amaç edinen kent konseyi üyeleri, maddi ve manevi bir fayda gözetmeden meclis ve çalışma gruplarına dâhil olmaktadır. Meclis ve çalışma grubunda yer alan üyeler; amaçları doğrultusunda hareket ederek, insan onuruna yakışır bir yaşam tarzını bütün bireylere eşit bir şekilde sağlanabilmesi için çalışmaktadır. Kent konseylerinde yapılacak ve yapılması

planlanan faaliyetlerin gerçekleşmesi için belli bir bütçeye ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır.

Bu açıdan kent konseyi mali yapısı incelendiğinde; 6 Haziran 2009 tarihli yönetmelikte belediyelerin kent konseylerinin bütçelerine ödenek ayırması gerektiği, yardım ve desteğinin olması şartı 16. maddede belirtilmiştir (KKY). “Kent Konseylerinin Mali Yapısı” başlıklı bu madde ile belediyelerin konseylere kaynak sağlamaları güvence altına alınmıştır. Fakat bilindiği üzere kent konseyleri belediyenin bir organı değildir. Bu nedenle kent konseyine nasıl kaynak sağlanacağı konusu tam anlamıyla net değildir. Kent konseyinin işleyişi için bu önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için kent konseyine uygun görülen bütçenin, başta sosyo-kültürel işlerden sorumlu birimlerce karşılanması yoluna gidilerek sorunun ortadan kalkması sağlanmaktadır (Emeralp, 2010: 29). Kent konseylerine yönelik yapılan araştırmalarda (bkz. Ertan, 2022; Tekin, 2019) ve bu çalışmada da bütçe sorunun önemli bir sorun olduğu anlaşılmıştır.

Kent konseyi ile ilgili şunları söyleyebiliriz; kent konseyi vatandaş eksenli anlayışıyla kurulduğu ilin, ilçenin haklarını ve hukuğunu koruyan, çevreye duyarlılığı arttıran, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak için her kesimden insanın bir araya geldiği kent konseyi ailesini oluşturmaktadır. Kent konseyi ailesinde gün geçtikçe artış gösteren gönüllü kişiler yer almaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi kent konseyi bünyesinde kent konseyi yürütme kurulu, kent konseyleri meclisleri, çalışma gruplarında yer alan hemşehriler, yerel ve merkezi idareden sorumlu kişiler oluşturmaktadır. Kent konseyi bu açıdan geniş bir yelpazeye sahiptir. Sadece idari yapıda belediyelerin bulunmaması belediyeden bağımsız bir kurum olduğunu göstermektedir. Fakat bütçesinin belediye tarafından karşılanması nedeniyle tam anlamıyla bağımsız olamayacağı belirtilebilir.

Afyonkarahisar Kent Konseyi’nde Bir Alan Araştırması

Afyonkarahisar Belediyesi Afyonkarahisar’ın daha yaşanılabilir bir kent olması ve kent halkıyla yakın ilişkiler kurmak için Yerel Gündem 21 programı oluşumuna Eylül 1997 yılında başlamıştır. Belediye, Bursa’da 12-15 Mart 1998 tarihinde yapılan “ Türkiye’de Yerel Gündem Tanıtımı ve Geliştirilmesi” projesine kabul edilmiştir. 22 Mayıs 1998 tarihinde Yerel Gündem 21 oluşumu resmen başlatılmıştır (Pektaş ve Koçak, 2007: 142). Afyonkarahisar Belediyesi bünyesinde devam eden Afyonkarahisar Kent Konseyi, temel işlevlerini hayata geçirebilmek ve katılımları arttırmak için hala çalışmalarına devam etmektedir. Kent konseyi, çalışmalarını daha verimli hale getirmek ve herkesin ulaşımının

kolay olması amacıyla kentin merkezinde olan Atatürk Kongre Merkezi'ndeki iki katlı tarihi binadadır. Binanın birinci katında nikâh salonu, nikâh işlem yeri ve kent konseyi toplantı salonu; ikinci katında ise belediyeye bağlı kadınlara yönelik eğitim kursu (çini, tel kırma, boyama, amigurumi vb.) ve kent konseyi başkan ve sekreteryaya odası vardır. Kent konseyi binasında hem nikâh salonunun hem de farklı mahalleden gelen kursiyerlerin olmasının kent konseyine farkındalığı arttırdığı görülmüştür. Bu araştırma sırasında nikâh salonuna gelen kişilerin binayı merak ettikleri ve kent konseyinin de ne olduğunu öğrenmek için ofislerde çalışan kişilere soru sorduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca kent konseyi binasının olduğu katta olan eğitim kursuna gelen kadınların mahallelerindeki eksiklikleri, şikâyetleri belediyeye bildirmesi için kent konseyine dilekçe bıraktıklarını görmüştür. Tarihi bir bina olduğu için asansör olmadığı fakat engelli ve yaşlı bireylerin de katılımında herhangi bir sorun olmaması için giriş katta kent konseyine ait meclis, çalışma odası tahsis edilmiştir. Engelli bireyler için de giriş kata iki tane rampa yerleştirilmiştir. Gözlemler neticesinde binanın merkezde olması herkesin (genç, yaşlı, kadın, hamile, engelli vs.) rahatça gelmesine imkân sağladığı anlaşılmıştır.

Afyonkarahisar Kent Konseyi'nde genel kurulu oluşturan, çeşitli kurumların temsilcileri, kent konseyi üyeleri vardır. Genel kurulda konsey başkanı (X kuşağı), konsey başkan yardımcısı (Y kuşağı), yürütme kurul üyeleri (X, Y, Z kuşaklarından olan 30 kişi) bulunmaktadır. Genel sekreterlik, sekreteryaya ve idari işler, meclisler ve çalışma grupları ofisi vardır. Afyonkarahisar Kent Konseyi'nde kadın meclisi, gençlik meclisi, engelli meclisi, öğrenci meclisi ve bu meclislerin üyeleri vardır. Çevre ve şehircilik, bağımlılıkla mücadele, sosyal yardımlaşma ve eğitim- kültür- sanat çalışma grupları bulunmaktadır. Meclis ve çalışma gruplarında kente yönelik sorunlar, üyelerin istek ve önerileri tartışılmaktadır. Bu şekilde Afyonkarahisar hakkında pek çok konunun farklı bakış açıları ile ele alınması, tartışılması ve raporlaştırılması ve ilgili mercilere iletilmesi kent konseyi aracılığıyla sağlanmaktadır.

Afyonkarahisar Kent Konseyinde çeşitli faaliyetler yürütülmüş ve hala yürütülmeye devam etmektedir. 2022 Afyonkarahisar Kent Konseyi faaliyet raporu incelendiğinde; mavi kapak kampanyası, mahalle ziyaretleri, eğitim seminerleri (11, 12. sınıf ve ortaokul 7, 8.sınıf öğrencilerine moral ve destek için kurslar), STK komisyon toplantıları, marifetli hanımlar pazarı (marifetli hanımların stant açarak el ve gıda ürünlerini satması için imkân sunulması), ramazan ayında yardım (koli yardımı, iftar yemeği vb.), engelliler meclisinin yaptığı etkinlikler (engelli bireylere asker eğlencesi, Zafer Meydan'ında 23

Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramında engelli bireyleri klasik arabalarla gezdirmek vb.), yürütme kurulunun yaptığı oda başkanlarına ziyaretler (şoförler odası, sebzeciler odası, madeni sanatkârlar odası, berberler ve kuaförler odası başkan ziyaretleri) faaliyetlerinin yapıldığı görülmüştür.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın konusu kuşakların buluşmasını sağlayan kent konseyidir. Kent konseyine yönelik literatürde sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Çalışmanın özgün yanı Afyonkarahisar Kent Konseyi örneği üzerinden, farklı kuşakların buluştuğu mekân olan kent konseyini nitel bir yöntemle ele almaktır. Bu çalışmada nitel yöntemin seçilmesinin nedeni Cresweel'in (2015: 48) da belirttiği gibi ele alınan konunun daha detaylı keşfetmek, kolaylıkla ölçülemeyen değişkenleri belirlemek, katılımcıların bir problem veya konuyu hangi bağlamda ele aldıklarını anlamak ve konuya ayrıntılı bir bakış açısı getirmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın temel problemleri; kent konseyine gönüllü olarak katılan üyelerin demografik özelliklerini, kent konseyine katılma nedenlerini, kent konseyinin katkısının olup olmadığını ve kent konseyine yönelik önerilerini değerlendirmektir. Bu çalışma farklı kuşakların buluşma mekânı olan kent konseyine katılım nedenlerini ele aldığı, kent konseyini sosyolojik boyutlarla incelediği ve kent konseyi hakkında araştırma yapacak olan sosyal bilimcilere katkı sunacağı için önemlidir.

Araştırma sadece Afyonkarahisar Kent Konseyi ile sınırlıdır. Afyonkarahisar Kent Konseyinin yaklaşık 7000 üye bulunduğu ifade edilmiştir. İç işleri mevzuatına göre kentin belli bir yüzdesi katılmak durumunda olduğu ve bunun haricinde de gönüllü katılan kent halkını da kapsadığı için kent konseyi üye sayısının net olmadığı belirtilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, kent konseyi üyelerinin net bir sayısının olmaması, görüşmede yeterli bir doyuma ulaşılmış olması ve tekrara düşmeme adına araştırma, amaçlı örneklem tekniği ile kent konseyine üye olan 18-80 yaş aralığındaki farklı kuşaklardan 15 üyeyle sınırlı kalmıştır. Afyonkarahisar Kent Konseyine üye olan kişilerin yaş aralıkları dikkate alındığında, çalışmada sadece X kuşağı(1961-1980 arası doğanlar), Y kuşağı (1981-2000 arası doğanlar) , Z kuşağına (2000'li yıllardan sonra doğanlar) yer verilmiştir. Kent konseyi başkanı, meclis başkanları (kadın meclis başkanı, engelliler meclis başkanı, gençlik meclis başkanı) ve diğer yürütme kurulu üyeleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çocuk meclis başkanıyla yaşanan Kahramanmaraş depreminden dolayı görüşme gerçekleştirilememiştir. Bunun yanı sıra kent konseyine gelen diğer üyelerle de izin alınarak görüşme yapılmıştır.

Araştırmada veri toplama teknikleri olan gözlem, görüşme ve doküman analizi tekniği kullanılmıştır (Seale, 1999). Araştırmacı 17.01.2023-09.02.2023 tarihleri arasında kent konseyine bizzat giderek hem gözlem yapmış hem de görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Bu sayede kent konseyine gelen üyelerle tanışılmış, güven ortamı oluşturulmuştur. Araştırmacı 27.01.2023 tarihinde kent konseyi yürütme kurulunun yapmış olduğu bir toplantıya izin alarak katılmıştır. Toplantıda kente yönelik sorunların, görüş, öneri ve şikâyetlerin üyeler tarafından ifade edildiği ve raporlaştırıldığı; diğer toplantı gününe kadar yapılacak olan ziyaretlerin üyelerin öneri ve ortak kararıyla belirlendiği görülmüştür. Araştırmacı toplantıya katılarak ve toplantıda kente yönelik önerilerini sunarak (örneğin; dezavantajlı gruplardan birini oluşturan suçlulara yönelik faaliyetler yapılması gerektiğini, denetimli serbestlik kurumuna randevu planlanmasını önermiştir) katılımlı gözlem yapma imkânı elde etmiş ve kent konseyi sürecini anlamaya çalışmıştır. Kent konseyinin işleyişini, yapılan faaliyetleri ele almak, kent konseyi yönetmelik ve kanun maddelerini incelemek içinde doküman analiz tekniğinden de yararlanılmıştır. Kent konseyi üyeleriyle araştırmanın amacına yönelik derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmede yer alan araştırma soruları; 1) Kent konseyine katılma nedeniniz nedir? 2) Kent konseyinin kente ve kent halkına katkısının olduğunu düşünüyor musunuz? 3) Kent konseyine yönelik önerileriniz nelerdir? Ayrıca görüşmecilerin demografik bilgileri de görüşme formunda yer almıştır. Katılımcılarla yaklaşık olarak 30 dakika yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşmeler kent konseyinde ve üyelerin iş yerlerinde gerçekleşmiştir.

Nitel araştırmalarda araştırmanın geçerliği, güvenilirliği ve araştırma etiği önemlidir (Yalçın, 2021). Araştırmacı bu nedenle öncelikle, görüşmeye gönüllü olarak katılan katılımcılara, araştırma etiğine dikkat edeceğini hem sözlü hem de yazılı bir şekilde (görüşme formunda yer alan soruların üst kısmında) belirtmiştir. Katılımcıların kimlik bilgileri araştırma etiğine uyularak gizli tutulmuştur. Veri analizi yapılırken kod isim verilmiştir. Sorulara verilen cevaplar veri analizinde araştırmacı tarafından sadece imla hataları düzeltilerek, katılımcıların belirttiği gibi aktarılmıştır. Ayrıca çalışmada verileri görselleştirerek daha anlaşılır kılmak için kelime bulutu analizi de kullanılmıştır. Araştırmada iç ve dış güvenilirliği sağlamak için araştırmacı, verilerde herhangi bir değişiklik yapmamış, uzman incelemesine de başvurarak dış geçerliliği artırmaya çalışmıştır. Araştırmacı çalışma boyunca ön yargılarından uzak durmayı hedeflemiş, görüşmeye katılan kişilerle güven ortamı oluşturmuştur. Araştırmanın geçerliliği için gerekli kriterlere de özen göstermiştir.

Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 2: Katılımcıların demografik özellikleri

Kod isim	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim durumu	Meslek	Doğum Yeri
K1	Erkek	22	Bekâr	Lisans	Öğrenci	Afyonkarahisar
K2	Erkek	53	Evli	Ortaokul	İşyeri yöneticisi	Afyonkarahisar
K3	Kadın	42	Evli	Lisans	Mağaza müdürü	Afyonkarahisar
K4	Kadın	52	Evli	Yüksek lisans	Sanatçı (Emekli)	Afyonkarahisar
K5	Erkek	61	Evli	Yüksek lisans	Emekli	Afyonkarahisar
K6	Erkek	48	Evli	Lisans	Zabıta amiri	Afyonkarahisar
K7	Kadın	37	Evli	Lisans	Bilgisayar işletmeni	Afyonkarahisar
K8	Kadın	27	Bekâr	Lisans	Fotoğrafçı, gazeteci	Afyonkarahisar
K9	Erkek	39	Evli	Lisans	Mühendis	Afyonkarahisar
K10	Erkek	44	Evli	Lise	Makine teknisyeni	Afyonkarahisar
K11	Erkek	40	Evli	Yüksek lisans	Akademisyen	Afyonkarahisar
K12	Erkek	42	Evli	Lisans	Öğretmen	Afyonkarahisar
K13	Erkek	37	Evli	Yüksek lisans	Akademisyen	Afyonkarahisar
K14	Erkek	67	Evli	Lisans	Öğretmen	Afyonkarahisar
K15	Kadın	53	Evli	İlkokul	Ev hanımı	Afyonkarahisar

Afyonkarahisar Kent Konseyinde toplamda 5 kadın, 10 erkek olmak üzere 15 üyeyle görüşme yapılmıştır. Kadın katılımcıların 3'ü kadın meclisinde, 1'i gençlik meclisinde, 1'i de hem kadın meclisinde başkan olarak hem de yürütme kurulunda gönüllü olarak çalışmaktadır. 10 erkek katılımcıda gençlik, engelliler meclisinde ve yürütme kurulunda görev yapmaktadır. Gözlemler ve görüşmeler sonucunda yürütme kurulunda çoğunlukla yetişkin erkeklerin yer aldığı görülmektedir. Kent konseyinin görevlerinden biri de bu nedenle kadın, genç, engelli olan kişilerin katılımını daha fazla arttırmaktır. Yaş aralığına bakıldığında 22-67 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Kent konseylerine tablo-2'de görüldüğü gibi X, Y, Z kuşağından olan her vatandaş katılım göstermektedir. 13 katılımcının evli, 2 katılımcının ise bekâr olduğu görülmüştür. Katılımcıların eğitim seviyeleri incelendiğinde; eğitim seviyesinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların meslekleri incelendiğinde; özellikle ekonomik

refaha ulaşmış, emekli ve memur olan kişilerin gönüllü olarak kent konseyine katıldığı görülmektedir. Görüşülen üyelerin tamamının Afyonkarahisarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun varlığı hemşehrilik bilincine sahip olan kişilerin kent konseyine katılımında etkili olduğu söylenebilir.

Kent Konseyine Katılma Nedenleri

Afyonkarahisar Kent Konseyine üye olan katılımcılara demografik sorularından sonra ilk olarak kent konseyine katılma nedenleri sorulmuştur. Bu soruya her üyenin farklı cevap verdiği görülmüştür. Kent konseyine katılma nedenleri incelendiğinde X kuşağından olan katılımcının:

“Kent konseyine başkan olma nedenim; bizim kent konseyi başkanı olmaktaki amacımız halkımızın istek ve önerilerini bizzat yerinde dinleyip, ilgili birimlere (vali, belediye, muhtar vs.)götürerek çözümünü noktasında çalışmak gayesiyle başkanlığa aday oldum. Böylece halkımızın biraz daha rahat ve huzurlu yaşamasına katkı sağlamış olacağız.” K14

X kuşağından olan katılımcının ifadelerinden otoriteyle iletişimi önemseydiği ve halkın huzuru için kent konseyine katıldığı görülmektedir. Karaaslan’ın (2014: 110-117) da belirttiği gibi X kuşağı otoriteye saygılı, otoriteyle iletişim üslubuna dikkat eden, çatışma ve gerginlikten uzak durmayı önemseyen bu nedenle de şikâyet, öneri ve istekleri üst yönetime ileten bir kuşaktır. X kuşağı çalışkan, işine bağlı, rekabetçi, kanatkar bir kuşaktır (Kuyucu, 2014: 58). Görüldüğü gibi X kuşağının ifadesi ve demografik özellikleri literatürü destekler niteliktedir. Y kuşağından olan katılımcıların katılma nedenleri incelendiğinde;

“Engelli annesiyim.29 yaşında erkek bir evladım var. Tekerlekli sandalyeye bağımlı. Kent konseyine katılma nedenim engellilerin sesini duyurmak, onların ihtiyaçlarını karşılamak. Bir yıldır üyeyim. Şuan yürütme kurulunda da görevliyim. Toplantılar yaparak birlikte karar alıyoruz.”K15

“Kentimize ufakta olsa kent konseyine üye olarak katkıda bulunmak istedim.” K3

“Kent konseyine projeler üretmek ve çalışmak için katıldım. Halkın sorunlarına yönelik çözüm önerileri sunmak ve faydalı işlerde bulunmak için bu işte gönüllü oldum. Afyonkarahisar’da bazı gördüğüm eksiklikleri duyurmak için burdayım.”K4

“Sosyal sorumluluk projelerinde hem esnaf olarak sesimizi duyurmak için hem de iş yerimin hizmetine katkıda bulunmak için katıldım. Aynı zamanda halkın istek ve görüşlerini dile getirmek için katıldım. Kentte olan birçok kurum ve kuruluşu gönüllü olarak (TEMA, AFAD, Emekliler Derneği, Afyon Sivil Savunma,

Afyon tanıtım, Afyon Belediyesi kültür sosyal işler tanıtım, Yarım Elma Sosyal Yardımlaşma Vakfı, Beşiktaş Derneği vs.) üyeyim. Üniversitede gıda tezlerinde de jüri olarak katılmaktayım. Bu nedenle kent halkının sorunlarını bildiğimi düşünüyorum. Kent konseyine bu yüzden üye oldum.” K2

“Ticaret odası genel sekreterliği yaptım. Şehrin hem ekonomik hem de sosyal yapısını biliyorum. Kent konseyine de şehre katkı sağlamak için katıldım. Çoğunlukla İstanbul’da yaşadım. Aynı zamanda birçok şehri görme fırsatım oldu. Farklı bir bakış açısına sahibim. Bu yönümle şehrimde katkıda bulunmak istiyorum.” K5

“Kent konseyinde tüm kurumlar bir araya gelmektedir. Bizde trafik ile ilgili halkımızın görüş ve önerilerini birebir kendilerinden dinlemek ve çözüme imkânını hızlandırmak için kent konseyine üye oldum. Bize gelen dilekçeleri kısa yoldan almak ve çözüm önerileri sunmak için katıldım.” K6

“Kent konseyine görevlendirmeye üye oldum. Deneyimlerimi paylaşmak ve STK’larla istişare ederek Afyonkarahisar’da olması gereken faaliyetler düzenlemek için katıldım. Örneğin; kadın dostu kent, kültür dostu kent, gençlik dostu kent, engelli bireylerle ortaklaşa yapılan faaliyetlerde bulundum. Kent halkının sorunlarını öğrenmek ve çözüm önerileri sunmak için aynı zamanda yerel yönetimlerle köprü görevi gördüğüm için üyeliğime devam ettim.” K7

“Gençlere yönelik yapılan etkinliklerde daha fazla yer almak için katıldım.” K8

“Kent konseyi hemşehri bilincini arttırdığı için halkın paydaşlarının olduğu bir kurum. Toplumsal olayların kritiği yapıldığı ve misyonunu beğendiğim için kent konseyine katıldım.” K9

“Sendika başkanım. Halka daha yakın olmak ve belediyeye halk arasındaki iletişim köprüsüne katkıda bulunmak için katıldım.” K10

“Hem gençlere hem de şehrimize katkıda bulunmak için katıldım. Toplum hizmet etmek için kent konseyinin düzenlediği faaliyetlere de katılıyorum.” K11

“Şehrimize, halkımıza bir katkı sağlamak için katıldım. Afyon’un daha yaşanılabilir bir şehir olması için kent konseyine üye oldum. Hemşerilik bilincini arttırdığı, tarihi ve kültürel değerlerimizi korumayı hedeflediği için kent konseyinde yer aldım. Ayrıca seviyorum sosyal faaliyet ve etkinliklere katılmayı.” K13

Y kuşağının kent konseyini kent halkı ve yerel, merkezi yönetimler için aracı bir kurum olarak gördüğü söylenebilir. Y kuşağı hem kendisine hem de kent halkına yararlı bir oluşum olarak gördüğü için kent konseyine katıldığı belirtilebilir. Kent konseyinde yapılan ve yapılacak olan faaliyetlerin kadınların, gençlerin ve engellilerin sorunlarına çözüm getireceğini düşündükleri için katılım gösterdikleri iddia edilebilir. Y kuşağından olan katılımcılar kent konseyine topluma hizmet sunan ve hemşeri bilincini canlandıran bir platform

olarak düşündüğü için katıldığı sonucuna ulaşılabilir. Y kuşağı Taş ve Kaçar'ın (2019) yapmış olduğu çalışma sonucuna göre resmîyetten hoşlanmayan, samimi bir iletişimi önemseyen, kendilerine her açıdan güvenen, takım çalışmasına yatkın olan bir kuşaktır. Keleş'e (2011: 138) göre ise Y kuşağının yaptıkları günlük işlerin dünyada olumlu bir değişime katkı sunması çok önemlidir. Bu kuşağın yenilikçi fikirler ürettiklerinde teşvik edilmeleri, işleyişe sağladıkları katkıların takdir görmesi değerlidir. Y kuşağının kent konseyine katılma nedenleri literatürle karşılaştırıldığında benzer özelliklerin olduğu sonucuna ulaşılabilir. Örneğin K2, K5 ifadelerinden özgüveni olan kişiler olduğu, kent konseyine katılan diğer kişilerinde takım işini önemseydiği, kent konseyi aracılığıyla kent halkına ve kente katkı sunma isteği benzer özellikleri yansıttığını göstermektedir. Z kuşağından olan katılımcı ise:

“Şehrin gençlerine yönelik faydalı faaliyetlerde bulunmak, onlara yararlı olacak faaliyetler ve etkinlikler düzenlemek için kent konseyine üye oldum. Benim gibi gençleri günümüz popüler olan tuzaklardan (kafe bağımlılığı, teknoloji bağımlılığı, zihinde uyuşmaya neden olan madde bağımlılığı vb.) kurtarıp, onlara milli ve manevi değerler aşlamak, Anadolu kültürünü genç nesiller üzerinde devamlılığını sağlamak için katıldım.” K1- Z Kuşağı

Z kuşağı katılımcısının ifadesi sonucunda, kent konseyinin gençlerin sorunlarının ve çözümlerinin sağlandığı bir platform olarak görülebilir. Z kuşağı Kuran'ın (2021: 36) belirttiği gibi her türlü iletişime ve faaliyetlere açık olan, iletişimi seven bir kuşaktır. Bu kuşak teknolojiye bağımlı, sorumluluk verildiğinde başarıyla tamamlayan, sabırsız, aynı anda birden fazla konuyla ilgilenebilme yeteneğine sahiptir (Baysal- Berkup, 2015: 115-116). Z kuşağından olan katılımcının ifadeleri de bu tanımlamaları doğrular nitelikte olduğu belirtilebilir.

Ayrıca çalışma grubuna dâhil olmayan, kent konseyine kız çocuğuyla gelen 31 yaşındaki ev hanımı olan bir kadın katılımcı da katılma nedenini *“Çocuklarıma destek olmak için marifetli hanımlar pazarında tezgâh açmak istiyorum. Bu nedenle kent konseyine üye oldum”* ifadesiyle açıklamıştır. Katılımcı kent konseyini, iş imkânı sağlayan bir kurum olarak görmektedir. Sonuç olarak kent konseyine katılma nedenlerinin yukarıda belirtildiği gibi çok çeşitli olduğu görülmüştür. Katılımcıların ifadelerinden kent konseyinin; halkın yerel düzeyde karar almasını sağladığı, yöneten ve yönetilen arasında bir köprü görevi gördüğü, bulunduğu şehre önemli katkıları olduğu, kişilerin sosyalleşmesini sağladığı, sosyal dayanışma ve yardımlaşmayı güçlendiren bir sivil oluşum olduğu, kentte dezavantajlı grupları daha görünür kıldığı için

kişilerin gönüllü olarak yer almak istedikleri demokratik bir oluşum olduğu varsayılabilir.

Kent Konseyinin Kente ve Kent Halkına Katkısı

Katılımcılara kent konseyinin kente ve kent halkına katkısının olup olmadığı sorulduğunda neredeyse tamamı katkısı olduğunu belirtmiştir. X kuşağında olan katılımcının konuyla ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“Kent konseyinin mahalli ve merkezi idarelerinin yönetim başarısına büyük bir katkı sağladığımı düşünüyorum. Aynı zamanda halkımızın istek ve önerilerini ilgili birimlere götürülmesinde çok önemli bir rol üstlendiğini düşünüyorum.” **K14-X Kuşağı**

X kuşağından olan katılımcı, kent konseyinin kent halkına ve yerel, merkezi yönetime katkısı olduğunu belirtmiştir. Akdemir vd. (2013: 11-42) belirttiği gibi X kuşağı toplumsal sorunlara karşı duyarlı, otoriteye saygılı, kendi sorunlarını kendileri çözmeye çalışan, kendilerine güvenleri yüksek olan bir kuşaktır. X kuşağı iş odaklı bir kuşaktır (Toruntay, 2011: 74). X kuşağından olan katılımcının ifadesi ve gönüllü olarak kent konseyine katılmış olması açıklamaları desteklemektedir. Y kuşağından katılımcıların ifadelerine bakıldığında;

“Mutlaka. Zaten amaç o değil mi? Tabi bize sorumluluk çok düşüyor. Kent konseyi kentimize katkısı olan önemli bir kurum.” **K5**

“Sosyal anlamda evet. Farklı kültürlerde bulunan kişilerle etkileşim halinde oluyoruz. Engellilerin yaşadığı sorunlara yönelik burada farkındalık kazandım. Örneğin bedensel engelli bir insanın halk oyunlarında yer aldığını gördüm. Milli duygular söz konusu olunca engeli olan birinin elinden geleni yapmaya çalıştığını fark ettim. Bedensel engellerin kalplere engel olmadığını anlamış oldum.” **K8**

“Bir değil çok katkısı var. Kent konseyi halkı temsil etmekte. Halkın ulaşamadığı yerlere kent konseyi ulaşıyor. Kent konseyinin yeri Afyonkarahisar’da çok farklı. Halkı temsil ediyor. Halk için gerekli mercilere ulaşmada, yazılı ve sözlü olarak bir basamak görevi görüyor. Aynı zamanda tüm sivil toplum kuruluşlarının sorun ve görüşlerini hızlı bir şekilde ilgili mercilere ulaşmasını sağlıyor. Kent konseyi birçok alanda yeni fikirleri olan gençlere ön ayak olmaktadır. Eğitime katkı sağlayacak projelerin gerçekleşmesini sağlayan, önem veren bir kurum. Dini ve milli değerlerimizi her zaman gün yüzünde tutmayı, somut olmayan kültürel mirasımızı korumayı sağlamaktadır. Engelli kardeşlerimizin durumlarını, sorunlarını bir an önce çözüme kavuşturmaya çalışmaktadır. Kadınlara yönelik etkinlikler yaparak ekonomik olarak kadınların kalkınmasına yardımcı olmaktadır. Şehrimizin değerlerinin korunmasına ve şehrimize yeni katkılar sağlamayı amaç edinmiş bir kurumdur.” **K2**

“Tabiki. Kent konseyinin yöneten ve yönetilen arasında bir köprü görevi gördüğünü düşünüyorum. Ulaşılmayan kişilere ulaşmayı sağlamaktadır. Örneğin marifetli hanımlar pazarı ve düzenlenen birçok eğitim seminerlerinin katkısı çok oldu. Özellikle eğitim seminerleri ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilere katkı sağladı.”K3

“Tabi. Çok katkısı oldu. Kadınların el emeklerini sergileyip, para kazanmaları için marifetli hanımlar pazarı kurulması sağlandı. Kadınlar gününde ihtiyaç sahibi kadınlara yemek verildi. Kadın ressamalara yönelik sergi açıldı. Kadınlar meclisi olarak Diyarbakır annelerini ziyarete gittik. Ramazan ayında koli yardımı yapıldı. Çocukların yaptığı resimleri sergilemeleri için sergi açıldı. Suriye ve Afganlılara yönelik halk bilinçlendirildi. Onların topluma uyum konusunda karşılaştığı problemler bu şekilde önlenmeye çalışıldı. Engellilere yönelik tekerlekli sandalye temini sağlandı. Engelli kızlarımıza yönelik kuaförlük kursu açıldı. Engelli askerlere yönelik engelli asker gecesi düzenlendi. 23 Nisanda engelli çocuklara kentimiz gezdirildi.”K4

“Tabiki. Kent konseyine üye olan kişilerin trafik ile ilgili fikirleri bize yol göstermektedir. Hem işimi daha iyi yapmama, hem de memleketime katkı sağladığını düşünüyorum.”K6

“Kesinlikle düşünüyorum. Kent konseyi o ilin ortak akılla yönetilmesini sağlamayı amaçladığı için ilimizin gelişimi için önemli olduğunu düşünüyorum. Kent konseyinin kentimize bir hemşehri olarak katkısı olduğunu düşünüyorum. Örneğin; kent konseyi engelli bireylerin trafikte problem yaşamaması için trafik ışıklarına sinyalizasyon sisteminin gelmesini sağladı. Şehrimizin estetiğini bozan tabelalar kent konseyinin önerisi üzerine kaldırıldı. Baz istasyonlarının şehrin dışına taşınması da yine aynı şekilde kent konseyi aracılığıyla belediyeye belirtildi, çözümü sağlandı.”K7

“Elbette ki var. Belediyeye ortak çalıştığı için şehirde olan faaliyetler, eksiklikler noktasında yön vermektedir. Kent konseyi bir nevi akil insanlar topluluğudur. Şehire yön veren kişiler kent konseyinde bir araya gelir.”K10

“Tabi, olmaz mı? Toplumun temel problemlerini ilgili mercilere iletmede önemli bir kurum. Önemli bir misyonu var. Afyonkarahisar kent konseyinde kentsel dönüşüm projesiyle önemli bir adım atılmıştır. Bu süreç boyunca halk ile görüşmeler yapılmış, halkın sesinin ilgililere duyurulması sağlanmıştır. Özellikle engelli bireylere katkısının fazla olduğunu düşünüyorum.”K11

“Başta belediyeye çok büyük bir katkısı var. Özellikle halkın istek ve düşüncelerini ilgili kurumlara iletmektedir. Halk nezdinde kent konseyinin çok büyük bir katkısı var. Kent konseyinde gençlik meclisi var. Bu meclis aktif çalışmalarıyla belediyeye gençlerin önerilerini iletiyor. Önceden belediye gençlere ulaşmada zayıftı ama kent konseyinde yer alan gençlik meclisi sayesinde hem gençlere ulaşılmış oldu.”K12

“Evet. İyi bir şekilde değerlendirilirse kente ve kentte yaşayanlara katkısı olduğunu düşünüyorum. Örneğin komisyonlarımız ve çalışma meclisimiz, çalışma gruplarımızla birlikte çözüm aramaktadır. Bizim aldığımız kararlar tavsiye tavsiye niteliğinde. Kent konseyinin amacı kurumlar ve halk arasında köprü kurmaktır. Belediyede ilk sırada bakılan öneriler veriyoruz. Örneğin tarihi levhaların artırılmasını talep etmiştik. Mevlevihane türbe gösterimiz için levhalar hazırlanmasını önermiştik. Belediye onay verdi.” K13

“Tabiki oldu. Engellilere kent konseyi aracılığıyla asker uğurlaması yaptık.23 Nisanda engelli çocuklara gezi düzenledik. Ramazanda Zafer meydanında engelli çocuklara davet verdik. Kent konseyi başkanına ve belediyeye sorunlarımızı aktardık. Sorunlar çözülmeye çalışılıyor.” K15

Y kuşağının kent konseyini; kente, kent halkına, kenti yönetenlere katkı sunan bir oluşum olarak görmekte olduğu sonucuna ulaşılabilir. Y kuşağının nitelikleri Büyükhelvacıgil'e (2021:47) göre yüksek ahlaki değerlere sahip, özgüvenli, çeşitliliğine odaklanan, sosyal, eğitilmiş, iyimser, şehir standartlarında yaşamak isteyen, küresel ölçekte düşünce tarzına sahip, başkalarını mutlu etmeyi seven, siyasetten anlayan bir kuşaktır. Y kuşağı, bir işin çözümünde tek bir doğru yolun olmadığını savunur. Yaratıcı çözümler sunar ve otorite dışında da kendi sesini duyurmaya çalışır (Türk, 2013: 90). Çalışmada Y kuşağının, bu özellikleri destekleyen hemşehrilik bilincine sahip, kentin sorunlarına çözüm arayan, şehir standartlarında yaşamak istedikleri için kent konseyine katılan, Afyonkarahisar'a katkı sunan kuruluş ve faaliyetleri destekleyen bir profile sahip oldukları belirtilebilir. Z kuşağından olan katılımçımız ise Afyonkarahisar Kent Konseyinin birçok katkısının olduğunu özellikle gençlere yönelik faaliyetlerin yararlı olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Teoride topluma faydalı özellikle yerel amirlerle halk arasında köprü vazifesi kurmaktadır. Tabi pratikte ilden ile aksamalar görülebilir. Bu akşamların gerek kurum yöneticilerinin değişimi gerekse de işleyiş değiştirilip bu akşamların giderilmesi sağlanabilir. Bunun neticesinde kent konseyi topluma yararlı bir mevkiye gelmiş olur. Kent konseyinin birçok katkısı vardır. Örneklerle açıklamak gerekirse marifetli hanımlar pazarı, gençlik meclisinin düzenlemiş olduğu Çanakkale gezisi, devlet hastanelerine yönelik moral gecesi, yerel amirlerle gençleri bir araya getirmek, alanında uzman kişiler tarafından halka yararı olan seminer ve konferanslar yapmak, sınav döneminde öğrencilere sıcak çorba gibi çeşitli yiyecek ve içecek dağıtma, üniversiteye ilk gelen öğrencileri otogarda ve tren garında il amirlerinin de selamıyla karşılama gibi çeşitli faaliyetler yapmıştır.” K1-Z kuşağı

Z kuşağı gelecek kaygısı olan, ciddiye alınmak ve söz sahibi olmak isteyen, kendinden önceki Y kuşağına göre girişimci olan, dünyada ne olup bittiğini takip eden, çevre, kadın hakları, doğa, hayvan haklarını önemseyen bir kuşaktır

(Küçükşabanoğlu, 2021: 19-20). Z kuşağı ne istediğini bilen, girişimcilik yönü gelişmiş, kendilerini rahat ifade eden, farklı gruplara karşı hoşgörülü, daha az hiyerarşiyi talep eden özelliklerine sahip kuşaktır (Taş vd. 2017: 1039). Küçükşabanoğlu, Taş ve diğerlerinin ifadesiyle katılımcının kent konseyinin katkılarını ifade eden sözleri benzerlik göstermektedir. Z kuşağı başkalarının derdiyle dertlenen, özellikle gençlere yönelik faaliyetlerin olması için çaba harcayan, gençlere yönelik faaliyetler yapıldığında memnuniyet duyan bir kuşak niteliğine sahip olduğu iddia edilebilir. Katılımcıların kent konseyinin katkılarını anlattığı ifadelerinden kent konseyinin kente, kent halkına, kentte sorumlu olan yerel ve merkezi yönetimlere katkısının olduğu söylenebilir. Yapılan gözlemler ve görüşmeler sonucunda Afyonkarahisar Kent Konseyinin amacı doğrultusunda hareket ettiği ve işlevsel bir kurum olduğu belirtilebilir.

Kent Konseyine Yönelik Öneriler

Kent konseyine yönelik belirtilen öneriler incelendiğinde; kent konseyinin amacına ulaşması, işlevselliğinin artması ve sürdürülebilir bir oluşum olması için kişilerin farklı önerilerde bulunduğu görülmüştür. X kuşağından olan bir katılımcı:

*“Kent konseyinin daha çok başarılı ve etkin olabilmesi için kent konseyinin halka çok iyi bir şekilde tanıtılması icap etmektedir. Halkın bu kurum hakkında farkındalık kazandırılması için belediyenin, basın organlarının ilgili eğitim kurumlarının STK’ların, oda ve vakıfların bu konuda bizzat etkin olmaları gerekir. Merkezi ve mahalli idare tarafından birinci derece muhattap alınmalıdır. Yani idarenin halka yönelik çalışmalarında kent konseyinin katkı sağlanmasına fırsat verilmelidir. Aynı şekilde halkın talepleri bizzat kent konseyinden alınmalıdır. Kent konseyinin kendine ait bir bütçesi olmalı, hemde mutlaka olmalı. Çünkü halkımızı bilinçlendirmek için bir etkinlik yapmak istediğimizde bunun maddi karşılığı olmaktadır. Bunu da belediye karşılamaktadır. Belediyede bu isteklerin birçoğunu karşılamayabiliyor. Halka yönelik yapılacak bir etkinlik yapılmamış oluyor. Kent konseyinin kendine ait araç ve gereçler, ayrıca uzman kişilerin (şoför, muhasebe elemanı, halkla ilişkiler elemanı, sosyal çalışmacı, sosyolog gibi uzman kişiler vs.) olması gerekir. Kent konseylerinin bir çatı altında toplanıp, birlik sağlaması gerekir. Örneğin “Kent Konseyleri Birliği” ve “Türkiye Kent Konseyleri Platformu” tek bir isim adı altında toplanması daha kolay ve etkili bir birim olmasını sağlayabilir.”**K14- X Kuşağı***

X kuşağı çeşitliliğe önem veren, eğitilmiş, kendinden emin, uyumlu, çeşitliliği önemseyen, işle ilgili yüksek beklentileri olan, sonuç odaklı olan bir kuşaktır (Büyükhelvacıgil, 2021: 39). X kuşağında yer alan kişiler, değişen dünya koşullarına ayak uydurmak için çaba harcar, işi sadeleştirir, çok stresli işlerden uzak durur ve yaşamak için yaptığı işten keyif alır (Dias, 2003; akt.

Adıgüzel vd; 2014: 172). Katılımcının beyan ettiği öneriler dikkate alındığında literatürde belirtilen X kuşağı ile benzerlik gösterdiği belirtilebilir. X kuşağı katılımcısının birlik ve beraberlik vurgusu, kent konseyinin aktif ve devamlılığı için önemli bir öneridir. Y kuşağından katılımcıların kent konseyine yönelik önerileri:

“Kent konseyine yönelik önerileri zaten biz arıyoruz. Yönetimde olan aksaklıklar olduğunda giderilmelidir. Birlik ve beraberlik içinde yürütülmesi için çalışılmalıdır.”K2-Y Kuşağı

“Kent konseyi çalışmaları hakkında üst düzey kişilere ve halka duyuru yapılabilir.”K3-Y Kuşağı

“Kent konseyinin ayrı bir bütçesi olmalı. Kentte yönelik kurum ve kuruluşların (Belediye, Valilik, Kızılay vs.) yaptığı faaliyetlere kent konseyini temsilen yürütme kurulundan biri katılmalı.”K4-Y Kuşağı

“Kent konseyini halk pek bilmiyor. Kent konseyinin kazanımları halka yansıtılmalı. Halk bu konuda farklılık kazanmalı.”K5-Y Kuşağı

“Kent konseyinde alınan kararlar tavsiye niteliğinde görülmektedir. Bu önerilerin daha bağlayıcı olması için kent konseyini temsilen diğer kurum ve kuruluşlara yürütme kurulu üyelerinden biri katılabilir. Trafik komisyonuna da kent konseyinden bir üye katılmalı.” K6-Y Kuşağı

“Kent konseyi siyasi olmamalı. Ortak aklın olduğu bir merkez olmalı. Her kesimden insan katılmalı. Kendine ait bir bütçesi olmalı.”K7-Y Kuşağı

“Bence kent konseyleri daha aktif olmalı. Misyonunu tam anlamıyla yeterli görmüyorum. Daha kapsamlı hala getirilebilir. Mesela yapılan faaliyetler arttırılıp, tekrarı sağlanmalı. Örneğin marifetli hanımlar pazarı yılda bir kere değil, 4-5 defa yapılabilir. Halkla buluşmalar daha sık yapılmalıdır. Bu şekilde katkısı daha fazla artar.”K9-Y Kuşağı

“Kent konseyi yeni projeler üretip, kentin gelişimine daha fazla katkıda bulunabilir.”K10-Y Kuşağı

“Kent konseyi sadece sorunlar olduğunda değil, vatandaşlarla sürekli iletişim halinde olmalı. Farklı kesimden olan insanların bir arada olması gereken bir kurum. Kent konseyinin herkese hitap etmesi gerekir.”K11-Y Kuşağı

“Özel bir bütçemiz yok. Aidi ve nakli giderlerimiz belediye tarafından karşılanıyor. Bununla ilgili özel bütçesi olabilir. Belediyelerin kent konseyine tam manasıyla destek olması lazım. Belediye ne kadar bize destek verirse biz o kadar iş yaparız.”K13-Y Kuşağı

“Kent konseyi olmayan il ve ilçelerde açılmalı. Kent konseyi herkese tanıtılmalı.”

Y kuşağı önerilerinden Ünal’ın (2017: 15) belirttiği gibi sosyal guruplara katılmayı ve birlikte hareket etmeyi sevdikleri sonucuna ulaşılabilir. Aynı

şekilde Acıloğlu'nun (2021) belirttiği gibi girişimci ve yaratıcı oldukları da ifade edilebilir. Çünkü kent konseyine yönelik her yerde yaygınlaşması gerektiği, herkesi kapsamaması isteği, projelerin arttırılması, yapılan faaliyetlerin devamlılığı ve yenilerinin eklenmesi bu veriyi açıklar nitelikte öneriler olarak sayılabilir. Z kuşağının kent konseyine yönelik önerisi:

“Kent konseyi yerel amirlerle arasını yumuşatmalı ve kuvvetlendirmeli. Bütçe noktasında zayıf kaldığı için çatı altındaki faaliyetlerin gerçekleştirilmesi aksamaktadır. Bu nedenle başkan ve yürütme kurulu üyeleri tarafından ayrı bir fon bulunmalıdır. Gençlere yönelik faaliyetlerin daha yararlı ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesi için de gençlik ve öğrenci meclisi tek bir çatı altında toplanmalı.”K1-Z Kuşağı

Z kuşağından olan katılımcının kent konseyine yönelik önerilerinden Kuran'ın (2021) belirttiği gibi özgürlüğü önemseyen ve gelecek beklentisi olan; Küçükşabanoğlu'nun (2021: 26) ifade ettiği gibi de girişimci olmak, ciddiye alınmak ve söz sahibi olmak isteyen bir kuşak olduğu iddia edilebilir.

X,Y, Z kuşağından olan katılımcıların ifadelerinden, kent konseyinin mali olarak belediyenin bünyesinde olmasının önemli bir sorun olarak görüldüğü anlaşılmıştır. Bütçe sorunu halkın kent konseyine katılımının eksik olmasına, gönüllü olarak çalışan kent konseyi ailesinin şevklerinin kırılmasına, belediyeden bağımsız bir kurum olarak algılanmamasına ve belediyelerin emri altında çalışmalarına sebep olabilmektedir. Bu çalışma ve kent konseylerine yönelik yapılan diğer çalışmalarda da (bkz: Ömürgönülşen ve Yavaşoğlu, 2017; Şahin, 2015; Gökmen, 2014) bütçe sorununun önemli bir sorun olduğu görülmüştür.

Tablo 3: Katılımcıların İfadelerinden Oluşturulan Kelime Bulutu
(kaynak: <https://wordart.com/create>)

Sonuç olarak katılımcıların ifadelerinden oluşturulan kelime bulutunda; kent, halk, engelli, gönüllü, yaş, genç, çocuklar, şehrin, hemşehri, belediye, yerel, sosyal, bütçesi, meclis, STK, vakıf, üye, hizmet, görev, faaliyet kelimelerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda kelime bulutu aracılığıyla da katılımcıların ifadelerinin görselleştirilmesi sonucunda öne çıkan kelimeler konuyla uyumlu olduğu iddia edilebilir. Bu çalışmanın merkez konusu olan kent konseyinin, kuşakların bulunduğu bir yer olduğu kelime bulutunda da karşımıza çıktığı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma sadece Afyonkarahisar Kent Konseyi özelinde X, Y, Z kuşağı üyelerini ele almaktadır. Çalışmada, bireysel özelliklerin farklılığına ve derin doğasına odaklanan nitel bir araştırma yöntemi kullanıldığı için çalışma sonuçlarının tüm kent konseylerine genellenme iddiası yoktur. Çalışma bulguları değerlendirilmesi Afyonkarahisar Kent Konseyi'nin 15 üyesiyle yapılan derinlemesine görüşmeyle sınırlı kalmıştır. Çalışmada her yaş grubundan kadın meclisi, engelliler meclisi ve gençlik meclisinden üyelerle görüşülmüştür. Fakat yaşanan Kahramanmaraş depreminden dolayı en genç üyeye, çocuk meclisi başkanıyla ve iletişim sağlanamadığı için diğer çocuk meclis üyeleriyle görüşme yapılamamıştır. Gözlemler ve görüşmeler sonucunda Y kuşağından üyelerin Afyonkarahisar Kent Konseyinin yönetim kurulunda daha fazla olduğu, X ve Z kuşağından sadece bir üyenin olduğu görülmüştür. Yönetim kurulunda Y kuşağının aktif olarak rol almasının avantajları söz konusu iken, X ve Z kuşağının yönetim kurulunda az sayıda olması bu kuşaklarda yer alan kent halkı için dezavantaj olabilmektedir. Her kuşağın katılım gösterdiği kent konseyinin, kent halkına bu açıdan da tanıtılması, yönetim kurulunda eşit sayılarda kuşağın yer almasına ve kent konseyinin daha demokratik bir oluşum olmasına imkân sağlayacağı düşünülmektedir.

Afyonkarahisar Kent Konseyi'nde yapılan gözlem ve görüşmeler sonucunda kent konseyinin, kent halkının kente yönelik görüş, istek ve şikâyetlerini yerel yönetimlere ilettiği ve çözümü noktasında takipçi bir platform olduğu anlaşılmıştır. Kent konseyinin birincil görevi halkın isteklerini ilgili mercilere ulaştırmaktır. İkinci görevi ise öneriler ve sorunları ilgili mercilere ulaştırdıktan sonra onların çalışmalarına paydaş olup, bu yapılan çalışmalarla ilgili halkı bilgilendirmektir. Halk ile merkezi, yerel yönetim arasında köprü görevi üstlenen bir kuruluş olan kent konseyi, hem halk için hem de kentin ilgili kurumları için önemli bir yere sahiptir. Her kentte olması gereken kent konseyi, kentin sorunlarını ele aldığı ve farklı kuşakların buluşmasıyla kent hakkında beyin

fırtınası yapmaya imkân sağladığı için önemli bir platformdur. Kent konseyi, kent halkı ve yerel, merkezi yönetimler arasında tampon bir kurumdur. Çünkü halkın pek çok talebi olup bu taleplerin hepsini idarecilere ulaştıramamaktadır. Halkın taleplerini ulaştıran kent konseyi kent halkı ve idarecileri için kilit bir rol üstlenmektedir. Kentte bulunan farklı cinsiyetten, kültürden, yaştan, ırktan, çevreden gelen insanların buluşmasına imkân veren kent konseyi, kucaklayıcı ilkesiyle herkesi kapsayan bir misyona sahiptir.

Afyonkarahisar Kent Konseyine gönüllü olarak katılan X, Y, Z kuşağından olan katılımcıların katılma nedenleri incelendiğinde; Afyonkarahisarlı olmalarından dolayı hemşehrilik bilincinin yüksek olmasının, yerel yönetimlere katılım sağlanmak istenmesi, kent sorunlarına çözüm arayışı getirmek, sosyalleşme ihtiyacını karşılamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı arttırmak, kentin kaynaklarını verimli ve adil kullanmak, kent kimliğine bağlılık, ortak akıl oluşturarak sorunların çözümüne kolay ulaşma, yaşanılabilir bir kent oluşturma isteği, dezavantajlı grupların sesini duyurmak, genç ve kadınlara yönelik faaliyetleri artırmak amacıyla katıldıkları görülmüştür. Farklı kuşaktan insanların farklı amaçlar doğrultusunda buluştukları kent konseyi bu açıdan farklı işlevlerin gerçekleşmesine imkân sağlayan işlevsel bir kurum olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Afyonkarahisar Kent Konseyi'nin kente, kent halkına bir katkısı olup olmadığı araştırıldığında, katılımcıların tamamı katkısının olduğunu belirtmiştir. Zira yapılan etkinliklerle katılımcıların ifadeleri örtüşmektedir. Örneğin; engellilere, kadınlara, gençlere yönelik 2022 faaliyet raporunda belirtilen etkinliklerin tamamını katılımcılar ifadelerinde açıklamıştır. Kent konseyinde her kuşağa yönelik yapılan faaliyetlerin olması kuşakların bir araya gelmesini sağlamıştır. Buna en somut örnek; Afyonkarahisar Kent Konseyi yönetim kurulunda gençlik meclisi başkanı, çocuk meclis başkanı, kadın meclis başkanı, engelli meclis başkanı, kent konsey başkanı ve diğer üyelerin bir araya gelip, kentin sorunlarını dile getirip, ilgili gruplara tavsiye niteliğinde aktarması verilebilir. Kent konseyinin kentin kültürel mirasını koruduğu, dezavantajlı gruplara yönelik halka farkındalık kazandırdığı, oluşturduğu meclisler ve çalışma gruplarıyla üyelerine söz hakkı tanıdığı ve bu gruplarda seçilme hakkı tanıdığı, hemşehrilik bilincini arttırdığı, sosyalleşme imkânı sunduğu, kentin standartlarının daha yükselmesine katkısının olduğu katılımcıların ifadelerinden anlaşılmıştır.

Afyonkarahisar Kent Konseyine yönelik katılımcıların önerileri incelendiğinde; tarafsız bir kurum olması gerektiği, kent konseylerinin bir çatı

altında toplanmasıyla daha etkili bir kurum olacağı, her kesimden insana hitap etmesi gerektiği, il ve ilçelerde kent konseyi sayısının artırılması, gençlere, kadınlara ve engellilere yönelik faaliyetlerin artırılması, yürütülen faaliyetlerin devamlılığının sağlanması gerektiği, kent konseyine gereken teknik donanımın sağlanması, kent konseyinde alanında uzman kişilerin (psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı vb.) istihdam edilmesi gerektiği, projelerin artırılması, kent konseyi önerilerinin tavsiye niteliğinde görülmeyip önemsenmesi gerektiği, kent konseyi yönetim kurulu üyelerinden birinin kentle ilgili yerel ve merkezi yönetimle ilgili olan her toplantıda bulunmasını, kent konseyinin halk tarafından tanınırlığını artırmak gerektiği katılımcılar tarafından önerilmiştir.

Afyonkarahisar Kent Konseyinde ve yapılan diğer çalışmalarda görülen en önemli problem bütçe sorunudur. Kent konseyi bütçesinin belediyeler tarafından karşılanması ve belediyenin kent konseyi faaliyetlerine destek sunması sonucunda Afyonkarahisar Kent Konseyi ve belediye arasında ılımlı mesafe ilkesine göre hareket edildiği gözlemlenmiştir. Kent konseyinin belediyeyle yakın diyalog içinde olduğu fakat kendi duruşunu korumaya çalıştığı, kent sorunlarının tarafsız bir şekilde toplantıda konuşulduğu, tartışıldığı, çözümlerinin takibinin yapıldığı, gözlem ve görüşmelerden elde edilen veriler sonucunda ulaşılmıştır. Fakat Afyonkarahisar Kent Konseyinin işlevselliğini ve sürekliliğini arttırmak için belediyeden tam anlamıyla bağımsız bir kurum olması gerekmektedir. Bütçesinin belediye tarafından karşılanmasının yapılan ve yapılacak olan faaliyetlerin sekteye uğramasına neden olabildiği katılımcıların ifadeleri sonucunda anlaşılmıştır. Bu nedenle belediye kanunuyla sivil bir platform olarak görülen kent konseylerinin, tüzel bir kişiliğe kavuşması ayrıca özerk bir bütçenin tahsis edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak; kent konseyleri kent halkının her kesimini ayırt etmeden bünyesine alan, gönüllülük esasına göre hareket eden önemli bir kurumdur. Afyonkarahisar Kent Konseyi örneğinde olduğu gibi genç, kadın, çocuk, yaşlı, engelli vb herkesi toplumsal yardımlaşma ve dayanışma çerçevesinde buluşturmaktadır. Farklı kuşakların buluşmasını sağlayan kent konseyi sayesinde; eğitimden, kültüre, milli, dini, ahlaki, insani değerler ve kişisel gelişim konularında hayat tecrübesi edinmiş kişilerin bilgilerinin diğer kuşağa aktarımı sağlanmakta ve toplumda birlik, beraberlik oluşmaktadır. Bu açıdan kent konseyleri, hem yerel hem de merkezi yönetimlerin başarılarına olumlu katkı sunan, yerel halkın memnuniyetlerinin artmasını sağlayan ve yerel demokrasiyi güçlendiren önemli bir platformdur. Sonuç olarak Henry Ford'un ifade ettiği *"Bir araya gelmek bir başlangıçtır, beraberliği sürdürmek bir ilerleme..."*

Beraber çalışmaksa gerçek bir başarıdır” gibi kent konseylerinde kent için bir araya gelmek başlangıç, bu amaç doğrultusunda hareket etmek ilerleme fakat beraber kent için çalışmak gerçek bir başarı olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle kuşakların bir arada hareket etmesine imkân veren kent konseylerinin işlevi, sayısı, imkânları arttırılmalıdır.

Kaynakça

- 5393 sayılı Belediye Kanunu, Erişim Linki: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf> (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Acılioğlu, İ. (2021). *“İş”te Y Kuşağı*, Ankara: Elma Yayınevi.
- Adıgüzel, A. İ.(2021). *Sosyal Medyada “Z Kuşağı”*, İstanbul: Zinde Yayıncılık.
- Adıgüzel, O., Batur, H.Z., & Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(19), 165-182.
- Altıntuğ, N. (2012). Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketici Profili, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 203-212.
- Aydın- Aslaner, D. (2019). *Dijital Çağda Türkiye’de Kuşaklar ve Alışveriş*, Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Baysal- Berkup, S.(2015). *Sosyal Ağlarda Bireysel Mahremiyet Paylaşımı: X ve Y Kuşakları Arasında Karşılaştırmalı Bir Analiz* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bezgin, L.; Kılıç, S. (2020). *Nöropazarlamada Kuşak Analizi*, Ankara: Nobel.
- Birleşmiş Milletler Antlaşması, Erişim linki: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Bozkurt, Y. (2014). Yerel Demokrasi Aracı Olarak Türkiye’de Kent Konseyleri: Yapı, İşleyiş Ve Sorunlar, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, Nisan.
- Bulut, T. (2013). *Şeffaf Katılımcı ve Etkin Kent Yönetimi İçin Kent Konseyleri*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Büyükhelvacıgil, M. (2021). *Aile Şirketlerinde Kuşak Çatışmasını Önlemek İçin X, Y ve Z Kuşağını Anlamak*, İstanbul: Optimist Yayın Grubu.
- Creswell, J. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çukurçayır, M. A. (2007). *“Katılımcılık Açısından Belediye Yasasının İşlevselliği: Kent Konseyleri ve Öteki Mekanizmalar,” Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II. Reform*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Deniz, L.; Tutgun-Ünal, A. (2019). Sosyal Medya Çağında Kuşakların Sosyal Medya Kullanımı ve Değerlerine Yönelik Bir Dizi Ölçek Geliştirme Çalışması, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18).
- Duman, M. Z.(2019). *Kuşak Çatışması, X ve Z Kuşağı Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma*, Ankara: Nobel.
- Emrealp, S.(2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı*, İstanbul: IULA-EMME (UCLG-MEWA) Yayını
- Ertan, M. G. (2022). *Kent Konseylerinin Mültecilere Yönelik Faaliyetlerinin Analizi: Konak Kent Konseyi Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir Demokrasi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Göymen, K. (2014). *“Önsöz”, Katılımcı Yerel Yönetim*, (Der: İnan İzci), İstanbul: Kalkedon.
- Güzel, M. (2021). *Medya, Aile ve Kuşaklar- Serbest Zaman Sorunsalı*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Karaaslan, S. (2014). *Kuşaklararası Farklılıkları Örgütler Üzerinden Anlamak: Bir Alan Araştırması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasu, M., Çelik, L., & Altıparmak, C. (2018). *100 Soruda Kent Konseyi*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kayan, A. (2005). Yerel Gündem 21, Belediyelerin Personel Sorunları ve Yerel Gündem 21’in Belediyelere Sağlayacağı Bazı Katkılar-I, *Yerel Yönetim ve Denetim*, 10 (12). Aralık.

- Keleş, H. N. (2011), Y Kuşağı Çalışanlarının Motivasyon Profillerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Bahçeşehir Üniversitesi Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 129-139.
- Kelime Bulutu, Erişim linki: <https://wordart.com/create> (Erişim tarihi: 04.02.2023).
- Kent Konseyi Yönetmeliği (KKY), Erişim Linki: <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=10687&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
- Kent Konseyleri Gönüllü El Kitapçığı*, (2021). Balıkesir: Türkiye Kent Konseyleri Birliği Yayını.
- Kent Konseyleri Gönüllülük Rehberi*, (2021). Balıkesir: Türkiye Kent Konseyleri Birliği Yayını.
- Kömürçüoğlu, H. (2015). *Y kuşağını Anlamak- Bir Gezi Araştırması*, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Kuran, E. (2021). *Z Bir Kuşağı Anlama*, İstanbul: Mundi Kitap.
- Kuyucu, M. (2014). Kuşağı ve Facebook: Y Kuşağının Facebook Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 55-83.
- Küçükşabanoğlu, Z.(2021). *Z'nin Siyaseti*, İstanbul: Motto Yayınları.
- Mannheim, K.(1952). *"The Problem of Generations"*, *Essayson The Sociology of Knowledge*, London: Routledge & K.Paul.
- Marshall, G. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat.
- Metin, O. (2021). *Sosyal Medya ve Siyasal Toplumsallaşma*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ömürgönülşen U. ve Sumbas Yavaşoğlu A. (2017). *"Bir Katılım Mekanizması Olarak Kadın Meclislerinin Yasal Düzenlemeler Kaynaklı Sorunları"*, *Sürdürülebilir Kent ve Çevre Yönetimi Üzerine Yazılar I* (Ed: U. Ömürgönülşen, M. K. Öktem ve U. Sadioğlu), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Özdemir, A.T. (2011). Mahalli İdarelerde Halk Katılımı Bağlamında Kent Konseyleri, *Sayıştay Dergisi*, sayı:83, Ekim-Aralık.
- Pektaş, E. K.; Koçak, H. (2007).*Küresel Esintiler ve Yerel Etkiler Sarmalında Türk Kamu Yönetimi*. A.Yılmaz& Y.Bozkurt (Ed.) Ankara: Gazi Kitapevi.
- Seale, C. (1999). *Quality in qualitative research*, Erişim linki: [https://www.theism.org/documents/Seale%20\(1999\)%20Quality%20in%20Qualitative%20Research.pdf](https://www.theism.org/documents/Seale%20(1999)%20Quality%20in%20Qualitative%20Research.pdf) (Erişim tarihi: 08.02.2023).
- Soygüzel, H. (2015). *Kent Konseyleri Arasında İletişim ve İş Birliği: Türkiye Kent Konseyleri Birliği Örneği, II. Ulusal Kent Konseyleri Bildiri Kitabı* . Bursa: Rekmat Yayınları.
- Şahin, Z. S. (2015). "Kent Konseylerinin Katılımcılık Kapasitesinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneğinden Bazı Çıkarımlar", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(Özel Sayı 2), 194-216.
- Taş, H. Y., Demirdöğmez M. ve Küçüköğlü M. (2017). Geleceğimiz olan Z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1031-1048.
- Taş, H.Y.; Kaçar, S. (2019). X, Y ve Z Kuşağı Çalışmalarının Yönetim Bir İşletme Örneği, *Uluslararası Toplum Dergisi*, 11 (18).
- Tekin, S. (2019). *Yerel Kamu Hizmetlerine Gönüllü Katılım: Denizli Kent Konseyi Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal n
- Toruntay, H. (2011), *Takım Rollerini Çalışması: X ve Y Kuşağı Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu, Erişim linki: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 01.01.2023).
- Türk, A. (2013). *Y Kuşağı İçin Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Kafe Kültür Yayıncılık.
- Yağcı, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(ÖzelSayı 2), 213-232.
- Yıldırım -Becerikli, S. (2013). Kuşaklararası İletişim Farklılığı: Bilim Teknoloji Ve Yenilik Haberleri Üzerinden Bir Odak Grup Çalışması. *Selçuk İletişim*, 8 (1).